

Inspectie van het Onderwijs
*Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap*

ALTERNATIEVE AFSTUDEERTRAJECTEN EN DE BEWAKING VAN HET EINDNIVEAU IN HET HOGER ONDERWIJS

Utrecht, april 2011

VOORWOORD

Op hoofdlijnen gaat het goed met het Nederlandse hoger onderwijs, zo luidde de opening in het hoofdstuk over hoger onderwijs in het recent verschenen Onderwijsverslag over het studiejaar 2009/2010. Daarbij hebben we gelet op de eisen voor basiskwaliteit, de internationale positie en de ervaringen van studenten en afgestudeerden. Wij hebben er alle belang bij om deze kwaliteit zo te houden. In de tweede helft van 2010 is er echter veel gezegd en geschreven over mogelijke misstanden in het hoger onderwijs op het gebied van de toetsing en niveaubewaking. Dit betrof vooral bekostigde hogescholen. Diploma's moeten boven alle twijfel verheven zijn. Niet alle bekostigde hogescholen kunnen dat echter over de volle breedte garanderen, zo blijkt uit ons onderzoek.

Zoals wij in oktober 2010 in onze eerste rapportage al schreven is een gevarieerd aanbod van flexibel hoger onderwijs, dat studenten de mogelijkheid biedt maatwerktrajecten te doorlopen, van groot belang voor de Nederlandse kenniseconomie. Innovatie en experiment mogen echter niet ten koste gaan van kwaliteit: in geen geval mogen concessies worden gedaan aan het eindniveau van afgestudeerden. In de zomer van 2010 verscheen een krantenartikel met de strekking dat dit bij een opleiding van Hogeschool Inholland via een speciaal traject voor langstuderende studenten wel zou gebeuren. Er ontstond een golf van reacties met negatieve berichten over de kwaliteit van de examinering bij diverse instellingen. Daar deden wij het afgelopen half jaar onderzoek naar.

In dit rapport gaan wij in op:

- de schriftelijke verdiepingsronde die volgde op de landelijke enquête van augustus 2010 waarover wij eerder rapporteerden,
- de bezoeken die wij aan tien hogescholen brachten naar aanleiding van informatie over alternatieve vormen van toetsen en afstuderen en serieus te nemen signalen,
- onze zorg over alternatieve trajecten en het eindniveau van sommige opleidingen,
- onze bredere zorg omtrent de naleving van de wettelijke bepalingen die als waarborg zijn bedoeld voor het eindniveau.

Dit rapport biedt geen totaalbeeld van de situatie in het hoger beroepsonderwijs, laat staan het gehele hoger onderwijs. De aard van het onderzoek brengt namelijk met zich mee dat vooral risicovolle alternatieve (afstudeer)trajecten zijn onderzocht. Wel stellen wij vast dat het stelsel van interne en externe kwaliteitsvoorzieningen op dit moment niet altijd kan garanderen dat zwakke plekken tijdig worden gesignaleerd en gecorrigeerd, en dat ook het accreditatiestelsel hier kennelijk niet altijd in kan voorzien.

Het onderzoek leert dat instellingen de naleving van de Wet op het hoger onderwijs moeten verbeteren. Er lijkt breder in het bekostigd hoger beroepsonderwijs onvoldoende discipline in de naleving van wettelijke voorschriften die essentieel zijn voor de bewaking van het afstudeerniveau.

Er zijn in het bekostigd hoger beroepsonderwijs ruim 1200 geaccrediteerde bacheloropleidingen. Wij deden op basis van een risicogerichte aanpak bij vijftien opleidingen van tien hogescholen onderzoek naar de bewaking van het eindniveau. Bij acht van de vijftien opleidingen baart de toetsing en beoordeling van studenten en/of de borging van het eindniveau ons zorgen. Bij vier opleidingen van Hogeschool Inholland is onze conclusie definitief; bij vier opleidingen van andere instellingen voorlopig, omdat nader onderzoek van de NVAO naar het bereikte eindniveau hier nog niet heeft plaatsgevonden.

Drs. H.G.J. Steur
hoofdinspecteur hoger onderwijs

INHOUD

1	SAMENVATTING EN CONCLUSIES 5
1.1	HET ONDERZOEK IN VOGELVLUCHT 5
1.2	ACHTERGROND 5
1.3	VRAAGSTELLING 6
1.4	WERKWIJZE 6
1.5	CONCLUSIES 10
1.6	AANBEVELINGEN 14
1.7	VERVOLG 15
1.8	LEESWIJZER 15
2	INRICHTING VAN HET ONDERZOEK 16
2.1	ACHTERGROND 16
2.2	VRAAGSTELLING 17
2.3	ALGEMENE WERKWIJZE 18
2.4	BEOORDELINGSKADER 22
2.5	VERIFICATIEOPLEIDINGEN 24
2.6	GEREALISEERD NIVEAU 25
3	NIVEAUBEWAKING EN BEKOSTIGING 28
3.1	INTERNE EN EXTERNE KWALITEITSZORG 28
3.2	INSPECTIETOEZICHT 29
3.3	BEKOSTIGING 30
4	BEVINDINGEN ONDERZOCHE OPLEIDINGEN 32
4.1	NALEVING WHW 32
4.2	GEREALISEERD EINDNIVEAU 37
4.3	SAMENVATTEND OVERZICHT 38
4.4	AARD VAN DE ALTERNATIEVE TRAJECTEN 40
5	VERVOLG 44
5.1	HANDHAVINGSTRAJECTEN EN NADER ONDERZOEK 44
5.2	STELSELTAEZICHT 45
5.3	GERELATEERDE ACTIVITEITEN 46

BIJLAGE 1 BEOORDELINGSKADER 47

BIJLAGE 2a CHR. AGRARISCHE HOGESCHOOL 53

BIJLAGE 2a ZIENSWIJZE INSTELLINGSBESTUUR 57

BIJLAGE 3a CHR. HOGESCHOOL EDE 58

BIJLAGE 3b ZIENSWIJZE INSTELLINGSBESTUUR 61

BIJLAGE 4a CHR. HOGESCHOOL WINDESHEIM 62

BIJLAGE 4b ZIENSWIJZE INSTELLINGSBESTUUR 69

BIJLAGE 5a HAAGSE HOGESCHOOL 71

BIJLAGE 5b ZIENSWIJZE INSTELLINGSBESTUUR 74

BIJLAGE 6a HANZEHOGESCHOOL 75

BIJLAGE 6b ZIENSWIJZE INSTELLINGSBESTUUR 79

BIJLAGE 7a HS VAN ARNHEM EN NIJMEGEN 81

BIJLAGE 7b ZIENSWIJZE INSTELLINGSBESTUUR 87

BIJLAGE 8 HOGESCHOOL INHOLLAND 94

BIJLAGE 8b ZIENSWIJZE INSTELLINGSBESTUUR 104

BIJLAGE 9a HOGESCHOOL LEIDEN 105

BIJLAGE 9b ZIENSWIJZE INSTELLINGSBESTUUR 108

BIJLAGE 10a HOGESCHOOL ROTTERDAM 109

BIJLAGE 10b ZIENSWIJZE INSTELLINGSBESTUUR 112

BIJLAGE 11a HOGESCHOOL UTRECHT 113

BIJLAGE 11b ZIENSWIJZE INSTELLINGSBESTUUR 117

1 SAMENVATTING EN CONCLUSIES

Dit hoofdstuk begint met een verkorte weergave van de uitkomsten van het onderzoek (§ 1.1). Vervolgens worden de aanleiding en achtergrond van het onderzoek (§ 1.2), de vraagstelling (§1.3) en de gevolgde werkwijze (§ 1.4) toegelicht. Daarna worden de conclusies gepresenteerd (§ 1.5), gevolgd door de aanbevelingen (§ 1.6) en de inhoud het vervolgtoezicht (§ 1.7). Tot slot volgt een leeswijzer voor het rapport (§ 1.8).

1.1 HET ONDERZOEK IN VOGELVLUCHT

Gebreken in de naleving van de wet

Er is in het hoger beroepsonderwijs onvoldoende discipline in de naleving van wettelijke voorschriften die essentieel zijn voor de bewaking van het afstudeerniveau. Dit volgt uit de beoordeling van vijftien opleidingen van tien verschillende hogescholen en uit documentenonderzoek bij elf opleidingen van elf andere hogescholen. In alle gevallen is de situatie op zijn minst voor verbetering vatbaar.

Vier zorgelijke en vier zeer zwakke opleidingen

Er zijn in het hoger beroepsonderwijs ruim 1200 geaccrediteerde bacheloropleidingen. De inspectie deed bij vijftien bacheloropleidingen van tien hogescholen onderzoek naar de naleving van de wettelijke voorschriften en de interne regels met betrekking tot de toetsing en de examinering. De selectie vond plaats op basis van informatie over alternatieve toets- of afstudeertrajecten en negatieve signalen over de kwaliteit van de beoordeling of het niveau van studenten. Bij acht opleidingen van vijf hogescholen is de situatie niet in orde. Vier van deze acht opleidingen merkt de inspectie aan als zeer zwak, mede op grond van het oordeel van een commissie van de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) dat een aanzienlijk deel van de afgestudeerden niet het HBO-bachelorniveau bereikte. Bij de vier andere opleidingen zal het gerealiseerde niveau nog worden onderzocht, en kenmerkt de inspectie de situatie als zorgelijk.

Hiaten in het stelsel van externe kwaliteitszorg

Met het stelsel van interne en externe kwaliteitsvoorzieningen lijkt op dit moment onvoldoende gegarandeerd dat zwakke opleidingen tijdig worden gesignaleerd en gecorrigeerd. Ook het accreditatiestelsel kan hier kennelijk niet altijd in voorzien. Komende jaren zal prioriteit moeten worden gegeven aan de naleving van die onderdelen van de wet die voorwaardelijk zijn voor de bewaking van het eindniveau van afgestudeerden. In de opleidingsaccreditatie is, gelet op het zwaarwegende belang van dit onderwerp, wenselijk dat separaat geoordeeld wordt over het gerealiseerde eindniveau. Daarvoor is nodig dat in de huidige standaard *toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties* beide onderwerpen worden gescheiden. Daarenboven zijn aanvullende maatregelen noodzakelijk om kwaliteitsrisico's en kwaliteitsfalen tussen twee accreditaties in zoveel mogelijk uit te sluiten.

1.2 ACHTERGROND

Aanleiding

Op 10 juli 2010 publiceerde *de Volkskrant* een artikel met de boodschap dat bij de opleiding *Media & Entertainment Management* (MEM) van Hogeschool Inholland te Haarlem langstuderende studenten te lichtvaardig een diploma zouden hebben ontvangen op basis van een alternatief afstudeertraject. Het toenmalige College van Bestuur van Hogeschool Inholland kondigde kort na 10 juli een onderzoek aan van een onafhankelijke onderzoekscommissie onder leiding van dhr. drs. G.B.M. Leers. Deze publiceerde op 23 september 2010 een kritisch rapport.

Landelijk onderzoek

Mede naar aanleiding van signalen over andere instellingen startte de inspectie in juli 2010 een onderzoek naar alternatieve afstudeertrajecten onder alle instellingen in het hoger onderwijs. Op 19 oktober 2010 werd daarover een tussenrapportage aan de Tweede Kamer gezonden. In zijn beleidsreactie op de tussenrapportage vroeg de staatssecretaris van Onderwijs de inspectie om een tussentijds bericht over de situatie bij Hogeschool Inholland met informatie over de uitvoering van het ver-

beterbeleid en antwoord op twee vragen die na het rapport van de commissie Leers opkwamen. Medio januari is aan dit verzoek voldaan.

Eindrapportages

Inmiddels is het landelijk onderzoek afgerond. Over het nalevingsonderzoek bij Hogeschool Inholland kunt u in detail lezen in het gelijktijdig verschijnende rapport *Alternatieve afstudeertrajecten en de bewaking van het eindniveau bij Hogeschool Inholland*. In het voor u liggende rapport is een samenvatting van de conclusies over Hogeschool Inholland opgenomen. Meer informatie over het gerealiseerde eindniveau van de onderzochte opleidingen is opgenomen in het *Rapport van Bevindingen NVAO-Commissie Onderzoek Hogeschool Inholland*. Ook daarvan zijn de belangrijkste resultaten in dit rapport opgenomen.

1.3 VRAAGSTELLING

Onderzoeksvragen

Dit rapport geeft antwoord op de volgende vragen.

1. In welke mate komen in het hoger onderwijs alternatieve afstudeertrajecten voor?
2. Zijn er alternatieve afstudeertrajecten of alternatieve vormen van toetsing in de eindfase van opleidingen die een risico vormen voor het eindniveau?
3. Leven de betreffende opleidingen de voorschriften in de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek¹ na inzake de toetsing en de borging van het eindniveau?

Alternatieve afstudeertrajecten

Het onderzoek van de inspectie vindt zijn oorsprong in negatieve signalen over alternatieve afstudeertrajecten en de kwaliteit van de toetsing en het eindniveau. Een alternatief afstudeertraject wordt gedefinieerd als een manier van afstuderen die qua inhoud, proces of beoordelingswijze afwijkt van het afstudeerproces dat vastgelegd is in de onderwijs- en examenregeling. In het geval van een proef of experiment is denkbaar dat de opzet op andere wijze is gedocumenteerd dan in de onderwijs- en examenregeling. In die situatie mag worden verwacht dat het traject elders nauwgezet is beschreven en dat de examencommissie haar goedkeuring heeft gehecht aan de opzet en waakt over de uitvoering.

Alternatieve toetsvormen

Voor alternatieve toetsvormen in de eindfase van de opleiding geldt hetzelfde. Als een student enkele studiepunten via een vervangende opdracht realiseert valt dit buiten het bestek van dit onderzoek.² Gaat het om meer studenten of om studenten die twintig of dertig studiepunten in het laatste studiejaar op alternatieve wijze realiseren dan behoort dit wel tot het object van onderzoek. In de eerste fase van het onderzoek - een landelijke enquête - was de aandacht vooral gericht op alternatieve afstudeertrajecten. Naar aanleiding van de signalen en de resultaten van de landelijke enquête zijn in een schriftelijke verdiepingronde ook alternatieve toetswijzen in de eindfase van de opleiding in het onderzoek betrokken, evenals serieuze signalen die in bredere zin de bewaking van het eindniveau betreffen.

1.4 WERKWIJZE

Algemeen

De bronnen van informatie waarop de inspectie zich in het onderzoek baseert zijn als volgt:

- schriftelijke informatie via een landelijke enquête onder alle 99 instellingsbesturen die geaccrediteerd onderwijs aanbieden;
- aanvullende schriftelijke informatie van veertig instellingen;
- signalen van medewerkers van instellingen en (ouders) van studenten, zowel in de media als rechtstreeks bij de inspectie;
- dossieronderzoek en gesprekken met management en medewerkers tijdens een bezoek aan vijftien opleidingen van bekostigde hogescholen;

¹ Hierna: Wet op het hoger onderwijs, of kortweg WHW.

² Een bacheloropleiding in het hoger beroepsonderwijs omvat in totaal 240 studiepunten, ofwel 240 EC (European credit points).

- documentenonderzoek bij elf opleidingen van elf andere bekostigde hogescholen.

Bij Hogeschool Inholland is aanvullend het niveau van afgestudeerden van vijf opleidingen onderzocht door de NVAO.³

Landelijke enquête

Onder alle 99 instellingen die door de overheid erkend bacheloronderwijs aanbieden zette de inspectie in augustus 2010 een vragenlijst uit. Gevraagd werd naar het beleid voor langstuderende studenten en naar het aantal alternatieve afstudeertrajecten en de inhoud daarvan. De antwoorden riepen soms vragen op over:

- de precieze inhoud van alternatieve afstudeertrajecten of toetsvormen;
- de documentatie van deze trajecten;
- de interne verantwoording over de trajecten;
- de reactie als geheel: de respons was in een aantal gevallen zeer summier.

Signalen

Het artikel in de Volkskrant van 10 juli 2010 over Hogeschool Inholland riep een groot aantal reacties van studenten en docenten op. Deze werden beoordeeld op twee aspecten: ernst en betrouwbaarheid. In totaal zijn negentig signalen voorgelegd aan instellingen waar een schriftelijke verdiepingsronde plaatsvond.

Schriftelijke verdiepingsronde

Aan totaal veertig instellingen is in een schriftelijke verdiepingsronde aanvullende informatie gevraagd.⁴ Elk van deze instellingen viel in één of meer van de volgende categorieën:

- elf instellingen met alternatieve toets- of afstudeertrajecten; hier is aanvullende informatie gevraagd over de precieze kenmerken van de trajecten en de borging van het eindniveau;
- zestien instellingen waarvan de informatie om andere redenen vragen oproep, bijvoorbeeld omdat men aangaf nooit langstuderende studenten te hebben;
- zeven instellingen die de eerste vraag naar maatregelen voor langstuderende studenten ontkennend beantwoordden en verder geen enkele vraag beantwoordden of toelichtten in de landelijke enquête;
- zestien instellingen waarover negatieve signalen werden ontvangen.

Bekostigd hoger beroepsonderwijs

Na analyse van de aanvullende schriftelijke informatie van de instellingen bleven er tien bekostigde hogescholen over waar de inspectie onderzoek deed op locatie. Na juli 2010 werden over de bekostigde universiteiten nauwelijks signalen vernomen. In het bekostigd wetenschappelijk onderwijs gaf de schriftelijke informatie van de instellingen geen directe aanleiding om een bezoek op locatie te brengen. Dat wil niet zeggen dat de toegezonden informatie geen enkele vraag oproep. De inspectie heeft hier echter op basis van risicoafwegingen keuzes gemaakt. Ook over niet-bekostigde instellingen werden nauwelijks signalen ontvangen. Geen enkele niet-bekostigde instelling gaf in de vragenlijst aan alternatieve afstudeertrajecten aan te bieden.

Criteria voor onderzoek op locatie

Bij de beslissing om op locatie een opleiding te onderzoeken waren de risico's met betrekking tot de borging van het eindniveau bepalend. In een aantal gevallen was de schriftelijke beantwoording van de vragen onvolledig of riep deze nieuwe vragen op. In andere gevallen waren de antwoorden adequaat maar was de onderliggende situatie of het signaal van dien aard dat niet kon worden volstaan met een 'papieren' beoordeling, en waren gesprekken en dossieronderzoek op locatie de enige manier om voldoende zekerheid te krijgen over de werkelijke situatie. In drie gevallen waren de signalen de directe en enige aanleiding voor een bezoek aan de betreffende opleiding; in drie andere gevallen was deze informatie een aanvullende reden voor het bezoek.

³ Om precies te zijn gaat het om drie opleidingen die elk op één locatie zijn onderzocht en één opleiding die op twee locaties is onderzocht. Hogeschool Inholland biedt veel opleidingen op meer dan één locatie aan. De geselecteerde opleidingen zijn niet op alle locaties onderzocht. Voor de eenvoud spreken we hierna van vijf onderzochte opleidingen al is dat technisch gezien niet geheel juist.

⁴ Van één niet-responderende instelling werden de antwoorden op de oorspronkelijke enquête alsnog gevraagd en verkregen. Het tussenbericht van oktober 2010 spreekt daarom van 41 instellingen waar een vervolgvraag heeft plaatsgevonden.

Vijftien onderzochte opleidingen

Vijftien opleidingen van tien verschillende hogescholen zijn op locatie onderzocht. Deze zijn genoemd in tabel 1. De laatste kolom vermeldt de aanleiding van het onderzoek. Daarbij staat AA voor alternatief afstudeertraject en AT voor alternatief toetstraject, ofwel alternatieve vormen van toetsing en beoordeling in de eindfase van de opleiding. *Signalen* staat voor negatieve signalen over de toetsing, het niveau of de borging daarvan.

Instelling	Opleiding	Aanleiding
Chr. Agrarische Hs	Bedrijfskunde en Agribusiness	AT
Chr. Hs Ede	Gezondheidszorg	AT
Chr. Hs Windesheim	Logopedie	Signalen
	Journalistiek	AA
Haagse Hs	Commerciële Economie	Signalen
HAN	Werktuigbouwkunde	Signalen
Hanze	Instituut voor Comm. & Media	AA
HS Inholland	MEM Haarlem	AA, Signalen
	MEM Rotterdam	Verificatie
	Bedrijfseconomie Haarlem	Verificatie
	Commerciële Economie Diemen	AA, Signalen
Vrijtijdmanagement Diemen	AA, Signalen	
Hs Leiden	Communicatie	AT
Hs Rotterdam	Vastgoed & Makelaardij	AT
Hs Utrecht	Technische Bedrijfskunde	AA
Totaal 10 hogescholen	Totaal 15 opleidingen	

Tabel 1: Op locatie onderzochte hogescholen en opleidingen en de aanleiding voor het bezoek.

Bij Hogeschool Inholland werden twee verificatieopleidingen geselecteerd om een breder beeld te krijgen van de kwaliteit van de opleidingen van de instelling. Bij geen van beide was sprake van een alternatief traject of van signalen. Bij de Hanze hogeschool boden drie communicatieopleidingen gezamenlijk een alternatief afstudeertraject aan. Omdat zowel de documentatie als de organisatie van het alternatieve afstudeertraject van deze opleidingen gemeenschappelijk was, worden deze voor een zuiverder totaalbeeld hierna als één opleiding geteld.⁵

Basisprogramma

Het basisprogramma van de bezoeken bestond uit de volgende elementen:

- een gesprek met de verantwoordelijke voor de opleiding en de verantwoordelijke voor het domein of instituut waaronder de opleiding valt;
- een gesprek met vertegenwoordigers van de examencommissie en één of meer docenten/examinatoren;
- documentenonderzoek en beperkt, steekproefsgewijs, dossieronderzoek (werkstukken van studenten, beoordelingen en cijferregistratie);

In veel gevallen vond ook een gesprek plaats met een van de leden van het College van Bestuur.

Steeds werd een selectie van de volgende onderwerpen onderzocht:

1. niet-reguliere toets- of afstudeertrajecten in de eindfase van de opleiding;
2. de onderwijs- en examenregeling (OER);
3. de taken en werkwijze van de examencommissie;
4. de taken en werkwijze van examinatoren;
5. getuigschriften en supplementen (kopieën van de originele documenten);
6. procedures die de opleiding zelf hanteert, met name bij het afstuderen;

Ad 1 is steeds aandacht geschonken aan de aard en de omvang van de trajecten, de formele documentatie, de kwaliteitszorg, de niveaubewaking en de betrokkenheid van de examencommissie. Ad 2 tot en met 5 bevat de Wet op het hoger onderwijs voorschriften. Deze zijn samen met de uitwerking van het zesde punt vervat in een beoordelingskader dat in bijlage 1 is opgenomen.

Cesuur

De inspectie onderscheidt in haar beoordeling vier situaties: volledig in orde, voor verbetering vatbaar, zorgelijk en zeer zwak. Natuurlijk bepaalt de aard van de te-

⁵ De opleidingen MEM Haarlem en MEM Rotterdam worden wel als aparte opleidingen geteld omdat gebleken is dat de opleidingen op beide locaties in cruciale opzichten (het bestaan van een alternatief afstudeertraject, de naleving van de wet en van interne regels, en het gerealiseerde eindniveau) zeer verschillend zijn.

kortkoming de ernst van de situatie. Hier is geen algemene rekenregel voor te geven omdat als gevolg van de grote mate van autonomie in het hoger onderwijs de onderliggende situaties sterk kunnen verschillen en ook deze verschillen in de beoordeling moeten worden betrokken. De volgende algemene cesuur is als richtlijn gehanteerd.

Volledig in orde: de wet wordt volledig nageleefd en de borging van het eindniveau van de opleiding staat niet ter discussie.
De inspectie beoordeelt de situatie als <i>volledig in orde</i> als aan alle aspecten van het beoordelingskader is voldaan - dat wil zeggen, als de WHW op alle onderdelen volledig wordt nageleefd en de interne afspraken en procedures worden nageleefd - en er geen aanwijzing is van tekortkomingen in de borging van het eindniveau van afgestudeerden.
Voor verbetering vatbaar: er zijn aanpassingen nodig om volledig aan de wet te voldoen maar de borging van het eindniveau van de opleiding staat niet ter discussie.
De situatie is <i>voor verbetering vatbaar</i> als niet aan alle aspecten van het beoordelingskader is voldaan en/of interne afspraken en procedures niet volledig worden nageleefd, maar er geen aanwijzing is van tekortkomingen in de borging van het eindniveau van afgestudeerden.
Zorgelijk: er zijn aanpassingen nodig en de borging van het eindniveau is niet boven alle twijfel verheven; het gerealiseerde eindniveau zal worden onderzocht.
De situatie is <i>zorgelijk</i> als het gebrek aan naleving op één onderwerp van het beoordelingskader ernstig is of op twee of meer onderwerpen aanzienlijk en/of als er andere aanwijzingen zijn van tekortkomingen in de borging van het eindniveau van afgestudeerden.
Zeer zwak: er zijn verreikende aanpassingen nodig; het eindniveau van afgestudeerden is in het geding.
Het oordeel luidt <i>zeer zwak</i> als de NVAO - al dan niet in aanvulling op het nalevingsonderzoek van de inspectie zoals onder <i>zorgelijk</i> is geformuleerd - vaststelt dat een aanzienlijk deel van de afgestudeerden niet het HBO-bachelorniveau bereikte. Met aanzienlijk wordt bedoeld: in meer dan een incidenteel geval.

Onderzoek naar eindniveau

Bij Hogeschool Inholland is van vijf opleidingen door de NVAO het niveau van afgestudeerden in alternatieve en reguliere afstudeertrajecten onderzocht. Daarvoor is een commissie van inhoudsdeskundigen ingesteld. Uitgangspunt was het beoordelingskader zoals dat in de reguliere opleidingsaccreditatie wordt gebruikt. De commissie heeft een steekproef genomen van afstudeerwerken van studenten van het reguliere traject, en alle afstudeerwerken van afgestudeerden via het alternatieve traject beoordeeld. In voorkomende gevallen werden naast het afstudeerwerk ook andere werkstukken beoordeeld.

Elf verificatieopleidingen

Aanvullend heeft de inspectie bij elf aselect gekozen opleidingen van elf bekostigde hogescholen documenten onderzocht. Het betreft hogescholen waar niet al een onderzoek op locatie plaatsvond. Doel van de verificatie was het completeren van het beeld over de toetsing en de examinering en de wettelijk voorgeschreven documentatie, vanuit de vraag of er breder een probleem is met de naleving van de wet. Daartoe is de onderwijs- en examenregeling geanalyseerd, evenals aanvullende documentatie met betrekking tot het afstudeerproces en het functioneren van de examencommissie, voor zover dat uit documenten kan worden afgeleid. Ook werden uitgereikte getuigschriften en diplomasupplementen beoordeeld.

Totaal aantal instellingen en opleidingen

Het totaal aantal bekostigde hogescholen waarvan voor minimaal één opleiding de onderwijs- en examenregeling, de getuigschriften en (voorschriften voor) het functioneren van de examencommissie zijn onderzocht is 21; tien instellingen zijn op locatie onderzocht en elf via documenten. Dat is de helft van het totaal aantal bekostigde hogescholen. Het aantal onderzochte opleidingen is 26: het betreft vijftien opleidingen die op locatie onderzocht zijn en elf opleidingen waarvoor uitsluitend documentenonderzoek plaatsvond.

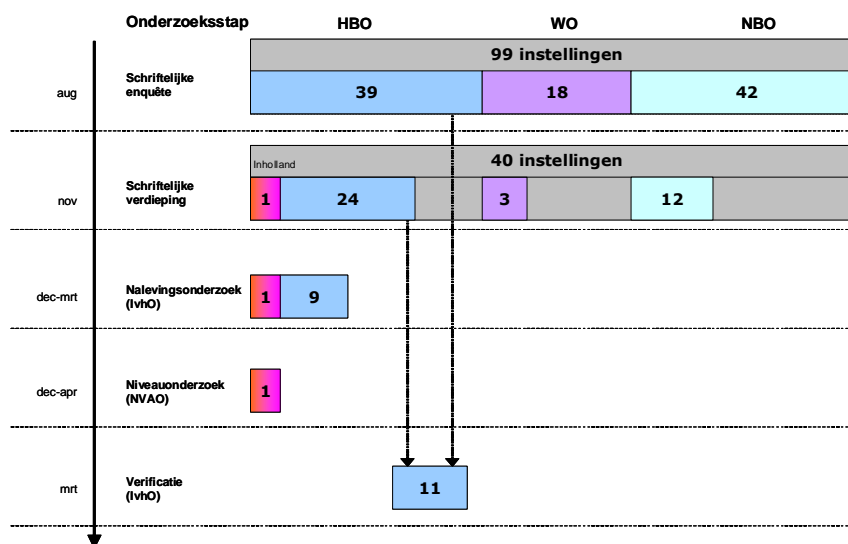
Hoor en wederhoor

Alle bezoeken zijn afgelegd met teams van minimaal twee personen. De bevindingen van de opleidingsonderzoeken zijn steeds op schrift gesteld en aan de verantwoordelijke voorgelegd ter correctie van feitelijke onjuistheden. Vervolgens zijn de bevindingen beschreven in de rapportages die zijn opgenomen in de bijlagen van dit rapport. Deze zijn in concept opnieuw voorgelegd aan de instelling ter correctie van feitelijke onjuistheden. Na verwerking van de reacties zijn de rapporten vervolgens vastgesteld. Alle hogescholen hebben gebruik gemaakt van hun recht op grond van de Wet op het onderwijstoezicht om de zienswijze van het instellingsbestuur op te laten nemen in het eindrapport. Deze treft u direct achter de betreffende rapportage

als aparte bijlage aan.

Schematisch overzicht

Onderstaande figuur toont van boven naar beneden langs een tijdsas de stappen in het onderzoek tussen juli 2010 en april 2011, zoals zojuist beschreven. De getallen geven de aantallen instellingen weer.

Figuur 1: Samenvattend overzicht van het verloop van het onderzoek tussen juli 2010 en april 2011. De getallen geven de aantallen instellingen weer.

Eindrapport

Dit eindrapport bundelt de bevindingen van de inspectie voor vijftien opleidingen met naam en toenaam. Dit is ongebruikelijk. Normaliter zou zijn volstaan met vijftien afzonderlijke openbare rapportages voor de instellingsbesturen. Gelet op het politieke en maatschappelijke belang en het verzoek van de staatssecretaris daartoe is gekozen voor een overzichtsrapportage. Daarbij moet worden bedacht dat er een faseverschil is tussen het onderzoek bij Hogeschool Inholland en de overige instellingen. Bij Hogeschool Inholland is het onderzoek afgerond; bij de vier als zorgelijk beoordeelde instellingen is nog aanvullend onderzoek door de NVAO nodig. De rapportage over de elf verificatieopleidingen heeft het karakter van een themarapportage; door middel van een steekproef is het beeld over de naleving van een aantal essentiële aspecten van de WHW binnen het bekostigd hoger beroepsonderwijs verbreed. Dit deel van het onderzoek is qua diepgang echter niet vergelijkbaar met het onderzoek bij de vijftien opleidingen waarover de inspectie hier rapporteert.

1.5 CONCLUSIES

Opmerkingen vooraf

Voordat de conclusies worden gepresenteerd in de vorm van antwoorden op de onderzoeksvragen, worden eerst enkele opmerkingen gemaakt die de achtergrond schetsen waartegen de conclusies moeten worden begrepen.

- Dit onderzoek geeft geen algemeen beeld of algemene stand van zaken van het gehele bekostigde hoger beroepsonderwijs, laat staan van het gehele hoger onderwijs. Daarvoor is het ook niet bedoeld. Vanaf het begin stonden risicovolle situaties centraal, vanuit de invalshoek van het behaalde eindniveau. Eveneens geldt dat per instelling slechts één of enkele opleidingen zijn onderzocht en dat de uitkomsten niet representatief zijn voor de instelling als geheel.
- Dat de wet niet of onvoldoende wordt nageleefd hoeft op zich niets te zeggen over het gerealiseerde eindniveau van afgestudeerden. Alleen onderzoek van inhoudsdeskundigen kan daarover uitsluitsel geven.
- Niet alles wat alternatief is, is risicovol. De inspectie is voorstander van experiment en vernieuwing. Voorwaarde is wel dat dit met voldoende waarborgen is omkleed.
- Het is niet zo dat bij alle veertig instellingen waar een schriftelijke verdieping-

ronde plaatsvond risico's voor het eindniveau aanwezig zijn. Hetzelfde geldt voor de vijftien opleidingen waar onderzoek op locatie plaatsvond. In een aantal gevallen is sprake van zorgvuldige en doordachte alternatieve trajecten of bleken signalen onjuist. Wel is in alle onderzochte gevallen sprake van verbeterpunten.

- Mogelijk zijn er nog onbekende risicovolle situaties. Honderd instellingen voor hoger onderwijs bieden samen enkele duizenden opleidingen aan. Deze zijn niet allemaal onderzocht. Vertrekpunten waren de vraag aan instellingsbesturen om alternatieve afstudeertrajecten te melden en signalen van studenten en docenten. Ook andere initiatieven dan afstudeertrajecten kunnen risicovol zijn, en binnen grote instellingen is niet op elk moment alles tot in detail en op het juiste niveau bekend.

1. In welke mate komen in het hoger onderwijs alternatieve afstudeertrajecten voor?

Volgens opgave van de instellingen zelf komen bij universiteiten en niet-bekostigde instellingen geen alternatieve afstudeertrajecten voor. Op vier bekostigde hogescholen was sprake van alternatieve afstudeertrajecten bij in totaal zes opleidingen. Daarnaast boden vier opleidingen van vier andere hogescholen een alternatief toetstraject aan in de eindfase van de opleiding. In totaal was dus sprake van tien alternatieve trajecten bij acht hogescholen.

2. Zijn er alternatieve afstudeertrajecten of alternatieve vormen van toetsing in de eindfase van opleidingen die een risico vormen voor het eindniveau?

Bij vier opleidingen van Hogeschool Inholland zijn tekortkomingen geconstateerd in de borging van het eindniveau en is door de NVAO vastgesteld dat een aanzienlijk deel van de afgestudeerden het HBO-bachelorniveau niet bereikte. Bij drie van deze vier opleidingen was sprake van een alternatief traject; de vierde opleiding is ter verificatie in het onderzoek betrokken. De uitkomst geldt zowel voor afgestudeerden in de reguliere trajecten als in de alternatieve trajecten. Alle vier de opleidingen merkt de inspectie aan als *zeer zwak*.

Ook bij vier opleidingen van vier andere hogescholen vertoont de borging van het eindniveau tekortkomingen, zij het niet steeds voor de gehele opleiding. Het betreft opleidingen van de Hanzehogeschool, Hogeschool Leiden, de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen en Christelijke Hogeschool Windesheim. Bij de betreffende opleidingen zal de NVAO onderzoek doen naar het niveau van afgestudeerden. De situatie bij deze vier opleidingen kenmerkt de inspectie voornamelijk als *zorgelijk*. Bij drie van deze vier opleidingen is of was sprake van een alternatief traject; bij de vierde opleiding vertoont de reguliere toetsing gebreken.

Al met al is het eindniveau van afgestudeerden bij zes van de tien alternatieve trajecten niet boven alle twijfel verheven. Bij de andere vier staat de borging van het eindniveau niet ter discussie.

3. Leven de betreffende opleidingen de voorschriften in de Wet op het hoger onderwijs na inzake de toetsing en de borging van het eindniveau?

Geen van de vijftien op locatie onderzochte opleidingen houdt zich volledig aan alle wettelijke bepalingen met betrekking tot de toetsing en de borging van het eindniveau. Een aanzienlijk deel van de tekortkomingen betreft de wettelijk voorschreven documentatie van de opleiding. In alle gevallen geldt dat voor meer dan één hoofdonderwerp uit het beoordelingskader (onderwijs- en examenregeling, examencommissie, examinatoren) de wet niet volledig wordt nageleefd. Twaalf opleidingen leven minder dan de helft van alle 25 getoetste aspecten niet of niet volledig na. Bij de elf aselect gekozen verificatieopleidingen is de naleving van de wet beter, maar ook hier zijn er in alle gevallen verbeterpunten.

Onderstaand worden de antwoorden op de onderzoeksvragen nader toegelicht en met elkaar in verband gebracht.

Totaalbeeld vijftien onderzochte opleidingen

Tabel 2 vat het beeld samen per instelling en opleiding. Wellicht ten overvloede wordt opgemerkt dat alleen bij de opleidingen van Hogeschool Inholland door de NVAO het eindniveau van afgestudeerden is onderzocht. De uitkomsten van het ni-

veau-onderzoek waren doorslaggevend voor het eindoordeel *zeer zwak* bij vier opleidingen. Bij de vier opleidingen van andere hogescholen waar de situatie als *zorgelijk* is gekenmerkt zal dit onderzoek nog plaatsvinden. Hier was in alle gevallen de aangetroffen situatie met betrekking tot de toetsing en beoordeling in het alternatieve traject en/of de opleiding als geheel doorslaggevend: bij geen van de vijftien opleidingen is de naleving van de wet de enige reden geweest om dit oordeel uit te spreken.

Instelling	Opleiding	Totaalbeeld
Chr. Agrarische Hs	Bedrijfskunde en Agribusiness	Voor verbetering vatbaar
Chr. Hs Ede	Gezondheidszorg	Voor verbetering vatbaar
Chr. Hs Windesheim	Logopedie	Voor verbetering vatbaar
	Journalistiek	Zorgelijk
Haagse Hs	Commerciële Economie	Voor verbetering vatbaar
HAN	Werktuigbouwkunde	Zorgelijk
Hanze	Instituut voor Comm. & Media	Zorgelijk
Hs Inholland	Bedrijfseconomie Haarlem	Zeer zwak
	Commerciële Economie Diemen	Zeer zwak
	MEM Haarlem	Zeer zwak
	MEM Rotterdam	Voor verbetering vatbaar
Hs Leiden	Vrijtijdsmanagement Diemen	Zeer zwak
	Communicatie	Zorgelijk
Hs Rotterdam	Vastgoed & Makelaardij	Voor verbetering vatbaar
Hs Utrecht	Technische Bedrijfskunde	Voor verbetering vatbaar

Tabel 2: Totaalbeeld van de vijftien onderzochte opleidingen.

Voor verbetering vatbaar. De zeven opleidingen waarvan de naleving van de Wet op het hoger onderwijs is aangemerkt als *voor verbetering vatbaar*, voldoen elk op verscheidene aspecten niet of niet volledig aan de wet. Hier zijn echter geen indicaties dat de borging van het eindniveau in het geding is.

Zorgelijk. Bij elk van deze vier opleidingen waren gebreken in de praktijk van de examinering of de niveaubewaking doorslaggevend om de situatie als *zorgelijk* aan te merken:

- bij drie samenwerkende communicatieopleidingen van de Hanzehogeschool was sprake van een alternatief afstudeertraject dat aanzienlijke tekortkomingen vertoonde;
- bij de opleiding Communicatie van Hogeschool Leiden was sprake van een alternatief toetstraject voor een groep studenten dat aanzienlijke tekortkomingen vertoonde;
- bij de opleiding Werktuigbouwkunde van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen zijn er aanzienlijke tekortkomingen in de uitvoering van de toetssystematiek van de opleiding als geheel;
- bij de opleiding Journalistiek van Christelijke Hogeschool Windesheim is sprake van een alternatief toetstraject waarvan de uitvoering gebreken vertoont en was sprake van een alternatief afstudeertraject met tekortkomingen.

Drie van deze vier opleidingen voldoen aan minder dan de helft van de beoordeelde aspecten van het beoordelingskader. De vierde opleiding voldoet aan een kwart van de aspecten niet of niet volledig.

Zeer zwak. Er zijn vier zeer zwakke opleidingen. Het betreft opleidingen van Hogeschool Inholland. Hier is door de NVAO vastgesteld dat een aanzienlijk deel van de onderzochte eindwerken van afgestudeerden niet het HBO-bachelorniveau toonde.⁶ Bij de opleiding Bedrijfseconomie (BE) Haarlem betrof het alleen regulier afgestudeerden; bij de andere drie opleidingen ging het zowel om regulier als om alternatief afgestudeerden (Media & Entertainment Management (MEM) Haarlem, Commerciële Economie (CE) Diemen en Vrijtijdsmanagement (VTM) Diemen). Vier van de vijf onderzochte opleidingen vertonen aanzienlijke gebreken in de naleving van de Wet op het hoger onderwijs, de naleving van interne regels en/of de borging van het eindniveau. Het betreft de opleidingen BE Haarlem, CE Diemen, MEM Haarlem en VTM Diemen. Deze laatste opleiding vertoont wat de naleving betreft aanzienlijk minder gebreken dan de andere drie. Bij de opleiding MEM op de locatie Rotterdam is de situatie met betrekking tot de naleving van de wet en de interne regels op enkele punten voor verbetering vatbaar.

⁶ Het onderzoek door de NVAO naar het niveau van de afgestudeerden heeft vooralsnog alleen bij Hogeschool Inholland plaatsgevonden.

De vorm van de alternatieve trajecten

De inspectie neemt een aantal overeenkomsten waar tussen de aangetroffen alternatieve trajecten. Aan studenten die in een vergevorderd stadium van hun opleiding een relevante functie in het werkdomein van de opleiding vonden en niet langer studeren, bieden sommige opleidingen de mogelijkheid om de tijdens het reguliere werk verworven kennis en vaardigheden te verzilveren. Op de werkvloer tot stand gekomen beroepsproducten worden dan beoordeeld in het licht van de competenties van de opleiding zodat de student de ontbrekende vakken kan realiseren of alsnog kan afstuderen. Gemeenschappelijk in deze vorm van toetsing is vaak dat twee docenten als assessoren optreden en in een gesprek met de student aan de hand van een portfolio van beroepsproducten de student beoordelen. In veel gevallen kan dit een prima toetsvorm zijn. Bij de uitvoering doen zich echter vaak gebreken voor.

De belangrijkste tekortkomingen die de inspectie in de praktijk tegenkwam zijn:

- een gebrek aan goed uitgewerkte beoordelingscriteria;
- een gebrek aan duidelijkheid over de eisen waaraan goede werkstukken en een goed portfolio moeten voldoen;
- ontoereikende instructies voor de docent-assessor;
- de aanname dat elke ervaren docent de benodigde interview- en beoordelingsvaardigheden beheerst en in staat is om over de gehele breedte van de opleidingscompetenties tot op het afstudeerniveau tot een deskundig oordeel te komen.

In paragraaf 4.4 wordt dit uitgewerkt en wordt toegelicht aan welke randvoorwaarden deze vorm van toetsing naar de opvatting van de inspectie moet voldoen.

Relatie met eerdere bevindingen

Er is een duidelijke parallel tussen bovenstaande aandachtspunten in de beoordeling van competenties en de bevindingen in het onderzoek dat de inspectie in 2009 uitvoerde naar de kwaliteit van het erkennen van verworven competenties (EVC) in het hoger onderwijs. Ten aanzien van EVC concludeerde de inspectie toen dat beslissingen van de examencommissie noodgedwongen te eenzijdig gebaseerd moesten worden op het vertrouwen in (de expertise van) de individuele examinator of assessor. De examencommissie kon haar beslissingen namelijk vaak niet mede baseren op een transparant en goed gedocumenteerd onderliggend proces van beoordeling. Vergelijkbare vraagstukken doen zich voor in de nu onderzochte alternatieve toetsen en afstudeertrajecten. In het rapport *Boekhouder of wakend oog* (2009) constateerde de inspectie dat niet alle examencommissies voldoende tegen hun taak opgewassen zijn. Ook dat wordt nu opnieuw geconstateerd. Om die reden spreekt de inspectie dan ook in een aantal gevallen haar zorg uit over de aangetroffen alternatieve trajecten.

Naleving van de WHW

Alle vijftien onderzochte opleidingen dienen verbeteringen te realiseren in de naleving van de Wet op het hoger onderwijs op twee of meer van de onderwerpen onderwijs- en examenregeling, examencommissie en examinatoren. Ook voldoen de diplomasupplementen vaak niet aan alle eisen. Gemiddeld voldoen deze opleidingen aan tien van de 25 onderzochte aspecten volledig en aan de overige vijftien ten dele of niet. Het onvoldoende naleven van de interne regels en procedures is een aanvullend en hiermee samenhangend probleem.

Autonomie en verantwoordelijkheid

Van alle onderwijswetten is de Wet op het hoger onderwijs het minst gedetailleerd. De bepalingen in de wet met betrekking tot de onderwijs- en examenregeling, de examencommissie en examinatoren zijn van wezenlijk belang voor de kwaliteit van het onderwijs en de examinering. De grote autonomie die de wet de instellingen voor het overige biedt, onderstreept het belang van de naleving van de voorschriften op het gebied van de niveaubewaking. Uit dit onderzoek blijkt een duidelijk verband tussen gebreken in de naleving van de wet enerzijds en zorgelijke uitkomsten met betrekking tot de toetsing en het gerealiseerde eindniveau anderzijds. De inspectie heeft geen aanwijzingen dat problemen met de naleving van de Wet op het hoger onderwijs voortkomen uit de wet zelf. De naleving van de wet kan - en moet - dus verbeteren.

Onrechtmatig verstrekte getuigschriften

Opleidingen die de wet onvoldoende naleefden en waar de NVAO vaststelde dat af-

gestudeerden niet het HBO-bachelorniveau bereikten, verstrekten de betreffende getuigschriften onrechtmatig. Vooral nog is dat alleen vastgesteld voor vier opleidingen van Hogeschool Inholland. In totaal gaat het om 86 afgestudeerden waarvan het niveau als onvoldoende werd beoordeeld en dertien waarvan de werkstukken naar het oordeel van de commissie van de NVAO niet beoordeelbaar waren of - tegen de interne regels van de instelling in - niet beschikbaar waren. Deze aantallen gelden voor de opleidingen Media en Entertainment Management Haarlem, Bedrijfs-economie Haarlem, Commerciële Economie Diemen en Vrijetijdsmanagement Diemen samen. De inspectie meldt deze opleidingen bij de staatssecretaris van onderwijs aan voor het treffen van passende financiële sancties en geeft de staatssecretaris in overweging de NVAO om advies te vragen over intrekking van de accreditatie van de vier opleidingen op grond van art. 5a 12b van de WHW. Het advies van de inspectie is dit onderzoek medio 2012 te initiëren, zodat het verbeterbeleid van de instelling de kans krijgt vrucht af te werpen.

Geen frauduleus handelen

De inspectie heeft geen aanwijzingen dat medewerkers moedwillig regels hebben geschonden met het oogmerk daar zelf beter van te worden. De aangetroffen tekortkomingen vinden hun oorzaak hoogstens in onzorgvuldig gedrag en ondoordacht handelen.

Tekortkomingen in het stelsel van externe kwaliteitszorg

Er lijkt in het bekostigd hoger beroepsonderwijs onvoldoende discipline in de naleving van wettelijke voorschriften die essentieel zijn voor de bewaking van het afstudeerniveau. Dit volgt uit de beoordeling van vijftien opleidingen van tien verschillende hogescholen en uit documentenonderzoek bij elf opleidingen van elf andere hogescholen. In alle gevallen is de situatie voor verbetering vatbaar. Bij acht opleidingen blijkt de situatie zorgelijk en vier van deze acht opleidingen merkt de inspectie aan als zeer zwak. Met het stelsel van interne en externe kwaliteitsvoorzieningen is op dit moment al met al onvoldoende gegarandeerd dat zwakke opleidingen tijdig worden gesignaleerd en gecorrigeerd. Ook het accreditatiestelsel kan hier kennelijk niet altijd in voorzien. Daarenboven zijn aanvullende maatregelen noodzakelijk om kwaliteitsrisico's en kwaliteitsfalen tussen twee accreditaties in zoveel mogelijk uit te sluiten.

1.6 AANBEVELINGEN

Op grond van dit onderzoek komt de inspectie tot de volgende aanbevelingen aan de staatssecretaris van onderwijs en de instellingsbesturen in het hoger onderwijs.

Aanbevelingen aan de staatssecretaris van onderwijs

Komende jaren verdient (toezicht op) de naleving van de onderdelen van de Wet op het hoger onderwijs die voorwaardelijk zijn voor de bewaking van het eindniveau van afgestudeerden prioriteit. Het accreditatiekader is op het gebied van de examinering recent aangescherpt. In landelijke richtlijnen voor de opleidingsaccreditatie is vastgelegd dat de steekproef van werkstukken van afgestudeerden representatief moet zijn voor het niveau van de afgestudeerden van de opleiding als geheel en dat deze niet langer door de opleiding zelf wordt bepaald. Ook wordt het oordeel niet alleen op eindwerkstukken gebaseerd maar ook op tussentijdse en afsluitende toetsen. De toetsing en het gerealiseerde eindniveau worden gezamenlijk beoordeeld onder één noemer: *toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties*. De inspectie geeft de staatssecretaris van onderwijs op grond hiervan het volgende in overweging.

1. Scherp het stelsel van externe kwaliteitszorg in het hoger onderwijs zo aan dat risico's in de waarborgen van kwaliteit en kwaliteitsfalen in de toekomst eerder worden gesignaleerd en verholpen.
2. Bevorder dat het gerealiseerde eindniveau, gelet op het zwaarwegende belang van dit onderwerp, tot een separaat oordeel leidt dat doorslaggevend is voor het oordeel of accreditatie kan worden verleend. Breng daartoe een duidelijke scheiding aan tussen de aspecten *toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties*, waarbij de eindkwalificaties in alle gevallen worden vastgesteld op basis van een representatieve steekproef van toetsen en afstudeerwerken.

Aanbevelingen aan de instellingsbesturen

De inspectie komt tot vier aanbevelingen aan de besturen van alle instellingen die

door de overheid erkend, geaccrediteerd hoger onderwijs aanbieden.

1. Schat het belang van een goede beschrijving van het onderwijs en de toetsing en een proactieve, alerte examencommissie op waarde. Met name de combinatie van beide is een belangrijke randvoorwaarde voor de bewaking van het eindniveau.
2. Onderzoek de naleving van alle externe en interne regels met betrekking tot de toetsing en beoordeling van studenten in alle geaccrediteerde opleidingen en repareer zo spoedig mogelijk eventuele tekortkomingen.
3. Voorkom dat interne procedures en regels te gedetailleerd worden: het naleven van afspraken en de controle daarvan is gebaat bij het schiften van wel- en niet-cruciale processtappen.
4. Bevorder in de organisatie de kennis en de naleving van wettelijke voorschriften en van interne regels en procedures vanuit het adagium *afpraak is afspraak*.

Het is tijdens de bezoeken gebleken dat diverse hogescholen aan één of meer van bovenstaande aanbevelingen al uit eigen beweging uitvoering geven.

1.7 VERVOLG

De concrete vervolgvactiteiten van de inspectie vallen in drie categorieën uiteen:

1. vervolgtoezicht op individuele hogescholen waar tekortkomingen zijn geconstateerd in een handhavingstraject;
2. aanscherping van het toezicht op het stelsel, waaronder aanscherping van het toezicht op de werking van het accreditatiestelsel;
3. overige gerelateerde activiteiten, zoals het herhalingsonderzoek naar de erkenning van verworven competenties en het lopende onderzoek naar (ver)korte trajecten in het bekostigd en niet bekostigd hoger onderwijs.

De NVAO zal in de als zorgelijk gekenmerkte situaties onderzoek doen naar het gerealiseerde niveau van afgestudeerden.

De vervolgvactiteiten worden in hoofdstuk 5 verder toegelicht.

1.8 LEESWIJZER

Hoofdstuk 2 van dit rapport beschrijft de aanleiding voor het onderzoek, de onderzoeksactiviteiten en de gevolgde werkwijze. Hoofdstuk 3 geeft een kort overzicht van de wijze waarop in het hoger onderwijs de externe kwaliteitszorg en het toezicht zijn georganiseerd. Hoofdstuk 4 geeft de bevindingen weer van de tien hogescholen waar op locatie één of meer opleidingen zijn onderzocht en zet deze af tegen de uitkomsten van het onderzoek bij de verificatieopleidingen. Hoofdstuk 5 licht de vervolgvactiteiten van de inspectie toe. De beoordelingsrapporten per opleiding zijn als afzonderlijke bijlagen bij dit rapport gevoegd, voorafgegaan door het gehanteerde beoordelingskader en een toelichting daarop.

2 INRICHTING VAN HET ONDERZOEK

Dit hoofdstuk schetst eerst de aanleiding en de achtergrond van het onderzoek (§ 2.1), waarna de vraagstelling wordt toegelicht (§ 2.2). Vervolgens wordt het nalevingsonderzoek van de inspectie toegelicht (§ 2.3), het beoordelingskader geïntroduceerd (§ 2.4) en de werkwijze ten aanzien van de verificatieopleidingen uiteengezet (§ 2.5). Tot slot wordt het onderzoek naar het gerealiseerde eindniveau van de commissie van de NVAO toegelicht (§ 2.6).

2.1 ACHTERGROND

Bericht over de opleiding MEM te Haarlem

In het voorjaar van 2010 startte de inspectie een onderzoek naar (ver)korte studietrajecten in het hoger onderwijs. Dit onderzoek beoogde na te gaan hoe de kwaliteit en het eindniveau worden gegarandeerd van intensieve programma's en van trajecten waarin studenten aanzienlijke vrijstellingen krijgen. Juist na afronding van het vooronderzoek publiceerde *de Volkskrant* op 10 juli een artikel met de boodschap dat bij de opleiding *Media & Entertainment Management* (MEM) van Hogeschool Inholland te Haarlem langstuderende studenten te lichtvaardig een diploma zouden hebben ontvangen op basis van een alternatief afstudeertraject.

Commissie Leers

Het toenmalige College van Bestuur van Hogeschool Inholland kondigde kort na 10 juli een onderzoek aan van een onafhankelijke onderzoekscommissie onder leiding van dhr. drs. G.B.M. Leers: de *Commissie Diplomerings Langstudeerders Hogeschool Inholland* (hierna: de commissie Leers). Op 23 september 2010 publiceerde de commissie haar rapport *Veel ruimte, weinig rekenschap. Onderzoek naar het alternatieve afstudeertraject van de opleiding Media & Entertainment Management van Inholland te Haarlem*. Dit rapport was kritisch over de kwaliteitszorg en de naleving van interne en externe regels door de opleiding.

Landelijk onderzoek inspectie

Al snel na 10 juli ontstond een golf van min of meer vergelijkbare berichten over andere opleidingen en instellingen bij officiële meldpunten en in diverse media. De inspectie startte daarom in juli een onderzoek naar alternatieve afstudeertrajecten onder alle instellingen in het hoger onderwijs. Het betreft afstudeertrajecten of alternatieve vormen van toetsing in de eindfase van de opleiding die niet zijn vastgelegd in de onderwijs- en examenregeling. Op 19 oktober werd een tussenrapportage aan de Tweede Kamer gezonden (*Tussenrapportage alternatieve afstudeertrajecten in het hoger onderwijs*).

Tussenbericht over Hogeschool Inholland

In zijn beleidsreactie op de tussenrapportage vroeg de staatssecretaris van onderwijs de inspectie om een tussentijds bericht per januari 2011 van de situatie bij Hogeschool Inholland met informatie over de uitvoering van het verbeterbeleid en antwoord op twee vragen die na het rapport van de commissie Leers opkwamen. Deze betreffen het moment waarop het toenmalige College van Bestuur voor het eerst op de hoogte was van de situatie bij MEM Haarlem en de juistheid van signalen over mogelijke ongewenste druk op docenten. Met de verschijning van het *Tussenbericht onderzoek naar alternatieve afstudeertrajecten bij Hogeschool Inholland* medio januari is aan dit verzoek voldaan. In het tussenbericht uit de inspectie zich kritisch over het interne toezicht en de kwaliteitszorg van Hogeschool Inholland ten aanzien van de problemen bij de opleiding MEM in Haarlem. Ook presenteert de inspectie signalen van medewerkers over ongewenste druk op een aantal plekken in de organisatie die de kwaliteit en het niveau van de betreffende opleidingen in gevaar brengt. Tot slot spreekt de inspectie het vertrouwen uit in het verbeterbeleid van de Hogeschool voor zover op dat moment te beoordelen, maar worden daar wel enkele kritische kanttekeningen bij geplaatst.

Eindrapportage

Nu het totale onderzoek is afgerond kan een landelijk beeld worden geschetst. Ten aanzien van Hogeschool Inholland is duidelijk in hoeverre interne en externe regels zijn nageleefd, wat bij de betrokken opleidingen het eindniveau van de afgestudeerden is en wat het verbeterbeleid van de instelling inhoudt. Daarover kunt u lezen in

het gelijktijdig verschijnende inspectierapport *Alternatieve afstudeertrajecten en de bewaking van het eindniveau bij Hogeschool Inholland*. De hoofdpunten van dit rapport zijn tevens opgenomen in het voor u liggende rapport. Meer informatie over het gerealiseerde eindniveau van de onderzochte opleidingen van Hogeschool Inholland is opgenomen in het *Rapport van Bevindingen NVAO-Commissie Onderzoek Hogeschool Inholland*. Ook daarvan zijn de resultaten in dit rapport opgenomen.

2.2 VRAAGSTELLING

Onderzoeksvragen

Dit rapport geeft antwoord op de volgende vragen.

1. In welke mate komen in het hoger onderwijs alternatieve afstudeertrajecten voor?
2. Zijn er alternatieve afstudeertrajecten of alternatieve vormen van toetsing in de eindfase van opleidingen die een risico vormen voor het eindniveau?
3. Leven de betreffende opleidingen de voorschriften in de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek na inzake de toetsing en de borging van het eindniveau?

De onderzoeksvragen worden hierna toegelicht.

Alternatieve afstudeertrajecten

Het onderzoek van de inspectie vindt zijn oorsprong in negatieve signalen over alternatieve afstudeertrajecten en de kwaliteit van de toetsing en het eindniveau in het hoger onderwijs. Een alternatief afstudeertraject wordt gedefinieerd als een manier van afstuderen die qua inhoud, proces of beoordelingswijze afwijkt van het afstudeerproces dat vastgelegd is in de onderwijs- en examenregeling (OER). In het geval van een proef of experiment is denkbaar dat de opzet op andere wijze is gedocumenteerd dan in de onderwijs- en examenregeling. In die situatie mag worden verwacht dat het traject elders nauwgezet is beschreven en dat de examencommissie haar goedkeuring heeft gehecht aan de opzet en waakt over de uitvoering.

Alternatieve toetsvormen

Voor alternatieve toetsvormen in de eindfase van de opleiding geldt hetzelfde. Als een student enkele studiepunten via een vervangende opdracht realiseert valt dit buiten het bestek van dit onderzoek.⁷ Gaat het om meer studenten of studenten die twintig of dertig studiepunten in het laatste studiejaar op alternatieve wijze realiseren dan behoort dit wel tot het object van onderzoek.

Centrale vraag in de tussenrapportage van oktober 2010

De tussenrapportage van oktober 2010 beantwoordde de vraag in welke mate er in het hoger onderwijs alternatieve afstudeertrajecten voorkomen die een risico kunnen vormen voor het niveau van de afgestudeerden. Het antwoord was gebaseerd op een inventarisatie onder alle 99 instellingen voor hoger onderwijs. De vraag die vervolgens in de tussenrapportage van oktober 2010 voor het vervolgonderzoek werd geformuleerd luidde of ten aanzien van alternatieve afstudeertrajecten de kwaliteit van de examinering en de taakuitoefening van examencommissies toereikend zijn en de Wet op het hoger onderwijs wordt nageleefd.

Verbreiding onderzoeksvraag

In de eerste fase van het onderzoek - een landelijke enquête - was de aandacht vooral gericht op alternatieve afstudeertrajecten. Naar aanleiding van de signalen en de resultaten van de landelijke enquête zijn in een schriftelijke verdiepingsronde ook alternatieve toetswijzen in de eindfase van de opleiding in het onderzoek betrokken, evenals serieuze signalen die in bredere zin de bewaking van het eindniveau betroffen. De signalen die niet een alternatief afstudeertraject betroffen maar wel de toetsing in de eindfase van de opleiding, konden niet worden genegeerd. Waar daar aanleiding toe was is in een schriftelijke verdiepingsronde bij veertig instellingen vanuit deze bredere vraagstelling om nadere informatie gevraagd. Ook instellingen zelf rapporteerden in de vragenlijst in enkele gevallen alternatieve trajecten die niet altijd de afstudeeropdracht betroffen, maar ook het wegwerken van achterstanden via alternatieve toetsing in de laatste fase van de studie. Dit riep vragen op over de borging van de toetsing en de bewaking van het niveau die vergelijkbaar waren met

⁷ Een bacheloropleiding in het hoger beroepsonderwijs omvat in totaal 240 studiepunten, ofwel 240 EC (European credit points).

vragen over de alternatieve trajecten die specifiek het afstuderen betroffen.

Toespitsing in de eindfase

In de eindfase spitste het onderzoek zich toe op het bekostigd hoger beroepsonderwijs. Dit gebeurde op grond van de resultaten uit de eerdere onderzoeksfasen: de analyse van de landelijke enquête, de analyse van de signalen en de resultaten van een aanvullende schriftelijke ronde.

De naleving van de wettelijke voorschriften inzake toetsing en niveaubewaking stond in de eindfase van het onderzoek centraal. Het zwaartepunt lag op de afgestudeerden in de jaren 2007 tot 2010. Ook het huidige functioneren van de examencommissies is in deze fase van het onderzoek onderzocht.

2.3 ALGEMENE WERKWIJZE

Algemeen

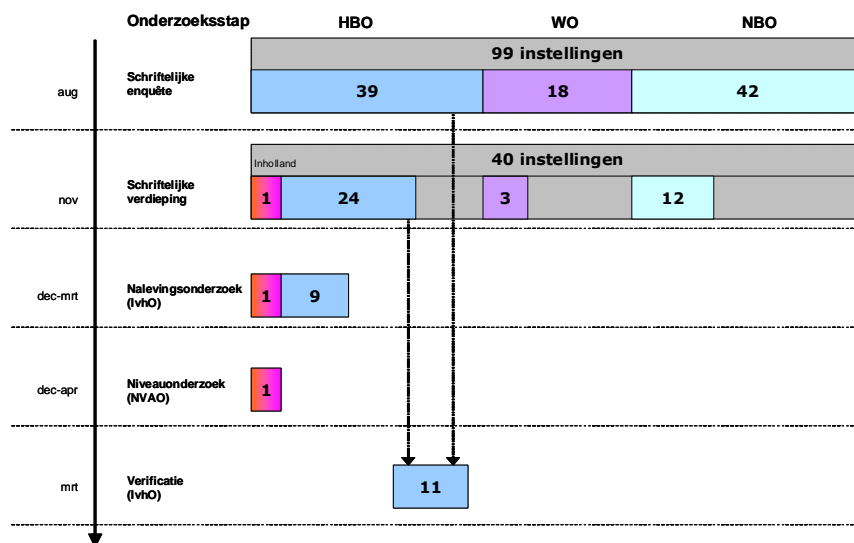
De bronnen van informatie waarop de inspectie zich in het onderzoek baseert zijn als volgt:

- schriftelijke informatie via een landelijke enquête onder alle 99 instellingsbesturen die geaccrediteerd onderwijs aanbieden;
- aanvullende schriftelijke informatie van veertig instellingen;
- signalen van medewerkers van instellingen en (ouders) van studenten, zowel in de media als rechtstreeks bij de inspectie;
- dossieronderzoek en gesprekken met management en medewerkers tijdens een bezoek aan vijftien opleidingen van bekostigde hogescholen;
- documentenonderzoek bij elf opleidingen van elf andere bekostigde hogescholen.

Bij Hogeschool Inholland is daarnaast het niveau van afgestudeerden van vijf opleidingen onderzocht door de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO).⁸ Bij vier opleidingen van vier andere hogescholen zal dit nog plaatsvinden.

Schematisch overzicht

Onderstaande figuur toont van boven naar beneden langs een tijdsas de stappen in het onderzoek tussen juli 2010 en april 2011. Dit wordt hierna toegelicht. De getallen geven de aantallen instellingen weer.

Figuur 2: Samenvattend overzicht van het verloop van het onderzoek tussen juli 2010 en april 2011. De getallen geven de aantallen instellingen weer.

⁸ Om precies te zijn gaat het om drie opleidingen die elk op één locatie zijn onderzocht en één opleiding die op twee locaties is onderzocht. Hogeschool Inholland biedt veel opleidingen op meer dan één locatie aan. De geselecteerde opleidingen zijn niet op alle locaties onderzocht. Voor de eenvoud spreken we hierna van vijf onderzochte opleidingen al is dat technisch gezien niet geheel juist.

Landelijke enquête

Onder alle 99 instellingen die door de overheid erkend bacheloronderwijs aanbieden zette de inspectie in augustus 2010 een vragenlijst uit. Gevraagd werd naar het beleid voor langstuderende studenten en naar het aantal alternatieve afstudeertrajecten en de inhoud daarvan. De antwoorden riepen in een aantal gevallen vragen op over:

- de precieze inhoud van alternatieve afstudeertrajecten of toetsvormen;
- de documentatie van deze trajecten;
- de interne verantwoording over de trajecten;
- de reactie als geheel, omdat de respons in een aantal gevallen zeer summier was.

Signalen

De signalen die na 10 juli 2010 rechtstreeks bij de inspectie binnenkwamen en de vele berichten die in de media tot uiting kwamen zijn beoordeeld op hun relevantie voor het onderzoek. Zij werden beoordeeld op twee aspecten: ernst en betrouwbaarheid. De ernst is afgemeten aan het risico voor het niveau van afgestudeerden, de schaal waarop het probleem voorkwam en of het ging om structurele of incidentele gebeurtenissen. De betrouwbaarheid werd afgemeten aan het tijdvak waarop het bericht betrekking had, de mate waarin sprake was van concrete feiten dan wel van niet-geadresseerde algemene uitspraken, en of de ervaringen uit de eerste hand waren of van horen zeggen. De signalen zijn niet op voorhand door de inspectie als feiten aangemerkt. Wel is er voor gekozen instellingen gelegenheid te bieden kennis te nemen van de berichten en te reageren op wat er over hun opleidingen in negatieve zin werd geschreven. In totaal werden negentig signalen aan de instellingen voorgelegd. Per 1 april 2011 was het aantal signalen opgelopen tot 130.⁹ Hiervan werden er 39 rechtstreeks door (ouders van) studenten en docenten bij de inspectie gemeld. Met 26 van hen is een gesprek gevoerd. In een aantal gevallen zijn deze signalen aanleiding geweest voor een bezoek aan de opleiding of expliciet betrokken in het al voorgenomen onderzoek.

De reactie op de overige signalen was in de meeste gevallen adequaat. Een groot deel bleek verouderd of niet traceerbaar. Veel signalen bleken niet of onvoldoende de werkelijkheid juist weer te geven. In een enkel geval bleek er meer aan de hand en leidde onderzoek van de inspectie tot bevindingen van tekortkomingen. De meerderheid van de signalen is afkomstig van studenten en afgestudeerden. Zij maken zich zorgen over de waarde van hun diploma en over ongelijke behandeling. Een minderheid van de signalen is afkomstig van docenten. Zij maken zich vooral zorgen over problemen met de kwaliteitszorg en de niveaubewaking. De algemene strekking van veel signalen is dat de opleiding of instelling onverantwoord om gaat met het niveau van de opleiding en de toetsen. Er zouden te makkelijk voldoende worden gegeven, te veel studiepunten worden toegekend, de toetsing is te eenvoudig of (onderdelen van) toetsen die geoefend zijn komen op het officiële tentamen letterlijk terug. Veel studenten en docenten geven voorbeelden van studenten die een 'genadezesje' kregen of meer in algemene zin niet het vereiste niveau hadden maar het toch tot de afstudeerfase brachten.

Schriftelijke verdiepsingsronde

Aan totaal veertig instellingen is vervolgens in een schriftelijke verdiepsingsronde aanvullende informatie gevraagd.¹⁰ Elk van deze instellingen viel in één of meer van de volgende categorieën:

- elf instellingen met alternatieve toets- of afstudeertrajecten; hier is aanvullende informatie gevraagd over de precieze kenmerken van de trajecten en de borging van het eindniveau;
- zestien instellingen waarvan de informatie om andere redenen vragen opriep, bijvoorbeeld omdat men aangaf nooit langstuderende studenten te hebben;
- zeven instellingen die de eerste vraag naar maatregelen voor langstuderende

⁹ In de tussenrapportage van oktober 2010 meldde de inspectie dat uit alle negatieve berichten die landelijk over het hoger onderwijs werden geuit er 81 waren geselecteerd die een vervolg kregen in het onderzoek. Nadien zijn er nieuwe signalen bij gekomen. Vijftig van de 130 signalen betroffen Hogeschool Inholland. Zo'n vijftien signalen zijn binnengekomen via een tijdelijk meldpunt op het intranet van deze hogeschool eind 2010. Voor meer informatie hierover verwijzen wij naar het tussenbericht van januari 2011.

¹⁰ Van één niet-responderende instelling werden de antwoorden op de oorspronkelijke enquête alsnog gevraagd en verkregen. De tussenrapportage van oktober 2010 spreekt daarom van 41 instellingen waar een vervolgvastheid zal plaatsvinden.

- studenten ontkennend beantwoordden en verder geen enkele vraag beantwoordden of toelichtten in de landelijke enquête;
- zestien instellingen waarover negatieve signalen werden ontvangen.

Door de instellingen is op het verzoek om aanvullende informatie adequaat gereageerd.

Bekostigd hoger beroepsonderwijs

Na analyse van de aanvullende schriftelijke informatie van de instellingen bleven er tien bekostigde hogescholen over waar de inspectie onderzoek deed op locatie. Na juli 2010 werden over de bekostigde universiteiten nauwelijks signalen vernomen. Ook gaf in het bekostigd wetenschappelijk onderwijs de schriftelijke informatie van de instellingen geen directe aanleiding om een bezoek op locatie te brengen. Dat wil niet zeggen dat de toegezonden informatie geen enkele vraag opriep. De inspectie heeft hier echter op basis van risicoafwegingen keuzes gemaakt. Ook over niet-bekostigde instellingen werden nauwelijks signalen ontvangen. Daarnaast gaf geen enkele niet-bekostigde instelling in de vragenlijst aan alternatieve afstudeertrajecten aan te bieden.

Criteria voor onderzoek op locatie

Bij de beslissing om op locatie een opleiding te onderzoeken waren de risico's met betrekking tot de borging van het eindniveau bepalend. In een aantal gevallen was de schriftelijke beantwoording van de vragen onvolledig of riep deze nieuwe vragen op. In andere gevallen waren de antwoorden adequaat maar was de onderliggende situatie of het signaal van dien aard dat niet kon worden volstaan met een 'papieren' beoordeling, en waren gesprekken en dossieronderzoek op locatie de enige manier om voldoende zekerheid te krijgen over de werkelijke situatie. In drie gevallen waren de signalen de directe en enige aanleiding voor een bezoek aan de betreffende opleiding; in drie andere gevallen was deze informatie een aanvullende reden voor het bezoek. Op deze wijze werden tien opleidingen geselecteerd die samen met de vijf opleidingen van Hogeschool Inholland het totaal op vijftien onderzochte opleidingen brengen. De bevindingen van deze onderzoeken op locatie komen in het volgende hoofdstuk aan de orde.

Vijftien onderzochte opleidingen

In totaal werden vijftien bacheloropleidingen van tien verschillende hogescholen op locatie onderzocht. Deze zijn opgenomen in tabel 3. De laatste kolom in de tabel vermeldt de aanleiding van het onderzoek. Daarbij staat AA voor alternatief afstudeertraject en AT (alternatief toetstraject) voor een alternatieve vorm van toetsing in de eindfase van de opleiding. *Signalen* staat voor negatieve signalen over de toetsing, het eindniveau of de bewaking daarvan. Bij Hogeschool Inholland werden twee verificatieopleidingen geselecteerd om een breder beeld te krijgen van de kwaliteit van de opleidingen van de instelling. Bij geen van beide was sprake van een alternatief traject of van signalen. Bij de Hanzehogeschool bieden drie communicatieopleidingen gezamenlijk een alternatief afstudeertraject aan. Omdat zowel de documentatie als de organisatie van het alternatieve afstudeertraject van deze opleidingen gemeenschappelijk is, worden deze voor een zuiverder totaalbeeld hierna als één opleiding geteld.^{1 1}

Instelling	Opleiding	Aanleiding
Chr. Agrarische Hs	Bedrijfskunde en Agribusiness	AT
Chr. Hs Ede	Gezondheidszorg	AT
Chr. Hs Windesheim	Logopedie	Signalen
	Journalistiek	AA
Haagse Hs	Commerciële Economie	Signalen
HAN	Werktuigbouwkunde	Signalen
Hanze	Instituut voor Comm. & Media	AA
HS Inholland	MEM Haarlem	AA, Signalen
	MEM Rotterdam	Verificatie
	Bedrijfseconomie Haarlem	Verificatie
	Commerciële Economie Diemen	AA, Signalen
	Vrijtijdsmanagement Diemen	AA, Signalen
Hs Leiden	Communicatie	AT
Hs Rotterdam	Vastgoed & Makelaardij	AT

^{1 1} De opleidingen MEM Haarlem en MEM Rotterdam worden wel als aparte opleidingen geteld omdat gebleken is dat de opleidingen op beide locaties in cruciale opzichten (het bestaan van een alternatief afstudeertraject en het gerealiseerde eindniveau) zeer verschillend zijn.

Instelling	Opleiding	Aanleiding
Hs Utrecht	Technische Bedrijfskunde	AA
Totaal 10 hogescholen	Totaal 15 opleidingen	

Tabel 3: Op locatie onderzochte hogescholen en opleidingen en de aanleiding voor het bezoek.

Basisprogramma

Alle bezoeken werden afgelegd door minimaal twee medewerkers van de inspectie. Het basisprogramma van de bezoeken bestond uit de volgende elementen:

- een gesprek met de verantwoordelijke voor de opleiding en/of de verantwoordelijke voor het domein of instituut waaronder de opleiding valt;
- een gesprek met vertegenwoordigers van de examencommissie en één of meer docenten/examinatoren;
- documentenonderzoek en beperkt, steekproefsgewijs, dossieronderzoek (werkstukken van studenten, beoordelingen en cijferregistratie);

In veel gevallen vond ook een gesprek plaats met een van de leden van het College van Bestuur.

In twee gevallen waarin de situatie als zorgelijk werd beoordeeld heeft een verificatiebezoek plaatsgevonden door andere dan de oorspronkelijke bezoekspecteurs. Dit heeft niet tot aanpassing van het oordeel geleid.

Afhankelijk van de situatie werd een selectie van de volgende onderwerpen onderzocht:

1. niet-reguliere toets- of afstudeertrajecten in de eindfase van de opleiding;
2. de onderwijs- en examenregeling (OER);
3. de taken en werkwijze van de examencommissie;
4. de taken en werkwijze van examinatoren;
5. getuigschriften en supplementen (kopieën van de originele documenten);
6. procedures die de opleiding zelf hanteert, met name bij het afstuderen,

Ad 1 is steeds aandacht geschonken aan de aard en de omvang van de trajecten, de formele documentatie, de kwaliteitszorg en niveaubewaking en de betrokkenheid van de examencommissie. Ad 2 tot en met 5 bevat de Wet op het hoger onderwijs voorschriften. Deze zijn vervat in een beoordelingskader. Het gehanteerde beoordelingskader is in zijn geheel opgenomen in bijlage 1 en wordt in de volgende paragraaf op hoofdlijnen toegelicht.

Opleidingen van Hogeschool Inholland

De opleidingen van Hogeschool Inholland zijn in verband met de aanleiding van het onderzoek uitvoeriger onderzocht dan de andere opleidingen. Per opleiding heeft een team van vier inspectie-medewerkers op locatie minimaal vijf dagen gesprekken gevoerd en dossiers onderzocht. Het betrof dossiers van afgestudeerden in de jaren 2007 tot 2010. Per opleiding is in soms vele tientallen dossiers nagegaan of ten aanzien van stage en afstuderen de wettelijke voorschriften en de interne regels en procedures werden nageleefd. In alle gevallen is de informatie in de digitale cijferadministratie geverifieerd. Bij elke opleiding is - soms meermalen - gesproken met directie en management, examencommissie, docenten/examinatoren en medewerkers van de administratie.

Hoor en wederhoor

De bevindingen van de opleidingsonderzoeken zijn steeds op schrift gesteld en aan de verantwoordelijken voorgelegd ter correctie van feitelijke onjuistheden. Vervolgens zijn de bevindingen beschreven in de rapportages die zijn opgenomen in de bijlagen van dit rapport. Deze zijn in concept opnieuw voorgelegd aan de instelling ter correctie van feitelijke onjuistheden. Daarbij is de instelling gewezen op het recht op grond van de Wet op het onderwijstoezicht om een eventuele afwijkende zienswijze kenbaar te maken en op te laten nemen in het openbare rapport. Na verwerking van de reacties zijn de rapporten vervolgens vastgesteld. Alle tien de hogescholen hebben gebruik gemaakt van hun recht om een zienswijze kenbaar te maken. Deze zienswijzen treft u direct achter de betreffende rapportage in de bijlage aan.

Elf verificatieopleidingen

Om een breder beeld te krijgen van de naleving van de wet heeft de inspectie bij elf aanvullende opleidingen documentenonderzoek uitgevoerd. Dit wordt in paragraaf 2.5 toegelicht.

Eindrapport

Dit eindrapport bundelt de bevindingen van de inspectie voor vijftien opleidingen met naam en toenaam. Dit is ongebruikelijk. Normaliter zou zijn volstaan met vijftien afzonderlijke openbare rapportages voor de instellingsbesturen. Gelet op het politieke en maatschappelijke belang en het verzoek van de staatssecretaris daartoe is gekozen voor een overzichtsrapportage. Daarbij moet worden bedacht dat er een faseverschil is tussen het onderzoek bij Hogeschool Inholland en de overige instellingen. Bij Hogeschool Inholland is het onderzoek afgerond; bij de vier als zorgelijk beoordeelde instellingen is nog aanvullend onderzoek door de NVAO nodig. De rapportage over de elf verificatieopleidingen heeft het karakter van een themarapportage; door middel van een steekproef is het beeld over de naleving van een aantal essentiële aspecten van de WHW binnen het bekostigd hoger beroepsonderwijs verbreed. Dit deel van het onderzoek is qua diepgang echter niet vergelijkbaar met het onderzoek bij de vijftien opleidingen waarover de inspectie hier rapporteert.

2.4 BEOORDELINGSKADER

Hoofdstuk 7 van de Wet op het hoger onderwijs bevat voorschriften voor de inrichting van het hoger onderwijs. De inspectie selecteerde uit hoofdstuk 7 van de wet de belangrijkste bepalingen die de toetsing en beoordeling van studenten betreffen en randvoorwaardelijk zijn voor de borging van het eindniveau. Deze zijn in het onderzoek als beoordelingskader gehanteerd. In bijlage 1 is het totale beoordelingskader opgenomen en van een toelichting voorzien. Hieronder wordt het kort toegelicht.

Indeling aspecten

De aspecten van het kader zijn naar de volgende onderwerpen gegroepeerd.

- **De onderwijs- en examenregeling.** Deze beschrijft per opleiding of groep van opleidingen de inhoud van het onderwijs, de tentaminering en de examinering en vormt het basisdocument voor studenten, docenten, examencommissies, examinatoren en leidinggevendenden waarin de geldende procedures en de rechten en plichten van zowel de studenten als de opleiding zijn vastgelegd (art. 7.13 WHW).
- **De examencommissie.** De examencommissie bewaakt het niveau van de opleiding door intern toezicht te houden op de tentaminering en examinering qua inhoud, werkwijze en niveau. De examencommissie heeft de taak om vast te stellen of de afgestudeerde de in de onderwijs- en examenregeling beschreven eindkwalificaties gerealiseerd heeft (art. 7.12, 7.12a en 7.12b).
- **De examinatoren.** Examinatoren beoordelen studenten en leveren daarmee een belangrijke bijdrage aan de borging en bevordering van het niveau van studenten (art. 7.12c).
- **Getuigschriften en diplomasupplementen.** Deze documenten samen dienen nationaal en internationaal de communicatie te bevorderen over de inhoud van de opleiding en de door de afgestudeerde behaalde resultaten en daarmee het civiel effect van de behaalde graad te stimuleren (art. 7.11).
- **Naleving interne regels en procedures.** Onderzocht is of de interne regels en procedures worden nageleefd voor zover deze relevant zijn voor de borging van het eindniveau.

De eerste vier onderwerpen betreffen wettelijke voorschriften. De eerste drie onderwerpen zijn randvoorwaardelijk voor de borging van het eindniveau; de vierde is relevant in verband met de (internationale) communicatieve waarde van het getuigschrift en het civiel effect ervan. Het vijfde onderwerp heeft de inspectie toegevoegd om zich een oordeel te kunnen vormen over de waarborgen van het eindniveau in de specifieke situatie van de betreffende opleiding. De onderliggende aspecten zijn hier per opleiding verschillend. In alle gevallen gaat het om zaken die op hoofdlijnen in de onderwijs- en examenregeling moeten zijn beschreven, zoals procedures rond de stage en het afstuderen, de beoordeling van studenten en de registratie van behaalde resultaten.

Belang onderwijs- en examenregeling

De onderwijs- en examenregeling is het document waar alle betrokkenen (management, docenten, examencommissie, examinatoren en studenten) in moeten kunnen lezen wat de inhoud van het onderwijs is, hoe het georganiseerd is, hoe er getoetst wordt en wat de geldende procedures en afspraken zijn. Transparantie en volledigheid staan bij de beoordeling van de onderwijs- en examenregeling voorop. De rechten en plichten van studenten zoals die gelden op moment van instroom en de eventuele wijzigingen daarna moeten eenduidig en volledig zijn beschreven. De formulering van het eerste en het tweede lid van art. 7.13 WHW is met het oog hierop per 1 september 2010 aangescherpt. Een goede onderwijs- en examenregeling is ook in het belang van de opleiding zelf. In geval van een meningsverschil over de rechten en plichten moet de onderwijs- en examenregeling uitsluitend kunnen geven, of in ieder geval als eenduidig vertrekpunt kunnen dienen voor een oplossing.

Het begrip onderwijs- en examenregeling is in de beoordeling ruim geïnterpreteerd. Veel hogescholen kiezen er voor de informatie die op grond van art. 7.13 van de WHW in de onderwijs- en examenregeling dient te zijn opgenomen in de studie- of opleidingsgids op te nemen. De inspectie heeft daarom in alle gevallen ook de studiegids in de beoordeling betrokken. Op deze documenten samen zijn de aspecten toegepast.

Welke bepalingen wel en welke niet tot de onderwijs- en examenregeling behoren moet uit oogpunt van de rechtszekerheid voor de student en de kwaliteitsborgende taak van de examencommissie volstrekt helder zijn. Deze bepalingen moeten ook breed toegankelijk zijn. Wat niet voldoet zijn verwijzingen naar cruciale informatie die opgenomen is in niet nader geduide documenten, verwijzingen naar documenten waarvan de formele status niet duidelijk is of die gewijzigd kunnen worden zonder dat het instellingsbestuur hiertoe formeel heeft besloten, en verwijzingen naar informatie die niet voor iedereen toegankelijk is (zoals voor aankomende studenten).

Belang examencommissie

Per 1 september 2010 is hoofdstuk 7 van de Wet op het hoger onderwijs op een aantal punten veranderd door de invoering van de Wet versterking besturing (WvB). Een belangrijke wijziging betreft de taak van de examencommissie. Met de wetswijziging krijgt de examencommissie tevens de taak om inhoudelijke richtlijnen op te stellen. Vanaf 1 september heeft de examencommissie op grond van artikel 7.12 tweede lid expliciet de taak om op objectieve en deskundige wijze vast te stellen of een student voldoet aan de voorwaarden die de onderwijs- en examenregeling stelt ten aanzien van de kennis, het inzicht en de vaardigheden die nodig zijn voor het verkrijgen van een graad. Uit deze formulering blijkt opnieuw het belang van een goede onderwijs- en examenregeling waarin een relatie wordt gelegd tussen de te realiseren eindkwalificaties, de programmaonderdelen en de bijbehorende toetsing.

Een deel van het onderzoek van de inspectie heeft betrekking op de periode vóór de invoering van de Wet versterking besturing en een deel op de periode na de invoering daarvan. Voor studenten die voor 1 september 2010 zijn afgestudeerd is de Wet versterking besturing nog niet van toepassing. Het beoordelingskader bevat daarom uit beide periodes de voorschriften, en in de toepassing is rekening gehouden met het onderscheid. Steeds is zo veel mogelijk ook het functioneren van de examencommissie en de examinatoren op het moment van het bezoek beoordeeld.

Beoordeling per aspect

Per aspect werd één van de volgende oordelen gegeven.

- J = Ja, er wordt volledig aan het aspect voldaan,
- N = Nee, er wordt niet aan het aspect voldaan,
- D = Deels, er wordt niet volledig aan het aspect voldaan.

Als een onderdeel niet is beoordeeld is dat aangegeven met GO: geen oordeel.

Cesuur

De inspectie onderscheidt in haar beoordeling vier situaties: volledig in orde, voor verbetering vatbaar, zorgelijk en zeer zwak. Natuurlijk bepaalt de aard van de tekortkoming de ernst van de situatie. Hier is geen algemene rekenregel voor te geven omdat als gevolg van de grote mate van autonomie in het hoger onderwijs de onderliggende situaties sterk kunnen verschillen en ook deze verschillen in de beoordeling moeten worden betrokken. De volgende algemene cesuur is als richtlijn gehanteerd.

Volledig in orde: de wet wordt volledig nageleefd en de borging van het eindniveau van de opleiding staat niet ter discussie.
De inspectie beoordeelt de situatie als <i>volledig in orde</i> als aan alle aspecten van het beoordelingskader is voldaan - dat wil zeggen, als de WHW op alle onderdelen volledig wordt nageleefd en de interne afspraken en procedures worden nageleefd - en er geen aanwijzing is van tekortkomingen in de borging van het eindniveau van afgestudeerden.
Voor verbetering vatbaar: er zijn aanpassingen nodig om volledig aan de wet te voldoen maar de borging van het eindniveau van de opleiding staat niet ter discussie.
De situatie is <i>voor verbetering vatbaar</i> als niet aan alle aspecten van het beoordelingskader is voldaan en/of interne afspraken en procedures niet volledig worden nageleefd, maar er geen aanwijzing is van tekortkomingen in de borging van het eindniveau van afgestudeerden.
Zorgelijk: er zijn aanpassingen nodig en de borging van het eindniveau is niet boven alle twijfel verheven; het gerealiseerde eindniveau zal worden onderzocht.
De situatie is <i>zorgelijk</i> als het gebrek aan naleving op één onderwerp van het beoordelingskader ernstig is of op twee of meer onderwerpen aanzienlijk en/of als er andere aanwijzingen zijn van tekortkomingen in de borging van het eindniveau van afgestudeerden.
Zeer zwak: er zijn verreikende aanpassingen nodig; het eindniveau van afgestudeerden is in het geding.
Het oordeel luidt <i>zeer zwak</i> als de NVAO - al dan niet in aanvulling op het nalevingsonderzoek van de inspectie zoals onder <i>zorgelijk</i> is geformuleerd - vaststelt dat een aanzienlijk deel van de afgestudeerden niet het HBO-bachelorniveau bereikte. Met aanzienlijk wordt bedoeld: in meer dan een incidenteel geval.

2.5 VERIFICATIEOPLEIDINGEN

Achtergrond

Aanvullend heeft de inspectie bij elf aselect gekozen opleidingen van elf bekostigde hogescholen documentenonderzoek gedaan. Het betreft hogescholen waar niet al een onderzoek op locatie plaatsvond. Doel van de verificatie was het completeren van het beeld over de toetsing en de examinering en de wettelijk voorgeschreven documentatie, om na te gaan of er een breder probleem is met de naleving van de wet. Daartoe is de onderwijs- en examenregeling geanalyseerd, evenals aanvullende documentatie met betrekking tot het afstudeerproces en het functioneren van de examencommissie en examinatoren, voor zover uit documenten af te leiden. Ook werden uitgereikte getuigschriften en diplomasupplementen beoordeeld. Op deze wijze is de mogelijkheid gecreëerd om de uitkomsten van het onderzoek bij de andere vijftien opleidingen in een bredere context te plaatsen.

Werkwijze

Bij de verificatieopleidingen ging de inspectie na of de instelling voldeed aan de in de Wet op het hoger onderwijs vastgelegde randvoorwaarden voor de borging van het eindniveau. Steeds werd de naleving beoordeeld van wettelijke voorschriften voor de onderwijs- en examenregeling, de examencommissie, de getuigschriften en diplomasupplementen en (in beperktere mate) examinatoren. Zoveel mogelijk zijn dezelfde aspecten onderzocht bij de vijftien bezochte opleidingen en de elf verificatieopleidingen. Voor de onderwerpen onderwijs- en examenregeling en getuigschriften was dat zonder meer mogelijk. Het betreft hier documenten die voor zich moesten spreken en waarvan zonder verdere toelichting kan worden vastgesteld of de wettelijke voorschriften worden nageleefd. Voor het functioneren van de examencommissie en de examinatoren was dat minder goed mogelijk omdat hier voor een goede beoordeling gesprekken moeten plaatsvinden en ook andere documenten in samenhang dienen te worden beoordeeld. Deze onderwerpen zijn daarom bij de verificatieopleidingen beperkt beoordeeld en de uitkomsten moeten op dit onderwerp met de nodige voorzichtigheid worden gehanteerd.

Selectie

Er zijn 39 bekostigde hogescholen in Nederland. Tien daarvan waren al betrokken in het onderzoek. Van de overige 29 zijn er willekeurig elf geselecteerd.^{1 2} Negatieve signalen of voorkennis over de kwaliteit van de opleiding speelden daarbij dus geen enkele rol. Vervolgens is per instelling een bacheloropleiding uit het centraal register hoger opleidingen (CROHO) gekozen, zodanig dat alle onderwijssectoren (economie, techniek, etc.) in de steekproef vertegenwoordigd waren. Achteraf is bezien of het resultaat een redelijke spreiding omvatte van grote en kleine instellingen (gemeten in aantallen studenten), en of ook deeltijd en duale opleidingsvarianten aanwezig

^{1 2} In principe was gekozen voor tien instellingen, de elfde werd toegevoegd enerzijds als reserve, anderzijds om het domein gezondheidszorg in de steekproef te betrekken. Alle elf de instellingen leverden tijdig de gevraagde informatie en konden in de analyse worden betrokken.

waren.

Beoordeelde documenten

De volgende documenten zijn bij hogescholen opgevraagd en vervolgens steeds door twee inspectiemedewerkers beoordeeld:

1. de onderwijs- en examenregeling 2010/2011;
2. kopieën van drie uitgereikte getuigschriften en diplomasupplementen, indien van toepassing verspreid over de opleidingsvarianten (vt, dt, du);
3. een opsomming van de leden van de examencommissie met aanduiding van hun functies binnen de commissie en buiten de commissie (docent, coördinator etc.);
4. indien beschikbaar een document waaruit bleek:
  - a. wie voor welke periode de (leden van de) examencommissie heeft benoemd;
  - b. welke taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden de examencommissie heeft;
  - c. of en hoe de examencommissie haar functies vervult zoals beschreven in de WHW na invoering van de Wet versterking besturing op 1 september 2010;
  - d. of en hoe de rol van de examencommissie sinds 1 september 2010 is veranderd;
5. de verslagen/notulen van vergaderingen van de examencommissie over de periode 1 september 2010 tot 31 december 2010;
6. de afstudeerhandleiding;
7. drie (ingevulde) beoordelingen van afstudeerwerken uit 2010.

Meer informatie over het kader voor de beoordeling van de documenten met betrekking tot het afstuderen is opgenomen in bijlage 1.

Totaal aantal instellingen en opleidingen

Het totaal aantal bekostigde hogescholen waarvan voor minimaal één opleiding de onderwijs- en examenregeling, de getuigschriften en voorschriften ten aanzien van het functioneren van de examencommissie zijn onderzocht is 21: tien instellingen zijn op locatie onderzocht en elf via documenten. Dat is de helft van het totaal aantal bekostigde hogescholen. Het aantal onderzochte opleidingen bedraagt in totaal 26: vijftien op locatie en elf via documenten.

2.6 GEREALISEERD NIVEAU

Onderzoek naar eindniveau

Het niveau van de afgestudeerden van de onderzochte opleidingen van Hogeschool Inholland is onderzocht door een commissie van deskundigen van de NVAO. Uitgangspunt was het beoordelingskader zoals dat in de reguliere opleidingsaccreditatie wordt gebruikt. De commissie heeft een steekproef genomen van afstudeerwerken van studenten van het reguliere traject, en alle afstudeerwerken van afgestudeerden via het alternatieve traject beoordeeld. In voorkomende gevallen werden naast het afstudeerwerk ook andere werkstukken beoordeeld, zoals stageverslagen. Daarnaast heeft de commissie zich een oordeel gevormd over de kwaliteit van toetsing en beoordeling overeenkomstig het reguliere accreditatiekader. De commissie heeft vertegenwoordigers van alle opleidingen gesproken.

De vraag aan de NVAO

De vraag aan de NVAO luidde: heeft het toetsbeleid van de te onderzoeken opleidingen voldoende kwaliteit en bereiken de afgestudeerden het HBO-bachelorniveau?^{1 3} Daarbij vroeg de inspectie de NVAO om:

- per afgestudeerde vast te stellen of het niveau onvoldoende, voldoende, goed of excellent is;
- een algemene uitspraak te doen of het niveau van regulier afgestudeerden en het niveau van de alternatief afgestudeerden onder, op of boven het niveau ligt dat in het HBO mag worden verwacht;
- zelf de steekproef te bepalen;
- naast afstudeerwerken ook stageverslagen en andere derde- en vierdejaars-

---

^{1 3} De commissie heeft zich wat betreft de beoordeling van het toetsbeleid bij de uitvoering van haar opdracht geconcentreerd op de afstudeerfase. De commissie heeft vrijwel geen inzage gehad in prestaties van studenten eerder in de opleiding (gemaakte toetsen, papers en verslagen). Daarom doet de commissie geen uitspraak over het toetsbeleid als geheel.

werkstukken in de beoordeling te betrekken.^{1 4}

Aard en omvang beoordeeld werk

De commissie beoordeelde eindschrijfties van afgestudeerden en waar nodig andere werkstukken. Van de regulier afgestudeerden werd een steekproef genomen. Voor zover mogelijk werden werkstukken onderzocht van alle via een alternatief traject afgestudeerden. Van deze afgestudeerden heeft de commissie ook het overige eindfasewerk beoordeeld dat beschikbaar was: stageverslagen, verantwoordingsverslagen en de bijbehorende beoordelingsformulieren. De aantallen afgestudeerden waarvan werken zijn beoordeeld staan vermeld in onderstaande tabel. In totaal gaat het om 220 afgestudeerden uit de studie jaren 2007/08, 2008/09 en 2009/10. Het betreft 114 studenten die via een alternatief traject afstudeerden en 106 regulier afgestudeerden. In totaal waren van dertien afgestudeerden werken niet beschikbaar of niet geschikt geacht voor beoordeling.

Opleiding	Regulier	Alternatief
Bedrijfseconomie Haarlem (BE)	25	-
Commerciële Economie Diemen (CE)	24	16
Media & Entertainment Management Haarlem (MEM)	19	91
Media & Entertainment Management Rotterdam (MEM)	14	-
Vrijtijdsmanagement Diemen (VTM)	24	7
Totaal	106	114

Tabel 4: Aantal afgestudeerden waarvan het niveau is beoordeeld.

Steekproef

Per opleiding werden in eerste instantie vijftien eindwerken uit het reguliere traject gekozen; en voor de opleiding MEM op de twee locaties samen 25. Vervolgens is per opleiding een aanvullend aantal werkstukken gevraagd. Afhankelijk van de verdeling in de eerste selectie betrof dit werkstukken met een hogere of lagere beoordeling, zodat alle beoordelingen in voldoende mate in de steekproef vertegenwoordigd waren.

Toetsingskader

De commissie heeft een lijst beoordelingscriteria opgesteld rekening houdend met de eindkwalificaties die een afgestudeerde zich bij de afronding van de studie eigen dient te hebben gemaakt. Deze zijn gerelateerd aan landelijke beroeps- en opleidingsprofielen en aan toetseisen zoals die te vinden zijn in visitatierapporten en zelfevaluatie rapporten van vergelijkbare opleidingen elders in het land. Het resultaat is vastgelegd in een toetsingskader. Zie voor meer informatie hoofdstuk 2 en bijlage 2 van het rapport van de commissie.

Gesprekken

De commissie heeft vertegenwoordigers van alle vijf de opleidingen gesproken. Onderwerpen waren de kwaliteit van het toetsbeleid en de kwaliteit van afzonderlijke producten van studenten. Gesproken is met vertegenwoordigers van het management en de examencommissies van de betrokken opleidingen, en afzonderlijk met individuele examinatoren. De commissie heeft zich op basis van deze gesprekken en van haar onderzoek van het schriftelijk werk een duidelijk beeld kunnen vormen van de kwaliteit van de afstudeerresultaten in de alternatieve afstudeertrajecten, een goed beeld van de kwaliteit van de uitvoering van het toetsbeleid in de afstudeerfase en een indicatief beeld van de kwaliteit van het reguliere afstudeertraject in de vijf opleidingen.

Overeenkomst reguliere accreditatie

Bij een reguliere accreditatiebeoordeling wordt de kwaliteit van een opleiding beoordeeld op zes onderwerpen, verdeeld over 21 facetten. In dit onderzoek bleef de toetsing beperkt tot twee facetten van het accreditatiekader, te weten facet 2.8 en 6.1. Facet 2.8 betreft de kwaliteit van de beoordeling en toetsing en luidt: 'Door de beoordelingen, toetsingen en examens wordt adequaat getoetst of de studenten de leerdoelen van (onderdelen van) het programma hebben gerealiseerd'. Facet 6.1 heeft betrekking op het gerealiseerd niveau van de opleiding en luidt: 'De gerealiseerde eindkwalificaties zijn in overeenstemming met de nagestreefde eindkwalificaties qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.'

^{1 4} De opdrachtformulering is hier samengevat; voor een meer uitgebreide formulering wordt verwezen naar het rapport van de commissie van de NVAO.

Vershil reguliere accreditatie

Het onderzoek naar het gerealiseerde eindniveau van afgestudeerden was omvangrijker en diepgaander dan bij reguliere accreditatiebeoordelingen gebruikelijk is. Niet alleen zijn meer werken onderzocht; er was ook meer aandacht voor de gerealiseerde kwaliteit dan bij een accreditatieonderzoek het geval is. Bovendien lag de verantwoordelijkheid voor de selectie van de te beoordelen (reguliere) werkstukken geheel bij de commissie. De commissie heeft zelf de studenten geselecteerd waarvan zij de werkstukken wenste te beoordelen en ook zelf bepaald welke werken bij afwezigheid daarvan ter vervanging dienden te worden aangeleverd.

3 NIVEAUBEWAKING EN BEKOSTIGING

In dit hoofdstuk worden enkele basiskenmerken van het hoger onderwijs toegelicht met betrekking tot de niveaubewaking, het toezicht en de bekostiging.

3.1 INTERNE EN EXTERNE KWALITEITSZORG

Instellingsbestuur

De Wet op het hoger onderwijs kent een grote mate van autonomie toe aan de instellingen. Het instellingsbestuur is verantwoordelijk voor de inrichting en de kwaliteit van het onderwijs, het aanbod van de voorzieningen, het beheer van middelen, de rechtmatige verkrijging en besteding van overheidsmiddelen en de doelmatige verdeling daarvan binnen het geheel van de wettelijke taken.

Binnen de grenzen van de wet heeft het instellingsbestuur een grote mate van vrijheid voor de inrichting van het onderwijs, het personeelsbeleid en de organisatie. De tegenhanger van deze vrijheid is dat het instellingsbestuur overleg pleegt en verantwoording aflegt. Intern gebeurt dat ondermeer via de wettelijke inspraakorganen en extern via het jaarverslag en de jaarrekening. Het instellingsbestuur wordt geacht goed geïnformeerd te zijn over wat zich binnen de eigen organisatie afspeelt.

Kwaliteit personeel

De autonomie van de instellingen strekt zich ook uit tot het personeelsbeleid. Voor de kwaliteit van het onderwijs en het niveau van afgestudeerden is hooggekwalificeerd onderwijsgevend en ondersteunend personeel van groot belang. Goed personeelsbeleid voorziet in een werksfeer waarin professionals zich veilig voelen en aangemoedigd worden aspecten en kwaliteitsstandaarden te bewaken en zich permanent te blijven ontwikkelen.

Intern toezicht

De wet veronderstelt een adequaat functionerend intern toezicht, waarin de Raad van Toezicht een belangrijke functie vervult. Voor universiteiten was de Raad van Toezicht al wettelijk voorgeschreven; de *Wet versterking besturing* die momenteel wordt ingevoerd regelt dit ook voor de hogescholen. Feitelijke situatie is dat ook hogescholen vaak al verscheidene jaren over een Raad van Toezicht beschikken.

Medezeggenschap en inspraak

Het is wettelijk geregeld dat studenten en personeelsleden inspraak hebben via centrale medezeggenschapsraden en deelraden op het niveau van faculteiten of domeinen/afdelingen. Ook is wettelijk geregeld dat voor elke opleiding een opleidingscommissie adviseert over de onderwijs- en examenregeling en desgewenst over andere onderwerpen met betrekking tot de (kwaliteit van de) opleiding.

Examencommissie

Hoofdtak

In het systeem van interne kwaliteitszorg en niveaubewaking heeft de examencommissie een belangrijke functie. Via de *Wet versterking besturing* wordt vanaf 1 september 2010 stapsgewijs de Wet op het hoger onderwijs aangepast. De vernieuwde wet positioneert de examencommissie als het orgaan dat op objectieve en deskundige wijze vaststelt of een student voldoet aan de voorwaarden die de onderwijs- en examenregeling stelt ten aanzien van kennis, inzicht en vaardigheden die nodig zijn voor het verkrijgen van een graad.

Overige taken

De wettelijke taken van de examencommissie zijn onder andere:

1. het uitreiken van getuigschriften;
2. het borgen van de kwaliteit van de tentamens en examens;
3. het vaststellen van richtlijnen en aanwijzingen binnen het kader van de onderwijs- en examenregeling om de uitslag van tentamens en examens te beoordelen en vast te stellen;
4. het verlenen van vrijstelling voor het afleggen van één of meer tentamens;
5. het vaststellen van regels voor de uitvoering van de taken en bevoegdheden zoals bedoeld onder 2, 3 en 4;
6. het aanwijzen van examinatoren.

Examinatoren beoordelen studenten en leveren daarmee een belangrijke bijdrage

aan de bevordering en de bewaking van het niveau van studenten (art. 7.12c WHW).

De Wet versterking besturing heeft als taak toegevoegd dat de examencommissie jaarlijks een verslag van haar werkzaamheden opstelt ten behoeve van het instellings- of faculteitsbestuur.

Onafhankelijkheid

Het instellingsbestuur stelt de examencommissie in en benoemt de leden op basis van hun deskundigheid op het terrein van de desbetreffende opleiding of groep van opleidingen. De Wet versterking besturing bepaalt dat ten minste één lid als docent is verbonden aan de opleiding of groep van opleidingen. Van de examencommissie kunnen ook externe deskundigen deel uitmaken. Het instellingsbestuur draagt er zorg voor dat de examencommissie onafhankelijk en deskundig kan functioneren. Het onafhankelijk opereren van de examencommissie moet ongewenste vermenging van inhoudelijke en bedrijfsmatige belangen tegengaan.

Onderwijs- en examenregeling

De onderwijs- en examenregeling (OER) is het wettelijk voorgeschreven document waarin onder meer vastligt wat de student zich aan het eind van de opleiding aan kennis, inzicht en vaardigheden eigen moet hebben gemaakt, via welke programmaonderdelen en werkvormen dat gebeurt en hoe dit getoetst wordt. De OER moet per opleiding of groep van opleidingen een adequaat en helder beeld geven van de inhoud van het onderwijs, de tentaminering en de examinering, en vormt het basisdocument voor studenten, docenten, examencommissies, examinatoren en leidinggevenden waarin de geldende procedures en de rechten en plichten van zowel de studenten als de opleiding zijn vastgelegd. In artikel 7.13 stelt de Wet op het hoger onderwijs concrete eisen aan de inhoud van de onderwijs- en examenregeling.

Accreditatie

Een maal in de zes jaar worden alle opleidingen aan een externe kwaliteitstoets onderworpen: de accreditatie. Accreditatie wordt verleend door de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO). Het gerealiseerd niveau van afgestudeerden is een van de zes hoofdonderwerpen in de beoordeling.

In 2011 is het accreditatiestelsel herzien. Als de borging van het eindniveau van de opleidingen voldoet kunnen instellingsbesturen kiezen of zij elke opleiding een uitgebreide accreditatie willen laten ondergaan dan wel de voorkeur geven aan een combinatie van een instellingsaudit en beperkte opleidingsaccreditaties. Een meerderheid van de instellingen heeft inmiddels de voorkeur uitgesproken voor de tweede variant. Dat elke opleiding op enige wijze elke zes jaar wordt getoetst blijft een feit. Het onderwerp examinering en niveaubewaking zal in de nieuwe accreditatie meer gewicht hebben, en in de uitgebreide en beperkte opleidingsaccreditatie evenveel aandacht krijgen. In de instellingsaudit is de centrale vraag of het instellingsbestuur voldoende 'in control' is en of de kwaliteitszorg adequaat is.

Branchecodes

Zowel de bekostigde hogescholen als de universiteiten hebben in verenigingsverband een branchecode voor goed bestuur (*governance*) opgesteld waaraan zij zich hebben gecommitteerd. Hier zijn regels vastgelegd voor het bestuur en het interne toezicht. Opvallend is dat in geen van beide branchecodes de kwaliteit van het onderwijs of het niveau van afgestudeerden expliciet aan de orde komen.

In februari 2011 heeft de HBO-raad haar leden een *Handreiking examencommissies* toegezonden. Hierin worden taken en verantwoordelijkheden van de examencommissie beschreven en toegelicht. Dit document is een waardevol instrument voor het verbeteren van het functioneren van examencommissies binnen instellingen.

3.2 INSPECTIETOEZICHT

Stelseltoezicht

De inspectie hoger onderwijs houdt toezicht op en rapporteert over ontwikkelingen in het stelsel, met inbegrip van het stelsel van accreditatie. Het toezicht op het onderwijs is gericht op de borging van publieke belangen. In het hoger onderwijs zijn die publieke belangen: de toegankelijkheid van het onderwijs, de kwaliteit van het onderwijs en het niveau van afgestudeerden, alsook de rechtmatigheid. Wat het laatste betreft: het toezicht op de naleving van wet- en regelgeving geldt ook de

rechtmatige verkrijging en besteding van overheidsmiddelen. De inspectie houdt ook toezicht op de werking van het accreditatiestelsel en gaat na of dit aan de wettelijk vastgelegde functies voldoet.

Nalevingstoezicht

De inspectie houdt toezicht op de wettelijke bepalingen die overeenkomstig de Wet op het hoger onderwijs op instellingen van toepassing zijn. Daaronder vallen in ieder geval de voorschriften met betrekking tot het interne toezicht, het functioneren van de examencommissie, de onderwijs- en examenregeling, de opleidingsduur en studielast van opleidingen, het functioneren van de inspraak en de financiële rechtmatigheid. Veel van deze onderwerpen kregen de afgelopen jaren de aandacht in het Onderwijsverslag dat jaarlijks door de inspectie wordt gepubliceerd of in afzonderlijke rapportages.

Incidenteel onderzoek

De inspectie voert in situaties waar de bestaande 'checks and balances' in en rondom de instelling tekort schieten incidenteel onderzoek uit (de zogenaamde 'brandweerfunctie'). Het kan hierbij gaan om zowel naleving van regelgeving, rechtmatigheid van uitgaven als om kwaliteit. Op dit moment is het opleggen van sancties nog voorbehouden aan de minister van OCW. Het is in voorbereiding dat de inspectie in de toekomst meer bevoegdheden krijgt om naar aanleiding van dergelijk onderzoek zelf passende interventies te plegen.

3.3 BEKOSTIGING

In verschillende media ontstonden na 10 juli 2010 discussies over de prikkels die uit zouden gaan van de wijze waarop de bekostiging van instellingen in het hoger onderwijs wordt vastgesteld. De teneur was dat van de omvang van het bedrag dat een instelling ontvangt voor elke afgestudeerde een corrumperende werking uitgaat die niveauverlaging in de hand werkt. Onderstaand worden de hoofdlijnen van de bekostigingssystematiek beschreven.

Het landelijke bekostigingsmodel

Tot 1 januari 2011 was de situatie als volgt. De Rijksbijdrage die instellingen ontvingen bestond uit verschillende componenten. In het HBO werd de grootste component - ongeveer 85 procent van de bekostiging van een hogeschool - toegekend via een berekening waarin de volgende parameters een rol spelen: het aantal ingeschreven studenten, de verblijfsduur van studenten, het aantal uitvallers en het aantal behaalde graden (= afgestudeerden). In het wetenschappelijk onderwijs (WO) was de situatie anders. Hier werd het onderwijsdeel van het budget verdeeld op basis van de aantallen eerstejaarsinschrijvingen en de behaalde graden (bachelor en master). Daarnaast bevat de bekostiging van de universiteiten een onderzoekscomponent.

Bedrag per afgestudeerde

Tot 2011 varieerde het bedrag dat een hogeschool of universiteit per afgestudeerde aan bekostiging ontvangt van 15.000 tot 25.000 euro. Het precieze bedrag is afhankelijk van de concrete situatie. Vooral het soort opleiding is daarbij doorslaggevend. Opleidingen zijn namelijk ingedeeld in kostencategorieën.

Herziening bekostigingsstelsel

Voorstellen voor een herziening van de bekostiging zijn inmiddels door het parlement aangenomen en zijn in 2011 ingevoerd. Zowel in het HBO als in het WO telt een graad nu even zwaar mee in de bekostiging als een ingeschrevene. Het gevolg hiervan is dat het bedrag dat de instellingen voor een afgestudeerde ontvangt fors afneemt. In het HBO is het bedrag per afgestudeerde gedaald naar 4.500 of 5.700 euro voor respectievelijk het lage en het hoge bekostigingstarief, en in het WO naar 3.500 euro of 5.300 euro. Het bedrag per afgestudeerde is dus afgenomen tot ongeveer een derde van het oude bedrag.

Interne reallocatie

Instellingsbesturen kunnen zelf bepalen op basis van welke parameters zij in de eigen organisatie de budgetten per opleiding vaststellen. Dit betekent dat de eenheden die in het landelijke bekostigingsmodel de omvang van de Rijksbijdrage (lump sum) bepalen niet doorslaggevend zijn voor het vaststellen van de budgetten per opleiding. De bedragen per ingeschreven student of afgestudeerde die een organisa-

tie-eenheid ontvangt zullen in veel gevallen afwijken van de bedragen die de minister hanteert.

4 BEVINDINGEN ONDERZOCHE OPLEIDINGEN

Dit hoofdstuk beschrijft eerst de uitkomsten van het nalevingsonderzoek van de inspectie (§ 4.1). Vervolgens worden de uitkomsten van het onderzoek van de NVAO naar het gerealiseerde eindniveau van de vijf onderzochte opleidingen van Hogeschool Inholland weergegeven (§ 4.2). Daarna wordt per opleiding een korte samenvatting gegeven van de aangetroffen situatie in termen van de gehanteerde ce-suur (§ 4.3). Het hoofdstuk sluit af met een reflectie op de inhoud van de aangetrof-fen alternatieve trajecten (§ 4.4).

4.1 NALEVING WHW

Algemeen

Bij elk van de tien bezochte hogescholen ging de inspectie bij minimaal één oplei-ding na of de instelling voldeed aan de in de Wet op het hoger onderwijs vastgeleg-de randvoorwaarden voor de borging van het eindniveau. Hetzelfde is gedaan bij elf verificatieopleidingen van elf andere bekostigde hogescholen ten behoeve van een breder beeld van de naleving van de relevante bepalingen. Steeds werd de naleving beoordeeld van wettelijke voorschriften voor:

- de onderwijs- en examenregeling (OER);
- de examencommissie;
- de examinatoren;
- getuigschriften en supplementen.

Het beoordelingskader omvat 25 aspecten. In totaal zijn 26 opleidingen onderzocht.

Aantal alternatieve trajecten

Uit de landelijke enquête van augustus 2010 bleek dat 52 van de 99 instellingen beleid voeren voor langstuderende studenten. Elf van hen gaven aan bij één of meer opleidingen alternatieve afstudeer- of toetstrajecten aan te bieden voor langstude-rende studenten. In geen van de gevallen waren deze trajecten vastgelegd in de onderwijs- en examenregeling. Bij drie instellingen bleek tijdens de schriftelijke ver-diepingronde dat er geen aanleiding was voor een bezoek. Er was bijvoorbeeld sprake van een omzetting van een oud naar een nieuw curriculum die met voldoende waarborgen was omkleed of van incidentele en zorgvuldige maatwerktrajecten voor enkele studenten in bijzondere omstandigheden. De overige acht hogescholen die in de enquête alternatieve (afstudeer)trajecten opgaven heeft de inspectie be-zocht.

Samen met enkele opleidingen die ter verificatie zijn onderzocht en enkele opleidin-gen die op basis van signalen werden geselecteerd, komt het totaal aantal onder-zochte opleidingen op vijftien (zie ook hoofdstuk 2).

Goede voorbeelden

De inspectie trof bij een aantal hogescholen goede voorbeelden aan van alternatieve toets- of afstudeertrajecten. Het betreft opleidingen die op zorgvuldige wijze lang-studerende studenten stimuleren alsnog af te studeren zonder op enige wijze con-cessies te doen aan de kwaliteit en het te realiseren niveau. Onderdeel van die zorg-vuldigheid is dat op beperkte schaal begonnen wordt in een proeffase, waarbij de examencommissie nauw betrokken is en het management goed is geïnformeerd. Paragraaf 4.4 van dit rapport gaat nader in op de inhoud van de alternatieve trajec-ten en de noodzakelijke randvoorwaarden.

Totaalbeeld OER, examencommissie en getuigschriften

De onderdelen onderwijs- en examenregeling (tien aspecten), examencommissie (acht aspecten), en getuigschriften & diplomasupplementen (drie aspecten) van het beoordelingskader werden bij alle 26 opleidingen onderzocht, dat wil zeggen, bij de vijftien bezochte opleidingen en bij de elf verificatieopleidingen. Het resultaat is sa-mengevat in tabel 5. Nemen we de drie onderwerpen samen dan voldoen de 26 op-leidingen aan 52 procent van de beoordeelde aspecten volledig; aan 22 procent niet en aan 26 procent ten dele.

N=26	J^{1 5}	N	D	TOT
Onderwijs- en examenregeling	47%	21%	32%	100%
Examencommissie	51%	27%	22%	100%
Getuigschriften	72%	15%	13%	100%
Totaal	52%	22%	26%	100%

Tabel 5: Het percentage beoordelingsaspecten waaraan wel, niet en deels wordt voldaan door de 26 onderzochte opleidingen gezamenlijk op het gebied van de onderwijs- en examenregeling, de examencommissie en de getuigschriften.

Kijken we naar de onderliggende onderwerpen dan blijkt dat de 26 opleidingen samen aan 47 procent van alle aspecten met betrekking tot de onderwijs- en examenregeling voldoen; aan 53 procent voldoen zij ten dele of niet. Wat het onderwerp examencommissie betreft wordt in totaal aan 51 procent van de onderliggende aspecten voldaan en aan 49 procent niet of slechts ten dele. Voor het onderwerp getuigschriften is het resultaat gunstiger. Hier wordt aan 72 procent van de onderliggende aspecten voldaan en aan 28 procent deels of niet.

Totaalbeeld bezochte opleidingen

Kijken we apart naar de groep van vijftien op locatie onderzochte opleidingen dan ontstaat het beeld dat getoond wordt in tabel 6.

N=15	J	N	D	TOT
Onderwijs- en examenregeling	37%	28%	35%	100%
Examencommissie	41%	32%	27%	100%
Getuigschriften	67%	18%	15%	100%

Tabel 6: Als tabel 5, maar dan voor de vijftien bezochte opleidingen.

Totaalbeeld verificatieopleidingen

Voor de elf verificatieopleidingen is het beeld over de hele linie positiever, maar desondanks nog steeds gebrekkig. Dit is te zien in tabel 7. Kijken we naar het onderscheid tussen de vijftien bezochte opleidingen en de elf verificatieopleidingen dan zien we dat de verificatieopleidingen op alle drie de onderwerpen aanzienlijk vaker een positief oordeel en aanzienlijk minder vaak een negatief oordeel krijgen, en het dus over het geheel beter doen. Voor het onderwerp onderwijs- en examenregeling voldoen de elf verificatieopleidingen aan 61 procent van de onderliggende aspecten volledig; voor het onderwerp examencommissie aan 62 procent, en wat betreft de getuigschriften en diplomasupplementen voldoen zij aan 82 procent van de aspecten. Voor de vijftien op locatie onderzochte opleidingen is dit respectievelijk 37, 41 en 67 procent.

N=11	J	N	D	TOT
Onderwijs- en examenregeling	61%	13%	26%	100%
Examencommissie	62%	21%	17%	100%
Getuigschriften	82%	9%	9%	100%

Tabel 7: Als tabel 5, maar dan voor de elf verificatieopleidingen.

Naleving voorschriften onderwijs- en examenregeling

Kijken we voor het onderwerp onderwijs- en examenregeling naar de onderliggende aspecten dan ontstaat het beeld dat getoond wordt in tabel 8. Weinig onderwijs- en examenregelingen bevatten toereikende informatie over de vaststelling en de reikwijdte van de regeling zelf (aspect 1), de inhoud van de opleiding (aspect 2), de te realiseren eindkwalificaties (aspect 3), de studielast (aspect 4), de opleidingsvarianten (aspect 6), de aard van de tentamens en examens (aspect 8) en de gronden voor vrijstelling (aspect 9). Op al deze aspecten krijgt minder dan de helft van de opleidingen een positief oordeel.

N=26	J	N	D	TOT
1. Periode, opleiding(en) en vaststelling duidelijk?	31%	27%	42%	100%
2. Zijn de inhoud van de opleiding en de examens duidelijk?	30%	35%	35%	100%
3. Zijn de te realiseren eindkwalificaties duidelijk?	42%	19%	39%	100%

^{1 5} J betekent dat aan de norm volledig wordt voldaan; D dat aan de norm deels wordt voldaan en N dat niet wordt voldaan.

N=26		J	N	D	TOT
4.	Studielast als geheel en per onderwijseenheid duidelijk?	15%	12%	73%	100%
5.	Volgorde/tijdvakken duidelijk van tentamens/examens?	69%	8%	23%	100%
6.	Zijn de opleidingsvarianten goed beschreven?	26%	44%	30%	100%
7.	Is de geldigheidsduur van tentamens/examens duidelijk?	88%	4%	8%	100%
8.	Is de toetsvorm van de tentamens en examens duidelijk?	38%	27%	35%	100%
9.	Zijn de gronden voor vrijstellingen duidelijk?	46%	39%	15%	100%
10.	Studievoortgangbewaking en studiebegeleiding duidelijk?	81%	4%	15%	100%

Tabel 8: Het percentage aspecten waaraan wel, niet en deels wordt voldaan door de 26 onderzochte opleidingen gezamenlijk op het gebied van de onderwijs- en examenregeling.

Onderwijs- en examenregeling bezochte opleidingen

Ten aanzien van twaalf van de vijftien bezochte opleidingen concludeert de inspectie dat de onderwijs- en examenregeling geen volledig beeld geeft van het onderwijs en de examinering zoals de wetgever dat in artikel 7.13 van de WHW beoogt. De onderwijs- en examenregeling van deze opleidingen biedt onvoldoende houvast aan studenten, docenten, examinatoren, examencommissie en management van de opleiding en onvoldoende rechtszekerheid aan studenten. In twee van deze twaalf gevallen is een document dat onderwijs- en examenregeling heet niet aanwezig en is naast afzonderlijke regelingen voor deelaspecten alleen een studiegids of vergelijkbaar document beschikbaar. Voor drie van de vijftien opleidingen geldt dat de onderwijs- en examenregeling nagenoeg geheel aan de wettelijke voorschriften voldoet. Geen enkele onderwijs- en examenregeling voldoet echter volledig aan de WHW. Tabel 9 geeft een overzicht van de uitkomsten voor de vijftien bezochte opleidingen op de onderliggende aspecten.

N=15		J	N	D	TOT
1.	Periode, opleiding(en) en vaststelling duidelijk?	13%	47%	40%	100%
2.	Zijn de inhoud van de opleiding en de examens duidelijk?	20%	47%	33%	100%
3.	Zijn de te realiseren eindkwalificaties duidelijk?	27%	20%	53%	100%
4.	Studielast als geheel en per onderwijseenheid duidelijk?	7%	20%	73%	100%
5.	Volgorde/tijdvakken duidelijk van tentamens/examens?	54%	13%	33%	100%
6.	Zijn de opleidingsvarianten goed beschreven?	17%	58%	25%	100%
7.	Is de geldigheidsduur van tentamens/examens duidelijk?	87%	0%	13%	100%
8.	Is de toetsvorm van de tentamens en examens duidelijk?	27%	27%	46%	100%
9.	Zijn de gronden voor vrijstellingen duidelijk?	33%	47%	20%	100%
10.	Studievoortgangbewaking en studiebegeleiding duidelijk?	80%	7%	13%	100%

Tabel 9: Als tabel 8, maar dan voor de vijftien bezochte opleidingen.

Onderwijs- en examenregeling verificatieopleidingen

De onderwijs- en examenregelingen van twee van de elf verificatieopleidingen voldoen nagenoeg geheel aan de WHW. Van vier opleidingen geeft de onderwijs- en examenregeling een ontoereikend beeld van het onderwijs en de examinering. De overige vijf opleidingen bevinden zich daar tussenin. De uitkomst is beter dan bij de vijftien op locatie onderzochte opleidingen, maar ook bij de verificatieopleidingen zijn de onderwijs- en examenregelingen duidelijk voor verbetering vatbaar.

N=11		J	N	D	TOT
1.	Periode, opleiding(en) en vaststelling duidelijk?	55%	0%	45%	100%
2.	Zijn de inhoud van de opleiding en de examens duidelijk?	46%	18%	36%	100%
3.	Zijn de te realiseren eindkwalificaties duidelijk?	64%	18%	18%	100%
4.	Studielast als geheel en per onderwijseenheid duidelijk?	27%	0%	73%	100%
5.	Volgorde/tijdvakken duidelijk van tentamens/examens?	91%	0%	9%	100%
6.	Zijn de opleidingsvarianten goed beschreven?	37%	27%	36%	100%
7.	Is de geldigheidsduur van tentamens/examens duidelijk?	91%	9%	0%	100%
8.	Is de toetsvorm van de tentamens en examens duidelijk?	55%	27%	18%	100%
9.	Zijn de gronden voor vrijstellingen duidelijk?	64%	27%	9%	100%
10.	Studievoortgangbewaking en studiebegeleiding duidelijk?	82%	0%	18%	100%

Tabel 10: Als tabel 8, maar dan voor de elf verificatieopleidingen.

Naleving voorschriften getuigschriften en supplementen

De inspectie ging bij alle 26 opleidingen na of het getuigschrift en het diplomasupplement aan de wettelijke voorschriften voldoen. Per opleiding werden daartoe en-

kele getuigschriften beoordeeld. De resultaten staan in tabel 11. In alle gevallen staat op het getuigschrift vermeld dat het is uitgereikt door de examencommissie (overeenkomstig art. 7.11, lid 2 WHW). Niet in alle gevallen wordt vermeld dat de graad namens het instellingsbestuur wordt verleend (overeenkomstig art. 7.11, lid 2d; dit blijkt niet uit de tabel). Regelmatig werden de opleidingsnaam, de graad en de onderdelen van het examen niet juist vermeld (art. 7.11 lid 2a, b en d): in 17 procent van de gevallen ontbrak het op één of meer van deze onderdelen aan juiste informatie.

N=26		J	N	D	TOT
1.	Getuigschrift uitgereikt door examencommissie?	100%	0%	0%	100%
2.	Opleidingsnaam, vakken en graad juist vermeld?	83%	0%	17%	100%
3.	Voldoet het diplomasupplement a/d voorschriften?	36%	40%	24%	100%

Tabel 11: Naleving van de voorschriften inzake getuigschriften en supplementen door de 26 onderzochte opleidingen.

Het diplomasupplement heeft als doel de communicatieve waarde van het diploma in internationaal opzicht te vergroten. De WHW schrijft daartoe in artikel 7.11 lid 4c voor dat het supplement de inhoud van de opleiding beschrijft. In 64 procent van de gevallen gebeurt dat niet of onvoldoende. Het valt op dat relatief veel opleidingen nog niet het Europees format voor het diplomasupplement gebruiken dat sinds 1 september 2010 is voorgeschreven (onderdeel van aspect 3; blijkt niet uit de tabel). Al met al kan aan de communicatieve waarde van het diplomasupplement nog veel verbeterd worden: slechts 36 procent voldoet volledig aan de voorschriften.

Getuigschriften bezochte opleidingen

Voor alle vijftien bezochte opleidingen geldt dat het getuigschrift wordt uitgereikt door de examencommissie. Drie van de vijftien opleidingen vermelden op het getuigschrift onjuiste of onvolledige informatie over de opleidingsnaam, de onderdelen van het examen of de graad die met het getuigschrift wordt behaald. Bij twaalf opleidingen voldoet het diplomasupplement niet of slechts ten dele aan de in de wet gestelde eisen. In enkele gevallen werd voor supplementen die na 1 september 2010 zijn uitgereikt het per die datum verplichte Europese format nog niet gehanteerd.

N=15		J	N	D	TOT
1.	Getuigschrift uitgereikt door examencommissie?	100%	0%	0%	100%
2.	Opleidingsnaam, vakken en graad juist vermeld?	80%	0%	20%	100%
3.	Voldoet diplomasupplement a/d voorschriften?	20%	53%	27%	100%

Tabel 12: Als tabel 11, maar dan voor de vijftien bezochte opleidingen.

Getuigschriften verificatieopleidingen

Opnieuw is het beeld bij de elf verificatieopleidingen positiever. Alle getuigschriften voldoen grotendeels aan de WHW. De diplomasupplementen voldoen in 60% van de gevallen. Ook bij de verificatieopleidingen zijn de diplomasupplementen dus nog wel voor verbetering vatbaar.

N=11		J	N	D	TOT
1.	Getuigschrift uitgereikt door examencommissie?	100%	0%	0%	100%
2.	Opleidingsnaam, vakken en graad juist vermeld?	100%	0%	0%	100%
3.	Voldoet diplomasupplement a/d voorschriften?	60%	20%	20%	100%

Tabel 13: Als tabel 11, maar dan voor de elf verificatieopleidingen.

Naleving voorschriften examencommissie

Bij de elf verificatie-instellingen zijn alleen documenten geanalyseerd. Dat maakt dat het onderdeel examencommissie van deze opleidingen niet zonder meer kan worden vergeleken met de vijftien op locatie bezochte opleidingen.

Examencommissies bezochte opleidingen

Voor veertien van de vijftien bezochte opleidingen geldt dat de examencommissie nog niet de volledige taak vervult die haar met de invoering van Wet versterking besturing (WvB) per 1 september 2010 is opgedragen. De aspecten 5 en 8 in tabel 14 vormen de kern van deze taken. Letterlijk luidt de taak in aspect 5: *de examencommissie stelt op objectieve en deskundige wijze vast of een student voldoet aan de voorwaarden die de onderwijs- en examenregeling stelt ten aanzien van kennis,*

inzicht en vaardigheden die nodig zijn voor het verkrijgen van een graad (art. 7.12b lid 1a WHW). Veel examencommissies vervullen deze taak nog niet of nog onvolledig. Zij komen hoofdzakelijk in actie als de student of docent zich tot hen richt in verband met een verzoek om vrijstellingen of een afwijking van het reguliere programma. De proactieve, alerte houding die nodig is om aan de wettelijke taken uitvoering te geven werd slechts in een enkel geval aangetroffen.

N=15		J	N	D	TOT
1.	Is de examencommissie door het CvB ingesteld?	58%	42%	0%	100%
2.	Wijst de examencommissie examinatoren aan?	20%	80%	0%	100%
Voor invoering van de WvB per 1 september 2010					
3.	Verzorgen de leden onderwijs in de opleiding?	67%	0%	33%	100%
4.	Zijn er regels voor afnemen tentamens en fraude?	100%	0%	0%	100%
Na invoering van de WvB per 1 september 2010					
5.	Stelt zij vast of afgestud. eindkwalificaties beheerst?	0%	50%	50%	100%
6.	Waarborgt instellingsbestuur onafhankelijkheid?	23%	33%	44%	100%
7.	Zijn er richtlijnen om tentamens te beoordelen?	28%	36%	36%	100%
8.	Borgt de commissie de kwaliteit van de toetsing?	17%	33%	50%	100%

Tabel 14: Naleving van de voorschriften inzake examencommissies door de vijftien bezochte opleidingen.

Examencommissies verificatieopleidingen

Bedacht moet worden dat bij de verificatieopleidingen geen onderzoek in de praktijk heeft plaatsgevonden; alleen documenten van de examencommissies zijn geanalyseerd, zoals verslagen van vergaderingen. Voor de cruciale aspecten 5 en 8 is het verschil met de vijftien op locatie onderzochte opleidingen aanzienlijk: respectievelijk 43 procent en 40 procent van de verificatieopleidingen lijkt deze cruciale taken te vervullen, tegenover respectievelijk 0 en 17 procent van de vijftien bezochte opleidingen. Over het geheel genomen geldt dat ook de examencommissies van de verificatieopleidingen hun wettelijke taken beter moeten gaan vervullen.

N=11		J	N	D	TOT
1.	Is de examencommissie door het CvB ingesteld?	46%	27%	27%	100%
2.	Wijst de examencommissie examinatoren aan?	70%	30%	0%	100%
Voor invoering van de WvB per 1 september 2010					
3.	Verzorgen de leden onderwijs in de opleiding?	80%	10%	10%	100%
4.	Zijn er regels voor afnemen tentamens en fraude?	91%	9%	0%	100%
Na invoering van de WvB per 1 september 2010					
5.	Stelt zij vast of afgestud. eindkwalificaties beheerst?	43%	14%	43%	100%
6.	Waarborgt instellingsbestuur onafhankelijkheid?	56%	33%	11%	100%
7.	Zijn er richtlijnen om tentamens te beoordelen?	67%	22%	11%	100%
8.	Borgt de commissie de kwaliteit van de toetsing?	40%	20%	40%	100%

Tabel 15: Als tabel 14, maar dan voor de elf verificatieopleidingen.

Naleving voorschriften examinatoren

Bij tien van de vijftien bezochte opleidingen is onderzocht of de examencommissie de examinatoren aanwijst. Dit bleek slechts bij één opleiding het geval. Bij acht van de tien opleidingen verzorgen de examinatoren onderwijs in de betreffende onderwijseenheid en zijn zij inhoudelijk deskundig; bij de twee overige opleidingen is dat niet over de hele linie gegarandeerd.

Verificatieopleidingen: documentatie afstuderen

Bij de elf verificatieopleidingen is de kwaliteit van de documentatie over het afstuderen onderzocht. De uitkomsten zijn vermeld in tabel 16. Het meest positief is de weergave van het afstudeerproces (aspect 2): 82 procent, ofwel negen van de elf hogescholen, is hier duidelijk over. Het minst positief is de inspectie over de beoordelingscriteria: 46 procent van de opleidingen, ofwel vijf van de elf, is op dit punt volledig duidelijk.

N=11		J	N	D	TOT
1.	Zijn de toelatingsvoorwaarden tot afstuderen helder?	73%	9%	18%	100%
2.	Afstudeertraject duidelijk: termijnen/(tussen)producten?	82%	9%	9%	100%
3.	Beoordelingscriteria duidelijk?	46%	9%	45%	100%
4.	Beoordelingsformulieren conform afstudeerhandleiding?	73%	9%	18%	100%

N=11		J	N	D	TOT
5.	Onderbouwt het beoordelingsformulier het oordeel?	64%	27%	9%	100%
6.	Beoordelingsformulier volledig ingevuld en ondertekend?	78%	22%	0%	100%

Tabel 16: Naleving van de interne voorschriften inzake het afstuderen door de elf verificatieopleidingen.

4.2 GEREALISEERD EINDNIVEAU

Onderzoek NVAO

Op verzoek van de inspectie heeft de NVAO bij Hogeschool Inholland van vijf opleidingen het niveau van afgestudeerden door een commissie van deskundigen laten beoordelen. Onderstaand geeft de inspectie in eigen woorden de bevindingen van de commissie van de NVAO weer.

Algemeen beeld

Bij drie van de vijf opleidingen was sprake van een alternatief afstudeertraject: MEM Haarlem, CE Diemen en VTM Diemen. In alle drie de gevallen was dat vooraf bekend. In totaal zijn van 220 afgestudeerden eindwerken beoordeeld, verdeeld over de studie jaren 2007/08 tot en met 2009/10. Het betreft 114 studenten die via een alternatief traject afstudeerden en 106 regulier afgestudeerden. Van dertien afgestudeerden was onvoldoende materiaal beschikbaar voor een beoordeling. Van de beoordeelde werken voldeed 39 procent niet aan het minimaal te verwachten HBO-bachelorniveau en 61 procent wel. Binnen de groep van 106 regulier afgestudeerden werd 22 procent van onvoldoende niveau bevonden en 78 procent als voldoende beoordeeld. Bij de 114 alternatief afgestudeerden was de verdeling 55 procent van onvoldoende niveau tegenover 45 procent van voldoende niveau. Tabel 17 toont het resultaat per opleiding.

Opleiding	Alternatief traject			Regulier traject			Totaal		Tot
	Onv	Vold	Tot	Onv	Vold	Tot	Onv	Vold	
BE Haarlem	-	-	-	8	17	25	8	17	25
CE Diemen	16	-	16	6	18	24	22	18	40
MEM Haarlem	43	48	91	5	14	19	48	62	110
MEM Rotterdam	-	-	-	-	14	14	-	14	14
VTM Diemen	4	3	7	4	20	24	8	23	31
Tot: aantallen	63	51	114	23	83	106	86	134	220
Tot: procenten	55%	45%	100%	22%	78%	100%	39%	61%	100%

Tabel 17: Oordelen van de NVAO over het gerealiseerde eindniveau. De getallen geven de aantallen afgestudeerden weer waarvan de eindwerken voldoende dan wel onvoldoende werden bevonden.

De opleiding MEM Rotterdam heeft het toetsbeleid op orde. Voor de overige opleidingen geldt dat niet. De commissie is op veel punten kritisch en plaatst vooral bij de uitvoering van de drie alternatieve afstudeertrajecten veel kanttekeningen.

In het algemeen was buiten de scriptie en stage- en verantwoordingsverslagen per afgestudeerde weinig ander werk beschikbaar. Van volledige documentatie per student of een integraal portfolio was in bijna geen enkel geval sprake. De reden daarvoor is de beperkte bewaartermijn van drie maanden die de instelling voor andere werkstukken dan de scriptie en het eindverslag aanhoudt.

Beeld per opleiding

Bedrijfseconomie Haarlem

De opleiding Bedrijfseconomie Haarlem heeft geen alternatief traject. Acht van de 25 beoordeelde eindwerken van regulier afgestudeerden werden als onvoldoende beoordeeld. Dat betekent dat deze afgestudeerden niet het HBO-bachelorniveau bereikten. Het toetsbeleid van de opleiding vertoont forse tekortkomingen.

Commerciële Economie Diemen

De beoordeelde werken van het alternatieve afstudeertraject vertonen talrijke en onaanvaardbare tekorten. Geen van de zestien afgestudeerden bereikte het HBO-bachelorniveau. In het reguliere programma is het niveau van zes van de 24 bestudeerde eindwerken en andere werkstukken onvoldoende. Bij het toetsbeleid van de

opleiding plaatst de commissie diverse kanttekeningen.

Media & Entertainment Management

Bijna de helft van de beoordeelde eindwerken van het alternatieve afstudeertraject MEM Haarlem voldoet niet aan het HBO-bachelorniveau. De commissie beoordeelde 43 van de 91 eindwerken van afgestudeerden in de pilot als onvoldoende. De lat is door de opleiding voor de pilot beduidend lager gelegd en enkele basisregels uit het reguliere traject zijn opzij geschoven. De meerderheid van de eindwerken uit de reguliere opleiding voldoet aan het vereiste HBO-bachelorniveau en wordt door de commissie als ruim voldoende tot goed gekwalificeerd. Toch voldoet op de locatie Haarlem een aanzienlijk deel niet aan het HBO-bachelorniveau: van vijf van de negentien regulier afgestudeerden was het niveau onvoldoende. In Rotterdam zijn geen onvoldoende werken aangetroffen; hier voldoet het niveau aan wat verwacht mag worden. Het toetsbeleid rond het reguliere afstuderen is in Rotterdam zonder meer op orde maar sterk voor verbetering vatbaar in Haarlem.

Vrijtijdsmanagement Diemen

In het alternatieve afstudeertraject zijn vier van de zeven eindwerken als onvoldoende beoordeeld, waarvan één als zeer onvoldoende. In het reguliere traject zijn vier van de 24 beoordeelde werken als onvoldoende beoordeeld. Dat betekent dat een aanzienlijk deel van zowel de regulier als de alternatief afgestudeerden niet het HBO-bachelorniveau bereikte. Bij de uitvoering van het toetsbeleid van het reguliere traject plaatst de commissie een aantal kanttekeningen.

4.3 SAMENVATTEND OVERZICHT

Onderstaande tabel biedt een samenvattend overzicht van de situatie voor elk van de beoordeelde opleidingen. Wellicht ten overvloede wordt opgemerkt dat alleen bij de opleidingen van Hogeschool Inholland door de NVAO het eindniveau van afgestudeerden is onderzocht. De uitkomsten van dit onderzoek waren doorslaggevend voor het eindoordeel *zeer zwak* bij vier opleidingen.^{1 6} Bij de vier opleidingen waar de situatie als *zorgelijk* is gekenmerkt zal dit onderzoek nog plaatsvinden. Daar waar het oordeel *zorgelijk* luidt, was de situatie met betrekking tot de toetsing en beoordeling doorslaggevend: bij geen van de vijftien opleidingen is de naleving van de wet de enige reden geweest om dit oordeel uit te spreken.

1. Christelijke Agrarische Hogeschool; Bedrijfskunde en Agribusiness
<i>Voor verbetering vatbaar.</i> De opleiding bood maatwerkvormen van toetsing aan in de eindfase van de opleiding. De documentatie van beslissingen over individuele trajecten en de documentatie van de beoordeling van studenten is ontoereikend; de borging van het eindniveau staat echter niet ter discussie. De naleving van de wet is voor verbetering vatbaar op de onderwerpen OER, examencommissie en diplomasupplementen. Het instellingsbestuur is gevraagd de inspectie uiterlijk 1 september 2011 te informeren over de gerealiseerde verbeteringen.
2. Christelijke Hogeschool Ede; Gezondheidszorg
<i>Voor verbetering vatbaar.</i> Er was sprake van een alternatief toetstraject in de eindfase van de opleiding. De documentatie van beslissingen over individuele trajecten is ontoereikend. De borging van het eindniveau staat echter niet ter discussie. De naleving van de wet is voor verbetering vatbaar op de onderwerpen OER, examencommissie, examinatoren, getuigschriften en diplomasupplementen. Het instellingsbestuur is gevraagd de inspectie uiterlijk 1 september 2011 te informeren over de gerealiseerde verbeteringen.
3. Christelijke Hogeschool Windesheim; Logopedie
<i>Voor verbetering vatbaar.</i> Er was sprake van een negatief signaal over het niveau van de opleiding en de contacttijd. Er zijn geen aanwijzingen dat dit signaal de feitelijke situatie juist weergeeft. De contacttijd heeft de aandacht van de opleiding. De naleving van de wet is voor verbetering vatbaar op de onderwerpen OER en diplomasupplementen, en in mindere mate de examencommissie
4. Christelijke Hogeschool Windesheim, Journalistiek
<i>Zorgelijk.</i> Er was een alternatief afstudeertraject en er is een alternatief toetstraject. Van beide trajecten vertoont de uitvoering tekortkomingen en is de bewaking van het eindniveau voor de betreffende studenten niet boven alle twijfel verheven. Ook is de naleving van de wet voor verbetering vatbaar op de onderwerpen OER, examencommissie, het diplomasupplement, en in mindere mate examinatoren. De inspectie heeft de NVAO gevraagd onderzoek te doen naar de standaard <i>toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties</i> die deel uitmaakt van het accreditatiekader. Van de studenten die in de onderzoeksperiode afgestudeerden via het alternatieve afstudeertraject wordt het gerealiseerde niveau beoordeeld

^{1 6} Voor een toelichting op de cesuur wordt verwezen naar bijlage 1.

<p>en ter completering vergeleken met het eindniveau van afgestudeerden die niet aan het traject deelnamen zodanig dat de totale steekproef op dertig komt.</p>
<p>5. Haagse Hogeschool; Commerciële Economie</p> <p><i>Voor verbetering vatbaar.</i> Er was een signaal over de kwaliteit van de examinering. Er zijn echter geen aanwijzingen dat dit signaal de feitelijke situatie juist weergeeft. De naleving van de wet is voor verbetering vatbaar op de onderwerpen OER, examencommissie en examinatoren. Het instellingsbestuur is gevraagd de inspectie uiterlijk 1 september 2011 te informeren over de gerealiseerde verbeteringen.</p>
<p>6. Hanzehogeschool; Instituut voor Communicatie en Media</p> <p><i>Zorgelijk.</i> Er was een alternatief afstudeertraject van drie samenwerkende opleidingen waarvan de uitvoering aanzienlijke tekortkomingen vertoonde onder andere wat betreft de beoordelingscriteria en het vastleggen van de uitkomsten. Daardoor is de bewaking van het eindniveau voor de betreffende studenten niet boven alle twijfel verheven. Ook de naleving van de wet is voor verbetering vatbaar op de onderwerpen OER, examencommissie, het diplomasupplement, en in mindere mate examinatoren. De inspectie heeft de NVAO gevraagd onderzoek te doen naar de standaard <i>toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties</i> die deel uitmaakt van het accreditatiekader. Van het alternatieve afstudeertraject van de drie betreffende opleidingen van het Instituut voor Communicatie & Media wordt van alle 53 afgestudeerden het eindniveau onderzocht.</p>
<p>7. Hogeschool van Arnhem en Nijmegen; Werktuigbouwkunde</p> <p><i>Zorgelijk.</i> Er was een signaal over de kwaliteit van de reguliere toetsing en examinering. De uitvoering van de toetsing en beoordeling van studenten vertoont aanzienlijke gebreken, onder andere inzake de richtlijnen voor de beoordeling, de beoordelingscriteria en het vastleggen van de uitkomsten. Daardoor is de bewaking van het eindniveau van studenten niet boven alle twijfel verheven. Ook de naleving van de wet is voor verbetering vatbaar op de onderwerpen OER, examencommissie, examinatoren en het diplomasupplement. De inspectie heeft de NVAO gevraagd onderzoek te doen naar de standaard <i>toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties</i> die deel uitmaakt van het accreditatiekader. Voor de opleiding Werktuigbouwkunde wordt van dertig afgestudeerden het eindniveau onderzocht.</p>
<p>8. Hogeschool Inholland; Bedrijfseconomie Haarlem</p> <p><i>Zeer zwak.</i> Het betrof een opleiding die is onderzocht om een breder beeld te krijgen van de situatie bij de instelling. De NVAO heeft van een aanzienlijk deel van de afgestudeerden in de steekproef vastgesteld dat zij niet het HBO-bachelorniveau bereikten. De naleving van de wet is voor verbetering vatbaar op de onderwerpen OER, examencommissie, examinatoren, getuigschriften en diplomasupplementen. Interne procedures en afspraken met betrekking tot de examinering worden vaak niet nageleefd. Het administratief proces is niet op orde. De opleiding is bij de staatssecretaris van onderwijs aangemeld voor het treffen van financiële sancties inzake getuigschriften die onrechtmatig zijn uitgereikt. De inspectie geeft de staatssecretaris van onderwijs in overweging de NVAO om advies te vragen over intrekking van de accreditatie van de opleiding op grond van art. 5a 12b van de WHW.</p>
<p>9. Hogeschool Inholland; Commerciële Economie Diemen</p> <p><i>Zeer zwak.</i> Er was sprake van een alternatief afstudeertraject. De NVAO heeft vastgesteld dat een aanzienlijk deel van de afgestudeerden in de steekproef van het reguliere traject niet het HBO-bachelorniveau bereikte en dat geen van de afgestudeerden in het alternatieve afstudeertraject het HBO-bachelorniveau bereikte. De naleving van de wet is voor verbetering vatbaar op de onderwerpen OER, examencommissie, examinatoren, getuigschriften en diplomasupplementen. Interne procedures en afspraken met betrekking tot de examinering worden vaak niet nageleefd. Het administratief proces is niet op orde. De opleiding is bij de staatssecretaris van onderwijs aangemeld voor het treffen van financiële sancties inzake getuigschriften die onrechtmatig zijn uitgereikt. De inspectie geeft de staatssecretaris van onderwijs in overweging de NVAO om advies te vragen over intrekking van de accreditatie van de opleiding op grond van art. 5a 12b van de WHW.</p>
<p>10. Hogeschool Inholland; MEM Haarlem</p> <p><i>Zeer zwak.</i> Er was sprake van een alternatief afstudeertraject. De NVAO heeft vastgesteld dat een aanzienlijk deel van de afgestudeerden in de steekproef van het reguliere traject en een aanzienlijk deel van de afgestudeerden in het alternatieve afstudeertraject, niet het HBO-bachelorniveau bereikte. De naleving van de wet is voor verbetering vatbaar op de onderwerpen OER, examencommissie, examinatoren, getuigschriften en diplomasupplementen. Interne procedures en afspraken met betrekking tot de examinering worden vaak niet nageleefd. Het administratief proces is niet op orde. De opleiding is bij de staatssecretaris van onderwijs aangemeld voor het treffen van financiële sancties inzake getuigschriften die onrechtmatig zijn uitgereikt. De inspectie geeft de staatssecretaris van onderwijs in overweging de NVAO om advies te vragen over intrekking van de accreditatie van de opleiding op grond van art. 5a 12b van de WHW.</p>
<p>11. Hogeschool Inholland; MEM Rotterdam</p> <p><i>Voor verbetering vatbaar.</i> Het betrof een opleiding die is onderzocht om een breder beeld te krijgen van de situatie bij de instelling. De NVAO heeft vastgesteld dat alle afgestudeerden in de steekproef het HBO-bachelorniveau bereikten. De naleving van de wet is voor verbetering vatbaar op de onderwerpen OER, examencommissie, en diplomasupplementen, en in mindere mate examinatoren. De borging van het eindniveau staat niet ter discussie. Het instellingsbestuur is gevraagd de inspectie uiterlijk 1 september 2011 te informeren over de gerealiseerde verbeteringen.</p>
<p>12. Hogeschool Inholland; Vrijtijdsmanagement Diemen</p> <p><i>Zeer zwak.</i> Er was sprake van een alternatief afstudeertraject. De NVAO heeft vastgesteld dat</p>

een aanzienlijk deel van de afgestudeerden in de steekproef van het reguliere traject en een aanzienlijk deel van de afgestudeerden in het alternatieve afstudeertraject, niet het HBO-bachelorniveau bereikte. De naleving van de wet is voor verbetering vatbaar op de onderwerpen OER en diplomasupplementen, en in mindere mate op de onderwerpen examencommissie en examinatoren. De opleiding is bij de staatssecretaris van onderwijs aangemeld voor het treffen van financiële sancties inzake getuigschriften die onrechtmatig zijn uitgereikt. De inspectie geeft de staatssecretaris van onderwijs in overweging de NVAO om advies te vragen over intrekking van de accreditatie van de opleiding op grond van art. 5a 12b van de WHW.

13. Hogeschool Leiden; Communicatie

Zorgelijk. Er was sprake van een alternatief toetstraject. De uitvoering daarvan vertoont aanzienlijke tekortkomingen met betrekking tot de opzet, de rol van de examencommissie en de uitvoering. Studenten realiseerden in een korte tijdspanne een disproportioneel aantal studiepunten. Daardoor is de bewaking van het eindniveau van studenten niet boven alle twijfel verheven. De naleving van de wet is op het onderwerp examencommissie en een enkel ander aspect voor verbetering vatbaar. De inspectie heeft de NVAO gevraagd onderzoek te doen naar de standaard *toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties* die deel uitmaakt van het accreditatiekader. Aan het alternatieve toetstraject deden 24 studenten mee. De omvang (in gerealiseerde studiepunten) verschilt sterk per student en niet alle studenten zijn nog afgestudeerd. Van de opleiding wordt van alle studenten die aan het traject meededen en die zijn afgestudeerd het niveau beoordeeld. In aanvulling daarop wordt een zodanig aantal afgestudeerden die niet aan het traject deelnamen onderzocht dat het totaal op dertig komt.

14. Hogeschool Rotterdam; Vastgoed en Makelaardij

Voor verbetering vatbaar. Er was sprake van een alternatief toetstraject. De borging van het eindniveau staat niet ter discussie: waarborgen voor de kwaliteit van het alternatieve traject zijn voldoende aanwezig. De naleving van de wet is op het onderwerp examencommissie en een enkel ander aspect voor verbetering vatbaar. Het instellingsbestuur is gevraagd de inspectie uiterlijk 1 september 2011 te informeren over de gerealiseerde verbeteringen.

15. Hogeschool Utrecht; Technische Bedrijfskunde

Voor verbetering vatbaar. Er is sprake van een zeer kleinschalig alternatief afstudeertraject waarvan de uitvoering met voldoende waarborgen omkleed is. De borging van het eindniveau staat niet ter discussie. De naleving van de wet is voor verbetering vatbaar op de onderwerpen OER, examencommissie, getuigschriften en diplomasupplementen, en in mindere mate examinatoren. Het instellingsbestuur is gevraagd de inspectie uiterlijk 1 september 2011 te informeren over de gerealiseerde verbeteringen.

Tabel 18: Samenvattend overzicht van de oordelen over de bezochte opleidingen.

4.4 AARD VAN DE ALTERNATIEVE TRAJECTEN

Gemeenschappelijke problemen

Veel opleidingen worstelen met het probleem dat studenten lang over de studie doen. In het bekostigd hoger beroepsonderwijs is bij tien opleidingen van acht hogescholen sprake van een alternatief afstudeertraject of van een alternatieve vorm van toetsing in de eindfase van de opleiding voor deze langstuderende studenten. De inspectie neemt overeenkomsten waar binnen alternatieve toets- en afstudeertrajecten die samenhangen met het feit dat deze trajecten in een aantal gevallen speciaal werden ingericht voor studenten die het contact met de opleiding aan het verliezen waren of reeds hadden verloren. Niet zelden gaat het om studenten die de opleiding niet afmaken omdat zij inmiddels een baan hebben gevonden.

Gemeenschappelijke oplossingen

In vier gevallen was sprake van een opvallende overeenkomst in de gekozen vorm, zij het dat de precieze uitwerking per opleiding verschilde. Bij alle vier de opleidingen ging het om portfoliotoetsing door assessoren. In drie van de vier situaties was sprake van werkstukken die niet onder begeleiding van de opleiding waren gemaakt maar op de werkvloer tot stand waren gekomen ('beroepsproducten'). Aan studenten die in een vergevorderd stadium van hun opleiding een relevante functie in het werkdomein van de opleiding vonden en daarom niet langer studeren, bieden sommige opleidingen de mogelijkheid om de tijdens het reguliere werk verworven kennis en vaardigheden te verzilveren. Concrete beroepsproducten worden dan beoordeeld in het licht van de competenties van de opleiding zodat de student de ontbrekende vakken kan realiseren en/of alsnog kan afstuderen.

Gemeenschappelijke kenmerken

Gemeenschappelijke kenmerken van deze vorm van toetsing zijn:

- de student stelt een portfolio samen van werkstukken van uiteenlopende aard;
- deze werkstukken worden beoordeeld door twee assessoren die docent zijn aan de opleiding;

- de assessoren voeren een gesprek met de student over zijn portfolio en de te beoordelen competenties;
- de werkstukken zijn niet tijdens de opleiding en onder begeleiding van de opleiding gemaakt maar zijn beroepsproducten die tijdens het reguliere werk tot stand zijn gekomen;
- deze vorm van toetsing is veelal niet (of nog niet) een reguliere wijze van toetsing binnen de opleiding.

Overige vergelijkbare vormen

De alternatieve toetsvormen in de eindfase van de opleiding betreffen soms kleinere opdrachten dan het afstuderen die zich minder goed lenen voor portfoliotoetsing. Toch komt het ook hier voor dat studenten een aantal vakken tegelijk kunnen behalen door een portfolio samen te stellen waarmee zij moeten aantonen de gevraagde competenties te beheersen. Bovendien zien we steeds vaker dat binnen het reguliere onderwijs studenten beoordeeld worden via portfolio-assessments: in toenemende mate wordt deze toetsvorm het meest passend geacht in competentiegericht onderwijs. Onderstaand wordt de portfoliotoetsing nader beschouwd. De overige alternatieve trajecten die werden aangetroffen vertoonden minder overeenkomsten en weken qua algemene systematiek ook minder af van de reguliere vorm van toetsing.

Gemeenschappelijke tekortkomingen

Ook in de tekortkomingen zijn er gemeenschappelijkheden. De tekortkomingen betreffen niet de toetsvorm zelf maar de uitwerking en toepassing ervan in de praktijk. De belangrijkste die de inspectie in de praktijk tegenkwam worden hieronder kort samengevat.

- **Beoordelingscriteria.** Goed uitgewerkte beoordelingscriteria ontbreken veelal. Vaak wordt volstaan met de rechtstreekse beoordeling van vrij algemeen geformuleerde en daardoor voor verschillende uitleg vatbare beschrijvingen van competenties, zonder dat deze zijn uitgewerkt in concrete beoordelingsmaatstaven of prestatie-indicatoren.
- **Kwaliteitseisen portfolio.** Steeds was vooraf onvoldoende gespecificeerd aan welke eisen een goed portfolio moet voldoen, welk soort product goed als bewijsstuk kan dienen en aan welke inhoudelijke eisen en vormvereisten de beroepsproducten moeten voldoen. Een lastig punt is hoe in het geval van groepswork de afzonderlijke bijdrage van het individu inzichtelijk wordt gemaakt en kan worden beoordeeld.
- **Richtlijnen voor student en docent.** Er zijn vooraf onvoldoende (of onvoldoende concrete) instructies voor de docent-assessoren; opleidingen geven zich er onvoldoende rekenschap van dat het integraal beoordelen van competenties op basis van een gesprek over een portfolio specifieke kennis en vaardigheden vergt.
- **Deskundigheid assessor.** Assessoren zijn niet altijd apart getraind om een zogenaamd *criteriumgericht interview* af te nemen. Dit is een gestructureerde interviewtechniek die als doel heeft de competenties van mensen te analyseren en te beoordelen. Aangenomen wordt dat elke ervaren docent deze gespreks- en beoordelingsvaardigheden zonder meer beheerst. Daar komt bij dat vaak wordt aangenomen dat elke willekeurig tweetal docenten in staat is over de gehele breedte van de opleidingscompetenties tot op het afstudeerniveau tot een deskundig oordeel te komen.
- **Assessmentvorm.** In alle gevallen wordt gesproken van een *assessment* maar de beoordelingswijze is erg eenzijdig: in geen geval diende de student tijdens de beoordeling iets anders te doen dan een toelichting geven. In diverse gevallen is dat een prima methode maar niet altijd. Van het uitvoeren van een rollenspel of het op andere wijze *tonen van* competenties is zelden of nooit sprake.
- **Relatie met curriculum.** De relatie tussen de beoordeling van de competenties en de openstaande curriculumonderdelen die op deze wijze worden gerealiseerd wordt vaak niet gelegd terwijl de student wel studiepunten ontvangt voor concrete curriculumonderdelen.
- **Rapportage en verslaglegging.** De relatie tussen de werkstukken en de op basis daarvan aan te tonen of gerealiseerde competenties was onvoldoende ge-

documenteerd. Meer algemeen geldt dat de uitkomst van de beoordeling vaak ontoereikend verantwoord en gedocumenteerd wordt.

Relatie met eerdere inspectiebevindingen

Er is een duidelijke parallel tussen bovenstaande aandachtspunten en de bevindingen in het onderzoek dat de inspectie in 2009 uitvoerde naar de kwaliteit van erkennen van verworven competenties (EVC) in het hoger onderwijs.¹⁷ De hoofdconclusie toen was dat de kwaliteit van EVC nog onvoldoende was en moest verbeteren voordat examencommissies op grond hiervan op verantwoorde wijze zouden kunnen beslissen over vrijstellingen of diplomering. Dit had uiteenlopende oorzaken. Een ervan was dat niet duidelijk werd vastgelegd op basis van welke bewijsstukken assessoren erkenning van competenties gerechtvaardigd vonden. Vaak bleef onvoldoende duidelijk of het oordeel gestoeld was op feiten die onderbouwd konden worden met concrete activiteiten of beroepsproducten. Daarnaast ontbraken in de EVC-procedures veelal goede, uitgewerkte beoordelingscriteria. Vergelijkbare vraagstukken doen zich voor in de nu onderzochte alternatieve toets- en afstudeertrajecten. In het rapport *Boekhouder of wakend oog* (2009) constateerde de inspectie dat niet alle examencommissies voldoende tegen hun taak opgewassen zijn. Ook dat wordt nu opnieuw geconstateerd. Om die reden spreekt de inspectie dan ook in een aantal gevallen haar zorg uit over de aangetroffen situaties.

Hoe wel?

Onderstaand wordt een beeld geschetst van de randvoorwaarden die geregeld moeten zijn opdat van een zorgvuldig alternatief toets- of afstudeertraject sprake is. Het alternatieve traject voor groepen studenten op basis van portfolio-toetsing is hier het uitgangspunt. Veel is echter ook van toepassing op maatwerktrajecten voor individuele studenten en op andere vormen van toetsing. Zo ligt het voor de hand dat de onderwijs- en examenregeling de grenzen aangeeft waarbinnen docenten, examinatoren en de examencommissie over maatwerkoplossingen zelfstandig kunnen besluiten en dat de regeling de bijbehorende procedurele vereisten helder maakt. Wat dat laatste betreft kan gedacht worden aan een meldingsplicht bij de examencommissie, of de plicht om vooraf goedkeuring te vragen, al naar gelang het bijzondere karakter van het voornemen.

- **Examencommissie.** Er is een goed functionerende examencommissie die haar goedkeuring heeft gehecht aan de opzet van het alternatieve traject en toeziet op de uitvoering en de uitkomsten. Zolang de werkwijze niet in de onderwijs- en examenregeling is vastgelegd of - als sprake is van een pilot - in afzonderlijke door de examencommissie geaccordeerde documenten, ligt aan de deelname van elke student een goedkeurend besluit van de examencommissie ten grondslag.
- **Documentatie.** Het traject is goed gedocumenteerd, zodat alle betrokkenen weten waar zij aan toe zijn. Dit veronderstelt dat duidelijk is beschreven wat de toelatingsvoorwaarden zijn voor studenten, van welke processtappen sprake is, en wie daarbij welke rol vervult (student, docent, afstudeerbegeleider, externe deskundigen etc.), de verschillen met het reguliere traject duidelijk zijn beschreven en de wijze van beoordelen en de onderliggende beoordelingscriteria zijn goed uitgewerkt. In alle gevallen worden de in de onderwijs- en examenregeling vastgelegde eindkwalificaties getoetst en wordt geen concessie gedaan aan het niveau of de kwaliteit.
- **Pilotvorm.** Als de opzet de vorm van een pilot heeft - hetgeen in eerste opzet aan te raden is - mag worden verwacht dat duidelijk is wanneer en hoe deze wordt afgerond en geëvalueerd. Vooraf wordt bepaald wat het moment is waarop vastgesteld wordt of de pilot wordt stopgezet, tijdelijk wordt voortgezet of omgezet wordt in een structurele voorziening. Het verdient aanbeveling de criteria die voor die beslissing worden gehanteerd vooraf al te benoemen.
- **Onderdeel van breder beleid.** Een alternatief (afstudeer)traject is idealiter een beperkt onderdeel van breder beleid dat gericht is op het reduceren maar vooral voorkomen van studievertraging. Goed beleid om langstudeerders te voorkomen veronderstelt een samenhangend instrumentarium voor vroegtijdige signalering van studievertraging en mogelijkheden om studenten aanvullend te begeleiden.

---

¹⁷ 'Competent Erkend'. Over het erkennen van verworven competenties in het hoger onderwijs. December 2009.

- **Toelatingsvoorwaarden.** De toelatingsvoorwaarden voor studenten moeten langstudeeren niet bevorderen of uitlokken, of zodanig geformuleerd zijn dat studenten er een eenvoudige 'uitweg' in zien. Wel is het wenselijk dat voor alle studenten vooraf duidelijk is of en welke trajecten er bestaan. Te allen tijde moet een sfeer van geheimzinnigheid worden voorkomen.
- **Afstuderen ongelijk aan stage.** Er zijn in de praktijk voorbeelden aangetroffen waar stage en afstuderen al te zeer verweven raakten en het onderscheid niet langer voldoende duidelijk was. Stage en afstuderen kunnen elkaar prima aanvullen. Wel moeten steeds de (onderscheiden) doelen vanuit het curriculum goed worden bewaakt.

5 VERVOLG

De vervolgactiviteiten van de inspectie zijn driedelig:

1. vervolgtoezicht op individuele hogescholen waar tekortkomingen zijn geconstateerd in een handhavingstraject;
2. aanscherping van het toezicht, waaronder het toezicht op de werking van het accreditatiestelsel;
3. overige gerelateerde activiteiten.

Dit wordt hieronder toegelicht.

5.1 HANDHAVINGSTRAJECTEN EN NADER ONDERZOEK

Bij de onderzochte hogescholen zal vervolgtoezicht plaatsvinden. De aard daarvan is afhankelijk van de aangetroffen situatie.

De vier zeer zwakke opleidingen

Financiële sancties

De vier opleidingen van Hogeschool Inholland waar de naleving van wettelijke voorschriften ontoereikend is en de NVAO heeft vastgesteld dat een aanzienlijk aantal afgestudeerden niet het vereiste niveau bereikte, verstrekten de betreffende getuigschriften onrechtmatig. Het gaat om 86 afgestudeerden waarvan het niveau als onvoldoende werd beoordeeld en dertien waarvan de werkstukken naar het oordeel van de commissie van de NVAO niet beoordeelbaar waren of - tegen de interne regels van de instelling in - niet beschikbaar waren. Deze aantallen gelden voor de opleidingen Media & Entertainment Management Haarlem, Bedrijfseconomie Haarlem, Commerciële Economie Diemen en Vrijtijdsmanagement Diemen samen. De inspectie meldt deze opleidingen bij de staatssecretaris van onderwijs aan voor het treffen van passende financiële sancties.

Onderzoek intrekking accreditatie

De inspectie geeft de staatssecretaris van onderwijs in overweging de NVAO om advies te vragen over intrekking van de accreditatie van de vier opleidingen op grond van art. 5a 12b van de WHW. Het advies van de inspectie is dit onderzoek medio 2012 te initiëren, zodat het verbeterbeleid van de instelling de kans krijgt vrucht af te werpen.

Vervolgtoezicht

Bij de onderzochte opleidingen zal vervolgtoezicht plaatsvinden in verband met de tekortkomingen in het eindniveau en de naleving van de Wet op het hoger onderwijs. De inspectie volgt de verbeteractiviteiten en sluit het dossier niet voordat kan worden vastgesteld dat alle tekortkomingen zijn weggenomen. Uit gesprekken van de inspectie met signaalgevers is gebleken dat de interne klokkenluidersregeling onzorgvuldig is uitgevoerd. De inspectie heeft het College van Bestuur naar aanleiding hiervan gevraagd de uitvoering van de regeling te evalueren en maatregelen te nemen die garanderen dat de regeling in de toekomst adequaat wordt uitgevoerd. Dit onderwerp komt terug in het vervolgtoezicht van de inspectie.

De vier zorgelijke situaties

Inspectietoezicht

De inspectie heeft het instellingsbestuur van de Hanzehogeschool, Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, Hogeschool Leiden en Christelijke Hogeschool Windesheim verzocht voor 1 september 2011 de geconstateerde tekortkomingen bij de betreffende opleidingen weg te nemen en per die datum de informatie toe te zenden op basis waarvan de inspectie zich een oordeel kan vormen over de gerealiseerde verbeteringen. Dit wordt afgerond met een instellingsbezoek.

Onderzoek gerealiseerd niveau

De inspectie heeft de NVAO gevraagd onderzoek te doen naar het gerealiseerde eindniveau van afgestudeerden van de vier opleidingen. De reikwijdte van dit onderzoek is per opleiding verschillend, omdat de aangetroffen situaties verschillend zijn. Dit wordt onderstaand per instelling apart toegelicht. Met de NVAO is afgesproken

dat de inspectie separaat schriftelijk bericht ontvangt over de uitkomsten van het onderzoek ten behoeve van het verdere toezicht. Daarnaast zijn de volgende afspraken gemaakt.

- Het onderzoek omvat de standaard *toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties* van het reguliere accreditatiekader.
- Van een representatief aantal afgestudeerden, met een minimum van dertig, wordt het gerealiseerde eindniveau beoordeeld.
- Van de afgestudeerden wordt naast het eindwerkstuk c.q. de scriptie steeds ook een ander vierdejaaronderdeel of de stage in het oordeel betrokken.
- Steeds worden afgestudeerden van de drie meest recente studiejaar beoordeeld.
- De NVAO bepaalt de steekproef; niet de opleiding.
- De rapportage bevat informatie over elk van voorgaande aspecten.

Hanzehogeschool, Instituut voor Communicatie & Media

De inspectie heeft de NVAO gevraagd onderzoek te doen naar de standaard *toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties* die deel uitmaakt van het accreditatiekader. Van het alternatieve afstudeertraject van de drie betreffende opleidingen van het Instituut voor Communicatie & Media wordt van alle 53 afgestudeerden het eindniveau onderzocht.

Hogeschool van Arnhem en Nijmegen, opleiding Werktuigbouwkunde

Bij deze opleiding is of was geen sprake van een alternatief traject; het betreft de reguliere wijze van toetsing die gebreken vertoont. De inspectie heeft de NVAO gevraagd onderzoek te doen naar de standaard *toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties* die deel uitmaakt van het accreditatiekader. Voor de opleiding Werktuigbouwkunde wordt van dertig afgestudeerden het eindniveau onderzocht.

Hogeschool Leiden, opleiding Communicatie

Aan het alternatieve toetstraject deden 24 studenten mee. De omvang (in gerealiseerde studiepunten) verschilt sterk per student en niet alle studenten zijn al afgestudeerd. De inspectie heeft de NVAO gevraagd onderzoek te doen naar de standaard *toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties* die deel uitmaakt van het accreditatiekader. Van de opleiding wordt van alle studenten die aan het traject meededen en die zijn afgestudeerd het niveau beoordeeld. In aanvulling daarop wordt een zodanig aantal afgestudeerden die niet aan het traject deelnamen onderzocht dat het totaal op dertig komt.

Christelijke Hogeschool Windesheim, opleiding Journalistiek

De inspectie heeft de NVAO gevraagd onderzoek te doen naar de standaard *toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties* die deel uitmaakt van het accreditatiekader. Van de studenten die in de onderzoeksperiode afstudeerden via het alternatieve afstudeertraject wordt het gerealiseerde niveau beoordeeld en ter completering vergeleken met het eindniveau van afgestudeerden die niet aan het traject deelnamen zodat de totale steekproef op dertig komt.

Overige opleidingen met tekortkomingen in de naleving

Bij de overige hogescholen waar onderzoek op locatie plaatsvond zijn in meer of mindere mate tekortkomingen in de naleving van de wettelijke bepalingen inzake toetsing & beoordeling en de bewaking van het eindniveau geconstateerd. In alle gevallen is het instellingsbestuur verzocht de tekortkomingen voor 1 september te verhelpen en de inspectie daarover te informeren. Ook hier worden de resultaten via een individueel toezichtarrangement geverifieerd.

5.2 STELSELTOEZICHT

Algemeen

De inspectie ziet in de bevindingen van dit onderzoek aanleiding om het toezicht op de naleving van de Wet op het hoger onderwijs aan te scherpen. Komende jaren wordt meer systematisch de naleving van de wet door instellingen gevolgd. De thema's toetsing en niveaubewaking staan daarbij centraal.

Stelselbrede aandacht voor naleving van de WHW

Het verificatieonderzoek bij elf bekostigde hogescholen wijst uit dat in meer of mindere mate problemen met de naleving van bepalingen in de WHW breder voorkomen in het bekostigd HBO. De eerste fase van het onderzoek naar (ver)korte trajecten

wees in dezelfde richting voor het niet-bekostigd onderwijs. In het huidige onderzoek is de aandacht vooral uitgegaan naar het bekostigd hoger beroepsonderwijs. Hier nam de inspectie namelijk de grootste risico's waar. Komende jaren zal de inspectie ook in het wetenschappelijk onderwijs en het niet-bekostigd onderwijs scherper op de naleving van de WHW toezien. Vanzelfsprekend zal dit nalevingstoezicht ook op alle bekostigde hogescholen van toepassing zijn.

Aanscherping toezicht op het accreditatiestelsel

Met de NVAO was al afgesproken dat in de toekomst periodiek thema's worden geselecteerd die in het stelseltoezicht van de inspectie speciale aandacht krijgen. Komende jaren zal de niveaubewaking via de toetsing prioriteit hebben. Ook wordt periodiek steekproefsgewijs of naar aanleiding van signalen het accreditatieproces van afzonderlijke opleidingen in het toezicht betrokken.

5.3 GERELATEERDE ACTIVITEITEN

Onderzoek naar EVC

De alternatieve afstudeertrajecten die hogescholen inrichten zijn in de meeste gevallen gebaseerd op portfolio's van (beroeps)producten die door examinatoren/assessoren worden beoordeeld, veelal in een gesprek met de kandidaat. Deze vorm van beoordeling wordt ook vaak toegepast in het kader van EVC: het erkennen van eerder of elders verworven competenties. In 2009 concludeerde de inspectie in het rapport *'Competent erkend?'* dat de EVC-voorzieningen in het hoger onderwijs nog niet voldeden aan de kwaliteitseisen die landelijk zijn afgesproken over het vaststellen van eerder verworven competenties. Examencommissies kunnen daardoor nog onvoldoende vertrouwen op de uitkomsten van EVC-procedures. Zowel in het huidige onderzoek naar alternatieve afstudeertrajecten als in het eerdere onderzoek van de inspectie naar EVC is gebleken dat opleidingen vaak moeite hebben met het opzetten van een adequate vorm van competentiebeoordeling door middel van portfolio's. Eerder werd al een vervolgonderzoek aangekondigd naar EVC dat tegelijk in het hoger onderwijs en het middelbaar beroepsonderwijs plaatsvindt. Dit onderzoek zal nog in 2011 worden gestart.

(Ver)korte trajecten

Voorafgaand aan het onderzoek naar afstudeertrajecten was de inspectie gestart met een onderzoek naar (ver)korte trajecten in het hoger onderwijs. Vervolgens heeft echter de aandacht voor alternatieve afstudeertrajecten prioriteit gekregen. De vraagstelling in het onderzoek naar korte trajecten sluit naadloos aan bij de algemene zorg voor de niveaubewaking die de inspectie in dit rapport uitspreekt. Als onderdeel van het verscherpte toezicht wordt het onderzoek naar korte trajecten in de tweede helft van 2011 dan ook voortgezet. Onderzocht wordt of als onderdeel van dit onderzoek ook een vergelijking van het gerealiseerde niveau met enkele omliggende landen (Vlaanderen, Verenigd Koninkrijk, Duitsland) tot de mogelijkheden behoort. De uitkomsten daarvan kunnen ook een functie vervullen in het verscherpte toezicht op het stelsel van accreditatie, met name waar dit de examinering en het gerealiseerd niveau betreft.

Onderzoek naar sociale veiligheid

Een onderwerp dat in de media de aandacht kreeg was de vraag of en in welke mate docenten binnen onderwijsinstellingen onder druk staan om concessies te doen aan de inhoud van het onderwijs en het niveau van de examinering. Ongewenste druk op personeel wordt nu als speciaal aandachtspunt toegevoegd aan de al voorgenomen verkenning van de sociale veiligheid in het hoger onderwijs.

Conferentie over het niveau van het hoger onderwijs

Bovenstaande activiteiten vormen onderdeel van een programmalijn in het toezicht die in het teken staat van het eindniveau van het hoger onderwijs. Eerder deed de inspectie in dat verband onder andere onderzoek naar de betrouwbaarheid van getuigschriften (2005); het functioneren van examencommissies (2009) en de kwaliteit van EVC (2009). In 2010 werd een landelijke conferentie georganiseerd over examencommissies. In 2012 wordt een nieuwe conferentie belegd, speciaal over het thema niveau en niveaubewaking in het hoger onderwijs.

BIJLAGE 1   **BEOORDELINGSKADER**

Hoofdstuk 7 van de Wet op het hoger onderwijs bevat voorschriften voor de inrichting van het hoger onderwijs. De inspectie selecteerde uit hoofdstuk 7 van de wet de belangrijkste bepalingen die de toetsing en beoordeling van studenten betreffen en randvoorwaardelijk zijn voor de borging van het eindniveau. Deze zijn in het onderzoek als beoordelingskader gehanteerd. Hieronder is het totale beoordelingskader opgenomen. Eerst volgt een toelichting.

Indeling aspecten

De aspecten van het kader zijn naar de volgende onderwerpen gegroepeerd.

- **De onderwijs- en examenregeling.** Deze beschrijft per opleiding of groep van opleidingen de inhoud van het onderwijs, de tentaminering en de examinering en vormt het basisdocument voor studenten, docenten, examencommissies, examinatoren en leidinggevendenden waarin de geldende procedures en de rechten en plichten van zowel de studenten als de opleiding zijn vastgelegd (art. 7.13 WHW).
- **De examencommissie.** De examencommissie bewaakt het niveau van de opleiding door intern toezicht te houden op de tentaminering en examinering qua inhoud, werkwijze en niveau. De examencommissie heeft de taak om vast te stellen of de afgestudeerde de in de onderwijs- en examenregeling beschreven eindkwalificaties gerealiseerd heeft (art. 7.12, 7.12a en 7.12b).
- **De examinatoren.** Examinatoren beoordelen studenten en leveren daarmee een belangrijke bijdrage aan de borging en bevordering van het niveau van studenten (art. 7.12c).
- **Getuigschriften en diplomasupplementen.** Deze documenten samen dienen nationaal en internationaal de communicatie te bevorderen over de inhoud van de opleiding en de door de afgestudeerde behaalde resultaten en daarmee het civiel effect van de behaalde graad te stimuleren (art. 7.11).
- **Naleving interne regels en procedures.** Onderzocht is of de interne regels en procedures werden nageleefd voor zover deze relevant zijn voor de borging van het eindniveau.

De eerste vier onderwerpen betreffen wettelijke aspecten. Bij het onderwerp examinatoren heeft de inspectie twee aspecten geformuleerd die een operationalisering betreffen van de wettelijke bepalingen. De belangrijkste aspecten worden hierna toegelicht. De eerste drie onderwerpen zijn randvoorwaardelijk voor de borging van het eindniveau; de vierde is relevant in verband met de (internationale) communicatieve waarde van het getuigschrift en het civiel effect ervan. Het vijfde onderwerp heeft de inspectie toegevoegd om zich een oordeel te kunnen vormen over de waarborgen van het eindniveau in de specifieke situatie van de betreffende opleiding. De onderliggende aspecten zijn hier per opleiding verschillend. In alle gevallen gaat het om zaken die op hoofdlijnen in de onderwijs- en examenregeling moeten zijn beschreven, zoals procedures rond de stage en het afstuderen en de beoordeling van studenten. De belangrijkste aspecten worden hierna afzonderlijk toegelicht

Belang onderwijs- en examenregeling

De onderwijs- en examenregeling is het document waar alle betrokkenen (management, docenten, examencommissie, examinatoren en studenten) in moeten kunnen lezen wat de inhoud van het onderwijs is, hoe het georganiseerd is, hoe er getoetst wordt en wat de geldende procedures en afspraken zijn. Transparantie en volledigheid staan bij de beoordeling van de onderwijs- en examenregeling voorop. De rechten en plichten van studenten zoals die gelden op moment van instroom en de eventuele wijzigingen daarna moeten eenduidig en volledig zijn beschreven. De formulering van het eerste en het tweede lid van art. 7.13 WHW is met het oog hierop per 1 september 2010 aangescherpt. Een goede onderwijs- en examenregeling is ook in het belang van de opleiding zelf. In geval van een meningsverschil over de rechten en plichten moet de onderwijs- en examenregeling uitsluitel kunnen geven, of in ieder geval als eenduidig vertrekpunt kunnen dienen voor een oplossing.

Het begrip onderwijs- en examenregeling is in de beoordeling ruim geïnterpreteerd.

Veel hogescholen kiezen er voor de informatie die op grond van art. 7.13 van de WHW in de onderwijs- en examenregeling dient te zijn opgenomen in de studie- of opleidingsgids op te nemen. De inspectie heeft daarom in alle gevallen ook de studiegids in de beoordeling betrokken. Op deze documenten samen zijn de aspecten toegepast.

Welke bepalingen wel en welke niet tot de onderwijs- en examenregeling behoren moet uit oogpunt van de rechtszekerheid voor de student en de kwaliteitsborgende taak van de examencommissie volstrekt helder zijn. Deze bepalingen moeten ook breed toegankelijk zijn. Wat niet voldoet zijn verwijzingen naar cruciale informatie die opgenomen is in niet nader geduide documenten, verwijzingen naar documenten waarvan de formele status niet duidelijk is of die gewijzigd kunnen worden zonder dat het instellingsbestuur hiertoe formeel heeft besloten, en verwijzingen naar informatie die niet voor iedereen toegankelijk is (zoals voor aankomende studenten).

Belang examencommissie

Per 1 september 2010 is hoofdstuk 7 van de Wet op het hoger onderwijs op een aantal punten veranderd door de invoering van de Wet versterking besturing. Een belangrijke wijziging betreft de taak van de examencommissie. Met de wetwijziging krijgt de examencommissie tevens de taak om inhoudelijke richtlijnen op te stellen. Vanaf 1 september heeft de examencommissie op grond van artikel 7.12 tweede lid expliciet de taak om op objectieve en deskundige wijze vast te stellen of een student voldoet aan de voorwaarden die de onderwijs- en examenregeling stelt ten aanzien van de kennis, het inzicht en de vaardigheden die nodig zijn voor het verkrijgen van een graad. Uit deze formulering blijkt opnieuw het belang van een goede onderwijs- en examenregeling waarin een relatie wordt gelegd tussen de te realiseren eindkwalificaties, de programmaonderdelen en de bijbehorende toetsing.

Een deel van het onderzoek van de inspectie heeft betrekking op de periode vóór de invoering van de Wet versterking besturing en een deel op de periode na de invoering daarvan. Voor studenten die voor 1 september 2010 zijn afgestudeerd is de Wet versterking besturing nog niet van toepassing. Het beoordelingskader bevat daarom uit beide periodes de voorschriften, en in de toepassing is rekening gehouden met het onderscheid. Steeds is zo veel mogelijk ook het functioneren van de examencommissie en de examinatoren op het moment van het bezoek beoordeeld.

Enkele aspecten nader toegelicht

Onderstaand wordt (de hantering van) een aantal aspecten apart toegelicht.

1. **OER: informatie over de te realiseren eindkwalificaties.** De wetgever verwacht op grond van art. 7.13 lid 2 onder c dat instellingen in de onderwijs- en examenregeling informatie verstrekken over de te realiseren opleidingsspecifieke eindkwalificaties. De inspectie verwacht dat de eindkwalificaties gerelateerd worden aan bijvoorbeeld de fasen in de opleiding en aan (clusters van) afzonderlijke programmaonderdelen. Een enkelvoudige lijst generieke (beroeps)rollen ('projectleider', 'ontwikkelaar', 'adviseur') of een opsomming van de zogenaamde Dublin-descriptoren, volstaat niet.
2. **OER: toetsing.** Uit artikel 7.13 lid 2 onder l van de WHW volgt dat de onderwijs- en examenregeling adequate informatie dient te bevatten over de toetsvormen die worden gehanteerd. Verwacht mag worden dat dit per programmaonderdeel wordt gepresenteerd en dat in de onderwijs- en examenregeling de algemene vormen van toetsing die worden toegepast beschrijft in relatie tot de inhoud en de doelen van de opleiding.
3. **OER: opleidingsvarianten.** De WHW vereist dat, indien van toepassing, de opleidingsvarianten voltijd, deeltijd en duaal worden beschreven (art. 7.13 lid 2 onder i). Voor de duale opleiding zijn er aparte wettelijke voorschriften over de schriftelijke afspraken die tussen instelling, bedrijf en student worden gemaakt over de rol van de werkplek in de opleiding en de rol van de werkplekbegeleider bij het onderwijs en de beoordeling (art. 7.7). Voor deeltijdopleidingen geldt dat ook eisen aan de werkplek kunnen worden gesteld. De wet bepaalt in dit geval dat informatie hierover in de onderwijs- en examenregeling is opgenomen (art. 7.27).
4. **OER: vrijstellingsgronden.** De WHW schrijft in art. 7.13 lid 2 onder r voor dat de opleiding de gronden waarop de examencommissie vrijstellingen verleent in

de onderwijs- en examenregeling vermeldt. De inspectie verwacht hier informatie over opleidingsspecifieke vrijstellingsgronden. Het kan bijvoorbeeld gaan om verwante MBO-opleidingen die recht (kunnen) geven op vrijstellingen, verkorte trajecten voor VWO-ers of samenwerkingsafspraken met individuele onderwijsinstellingen. Een algemene instellingsbrede tekst of een eenvoudige verwijzing naar het feit dat de examencommissie over vrijstellingen beslist is ontoereikend.

5. **OER: studielastnormen.** Artikel 7.13 lid 2 onder e van de WHW schrijft voor dat de onderwijs- en examenregeling informatie bevat over de studielast van de opleiding en van elk van de daarvan deel uitmakende onderwijseenheden. Vaak wordt het onderwijs gepresenteerd in een optelling van EC die aansluit bij de wettelijke aspecten (240 EC voor een bacheloropleiding in het HBO).^{1 8} Artikel 7.14 van de WHW schrijft voor dat de onderwijs- en examenregeling regelmatig wordt beoordeeld en dat daarbij het tijdsbeslag dat uit het programma voortvloeit als aandachtspunt wordt meegenomen. Dit veronderstelt dat onderbouwd is op grond van welke normen programmaonderdelen een zeker aantal EC aan studiebelasting met zich meebrengen. De inspectie verwacht informatie hierover in de onderwijs- en examenregeling aan te treffen, bijvoorbeeld inzake het aantal te bestuderen pagina's per uur, het aantal voorbereidingsuren voor intensieve werkcolleges, etc.
6. **Duale opleidingen.** In de duale opleiding vervult het leren in de beroepspraktijk, op en rond de werkplek, een belangrijke rol. De Wet op het hoger onderwijs vereist dan ook dat belangrijke afspraken hieromtrent in een tripartiete overeenkomst tussen student, opleiding en werkgever worden vastgelegd. Dit betreft de omvang van de tijd en de perioden die in de beroepspraktijk worden doorgebracht, de begeleiding van de student, de eindkwalificaties die in de beroepspraktijk dienen te worden gerealiseerd en de beoordeling van de student.
7. **Examencommissie: onafhankelijkheid.** Art. 7.12a lid 2 schrijft voor dat voldoende gewaarborgd is dat de examencommissie onafhankelijk kan opereren. Anders kan zij haar kwaliteitsbewakende functie onvoldoende vervullen of heeft zij op zijn minst de schijn tegen deze adequaat te kunnen vervullen. Dat leidinggevenden deel uit maken van de examencommissie is daarom onwenselijk. De wetgever beoogt immers binnen de organisatie een scheiding aan te brengen tussen de borging van het eindniveau en de algehele verantwoordelijkheid van leidinggevenden voor het reilen en zeilen van de opleiding onder andere wat betreft de personele en financiële voorzieningen.
8. **Examinatoren: deskundigheid.** Met name examinatoren die studenten beoordelen in de eindfase van hun studie worden geacht over grondige kennis te beschikken op het gebied van de betreffende toets of scriptie. Dat elke ervaren docent alle onderdelen van de opleiding op afstudeerniveau kan beoordelen is niet waarschijnlijk. In situaties waarbij in de onderwijs- en examenregeling geregeld is dat elke docent examiner is zonder dat dit nader wordt gespecificeerd, mag verwacht worden dat aanvullende maatregelen worden getroffen om voldoende inhoudsdeskundigheid te garanderen. Met de invoering van de WvB is deze bepaling niet langer deel uit van de WHW. Vanwege het belang ervan uit oogpunt van de niveaubewaking en omdat deze bepaling nog steeds volledig in lijn is met de geest van de wet heeft de inspectie dit aspect opgenomen in het beoordelingskader dat na de invoering van de WvB van toepassing is.
9. **Examinatoren: aanwijzing.** Op eerste gezicht lijkt het niet meer dan een formaliteit dat de examencommissie examinatoren aanwijst. Het gaat hier echter om een belangrijke manier om te waarborgen dat elke examiner deskundig is op het specifieke terrein waarop hij tentamens en examens mag afnemen.
10. **Examinatoren: naleving interne afspraken.** Examinatoren vervullen een belangrijke rol in de niveaubewaking. Dat interne regels worden nageleefd is evenzeer van belang voor de niveaubewaking. Deze onderwerpen heeft de inspectie gecombineerd tot het aspect: 'Voorziet de interne kwaliteitszorg in waarborgen dat examinatoren de regels naleven ten aanzien van het ontwikkelen van toetsen, het toepassen van de beoordelingsaspecten en het vaststellen en registreren van uitslagen van studenten?'. Voor zover deze interne afspraken en proce-

---

^{1 8} Een bacheloropleiding in het hoger beroepsonderwijs omvat in totaal 240 studiepunten, ofwel 240 EC (European credit points).

dures de richtlijnen van de examencommissie betreffen moeten zij wel tot de wettelijke voorschriften worden gerekend.

De laatste twee aspecten staan niet in deze vorm in de WHW. De toepassing ervan is in geen enkel geval doorslaggevend geweest voor het totaaloordeel over de situatie van de opleiding voor zover dit de naleving van de WHW betreft.

Beoordeling per aspect

Per aspect werd één van de volgende oordelen gegeven.

- J = Ja, er wordt volledig aan het aspect voldaan,
- N = Nee, er wordt niet aan het aspect voldaan,
- D = Deels, er wordt niet volledig aan het aspect voldaan.

Als een onderdeel niet is beoordeeld is dat aangegeven met GO: geen oordeel.

Cesuur

De inspectie onderscheidt in haar beoordeling vier situaties: volledig in orde, voor verbetering vatbaar, zorgelijk en zeer zwak. Natuurlijk bepaalt de aard van de tekortkoming de ernst van de situatie. Hier is geen algemene rekenregel voor te geven omdat als gevolg van de grote mate van autonomie in het hoger onderwijs de onderliggende situaties sterk kunnen verschillen en ook deze verschillen in de beoordeling moeten worden betrokken. De volgende algemene cesuur is als richtlijn gehanteerd.

Volledig in orde: de wet wordt volledig nageleefd en de borging van het eindniveau van de opleiding staat niet ter discussie.
De inspectie beoordeelt de situatie als <i>volledig in orde</i> als aan alle aspecten van het beoordelingskader is voldaan - dat wil zeggen, als de WHW op alle onderdelen volledig wordt nageleefd en de interne afspraken en procedures worden nageleefd - en er geen aanwijzing is van tekortkomingen in de borging van het eindniveau van afgestudeerden.
Voor verbetering vatbaar: er zijn aanpassingen nodig om volledig aan de wet te voldoen maar de borging van het eindniveau van de opleiding staat niet ter discussie.
De situatie is <i>voor verbetering vatbaar</i> als niet aan alle aspecten van het beoordelingskader is voldaan en/of interne afspraken en procedures niet volledig worden nageleefd, maar er geen aanwijzing is van tekortkomingen in de borging van het eindniveau van afgestudeerden.
Zorgelijk: er zijn aanpassingen nodig en de borging van het eindniveau is niet boven alle twijfel verheven; het gerealiseerde eindniveau zal worden onderzocht.
De situatie is <i>zorgelijk</i> als het gebrek aan naleving op één onderwerp van het beoordelingskader ernstig is of op twee of meer onderwerpen aanzienlijk en/of als er andere aanwijzingen zijn van tekortkomingen in de borging van het eindniveau van afgestudeerden.
Zeer zwak: er zijn verreikende aanpassingen nodig; het eindniveau van afgestudeerden is in het geding.
Het oordeel luidt <i>zeer zwak</i> als de NVAO - al dan niet in aanvulling op het nalevingsonderzoek van de inspectie zoals onder <i>zorgelijk</i> is geformuleerd - vaststelt dat een aanzienlijk deel van de afgestudeerden niet het HBO-bachelorniveau bereikte. Met aanzienlijk wordt bedoeld: in meer dan een incidenteel geval.

De aspecten van het beoordelingskader

Onderwijs- en examenregeling	WHW-artikel
1. Is de datum vermeld waarop de OER is vastgesteld; is duidelijk door wie deze is vastgesteld en in welke periode en voor welke opleiding(en) de OER geldig is?	vgl. 7.13 lid 1
2. Is de inhoud van de opleiding en de examens duidelijk beschreven?	7.13 lid 2a
3. Zijn de kwaliteiten op het gebied van kennis, inzicht en vaardigheden die een student zich bij afronding van de opleiding moet hebben verworven duidelijk beschreven?	7.13 lid 2c
4. Is de studielast van de opleiding en elk van de daarvan deel uitmakende onderwijsenheden duidelijk?	7.13 lid 2e
5. Is de volgorde waarin en de tijdvakken waarbinnen tentamens/examens moeten worden afgelegd duidelijk en het aantal maal per jaar dat tentamens kunnen worden afgelegd?	7.13 lid 2j
6. Is de inrichting van de verschillende opleidingsvarianten goed beschreven?	7.13 lid 2i
7. Is de geldigheidsduur van tentamens/examens duidelijk?	7.13 lid 2k
8. Is duidelijk of de tentamens/examens mondeling, schriftelijk of anderszins moeten worden afgelegd?	7.13 lid 2l
9. Bevat de OER de gronden waarop de examencommissie voor eerder met goed gevolg afgelegde tentamens of examens in het hoger onderwijs, dan wel voor buiten het hoger onderwijs opgedane kennis of vaardigheden (EVC), vrijstelling kan verlenen van het afleggen van een of meer tentamens?	7.13 lid 2r

Onderwijs- en examenregeling		WHW-artikel
10.	Is duidelijk hoe de studievoortgang wordt bewaakt en de individuele studiebegeleiding plaatsvindt?	7.13 lid 2u

Examencommissie		WHW-artikel
1.	Is de examencommissie door het instellingsbestuur ingesteld?	7.12a lid 1
2.	Wijst de examencommissie examinatoren aan?	7.12 lid 3

Voor invoering van de WvB per 1 september 2010		
3.	Zijn de leden van de examencommissie benoemd uit leden van het personeel die belast zijn met het verzorgen van onderwijs in die opleiding?	7.12 lid 2
4.	Heeft de examencommissie regels vastgesteld met betrekking tot de goede gang van zaken tijdens tentamens en te nemen maatregelen in bijvoorbeeld geval van fraude door studenten?	7.12 lid 4

Na invoering van de WvB per 1 september 2010		
5.	Stelt de examencommissie op objectieve en deskundige wijze vast of een student voldoet aan de voorwaarden die de OER stelt ten aanzien van kennis, inzicht en vaardigheden die nodig zijn voor het verkrijgen van een graad?	7.12 lid 2
6.	Draagt het instellingsbestuur er zorg voor dat het onafhankelijk en deskundig functioneren van de examencommissie voldoende is gewaarborgd?	7.12a lid 2
7.	Zijn richtlijnen en aanwijzingen vastgesteld om uitslagen van tentamens te beoordelen?	7.12b lid 1b
8.	Borgt de examencommissie de kwaliteit van de tentamens en examens?	7.12b lid 1a

Examinatoren		WHW-artikel
1.	Zijn de examinatoren aangewezen door de examencommissie?	7.12c lid 1
2.	Zijn alle examinatoren leden van het personeel van de instelling (daaronder mede begrepen externe deskundigen) die belast zijn met het verzorgen van onderwijs in het desbetreffende onderwijs?	7.12 lid 3
3.	Voorziet de interne kwaliteitszorg in waarborgen dat alleen bevoegde en deskundige examinatoren studenten beoordelen?	Operationalisatie inspectie
4.	Voorziet de interne kwaliteitszorg in waarborgen dat examinatoren de regels naleven ten aanzien van: a. het ontwikkelen van toetsen? b. het toepassen van beoordelingsaspecten? c. vaststellen en registreren van uitslagen?	Operationalisatie inspectie

Getuigschrift en diplomasupplement		WHW-artikel
1.	Is het getuigschrift uitgereikt door de examencommissie?	7.11 lid 2
2.	Zijn de opleidingsnaam, de onderdelen van het examen en de graad juist vermeld?	7.11 lid 2a en 2b
3.	Voldoet het diplomasupplement aan de voorschriften? (Vermelding naam van opleiding en instelling; of het een opleiding in het WO of HBO is; beschrijving van de inhoud van de opleiding; weergave studielast van de opleiding.)	7.11 lid 4

Duale opleidingen		WHW-artikel
1.	Is een getekende tripartiete overeenkomst aanwezig met informatie over de tijdsduur van de beroepsbeoefening, de begeleiding van de student, de te ontwikkelen competenties en de beoordeling?	7.7 lid 5
2.	Is in de OER adequate informatie opgenomen over de studielast van het onderwijsdeel en de tijdsduur/perioden en de studielast van het deel van de opleiding dat in de beroepsuitoefening wordt uitgevoerd?	7.7 lid 4

Beoordeling van dossiers en naleving interne regels en procedures

Dossiers van afgestudeerden en de naleving van interne afspraken en procedures werden beoordeeld op een selectie van de volgende onderwerpen:

- getuigschriften, cijferlijsten en diplomasupplementen;
- vrijstellingsbeslissingen, indien van toepassing;
- afstudeerwerken en tussenproducten en de beoordeling daarvan;
- stageverslag en tussenproducten en de beoordeling daarvan.

Het betreft onderwerpen en de onderliggende documenten die een belangrijke rol spelen in de toetsing en beoordeling in de eindfase van de opleiding, en met name ook in de kwaliteitszorg daaromtrent. Bij de opleidingen van Hogeschool Inholland heeft op deze punten een uitgebreid onderzoek plaatsgevonden. Bij de opleidingen van andere instellingen is dat alleen gebeurd voor zover nodig om een goed beeld te

krijgen van de eventuele risico's voor het eindniveau. Van de documenten is nagegaan of ze in het dossier van afgestudeerden aanwezig waren en of ze overeen komen met de interne afspraken wat betreft vorm, inhoud en ondertekening.

Onderstaand gaat het om een indicatie: per opleiding zijn de precieze processtappen en bijbehorende documenten, en daarmee ook de interne afspraken, verschillend.

Aspecten interne afspraken en dossiers afgestudeerden	
1.	Getuigschrift: (kopie) aanwezig?
2.	Cijferlijst: aanwezig en vakken vermeld conform de OER van het juiste jaar?
3.	Cijferlijst: vakken tellen op tot minimaal 240 EC?
4.	Diplomasupplement (kopie) aanwezig?
5.	Vrijstelling: beslissing aanwezig (indien van toepassing)?
6.	Afstudeerwerk aanwezig?
7.	Afstudeerstartdocument aanwezig?
8.	Afstudeerstartdocument ondertekend door alle betrokkenen?
9.	Afstudeerbegeleider deskundig op het betreffende terrein?
10.	Ingevuld proces-verbaal aanwezig?
11.	Ingevuld en getekend beoordelingsformulier afstudeerwerk aanwezig?
12.	Inhoud/vorm beoordelingsformulier afstudeerrapport conform afspraken?
13.	Verantwoordingsverslag aanwezig?
14.	Beoordelingsformulier verantwoordingsverslag aanwezig en conform afspraken?
15.	Ingevuld beoordelingsformulier scriptie aanwezig?
16.	Stage: verslag aanwezig?
17.	Stagebeoordeling aanwezig, ingevuld en getekend conform afspraken?
18.	Stageovereenkomst aanwezig?
19.	Stagebeoordeling ondertekend door begeleider opleiding en bedrijf?

Verificatieopleidingen

Voor de groep verificatieopleidingen zijn zoveel mogelijk voorgaande aspecten gebruikt. Voor de onderwerpen onderwijs- en examenregeling en getuigschriften was dat zonder meer mogelijk. Het betreft hier documenten die voor zich moeten spreken en waarvan zonder verdere toelichting kan worden vastgesteld of de wettelijke voorschriften worden nageleefd. Voor het functioneren van de examencommissie en de examinatoren was dat niet mogelijk. Deze onderwerpen zijn in dat opzicht beperkter beoordeeld. In de uitkomsten (presentatie van bevindingen en conclusies) wordt daar rekening mee gehouden. Bij de verificatieopleidingen werd apart nagegaan of de documentatie met betrekking tot het afstuderen duidelijk is. Daartoe zijn de onderstaande aspecten gehanteerd. Deze vinden geen directe basis in de WHW.

Documentatie afstuderen		WHW-artikel
1.	Zijn de toelatingsvoorwaarden tot het afstuderen helder?	NVT
2.	Is het afstudeertraject duidelijk qua termijnen en (tussen)producten?	NVT
3.	Zijn de beoordelingscriteria duidelijk voor scriptie, presentatie en verdediging?	NVT
4.	Komen de beoordelingsformulieren overeen met afstudeerhandleiding?	NVT
5.	Maakt het beoordelingsformulier duidelijk hoe het oordeel tot stand kwam?	NVT
6.	Is het beoordelingsformulier volledig ingevuld en ondertekend?	NVT

BIJLAGE 2a CHR. AGRARISCHE HOGESCHOOL

OPLEIDING BEDRIJFSKUNDE EN AGRIBUSINESS

Totaalbeeld	Voor verbetering vatbaar
Aanleiding	Alternatieve trajecten (en een signaal over de opleiding Dier- en veehouderij)
Algemene conclusie	De opleiding Bedrijfskunde en Agribusiness hanteert maatwerkoplossingen voor toetsing in de eindfase van de opleiding. Dit betreft niet het afstuderen. De inspectie heeft geen indicatie dat het eindniveau op enige wijze in het geding is. Ook de klacht over de geringe contacttijd van studenten bij Dier- en Veehouderij geeft geen aanleiding tot zorg. Wel zijn er in beide gevallen verbeterpunten. De naleving van de WHW is voor verbetering vatbaar.
OER	De OER geeft geen volledig beeld van het onderwijs en de examinering zoals de wetgever dat beoogt. De OER biedt onvoldoende houvast aan studenten, docenten, examinatoren, examencommissie en management van de opleiding en onvoldoende rechtszekerheid aan studenten.
Examencommissie	De examencommissie voldoet niet aan alle eisen die de WHW stelt. Zij vervult nog niet de volledige taak die haar met de invoering van Wet versterking besturing (WvB) per 1 september 2010 is opgedragen. De omvorming van de examencommissie tot het interne orgaan dat op objectieve en deskundige wijze vaststelt of een student voldoet aan de voorwaarden die de onderwijs- en examenregeling stelt ten aanzien van kennis, inzicht en vaardigheden die nodig zijn voor het verkrijgen van een graad moest op het moment van onderzoek nog plaatsvinden.
Examinatoren	Geen bijzonderheden.
Getuigschriften	De gewaarmerkte kopieën van getuigschriften voldoen volledig aan de WHW. Voor de supplementen geldt dat niet.
Interne afspraken	De onderzochte studentendossiers zijn vaak onvolledig.

Onderwijs- en examenregeling (art. 7.13 WHW)		Oordeel
1	Zijn de toepasselijke periode en opleiding(en), en de vaststelling duidelijk?	D
2	Zijn de inhoud van de opleiding en de examens duidelijk?	D
3	Zijn de te realiseren eindkwalificaties duidelijk?	J
4	Is de studielast als geheel en per onderwijseenheid duidelijk?	N
5	Volgorde/tijdvakken duidelijk van tentamens/examens?	J
6	Zijn de opleidingsvarianten goed beschreven?	D
7	Is de geldigheidsduur van tentamens/examens duidelijk?	J
8	Is de toetsvorm van de tentamens en examens duidelijk?	N
9	Zijn de gronden voor het verlenen van vrijstellingen duidelijk?	N
10	Zijn studievoortgangsbewaking en studiebegeleiding duidelijk?	D
Examencommissie (art. 7.12, 7.12a, 7.12b)		Oordeel
1	Is de examencommissie door instellingsbestuur ingesteld?	J
2	Wijst de examencommissie examinatoren aan?	GO
Voor invoering van de WvB per 1 september 2010		
3	Verzorgen de leden van de examencommissie onderwijs in de opleiding?	J
4	Zijn er regels voor het afnemen van tentamens en handelen bij fraude?	J
Na invoering van de WvB per 1 september 2010		
5	Stelt de commissie vast of afgestudeerde de eindkwalificaties beheerst?	N
6	Waarborgt het instellingsbestuur onafhankelijk/deskundig functioneren?	N
7	Zijn er richtlijnen en aanwijzingen om tentamens te beoordelen?	J
8	Borgt de examencommissie de kwaliteit van tentamens en examens?	GO
Examinatoren (art. 7.12c)		Oordeel
1	Zijn de examinatoren aangewezen door de examencommissie?	GO
2	Verzorgen de examinatoren de betreffende onderwijseenheid?	GO
3	[Operationalisering] Zijn alle examinatoren bevoegd en deskundig?	J
4	[Operationalisering] Naleving regels toetsontw./normering/registratie geborgd?	GO
Getuigschrift en diplomasupplement (art. 7.11)		Oordeel
1	Wordt het getuigschrift uitgereikt door de examencommissie?	J
2	Zijn opleidingsnaam, onderdelen examen en graad juist vermeld?	J
3	Voldoet het diplomasupplement aan de inhoudelijke voorschriften?	D

TOELICHTING

Langstudeerders opleiding Bedrijfskunde en Agribusiness

Langstudeerders vormen al langere tijd een probleem voor de CAH. Daarnaast is de CAH enkele jaren geleden overgegaan van een modulair systeem naar competentiegericht onderwijs waardoor openstaande vakken van langstudeerders niet meer worden onderwezen en getentamineerd. Om deze twee problemen aandacht te geven is vier jaar geleden een uitstroomcoördinator aangesteld. Soms wordt een alternatieve vorm van toetsing toegepast. Met de docent van het betreffende vak wordt dan bijvoorbeeld afgesproken dat de student een module uit de deeltijdopleiding kan volgen of een vervangende opdracht uit het CGO leerplan kan doen. Soms wordt de student de mogelijkheid geboden om de (inmiddels opgedane) werkervaring in te zetten om te voldoen aan het leerplan. Men volgt hierbij een aantal stappen uit het *Handboek EVC-procedure* van de CAH. Het maximum aantal EC dat op deze manier te behalen is, is tien. De uitstroomcoördinator is lid van de examencommissie. De uitstroomcoördinator beslist nooit alleen over een afwijkend programma maar altijd in samenspraak met de betreffende docent. De CAH ziet het gehele afstudeerjaar in principe als maatwerk. Studenten kiezen zelf minoren en het afstudeeronderzoek in een bedrijf is voor iedere student verschillend. De studenten met een afwijkend programma zijn allen afgestudeerd volgens de normen die in de OER beschreven staan. Een eventueel afwijkend programma betreft nadrukkelijk niet het afstudeeronderzoek.

Aantallen studenten

In de afgelopen vier jaar zijn 44 studenten onder begeleiding van de uitstroomcoördinator afgestudeerd. Bij het grootste deel heeft alleen extra begeleiding plaatsgevonden. Bij zeven studenten zijn onderwijseenheden uit het oude curriculum vervangen door deeltijdmodules. Acht studenten hebben gebruik gemaakt van de mogelijkheid werkervaring in te zetten in een 'EVC-procedure'. De inspectie merkt op dat EVC hier niet de inhoud heeft die daar overeenkomstig landelijke afspraken aan wordt gegeven.

Dossiers

De inspectie heeft van acht van de 44 studenten het dossier bestudeerd. Twee van deze acht studenten hebben alleen extra begeleiding gekregen, twee studenten hebben een deeltijdmodule gevolgd in plaats van een module uit het 'oude' curriculum en vier studenten hebben gebruik gemaakt van de 'EVC-procedure'. De inspectie constateert dat uit zes dossiers nauwelijks valt op te maken dat studenten een alternatieve vorm van toetsing ondergingen. Eén dossier bevatte een contract tussen student en uitstroomcoördinator over af te ronden vakken. In de overige dossiers werden besluiten van de examencommissie over alternatieve toetsing niet aangetroffen. Daarnaast zijn in de dossiers van de vier studenten die een vervangende 'EVC-procedure' hebben doorlopen geen bewijsstukken en geen beoordelingen bewaard. Uit de dossiers blijkt wel dat de vervangende 'EVC-procedure' inderdaad nooit voor meer dan tien EC is ingezet.

Functioneren van de examencommissie

De inspectie plaatst de volgende kanttekeningen bij het functioneren van de examencommissie:

1. taken en bevoegdheden van (en de relatie tussen) de beoordelingsvergadering en de examencommissie zijn niet vastgelegd, waardoor bijvoorbeeld niet vastligt wat er in geval van geschillen moet gebeuren;
2. sommige besluiten van de examencommissie, bijvoorbeeld over een afwijkend studieprogramma, worden niet door de voltallige examencommissie genomen;
3. het feit dat de examencommissie in principe eens per half jaar vergadert en daarbuiten alleen bij elkaar komt in geval van bijzondere omstandigheden getuigt niet van een proactieve houding; het functioneren van de examencommissie lijkt bepaald te worden door vragen en verzoeken van studenten en is daardoor vrij reactief van aard,
4. het is niet wenselijk dat de directeur van de CAH voorzitter is van de examencommissie; in mindere mate geldt dat voor het feit dat de uitstroomcoördinator lid is van de examencommissie.

Duale opleidingsvariant

De duale variant van de opleiding betreft een CROHO-erkenning die niet is geëffectueerd; deze opleidingsvariant is niet in de OER beschreven en wordt niet als zodanig aangeboden. Accreditatie is destijds aangevraagd in verband met de wens om

een Ad-opleiding aan te bieden.

Klacht onderwijstijd Dier- en Veehouderij

De inspectie heeft klachten ontvangen van studenten van de opleiding Dier- en Veehouderij over de geringe contacttijd in het afgelopen halfjaar. Eén student heeft formeel een klacht ingediend bij de opleiding met daarin een verzoek tot terugbetaling van het collegegeld. Het verzoek is niet gehonoreerd omdat een derdejaarsstudent volgens de opleiding grotendeels zelf verantwoordelijk is voor de studievoortgang en er daarnaast voldoende mogelijkheden voor competentieontwikkeling waren. Wel erkent de opleiding dat de afstemming van ingeroosterde tijd van de modules in het eerste semester beter had gekund.

Contacttijd en begeleiding studenten

De CAH hecht zeer aan intensieve begeleiding van studenten; studenten hebben hier ook behoefte aan. De CAH streeft naar een gemiddelde van 18 uur ingeroosterde contacttijd per week. De contacttijd wordt naarmate de opleiding vordert voor een groter deel ingevuld als coaching. De student ervaart hierbij een vermindering in de contacttijd. Er zijn daarnaast ook 'lintmodules': onderwijsmodules die van halverwege het tweede jaar tot halverwege het derde jaar lopen en die als doel hebben samenhang in het programma teweeg te brengen. De eindfase van de lintmodules (en van de meeste andere modules) bevat veel zelfwerkzaamheid. Het eerste semester van het derde jaar bevat naast twee lintmodules een module Leidinggeven. Omdat de eindfase van de twee lintmodules al in september ingaat, is de contacttijd in het derde studiejaar vanaf het begin al laag. Dit is in november al geconstateerd bij een schoolbrede analyse voor majors met betrekking tot contacttijd, waarna de CAH heeft besloten een aantal wijzigingen in het curriculum door te voeren. Met ingang van het volgende collegejaar worden de lintmodules opgeheven. Bij de nieuwe modules wordt kritisch gekeken naar de contacttijd en de spreiding van cursussen en trainingen over het semester.

Lesroosters

De inspectie heeft lesroosters van een derdejaarsgroep bestudeerd. Het betrof de roosters van september 2010 tot en met januari 2011. De ingeroosterde tijd voor de genoemde periode was gemiddeld tien blokuren (wat overeenkomt met vijftien klokuren) per week. Tijdens een demonstratie van het Blackboard van de CAH heeft de inspectie nog een rooster van een derdejaarsgroep ingezien. De ingeroosterde tijd was in dit geval veertien blokuren.

CONCLUSIES

1. De maatwerkoplossingen die de opleiding Bedrijfskunde en Agribusiness biedt betreffen niet het afstuderen. De inspectie heeft geen indicatie dat het eindniveau hier op enige wijze in het geding is. Wel zijn er verbeterpunten.
  - a. Beslissingen over individuele maatwerktrajecten zijn ontoereikend gedocumenteerd: wie besluit voor hoeveel studiepunten en op welke manier een maatwerkoplossing voor welke student passend is?
  - b. De beoordeling dient beter te worden gedocumenteerd. Nu is niet na te gaan op basis waarvan een student een bepaalde module heeft mogen vervangen op basis van werkervaring en hoe de beoordeling hiervan tot stand is gekomen. Het gebruik van de term EVC is, gelet op de landelijke afspraken omtrent de inhoud van EVC, overigens niet wenselijk.
  - c. De positie van de uitstroomcoördinator in de examencommissie is in verband met (de schijn van) mogelijke belangenverstremming onwenselijk.
2. De OER van de CAH is onderdeel van het studentenstatuut. De CAH kent naast de (hogeschoolbrede) OER een uitvoeringsregeling per opleidingsvariant. Er is een Uitvoeringsregeling Voltijdopleidingen en een Uitvoeringsregeling Deeltijdopleidingen. De OER en de uitvoeringsregelingen samen bevatten niet alle voor de OER voorgescreven informatie. In de OER is geen adequate informatie opgenomen over onder andere de inhoud en de toetsing van afzonderlijke curriculumonderdelen, de stage en het afstuderen, de opleidingsvarianten, de studievoortgangsbewaking en de studielast. In de OER wordt niet verwezen naar plekken waar deze informatie wel te vinden is. De OER en uitvoeringsregelingen bieden daardoor onvoldoende houvast aan studenten, docenten, examinatoren, examencommissie en management van de opleiding en onvoldoende rechtszekerheid aan studenten.
3. De examencommissie vervult nog niet de volledige taak die haar met de invoering van Wet versterking besturing (WvB) per 1 september 2010 is opgedragen. De omvorming van de examencommissie tot het interne orgaan dat op objectie-

ve en deskundige wijze vaststelt of een student voldoet aan de voorwaarden die de onderwijs- en examenregeling stelt ten aanzien van kennis, inzicht en vaardigheden die nodig zijn voor het verkrijgen van een graad moest op het moment van onderzoek nog plaatsvinden. De inspectie plaatst diverse kanttekeningen bij het functioneren van de examencommissie.

4. De gewaarmerkte kopieën van getuigschriften voldoen aan de WHW. Voor de drie onderzochte supplementen die na september 2010 zijn uitgereikt geldt dat het Europese format dat sinds september 2010 op grond van artikel 7.11 lid 4 is voorgeschreven, gedeeltelijk is toegepast.
5. De duale variant van de opleiding betreft een CROHO-erkenning die niet is geëffectueerd; deze opleidingsvariant is niet in de OER beschreven en wordt niet als zodanig aangeboden en daarom binnenkort uit CROHO verwijderd.
6. De contacttijd van derdejaarsstudenten in de opleiding Dier- en Veehouderij was afgelopen semester gemiddeld tien blokuren (wat overeenkomt met vijftien klokuren) per week. Studenten hebben dit als te weinig ervaren, waarschijnlijk omdat een deel van de ingeroosterde contacttijd uit coaching bestond. De CAH heeft het onderwijs van het afgelopen semester geëvalueerd en zal wijzigingen in het curriculum doorvoeren om de contacttijd beter te spreiden. De inspectie ziet hier geen aanleiding voor verder onderzoek.

VERVOLG

Graag verneemt de inspectie van de Raad van Bestuur voor 1 september 2011 hoe de geconstateerde tekortkomingen zijn weggenomen, en ontvangen wij de documenten op basis waarvan wij dat kunnen vaststellen, namelijk:

- Een toelichting op de uitkomsten van de heroverweging van de posities van de directeur van de CAH en de uitstroomcoördinator in de examencommissie. Dit alles in het licht van de wetswijzigingen die het gevolg zijn van de invoering van de WvB per 1 september 2010.

De herziene programmering van de opleiding Dier- en veehouderij.

Graag ontvangt de inspectie uiterlijk 1 juni schriftelijk bewijs dat de instelling verzocht heeft de duale variant van de opleiding Bedrijfskunde en Agribusiness uit te schrijven uit het CROHO.

BIJLAGE 2a ZIENSWIJZE INSTELLINGSBESTUUR

Zienswijze van het College van Bestuur van de Christelijke Agrarische Hogeschool naar aanleiding van de rapportage van de inspectie inzake het onderzoek naar alternatieve afstudeertrajecten.

Onvolledigheid van het OER

Vanuit kwaliteitsborging en uniforme toepassing heeft de CAH gekozen voor een OER welke voor alle CAH-opleidingen identiek is en met name gericht is op de beoordeling van examens (propedeuse/bachelor) en studievoortgang. De CAH acht het, gezien de omvang, ondoenlijk om alle informatie m.b.t. studiepunten, toetsing, onderwijsmethode, etc. voor alle opleidingen, majors en modules op te nemen in de OER. Alle studenten en medewerkers zijn in kennis gesteld van het feit dat deze informatie tot in detail eenvoudig zichtbaar en toegankelijk is op het intranet.

Op geen enkele wijze ervaren studenten en medewerkers deze werkwijze als een tekortkoming of beperking, integendeel! Vooral omdat studenten dagelijks actief zijn op het intranet, hebben zij de noodzakelijk informatie steeds binnen 'handbereik'/muisklik.

Vanzelfsprekend zal de CAH naar aanleiding van de bevinding van de inspectie in de Uitvoeringsregeling van de OER expliciet gaan verwijzen naar dit onderdeel van het OER.

De rapportage kan bij lezing door een buitenstaander de suggestie wekken dat bij de CAH alle noodzakelijke informatie over studievoortgang, tentaminering, studiebegeleiding e.d. niet aanwezig is. Echter, alleen de verwijzing in het OER naar de uitgewerkte studie-informatie ontbreekt. Dit zal binnenkort worden aangepast.

Het negatieve oordeel m.b.t. het verlenen van vrijstelling wordt onjuist geacht. In alle opleidingsbrochures en website wordt namelijk per opleiding specifiek aangegeven bij welke vooropleidingen toelating tot verkorte programma's van toepassing is. In de praktijk zijn dit ook de documenten die door aspirant-studenten worden geraadpleegd. In het OER zal een verwijzing naar deze documenten worden opgenomen. M.b.t. individuele vrijstellingen zijn in de uitvoeringsregelingen van Voltijd en Deeltijd (resp. artikel C en B) adequate formuleringen opgenomen. Verdere detaillering wordt niet zinvol geacht, gelet op het uiteenlopende karakter van individuele vrijstellingen.

Werkwijze examencommissie.

Vanaf de oprichting van de hogeschool kent de CAH reeds de werkwijze dat elk half jaar bij elke student de studievoortgang door alle betrokken examinatoren (= beoordelingsvergadering, bestaande uit 10 – 15 betrokken docenten) wordt besproken. Feitelijk heeft de examencommissie de beoordelingsvergadering gemandateerd om het OER zowel nauwgezet als volstrekt onafhankelijk toe te passen. Voor de formele vaststelling van de besluiten geven de voorzitter en de secretaris van de examencommissie aan al deze vergaderingen leiding. Door deze zeer intensieve werkwijze is het niet of nauwelijks van toepassing dat de examencommissie als zelfstandige commissie tussentijds moet optreden m.b.t. studievoortgang. Dit gebeurt slechts bij bijzondere omstandigheden, zoals bijv. bij een bezwaarprocedure.

Wij betreuren het feit dat u deze werkwijze van de examencommissie als reactief typeert, dit doet ons inziens geen recht aan de zeer betrokken, intensieve en nauwgezette toepassing van het OER in de dagelijkse onderwijspraktijk. Ook waarborgt naar onze mening de prominente rol van de beoordelingsvergadering een onafhankelijke besluitvorming.

Desondanks zal de CAH het bindingsbesluit van de HBO-raad met betrekking tot de examencommissie volgen. Wij zullen u voor 1 september 2011 informeren over de als gevolg hiervan aan te passen werkwijze en samenstelling van de examencommissie.

BIJLAGE 3a CHR. HOGESCHOOL EDE

OPLEIDING VERPLEEGKUNDE

Totaalbeeld	Voor verbetering vatbaar
Aanleiding	Alternatief toetstraject.
Algemene conclusie	De inspectie heeft geen indicatie dat het eindniveau in het alternatieve traject op enige wijze in het geding is. De naleving van de Wet op het hoger onderwijs is echter voor verbetering vatbaar.
OER	De OER geeft geen volledig beeld van het onderwijs en de examinering zoals de wetgever dat beoogt. De OER biedt onvoldoende houvast aan studenten, docenten, examinatoren, examencommissie en management van de opleiding en onvoldoende rechtszekerheid aan studenten.
Examencommissie	De examencommissie voldoet niet aan alle eisen die de WHW stelt. Zij vervult nog niet de volledige taak die haar met de invoering van de Wet versterking besturing (WvB) per 1 september 2010 is opgedragen. De omvorming van de examencommissie tot het interne orgaan dat op objectieve en deskundige wijze vaststelt of een student voldoet aan de voorwaarden die de onderwijs- en examenregeling stelt ten aanzien van kennis, inzicht en vaardigheden die nodig zijn voor het verkrijgen van een graad moest op het moment van onderzoek nog plaatsvinden.
Examinatoren	Examinatoren zijn niet aangewezen door de examencommissie.
Getuigschriften	Een deel van de gewaarmerkte kopieën van getuigschriften die de inspectie beoordeelde voldoet niet aan de WHW. Ook het diplomasupplement voldoet niet aan de WHW. Recent uitgegeven getuigschriften (maart 2011) zijn op een aantal punten aangepast, zodat een deel van de tekortkomingen reeds is weggenomen.
Interne afspraken	Geen bijzonderheden.

Onderwijs- en examenregeling (art. 7.13 WHW)		Oordeel
1	Zijn de toepasselijke periode en opleiding(en), en de vaststelling duidelijk?	D
2	Zijn de inhoud van de opleiding en de examens duidelijk?	J
3	Zijn de te realiseren eindkwalificaties duidelijk?	D
4	Is de studielast als geheel en per onderwijseenheid duidelijk?	D
5	Volgorde/tijdvakken duidelijk van tentamens/examens?	D
6	Zijn de opleidingsvarianten goed beschreven?	J
7	Is de geldigheidsduur van tentamens/examens duidelijk?	D
8	Is de toetsvorm van de tentamens en examens duidelijk?	D
9	Zijn de gronden voor het verlenen van vrijstellingen duidelijk?	J
10	Zijn studievoortgangsbewaking en studiebegeleiding duidelijk?	D
Examencommissie (art. 7.12, 7.12a, 7.12b)		Oordeel
1	Is de examencommissie door instellingsbestuur ingesteld?	N
2	Wijst de examencommissie examinatoren aan?	N
Voor invoering van de WvB per 1 september 2010		
3	Verzorgen de leden van de examencommissie onderwijs in de opleiding?	J
4	Zijn er regels voor het afnemen van tentamens en handelen bij fraude?	J
Na invoering van de WvB per 1 september 2010		
5	Stelt de commissie vast of afgestudeerde de eindkwalificaties beheerst?	GO
6	Waarborgt het instellingsbestuur onafhankelijk/deskundig functioneren?	GO
7	Zijn er richtlijnen en aanwijzingen om tentamens te beoordelen?	GO
8	Borgt de examencommissie de kwaliteit van tentamens en examens?	N
Examinatoren (art. 7.12c)		Oordeel
1	Zijn de examinatoren aangewezen door de examencommissie?	N
2	Verzorgen de examinatoren de betreffende onderwijseenheid?	GO
3	[Operationalisering] Zijn alle examinatoren bevoegd en deskundig?	D
4	[Operationalisering] Naleving regels toetsontw./normering/registratie geborgd?	GO
Getuigschrift en diplomasupplement (art. 7.11)		Oordeel
1	Wordt het getuigschrift uitgereikt door de examencommissie?	J
2	Zijn opleidingsnaam, onderdelen examen en graad juist vermeld?	D
3	Voldoet het diplomasupplement aan de inhoudelijke voorschriften?	N

TOELICHTING

Algemeen beleid bij de opleiding Verpleegkunde is dat de studiebegeleiding geïntensiveerd wordt voor studenten die vertraging oplopen of dreigen te lopen. Studenten krijgen dan een individueel trajectbegeleider (ITB-er) toegewezen. Deze stelt met de student een studieplan op dat ter goedkeuring aan de examencommissie wordt voorgelegd. Zowel uit de antwoorden op de enquête van de inspectie van augustus 2010 als in een brief van 24 november 2010 wordt vermeld dat bij de opleiding Verpleegkunde langstuderende studenten de mogelijkheid krijgen openstaande curriculumonderdelen via een of meer alternatieve opdracht(en) te behalen. Dit betreft nooit het afstuderen. In die zin is geen sprake van een alternatief afstudeertraject. Het vierde jaar van de opleiding Verpleegkunde omvat naast het afstuderen (dertig EC) vakken behorend bij het uitstroomprofiel dat de student kiest (ook dertig EC). Uit het vierde studiejaar kunnen geen onderdelen via vervangende opdrachten worden afgerond.

Vervangende opdrachten

De instelling gaf in de enquête van augustus 2010 aan dat 26 studenten het alternatieve traject hadden gevolgd. Tijdens het bezoek bleek dit aantal niet juist. Er waren in de periode van 2005 tot heden elf langstudeerders binnen de bachelor Verpleegkunde. Vier daarvan hebben vervangende opdrachten gekregen. Gemiddeld ging het om zes EC, variërend van drie tot twaalf. De andere zeven studenten hebben het reguliere curriculum gevolgd en met extra begeleiding de studie afgerond. In de enquête werden ter vervanging van de reguliere curriculumonderdelen en toetsvormen diverse mogelijkheden genoemd. De inspectie heeft bij brief van 8 november 2010 om voorbeelden gevraagd. Tijdens het bezoek bleek dat de opleiding de opdrachten niet meer beschikbaar heeft. De inspectie heeft daardoor niet zelf kunnen nagaan of de vervangende opdracht passend was en of in de beoordeling de relatie met de leerdoelen en competenties en het bijbehorende niveau van het openstaande curriculumonderdeel werd gelegd. Gelet op het geringe aantal studenten en studiepunten heeft de inspectie geen indicatie dat het eindniveau hier in het geding is.

Rol examencommissie

De opleiding licht toe dat in alle gevallen de examencommissie akkoord is gegaan met de vervangende opdracht. Besluiten over de vervangende opdracht zijn echter niet formeel vastgelegd. Over de mogelijkheid vervangende opdrachten uit te voeren is in de Opleidingsgids en de OER geen informatie opgenomen.

CONCLUSIES

1. In tegenstelling tot wat de instelling aangaf in de enquête van augustus 2010 is bij de opleiding Verpleegkunde geen sprake van een alternatief afstudeertraject. Er is sprake van vervangende opdrachten, maar deze hebben geen betrekking op de afstudeeropdracht. Over de mogelijkheid vervangende opdrachten uit te voeren staat geen informatie in de Opleidingsgids. De besluiten die de examencommissie neemt ten aanzien van de vervangende opdrachten zijn niet formeel vastgelegd. De inspectie heeft echter geen indicatie dat het eindniveau op enigerlei wijze in het geding is.
2. De OER zoals bedoeld in art. 7.13 WHW valt bij de opleiding verpleegkunde samen met de Opleidingsgids. Deze geeft geen volledig beeld van het onderwijs en de examinering zoals de wetgever dat in artikel 7.13 van de WHW beoogt. Er is geen toereikende informatie aanwezig over de inhoud en de toetsing van afzonderlijke curriculumonderdelen, waaronder de stage en het afstuderen, de te realiseren eindkwalificaties, afstudeerrichtingen, de volgorde van tentamens en examens, de bewaking van de studievoortgang. Niet duidelijk is wanneer en door wie de OER is vastgesteld, en niet geheel duidelijk is voor welke periode de OER geldig is. De OER biedt daardoor onvoldoende houvast aan studenten, docenten, examinatoren, examencommissie en management van de opleiding en biedt onvoldoende rechtszekerheid aan studenten. De instelling had al voor het onderzoek van de inspectie extern advies gevraagd over de (kwaliteit van de) OER zoals deze binnen de instelling wordt gehanteerd. Naar aanleiding hiervan is reeds besloten om de bestaande informatie te herordenen en beter vast te leggen in de OER van 2011-2012.
3. De examencommissie Verpleegkunde voldoet niet aan alle eisen die de WHW stelt. Zij vervult nog niet de volledige taak die haar met de invoering van Wet versterking besturing (WvB) per 1 september 2010 is opgedragen. De omvorming van de examencommissie tot het interne orgaan dat op objectieve en deskundige wijze vaststelt of een student voldoet aan de voorwaarden die de onderwijs- en examenregeling stelt ten aanzien van kennis, inzicht en vaardighe-

den die nodig zijn voor het verkrijgen van een graad moest op het moment van onderzoek nog plaatsvinden. Dit blijkt onder meer uit het feit dat de examencommissie geen bemoeienis heeft met de kwaliteit van de tentamens en examens. Wel heeft de opleiding een toetscommissie waarin de examencommissie is vertegenwoordigd. Besluiten die in het kader van vervangende opdrachten zijn genomen zijn niet formeel vastgelegd. Bij de besluiten over reguliere vrijstellingen is niet de gehele examencommissie betrokken. De secretaris van de examencommissie is gemandateerd om, op advies van de betreffende (vak)docent, verzoeken tot vrijstellingen te honoreren.

4. Examinatoren zijn niet aangewezen door de examencommissie. Binnen de opleiding dragen de programmacoördinator of verantwoordelijke docent de verantwoordelijkheid van een examiner, maar deze zijn hiertoe niet expliciet benoemd. Het controleproces of de uiteindelijke cijfers van studenten juist geregistreerd zijn is niet waterdicht.
5. De inspectie beoordeelde getuigschriften van de opleidingen Verpleegkunde en MWD. Een deel van de gewaarmerkte kopieën van getuigschriften voldoet niet aan de WHW: de officiële CROHO-naam wordt niet vermeld, evenmin als de onderdelen die het examen omvatte; op de getuigschriften van de opleiding MWD die de inspectie beoordeelde wordt de accreditatieperiode onjuist vermeld. Het diplomasupplement bevat geen toereikende informatie; een inhoudelijke beschrijving van de opleiding ontbreekt. Recent uitgegeven getuigschriften (maart 2011) zijn op een aantal punten aangepast, zodat een deel van de tekortkomingen reeds is weggenomen.

VERVOLG

De inspectie heeft het instellingsbestuur verzocht voor 1 september 2011 de geconstateerde tekortkomingen weg te nemen. Gevraagd is uiterlijk per die datum informatie toe te zenden op basis waarvan de inspectie zich een oordeel kan vormen over de gerealiseerde verbeteringen.

BIJLAGE 3b ZIENSWIJZE INSTELLINGSBESTUUR

Zienswijze van het College van Bestuur van de Christelijke Hogeschool Ede naar aanleiding van de rapportage van de inspectie inzake het onderzoek naar alternatieve afstudeertrajecten.

De inspectie heeft op 5 april jl. een rapport aan ons voorgelegd inzake het onderzoek naar alternatieve afstudeertrajecten op de CHE.

Dergelijke trajecten zijn, zoals te verwachten, niet aangetroffen. Wel constateert de inspectie separaat bij de bachelor-opleiding Verpleegkunde een aantal formele tekortkomingen met betrekking tot respectievelijk de OER, het functioneren van de examencommissie en de getuigschriften. Het College van Bestuur erkent deze tekortkomingen. Op basis van een door ons zelf geïnitieerd onderzoek van bureau Berenschot waren wij zelf al een traject gestart met betrekking tot de OER en de examencommissies. Berenschot concludeerde in haar onderzoek: 'Veel wettelijke eisen zijn dus wel geregeld c.q. vastgelegd en worden gecommuniceerd naar de student, maar niet op de juiste formele wijze.'

De CHE heeft voor aanvang van het academisch jaar 2011-2012 een aangepaste OER waarin de geconstateerde tekortkomingen zijn opgelost. De CHE vindt dit een duidelijke verbetering en constateert daarnaast dat deze verbetering uitsluitend de formele reglementering betreft. Het niveau van ons onderwijs stond en staat op geen enkele wijze ter discussie. Ook de inspectie concludeert in haar rapportage dat er op de CHE geen sprake is van alternatieve afstudeertrajecten en dat er 'geen indicatie (is) dat het eindniveau hier op enigerlei wijze in het geding is'. Dit bevestigt onze reputatie als kwaliteitsinstelling.

BIJLAGE 4a CHR. HOGESCHOOL WINDESHEIM

OPLEIDING JOURNALISTIEK

Totaalbeeld	Zorgelijk
Aanleiding	Alternatief afstudeertraject
Algemene conclusie	De inspectie constateert tekortkomingen die vragen oproepen omtrent de waarborg van het eindniveau van afgestudeerden via het alternatieve traject. Ook de naleving van de Wet op het hoger onderwijs is voor verbetering vatbaar. Al met al is de situatie zorgelijk.
OER	De OER 2010/2011 geeft geen volledig beeld van het onderwijs en de examinering zoals de wetgever dat beoogt. Dat geldt ook voor de OER en het Studentenstatuut samen. De OER biedt onvoldoende houvast aan studenten, docenten, examinatoren, examencommissie en management van de opleiding en onvoldoende rechtszekerheid aan studenten.
Examencommissie	De examencommissie vervult nog niet de volledige taak die haar met de invoering van Wet versterking besturing (WvB) per 1 september 2010 is opgedragen. De omvorming van de examencommissie tot het interne orgaan dat op objectieve en deskundige wijze vaststelt of een student voldoet aan de voorwaarden die de OER stelt ten aanzien van kennis, inzicht en vaardigheden die nodig zijn voor het verkrijgen van een graad moest op het moment van onderzoek grotendeels nog plaatsvinden.
Examinatoren	Voor het alternatieve traject geldt dat nog onvoldoende gewaarborgd is dat examinatoren op gelijke wijze te werk gaan.
Getuigschriften	De gewaarmerkte kopie van het getuigschrift die de inspectie beoordeelde is niet adequaat ondertekend; voor het overige voldoet het aan de WHW. Het diplomasupplement voldoet niet aan de WHW.
Interne afspraken	Uit de beoordeelde dossiers blijkt dat interne afspraken onvoldoende worden nageleefd.

Onderwijs- en examenregeling (art. 7.13 WHW)		Oordeel
1	Zijn de toepasselijke periode en opleiding(en), en de vaststelling duidelijk?	D
2	Zijn de inhoud van de opleiding en de examens duidelijk?	N
3	Zijn de te realiseren eindkwalificaties duidelijk?	D
4	Is de studielast als geheel en per onderwijseenheid duidelijk?	D
5	Volgorde/tijdvakken duidelijk van tentamens/examens?	N
6	Zijn de opleidingsvarianten goed beschreven?	N
7	Is de geldigheidsduur van tentamens/examens duidelijk?	J
8	Is de toetsvorm van de tentamens en examens duidelijk?	N
9	Zijn de gronden voor het verlenen van vrijstellingen duidelijk?	J
10	Zijn studievoortgangsbewaking en studiebegeleiding duidelijk?	J
Examencommissie (art. 7.12, 7.12a, 7.12b)		Oordeel
1	Is de examencommissie door instellingsbestuur ingesteld?	GO
2	Wijst de examencommissie examinatoren aan?	GO
Voor invoering van de WvB per 1 september 2010		
3	Verzorgen de leden van de examencommissie onderwijs in de opleiding?	J
4	Zijn er regels voor het afnemen van tentamens en handelen bij fraude?	J
Na invoering van de WvB per 1 september 2010		
5	Stelt de commissie vast of afgestudeerde de eindkwalificaties beheerst?	D
6	Waarborgt het instellingsbestuur onafhankelijk/deskundig functioneren?	GO
7	Zijn er richtlijnen en aanwijzingen om tentamens te beoordelen?	D
8	Borgt de examencommissie de kwaliteit van tentamens en examens?	D
Examinatoren (art. 7.12c)		Oordeel
1	Zijn de examinatoren aangewezen door de examencommissie?	GO
2	Verzorgen de examinatoren de betreffende onderwijseenheid?	GO
3	[Operationalisering] Zijn alle examinatoren bevoegd en deskundig?	GO
4	[Operationalisering] Naleving regels toetsontw./normering/registratie geborgd?	D
Getuigschrift en diplomasupplement (art. 7.11)		Oordeel
1	Wordt het getuigschrift uitgereikt door de examencommissie?	J
2	Zijn opleidingsnaam, onderdelen examen en graad juist vermeld?	J
3	Voldoet het diplomasupplement aan de inhoudelijke voorschriften?	N

TOELICHTING

In de vragenlijst die de inspectie in augustus 2010 had uitgezet gaf Hogeschool Windesheim aan dat voor de opleiding Journalistiek een alternatief afstudeertraject werd aangeboden. Via deze route waren op dat moment 34 studenten afgestudeerd. De opleiding heeft het probleem dat studenten vaak voordat zij afstuderen al in de beroepspraktijk gaan werken. Door de mogelijkheid te bieden de in de praktijk gerealiseerde competenties te laten verzilveren wilde de opleiding studenten de kans bieden hun getuigschrift te behalen. Daarnaast heeft de opleiding een procedure die studenten de mogelijkheid biedt tot 60 EC vrijstelling te vragen op basis van een portfoliobeoordeling. Dit omvat niet het afstuderen.

Het alternatieve afstudeertraject: de competentiegerichte opdracht (CGO)

Studenten die na een curriculumwijziging in 2003 in het oude curriculum de afstudeeropdracht van twintig EC en maximaal veertien EC hadden openstaan konden aan een alternatief afstudeertraject deelnemen: de competentiegerichte opdracht (CGO). Om in aanmerking te komen voor deze route moest een student tenminste een half jaar voltijd hebben gewerkt in de beroepspraktijk. Studenten boden in een portfolio al gemaakt werk aan. Zij voerden niet onder begeleiding van de opleiding een afstudeeropdracht uit. De opleiding licht toe dat met 'opdracht' bedoeld wordt dat de student de 'opdracht' krijgt aan te tonen over de competenties te beschikken uit het opleidingsprofiel. Via beroepsproducten in combinatie met een proces- en een reflectieverslag toont de student aan dat hij voldoet aan de tien eindkwalificaties van de opleiding. Op het moment dat alle studenten die nog in het oude curriculum zijn ingestroomd afgestudeerd zijn of zich niet meer inschrijven wordt deze regeling beëindigd.

Procedure vrijstellingen

De *procedure EVC*, die later *procedure vrijstellingen* is gaan heten, geldt voor studenten die zich hebben ingeschreven in 2006 of eerder. Ook studenten die zich na die datum inschreven kunnen vrijstellingen aanvragen; zij volgen echter een andere procedure. Studenten die, bijvoorbeeld op basis van werkervaring, denken over competenties te beschikken waarmee zij EC kunnen realiseren, kunnen bij de examencommissie hun portfolio aanbieden. Dit geldt tot een maximum van 60 EC. De examencommissie wijst vervolgens assessoren aan die het portfolio beoordelen.

Documentatie

Voor beide regelingen - CGO en *procedure vrijstellingen* - geldt dat de algemene werkwijze onvoldoende is uitgewerkt en gedocumenteerd. Dit geldt voor de taak- en verantwoordelijkheidsverdeling tussen assessor en examencommissie, de beoordelingscriteria, de criteria waar het portfolio aan moet voldoen en de curriculumonderdelen die kunnen worden gerealiseerd. De werkwijze die met de CGO wordt gevolgd is zowel in opzet als qua uitvoering (de beoordeling van individuele studenten) onvoldoende gedocumenteerd. De OER noch het studentenstatuut bevat informatie over de CGO. Ook in de handleiding voor het afstuderen is het CGO-traject niet verwerkt. De notitie *Procedure competentiegerichte opdracht* geeft onvoldoende uitsluitend over de precieze werkwijze en geldende procedures, waaronder de beoordelingscriteria. Artikel 6.5 van de OER bepaalt dat studenten vrijstellingen kunnen krijgen. Dit artikel beschrijft de inhoud van artikel 7.13 lid 2 onder r van de WHW dat betrekking heeft op vrijstellingen voorafgaand aan de instroom in de opleiding. De OER beschrijft niet de procedure zoals hierboven bedoeld die van toepassing is op studenten die de opleiding al volgen of zelfs in de eindfase van de opleiding verkeren. Ook hier geldt dat de onderliggende notitie *School of Media Vrijstellingen* onvoldoende uitsluitend geeft.

Beoordeling van studenten

Voor beide trajecten (CGO en *procedure vrijstellingen*) geldt dat niet duidelijk is of en hoe de relatie moet worden gelegd tussen het portfolio en de openstaande curriculumonderdelen c.q. de leerdoelen van de afzonderlijke onderdelen. Ook ontbreken concrete beoordelingscriteria. Zowel in het CGO-voorstel dat de student maakt, de beoordeling van de student en de terugkoppeling naar de student worden de te honoreren curriculumonderdelen niet vermeld. In het vrijstellingstraject wordt wel gespecificeerd voor welke curriculumonderdelen een vrijstelling wordt gevraagd, maar in de beoordeling wordt niet de koppeling met het curriculum of de competenties gemaakt. Assessoren geven de student in het CGO-traject een voldoende of onvoldoende op vier aspecten. De onderliggende beoordelingscriteria ontbreken en het oordeel over de student wordt niet onderbouwd. Wel geven assessoren soms een korte toelichting die in een enkele zin een algemene indruk weergeeft. In het vrij-

stellingstraject wordt voor tien algemene beroepscompetenties aangegeven of deze zijn behaald en op welk niveau. Ook hier ontbreken de onderliggende beoordelingscriteria en ontbreekt een koppeling naar de vrij te stellen curriculumonderdelen.

Waarborg eindniveau

De inspectie ziet dat de examencommissie van de opleiding Journalistiek haar taak serieus neemt en in toenemende mate maatregelen neemt om de kwaliteit van beoordelingen te borgen. Gevolg van het gebrek aan documentatie en van het gebrek aan onderbouwing van de oordelen is echter dat de examencommissie geen toereikende informatie heeft om op verantwoorde wijze te beslissen of een student die het CGO-traject gevolgd heeft kan afstuderen. Ook ontbreekt de noodzakelijke informatie om vrijstellingsbeslissingen te nemen voor studenten die conform de vrijstellingsprocedure een verzoek hebben ingediend bij de examencommissie. Beslissingen van de examencommissie zijn daardoor noodgedwongen te eenzijdig gebaseerd op het vertrouwen in (de expertise van) de examinerator. De examencommissie kan haar beslissingen immers niet mede baseren op een transparant en goed gedocumenteerd onderliggend proces van beoordeling.

Naleven interne afspraken

De inspectie constateert dat het in de negen beoordeelde dossiers van studenten die via de CGO-opdracht afstudeerden relatief vaak voorkwam dat interne afspraken niet werden nageleefd. Voorbeelden betreffen het - zonder toelichting - vervallen van het toelichtend gesprek, het overschrijden van het maximum aantal van 34 EC via de CGO, en het niet benoemen van de curriculumonderdelen die werden gerealiseerd. De omvang van twee van de CGO's was groter dan het maximum van 34 als gevolg van de overgang van het studiepuntensysteem naar EC en de bijbehorende herberekening. Een van de dossiers die dit aantal overschrijden betreft een student die in 1996 instroomde in de opleiding, in 2009 zijn propedeuse behaalde, en vervolgens voor twintig EC vrijstellingen aanvraag via de procedure vrijstellingen en daarnaast 35 EC behaalde via de CGO.

CONCLUSIES

1. De inspectie constateert tekortkomingen die vragen oproepen omtrent de waarborg van het eindniveau van afgestudeerden via het alternatieve traject.
  - a. Het alternatieve traject is onvoldoende gedocumenteerd, zowel in opzet als qua uitvoering voor de individuele studenten. De OER, het Studentenstatuut noch de handleiding voor het afstuderen bevatten adequate informatie over dit traject. Bovendien ontbreekt voor examineratoren een duidelijke beschrijving van de procedures en zijn er geen concrete beoordelingscriteria.
  - b. Gevolg is dat de examencommissie geen toereikende informatie heeft om op verantwoorde wijze vast te stellen of een student kan afstuderen, dan wel vrijstellingsbeslissingen te nemen. Beslissingen van de examencommissie zijn te eenzijdig gebaseerd op het vertrouwen dat zij heeft in (de expertise van) de examinerator. De examencommissie kan haar beslissingen immers niet mede baseren op een transparant en goed gedocumenteerd onderliggend proces van beoordeling.
  - c. Voor de alternatieve trajecten geldt dat nog onvoldoende gewaarborgd is dat examineratoren op vergelijkbare wijze te werk gaan.
  - d. In de negen onderzochte dossiers kwam het diverse malen voor dat interne afspraken niet werden nageleefd.
  - e. De inspectie constateert daarnaast tekortkomingen in de naleving van de WHW. De combinatie van het voorgaande roept vragen op omtrent de waarborg van het eindniveau van afgestudeerden via het alternatieve traject.
2. De OER 2010/2011 geeft geen volledig beeld van het onderwijs en de examinering zoals de wetgever dat in artikel 7.13 van de WHW beoogt. Ook de OER en het studentenstatuut samen - de OER maakt deel uit van het studentenstatuut van de opleiding - bevatten niet alle informatie die de WHW ten aanzien van de OER voorschrijft. De informatie over de inhoud van de opleiding, de tentaminering en de examinering is ontoereikend, evenals de informatie over de opleidingsvarianten. De OER biedt daardoor onvoldoende houvast aan studenten, docenten, examineratoren, examencommissie en management van de opleiding en biedt onvoldoende rechtszekerheid aan studenten.
3. De examencommissie vervult nog niet de volledige taak die haar met de invoering van Wet versterking besturing (WvB) per 1 september 2010 is opgedragen. De omvorming van de examencommissie tot het interne orgaan dat op objectieve en deskundige wijze vaststelt of een student voldoet aan de voorwaarden die de OER stelt ten aanzien van kennis, inzicht en vaardigheden die nodig zijn voor

het verkrijgen van een graad (artikel 7.12 WHW) moest op het moment van onderzoek grotendeels nog plaatsvinden.

4. De gewaarmerkte kopie van het getuigschrift die de inspectie beoordeelde is niet adequaat ondertekend. Voor het overige voldoet het aan de WHW. Het diploma-supplement voldoet niet aan de WHW, art. 7.11. Het geeft geen beschrijving van de aard en inhoud van de opleiding. Het verdient geen aanbeveling dat afwisselend Engels en Nederlands wordt gebruikt en het vakkenoverzicht alleen in het Nederlands is weergegeven.

VERVOLG

De inspectie heeft het instellingsbestuur verzocht voor 1 september 2011 de geconstateerde tekortkomingen te herstellen en uiterlijk per die datum informatie te verstrekken op basis waarvan de inspectie zich een oordeel kan vormen over de gerealiseerde verbeteringen. De inspectie heeft de NVAO gevraagd onderzoek te doen naar de standaard *toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties* die deel uitmaakt van het accreditatiekader. Van de studenten die in de onderzoeksperiode afstudeerden via het alternatieve afstudeertraject wordt het gerealiseerde niveau beoordeeld en ter completering vergeleken met het eindniveau van afgestudeerden die niet aan het traject deelnamen zodat de totale steekproef op dertig komt. Over het tijdstip waarop dit onderzoek plaatsvindt en de wijze waarop het wordt uitgevoerd wordt met u overlegd.

OPLEIDING LOGOPEDIE

Totaalbeeld	Voor verbetering vatbaar
Aanleiding	Signaal.
Algemene conclusie	Er zijn geen aanwijzingen dat de negatieve berichten van de signaalgever de feitelijke situatie juist weergeven. De inspectie heeft geen indicatie dat het eindniveau op enige wijze in het geding is. Wel is de naleving van de Wet op het hoger onderwijs voor verbetering vatbaar.
OER	De OER geeft geen volledig beeld van het onderwijs en de examinering zoals de wetgever dat in artikel 7.13 van de WHW beoogt. De OER biedt onvoldoende houvast aan studenten, docenten, examinatoren, examencommissie en management van de opleiding en onvoldoende rechtszekerheid aan studenten.
Examencommissie	De examencommissie vervult nog niet de volledige taak die haar met de invoering van Wet versterking besturing (WvB) per 1 september 2010 is opgedragen. De omvorming van de examencommissie tot het interne orgaan dat op objectieve en deskundige wijze vaststelt of een student voldoet aan de voorwaarden die de onderwijs- en examenregeling stelt ten aanzien van kennis, inzicht en vaardigheden die nodig zijn voor het verkrijgen van een graad moest op het moment van onderzoek nog plaatsvinden.
Examinatoren	Niet beoordeeld.
Getuigschriften	De gewaarmerkte kopieën van getuigschriften die de inspectie beoordeelde voldoen aan de WHW. De bijbehorende diplomasupplementen voldoen niet aan de WHW.
Interne afspraken	Niet beoordeeld.

Onderwijs- en examenregeling (art. 7.13 WHW)		Oordeel
1	Zijn de toepasselijke periode en opleiding(en), en de vaststelling duidelijk?	D
2	Zijn de inhoud van de opleiding en de examens duidelijk?	N
3	Zijn de te realiseren eindkwalificaties duidelijk?	D
4	Is de studielast als geheel en per onderwijseenheid duidelijk?	D
5	Volgorde/tijdvakken duidelijk van tentamens/examens?	N
6	Zijn de opleidingsvarianten goed beschreven?	J
7	Is de geldigheidsduur van tentamens/examens duidelijk?	J
8	Is de toetsvorm van de tentamens en examens duidelijk?	N
9	Zijn de gronden voor het verlenen van vrijstellingen duidelijk?	J
10	Zijn studievoortgangsbewaking en studiebegeleiding duidelijk?	N
Examencommissie (art. 7.12, 7.12a, 7.12b)		Oordeel
1	Is de examencommissie door instellingsbestuur ingesteld?	J
2	Wijst de examencommissie examinatoren aan?	GO
Voor invoering van de WvB per 1 september 2010		
3	Verzorgen de leden van de examencommissie onderwijs in de opleiding?	J
4	Zijn er regels voor het afnemen van tentamens en handelen bij fraude?	J
Na invoering van de WvB per 1 september 2010		
5	Stelt de commissie vast of afgestudeerde de eindkwalificaties beheerst?	D
6	Waarborgt het instellingsbestuur onafhankelijk/deskundig functioneren?	GO
7	Zijn er richtlijnen en aanwijzingen om tentamens te beoordelen?	GO
8	Borgt de examencommissie de kwaliteit van tentamens en examens?	GO
Examinatoren (art. 7.12c)		Oordeel
1	Zijn de examinatoren aangewezen door de examencommissie?	GO
2	Verzorgen de examinatoren de betreffende onderwijseenheid?	GO
3	[Operationalisering] Zijn alle examinatoren bevoegd en deskundig?	GO
4	[Operationalisering] Naleving regels toetsontw./normering/registratie geborgd?	GO
Getuigschrift en diplomasupplement (art. 7.11)		Oordeel
1	Wordt het getuigschrift uitgereikt door de examencommissie?	J
2	Zijn opleidingsnaam, onderdelen examen en graad juist vermeld?	J
3	Voldoet het diplomasupplement aan de inhoudelijke voorschriften?	N

TOELICHTING

De signaalgever verwijt docenten een gebrek aan ambitie, is van mening dat de wet BIG niet wordt nageleefd en maakt zich ernstig zorgen over het niveau van studenten en afgestudeerden. Hierover heeft hij in de hogeschoolkrant gepubliceerd. Ook heeft hij diverse malen contact opgenomen met de inspectie en de NVAO eind 2010. De signaalgever werkt sinds zeven jaar niet meer voor de opleiding. Hij wordt gekenschetst door de opleiding als een eigenzinnig en solistisch persoon. Hij heeft in 2010 zonder dat het management of docenten dat wisten (of mochten weten) op eigen initiatief een college gegeven aan tweedejaarsstudenten. Uit deze groep is later de petitie voortgekomen over het te beperkte aantal contacturen. De signaalgever kent het nieuwe curriculum niet op basis van eigen ervaring; wel van contacten met studenten. Hij is vertrokken bij de opleiding, onder meer na conflicten over het nieuwe competentiegerichte curriculum.

Signalen studenten

In april 2010 bleken tweedejaarsstudenten ontevreden over een reeks aan onderwerpen. Zij uitten behoefte aan meer contacturen, meer kennisoverdracht, een betere relatie tussen theorie en praktijk, meer inzicht en overzicht in het studieproces, meer feedback en stimulans van docenten en meer eenduidigheid in de toetsing. Dat blijkt uit de gesprekken die met hen zijn gevoerd door het opleidingsmanagement. Het verslag van de bijeenkomst van het studentenpanel eind 2009 laat zien dat vergelijkbaar commentaar ook toen werd gegeven.

Reactie van het management

Uit diverse documenten blijkt dat de opleiding de klachten van studenten serieus heeft genomen. Er zijn bijeenkomsten geweest waarvan verslagen met actiepunten zijn opgesteld. Het aantal contacturen is verhoogd. Uit diverse documenten (notitie *Beroepstaken in beeld*, notitie *Verantwoordingsdocument achtergronden curriculumherziening logopedie*) en de gevoerde gesprekken blijkt dat ruim aandacht wordt geschonken aan onderdelen van de opleiding die verbetering behoeven. Momenteel wordt een curriculumherziening voorbereid die als 'groot onderhoud' kan worden bestempeld.

Onderwijstijd

In reactie op de klachten is de contacttijd met enkele uren per week opgehoogd. De onderwijstijd blijft echter een punt van aandacht. De aanwezigheid van studenten tijdens colleges is in geen geval verplicht. Het aantal contacturen waarbij de aanwezigheid van studenten wenselijk is bedraagt in de eerste twee studiejaar ongeveer tien. Daarnaast is er per week ongeveer acht uur ingeroosterd waarin studenten gelegenheid hebben met hun vragen contact te zoeken met een docent. Dit deel is vrijblijvend van aard: de opleiding biedt op deze manier de mogelijkheid tot extra ondersteuning; het is de verantwoordelijkheid van de student al dan niet van de mogelijkheid om via deze weg hulp in te roepen gebruik te maken. Dat studenten deze vrijblijvendheid als problematisch ervaren klinkt door in de uitkomsten van de onderwijsbeoordelingen en de petitie van tweedejaarsstudenten uit 2010. De eerste onderwijsbeoordelingen na herziening van het collegerooster tonen nog geen verbetering in het oordeel van studenten, zoals de gesprekspartners zelf aangeven. Het is naar de mening van de opleiding echter nog te vroeg definitieve conclusies te trekken.

Wet BIG

Logopedist is een paramedisch beroep dat valt onder artikel 34 van de Wet beroepen in de gezondheidszorg (BIG). De kwalificaties waarover de logopedist moet beschikken om in het BIG-register te mogen worden opgenomen zijn bij AMvB vastgelegd (*Besluit Logopedie*) en verwerkt in het landelijke competentieprofiel. De opleiding heeft deze in het curriculum geïncorporeerd. De inspectie stelt vast dat er geen zichtbare relatie is tussen de inhoudelijke eisen op grond van de Wet BIG en het landelijke competentieprofiel. Ditzelfde geldt voor de documentatie over de opleiding van Christelijke Hogeschool Windesheim. Op verschillende plekken in het Studentenstatuut wordt gerefereerd aan de specifieke eisen die voortvloeien uit de Wet BIG (en andere wetten). De inspectie constateert echter dat de eisen niet expliciet worden gemaakt. Dit roept de vraag op hoe de instelling waarborgt dat in voldoende mate aandacht wordt geschonken aan de eisen in het besluit en bijgevolg aan artikel 7.6 van de WHW. Landelijk wordt momenteel gewerkt aan meer transparantie in het competentieprofiel. De gesprekspartners geven aan dat het opvallend is dat in het kader van de accreditatie de vereisten vanuit de Wet BIG niet in de beoordeling worden betrokken. Zij zijn daar althans nooit op bevestigd.

CONCLUSIES

1. Ten aanzien van de opleiding Logopedie, waarover de inspectie signalen ontving, zijn er geen aanwijzingen dat het eindniveau op enige wijze in het geding is. Ook zijn er geen aanwijzingen dat de negatieve berichten van de signaalgever de feitelijke situatie bij de opleiding Logopedie juist weergeven. Wel zijn er aandachtspunten en tekortkomingen die kunnen hebben bijgedragen aan de negatieve perceptie van de signaalgever. Deze worden hierna toegelicht.
2. De onderwijs- c.q. contacttijd binnen de opleiding is een punt van aandacht. Dit geldt in het bijzonder de vrijblijvendheid die van een aanzienlijk deel van de contacturen uitgaat en voor een groep van 60 studenten aanleiding was om schriftelijk beklag te doen. In het huidige collegejaar zijn wijzigingen doorgevoerd en is het aantal contacturen verhoogd.
3. De eisen die vanuit de Wet BIG aan de opleiding worden gesteld en de afgestudeerde toegang bieden tot het BIG-register zijn niet expliciet gemaakt in het curriculum. Dit vormt een risico voor de waarborg dat elke afgestudeerde aan alle eisen voldoet. Op landelijk niveau wordt gewerkt aan het transparant maken van deze eisen in het beroepsprofiel.
4. De onderwijs- en examenregeling 2010-2011 van de opleiding bevat niet de informatie die de WHW in artikel 7.13 voorschrijft. Ook het studentenstatuut van de opleiding waarvan de onderwijs- en examenregeling deel uitmaakt, bevat niet alle voor de OER voorgeschreven informatie. Met name ten aanzien van de inhoud van het onderwijs en de tentamens en examens, de te realiseren eindkwalificaties, de studielast, de geldigheidsduur van tentamens en de studievoortgangsbewaking en de studiebegeleiding moet de informatie verbeteren. De OER biedt al met al onvoldoende houvast aan studenten, docenten, examinatoren, examencommissie en management van de opleiding en onvoldoende rechtszekerheid aan studenten.
5. De examencommissie vervult nog niet de volledige taak die haar met de invoering van Wet versterking besturing (WvB) per 1 september 2010 is opgedragen. De omvorming van de examencommissie tot het interne orgaan dat op objectieve en deskundige wijze vaststelt of een student voldoet aan de voorwaarden die de onderwijs- en examenregeling stelt ten aanzien van kennis, inzicht en vaardigheden die nodig zijn voor het verkrijgen van een graad moest op het moment van onderzoek nog plaatsvinden.
6. De gewaarmerkte kopieën van getuigschriften die de inspectie beoordeelde voldoen aan de WHW. De bijbehorende diplomasupplementen voldoen niet aan de WHW: een beschrijving van de inhoud van de opleiding ontbreekt; het supplement is opgesteld in het Engels maar vermeldt alle curriculumonderdelen in het Nederlands.

VERVOLG

De inspectie heeft het instellingsbestuur verzocht voor 1 september 2011 de geconstateerde tekortkomingen weg te nemen. Gevraagd is uiterlijk per die datum informatie toe te zenden op basis waarvan de inspectie zich een oordeel kan vormen over de gerealiseerde verbeteringen.

BIJLAGE 4b ZIENSWIJZE INSTELLINGSBESTUUR

Zienswijze van het College van Bestuur van Christelijke Hogeschool Windesheim naar aanleiding van de rapportage van de inspectie inzake het onderzoek naar alternatieve afstudeertrajecten

Ten aanzien van de opleiding Logopedie kunnen wij ons geheel vinden in de conclusie van de Inspectie dat het eindniveau van de opleiding op geen enkele wijze in het geding is en dat er geen aanwijzingen zijn dat de signalen die de Inspectie ontving de feitelijke situatie bij Logopedie juist weergeven. Van de aandachtspunten die de Inspectie aangeeft zijn wij ons bewust. Zoals de Inspectie terecht opmerkt zijn ten aanzien van de contacttijd op basis van eigen evaluaties reeds voor het studiejaar 2010-2011 verbeteringen aangebracht en wordt ten aanzien van de eisen die vanuit de Wet BIG aan de opleiding worden gesteld reeds op landelijk niveau actie ondernomen om de transparantie in het landelijk beroepsprofiel te vergroten.

De Inspectie constateert dat de naleving van de Wet op het hoger onderwijs voor wat betreft onze opleiding Logopedie voor verbetering vatbaar is. Dat oordeel van de Inspectie is vooral gestoeld op de conclusies die de Inspectie trekt ten aanzien van de Onderwijs- en examenregeling van de opleiding Logopedie. Die zou immers onvoldoende duidelijkheid verschaffen over de inhoud en de examens van de opleiding, de studielast per onderwijseenheid, de toetsvorm en de studievoortgangbewaking. Naar de letter valt op deze conclusie weinig af te dingen. De vraag of de opleiding ook naar de geest niet voldoet aan de eisen die de WHW stelt is daarmee echter niet beantwoord. In het opleidingsspecifieke deel van het studentenstatuut van de opleiding Logopedie – waarvan de OER's op basis van artikel 7.59 van de WHW deel uitmaken – hebben wij informatie verschaft over een aantal zaken die naar de mening van de Inspectie in het OER beschreven had moeten staan. Ook hebben wij daarin aangegeven waar voor de student relevante informatie is te vinden op bijvoorbeeld de infosite van de opleiding, de digitale leeromgeving Blackboard en het onderwijslogistiek- en informatiesysteem Educator. Wij zijn er van overtuigd dat de informatie van onze opleiding – in OER, studentenstatuut, Blackboard en Educator samen – houvast en rechtszekerheid biedt aan alle betrokkenen op alle aspecten die in art. 7.13 van de WHW worden genoemd.

Wij zullen echter onze digitaal toegankelijke informatie zo bundelen dat per 1 september 2011 ook naar de letter aan artikel 7.13 van de WHW wordt voldaan.

Ten aanzien van onze opleiding Journalistiek constateert de Inspectie dat de algemene werkwijze voor het alternatieve afstudeertraject, en meer specifiek de Competentiegerichte Opdracht (CGO), niet in alle aspecten is uitgewerkt en gedocumenteerd. Die procedurele onvolkomenheden leiden er toe dat de Inspectie vragen heeft of de examencommissie van de opleiding Journalistiek buiten de expertise van de examinator nog andere waarborgen heeft voor het eindniveau van de afgestudeerden via het alternatieve traject.

Wij zijn er van overtuigd dat er geen enkele reden tot zorg is over het daadwerkelijke eindniveau van de afgestudeerden via het alternatieve traject bij de opleiding Journalistiek. Dat neemt niet weg dat wij – met de Inspectie – constateren dat de CGO-opdracht niet in alle aspecten voldoet aan de eisen die ten aanzien van de documentatie kunnen worden gesteld. Zo zijn wij met de Inspectie van mening dat het beter ware geweest als bepaalde beoordelingscriteria – die door de betrokken docenten en examinatoren standaard worden gehanteerd in het reguliere curriculum en die daar zijn vastgelegd – ook specifiek waren beschreven in het kader van de regeling competentiegericht afstuderen (de zogenoemde CGO-opdracht). Ten onrechte is deze uit 2003 stammende en alleen voor de het oude curriculum volgende studenten – dat wil zeggen studenten die zich hebben ingeschreven in het studiejaar 2002-2003 of de daaraan voorafgaande studie jaren - geldende regeling niet eerder geactualiseerd.

In haar bevindingen stelt de Inspectie dat de examencommissie ten aanzien van de afgestudeerden via de CGO-regeling geen toereikende informatie had om op verantwoorde wijze vast te stellen of een student kon afstuderen en dat de examencommissie zich te eenzijdig moest baseren op het vertrouwen in de expertise van de examinator. In deze formuleringen lijkt de Inspectie te refereren aan de per 1 september 2010 geldende bepalingen in de WHW (art. 7.12, lid 2 en 7.12b) dat de examencommissie o.a. objectief dient vast te stellen of de student voldoet aan de

voorwaarden voor het verkrijgen van een graad, de kwaliteit van de tentamens en examens borgt en richtlijnen vaststelt om de uitslag van tentamens en examens te beoordelen. Wat betreft de afgestudeerden via de CGO-opdracht moeten wij echter constateren dat voor het laatst in 2009 drie studenten via deze regeling zijn afgestudeerd. Het bevreemdt ons dat de Inspectie in haar conclusies de taken van de examencommissie die gelden na 1 september 2010 met terugwerkende kracht ook van toepassing verklaart op het functioneren van de examencommissie vóór deze datum.

Voor de goede orde zij overigens vermeld dat in totaal sinds september 2005 slechts 34 studenten gebruik hebben gemaakt van de CGO regeling - een op het totaal van de populatie van de opleiding door de jaren heen zeer gering aantal.

Cohort	Aantal instromers	Afstudeerders via CGO traject	Studiejaar van afstuderen CGO
1996-1997	346	3	2005, 2007, 2009
1997-1998	300	1	2006
1998-1999	297	8	2005 (2x), 2006, 2007 (3x), 2008 (2x)
1999-2000	325	7	2005 (4x), 2007, 2008 (2x)
2000-2001	307	6	2005 (2x), 2007, 2008 (3x)
2001-2002	354	7	2006 (3x), 2007 (2x), 2008, 2009
2002-2003	333	2	2008, 2009

Net als voor de opleiding Logopedie constateert de Inspectie ook voor onze opleiding Journalistiek dat de naleving van de Wet op het hoger onderwijs voor verbetering vatbaar is. Ook hier richt de argumentatie zich vooral op de Onderwijs- en examenregeling en ook hier wordt artikel 7.13 van de WHW naar de letter geïnterpreteerd. Net als bij onze opleiding Logopedie hebben wij voor onze opleiding Journalistiek in het opleidingsspecifieke deel van het studentenstatuut van de opleiding, op de info-site van de opleiding, de digitale leeromgeving Blackboard en het onderwijslogistiek- en informatiesysteem Educator die informatie verschaft en toegankelijk gemaakt die artikel 7.13 van de WHW voorschrijft. Ook hier zijn wij er van overtuigd dat de informatie van onze opleiding – in OER, studentenstatuut, Blackboard en Educator samen – houvast en rechtszekerheid biedt aan alle betrokkenen op alle aspecten die in art. 7.13 van de WHW worden genoemd.

Voor onze opleiding Journalistiek zullen wij echter onze digitaal toegankelijke informatie zo bundelen dat per 1 september 2011 ook naar de letter aan artikel 7.13 van de WHW wordt voldaan.

Ook voor het overige zullen wij, waar nodig, op basis van de bevindingen van de Inspectie verbeteringen realiseren. Vóór 1 september 2011 zullen wij u laten weten welke maatregelen wij dienaangaande hebben genomen.

BIJLAGE 5a HAAGSE HOGESCHOOL

COMMERCIELE ECONOMIE

Totaalbeeld	Voor verbetering vatbaar
Aanleiding	Signaal Commerciële Economie en andere opleidingen.
Algemene conclusie	Ten aanzien van de opleiding Commerciële Economie waarover de inspectie een signaal ontving, is er geen aanwijzing dat het eindniveau in het geding is. De instelling heeft ook de overige signalen op toereikende wijze toegelicht en er is een intern onderzoek gestart. Wel is de naleving van de Wet op het hoger onderwijs voor verbetering vatbaar.
OER	De onderwijs- en examenregeling van de opleiding Commerciële Economie voldoet op enkele details na aan de wettelijke voorschriften.
Examencommissie	De examencommissie van de opleiding Commerciële Economie vervult nog niet de volledige taak die haar met de Wet versterking besturing per 1 september 2010 is opgedragen. Zij benoemt de examinatoren niet formeel. Taken van de examencommissie zijn deels gedelegeerd. De examencommissie treedt nog onvoldoende actief op als eindverantwoordelijke voor alle taken die aan haar zijn toegewezen.
Examinatoren	Examinatoren worden niet officieel benoemd door de examencommissie. De interne kwaliteitszorgprocedures rond toetsing die examencommissie en toetscommissie voorstaan worden in de praktijk onvoldoende nageleefd.
Getuigschriften	De beoordeelde getuigschriften voldoen aan de eisen die gesteld worden in de WHW
Interne afspraken	Uit de beoordeelde dossiers blijkt dat interne afspraken onvoldoende worden nageleefd.

Onderwijs- en examenregeling (art. 7.13 WHW)		Oordeel
1	Zijn de toepasselijke periode en opleiding(en), en de vaststelling duidelijk?	N
2	Zijn de inhoud van de opleiding en de examens duidelijk?	J
3	Zijn de te realiseren eindkwalificaties duidelijk?	D
4	Is de studielast als geheel en per onderwijseenheid duidelijk?	J
5	Volgorde/tijdvakken duidelijk van tentamens/examens?	J
6	Zijn de opleidingsvarianten goed beschreven?	D
7	Is de geldigheidsduur van tentamens/examens duidelijk?	J
8	Is de toetsvorm van de tentamens en examens duidelijk?	J
9	Zijn de gronden voor het verlenen van vrijstellingen duidelijk?	J
10	Zijn studievoortgangsbewaking en studiebegeleiding duidelijk?	J
Examencommissie (art. 7.12, 7.12a, 7.12b)		Oordeel
1	Is de examencommissie door instellingsbestuur ingesteld?	J
2	Wijst de examencommissie examinatoren aan?	N
Voor invoering van de WvB per 1 september 2010		
3	Verzorgen de leden van de examencommissie onderwijs in de opleiding?	J
4	Zijn er regels voor het afnemen van tentamens en handelen bij fraude?	J
Na invoering van de WvB per 1 september 2010		
5	Stelt de commissie vast of afgestudeerde de eindkwalificaties beheerst?	D
6	Waarborgt het instellingsbestuur onafhankelijk/deskundig functioneren?	J
7	Zijn er richtlijnen en aanwijzingen om tentamens te beoordelen?	J
8	Borgt de examencommissie de kwaliteit van tentamens en examens?	J
Examinatoren (art. 7.12c)		Oordeel
1	Zijn de examinatoren aangewezen door de examencommissie?	N
2	Verzorgen de examinatoren de betreffende onderwijseenheid?	J
3	[Operationalisering] Zijn alle examinatoren bevoegd en deskundig?	D
4	[Operationalisering] Naleving regels toetsontw./normering/registratie geborgd?	N
Getuigschrift en diplomasupplement (art. 7.11)		Oordeel
1	Wordt het getuigschrift uitgereikt door de examencommissie?	J
2	Zijn opleidingsnaam, onderdelen examen en graad juist vermeld?	J
3	Voldoet het diplomasupplement aan de inhoudelijke voorschriften?	GO

TOELICHTING

De opleiding Commerciële Economie is een van de drie opleidingen die in de Academie voor Marketing & Commerce wordt aangeboden. De opleiding kan zowel in voltijd als in deeltijd worden gevolgd. Binnen de voltijdopleiding zijn er drie afstudeervarianten. De deeltijdopleiding kent geen afstudeervarianten.

Signaal student over Commerciële Economie

In het signaal dat mede de aanleiding vormt voor het onderzoek verwijt een voormalig student van de opleiding Commerciële Economie dat studenten uit zijn lichter te gemakkelijk aan een diploma zouden zijn geholpen. Studenten die gezakt waren voor de verdediging van hun scriptie, zouden bij de scriptiebegeleiding die daarop volgde, zeer intensief begeleid zijn en in sommige gevallen zelfs verteld zijn wat er moest worden aangepast. Vervolgens slaagden deze studenten wel. De signaalgever vindt dat zijn diploma door deze gang van zaken is gedevalueerd. In dit signaal werd geen jaartal genoemd.

Schriftelijke reactie van het management

De Haagse Hogeschool geeft in haar schriftelijke reactie aan dat het signaal waarschijnlijk verwijst naar een afstudeertraject in 2007-2008, een jaar waarin de beoordeling van de scripties was aangescherpt als gevolg van de uitslag van een accreditatieaudit. Vanwege deze aanscherping zakten meer studenten dan gebruikelijk in eerste instantie. Studenten van wie de scriptie in eerste aanleg onvoldoende werd geacht voor toelating tot de verdediging ervan kregen feedback op de scriptie die ze hadden ingeleverd en werden vervolgens begeleid bij het herschrijven ervan. Een aantal van hen slaagde een paar maanden later alsnog bij een herkansing. Van een onverantwoorde begeleiding was geen sprake, zo luidt de reactie. Bovendien was er in het afstudeertraject een scheiding aangebracht in de taken van de docent die de student begeleidt en de docent en de externe examiner die de scriptie beoordelen om een objectieve beoordeling te bevorderen. Het afstudeertraject kende in 2007-2008 nog wat kinderziekten en is sinds die tijd aangepast. De beslissing om de student toestemming te verlenen om af te studeren is nu expliciet als processtap opgenomen.

Beleid instelling

Een cruciale vraag voor de hele hogeschool, aldus het management van de opleiding, is hoe het niveau van de afstudeerscriptie bewaakt kan worden. Hierin spelen de examencommissie, de toetscommissie en de afstudeercommissie een belangrijke rol. De afstudeercommissie bewaakt het eindniveau door trainingen voor docenten te verzorgen en bijeenkomsten te organiseren voor examinatoren. Tevens zijn verschillende standaardbeoordelingsformulieren ontwikkeld die de verschillende stappen in de beoordeling van stage en scriptie documenteren. Ook is een toetswijzer ontwikkeld die procedures bevat voor de ontwikkeling en beoordeling van tentamens. Uit intern onderzoek blijkt echter dat slechts twintig procent van de docenten/examinatoren de vereiste procedures volledig volgt.

Overige signalen

Naast het signaal over Commerciële Economie heeft de inspectie nog vijf andere signalen aan de Haagse Hogeschool voorgelegd. De rode draad in deze (anonieme) signalen is dat de signaalgevers zich beklagen over het niveau van de opleiding waarbij ze waren betrokken of over het afstudeertraject. De algemene teneur is dat er diploma's worden verstrekt aan studenten die dat eigenlijk niet verdienen. De signalen gaan onder andere in op het lage niveau van bepaalde vakken, het tekortschieten van de begeleiding of het gemak waarmee studiepunten zouden kunnen worden behaald.

Hogeschoolbreed onderzoek

Het management heeft in een schriftelijke reactie waar mogelijk gedetailleerd op de signalen gereageerd. Volgens het College van Bestuur gaat het in twee gevallen om signalen die zich in 2003 of eerder afspeelden. Op onderdelen herkent de Haagse Hogeschool de beschreven situaties en erkent ze de tekortkomingen, maar in de reactie wordt een en ander tevens genuanceerd of weerlegd. De vragen die de inspectie heeft voorgelegd aan de Haagse Hogeschool zijn voor het College van Bestuur aanleiding geweest om een intern onderzoek te starten om de vragen van de inspectie te kunnen beantwoorden en zelf goed zicht te krijgen of er mogelijk sprake is van ongewenste praktijken rond het afstuderen. Er liep al een traject waarin alle onderwijs- en examenreglementen op hun inhoudelijke merites werden gecontroleerd. De leden van het College van Bestuur hebben gesprekken gevoerd met alle

academiedirecteuren over de gerezen vragen en er is twee maal nagegaan of via een van de daartoe aangestelde functionarissen (bedrijfsarts, vertrouwenspersonen, etc.) klachten zijn binnengekomen over eventuele druk op docenten om afbreuk te doen aan de kwaliteit van het onderwijs. Er is een notitie ter beschikking gesteld aan de inspectie over de bevindingen en aanbevelingen ten aanzien van de kwaliteit van de onderwijs- en examenreglementen. Er zijn geen formele klachten van docenten dat er druk zou zijn uitgeoefend op hen om hogere rendementen te behalen of anderszins afbreuk te doen aan de kwaliteitseisen, noch zijn dergelijke signalen bekend bij de bedrijfsarts, vertrouwenspersonen of leidinggevenden. Ook onderzoeken naar medewerkertevredenheid uit de afgelopen jaren duiden niet op dergelijke gevoelens van onveiligheid, zo rapporteert het College van Bestuur. Uit het interne onderzoek is gebleken dat de OER's onduidelijkheden, omissies of tegenstrijdigheden bevatten, maar 'in overgrote meerderheid redelijk overeen komen met de kaders die de hogeschool daaraan stelt'. Op basis van de constatering van haar eigen onderzoek, heeft de dienst Onderwijs- en Studentzaken verbetervoorstellen geformuleerd. Aandachtsgebieden waren onder andere het feit dat niet alle varianten altijd daadwerkelijk beschreven worden in de OER en dat vrijstellingenbeleid en -procedures niet altijd goed zijn omschreven.

Er zijn geen financiële prikkels die de omgang met langstudeerders op ongewenste wijze beïnvloeden, aldus het College van Bestuur.

CONCLUSIES

1. Ten aanzien van de opleiding Commerciële Economie waarover de inspectie een signaal ontving, is er geen aanwijzing dat het eindniveau in het geding is. De instelling heeft ook de overige signalen op toereikende wijze toegelicht en is intern onderzoek gestart.
2. Uit de inventarisatie die het College van Bestuur in het najaar van 2010 twee maal heeft laten maken onder vertrouwenspersonen, bedrijfsartsen, leidinggevenden en andere functionarissen om na te gaan of er signalen en klachten van docenten zijn die zich onder druk gezet voelen om betere rendementen te behalen, blijkt niet dat docenten klachten hebben ingediend over druk die op hen zou zijn uitgeoefend om hogere rendementen te behalen of anderszins afbreuk te doen aan de kwaliteitseisen. Ook medewerkertevredenheidsonderzoeken uit de afgelopen jaren duiden niet op dergelijke gevoelens van onveiligheid.
3. De onderwijs- en examenregeling van de opleiding Commerciële Economie voldoet op enkele details na aan de wettelijke voorschriften (WHW art. 7.13).
4. De examencommissie van de opleiding Commerciële Economie vervult nog niet de volledige taak die haar met de Wet versterking besturing per 1 september 2010 is opgedragen. Zij benoemt de examinatoren niet formeel. Een aantal taken heeft de examencommissie gemandateerd aan de toetscommissie. Op basis van gesprekken concludeert de inspectie dat de examencommissie haar eindverantwoordelijkheid voor de borging van toetsing en examinering actiever moet gaan invullen.
5. Examinatoren worden niet officieel benoemd door de examencommissie. De interne kwaliteitszorgprocedures rond toetsing die examencommissie en toetscommissie voorstaan worden in de praktijk onvoldoende nageleefd. Uit intern onderzoek blijkt dat slechts twintig procent van de docenten de vereiste procedures volledig volgt.
6. De beoordeelde getuigschriften voldoen aan de eisen die gesteld worden in de WHW.
7. Er zijn dertien studentdossiers onderzocht. Deze voldoen aan vijf van de elf eigen normen en interne afspraken van de opleiding en aan drie aspecten ten dele. Aan de overige drie aspecten is niet voldaan. Zo ontbraken het afstudeerstartdocument en het stageverslag in de dossiers.

VERVOLG

De inspectie heeft het instellingsbestuur verzocht voor 1 september 2011 de geconstateerde tekortkomingen weg te nemen. Gevraagd is uiterlijk per die datum informatie toe te zenden op basis waarvan de inspectie zich een oordeel kan vormen over de gerealiseerde verbeteringen.

BIJLAGE 5b ZIENSWIJZE INSTELLINGSBESTUUR

Zienswijze van het College van Bestuur van de Haagse Hogeschool naar aanleiding van de rapportage van de inspectie inzake het onderzoek naar alternatieve afstudeertrajecten

Het College heeft met belangstelling kennis genomen van de inspectierapportage, en maakt graag van de gelegenheid gebruik om kort zijn zienswijze kenbaar te maken.

Deze komt erop neer dat het geschetste totaalbeeld wordt onderschreven: het eindniveau is ook naar ons oordeel niet in het geding, hetgeen niet wegneemt dat de situatie voor verbetering vatbaar is.

BIJLAGE 6a HANZEHOGESCHOOL

INSTITUUT VOOR COMMUNICATIE EN MEDIA

Totaalbeeld	Zorgelijk
Aanleiding	Alternatief afstudeertraject
Algemene conclusie	De inspectie constateert tekortkomingen die vragen oproepen omtrent de waarborg van het eindniveau van afgestudeerden via het alternatieve traject. Ook de naleving van de Wet op het hoger onderwijs is voor verbetering vatbaar. Al met al beoordeelt de inspectie de situatie als zorgelijk.
OER	De OER bestaat uit een hogeschoolbrede examenregeling en een opleidings-specifieke onderwijsregeling. Deze zijn niet opgenomen in één document dat OER heet. De beide regelingen zijn opgenomen in de studiegids en het studentenstatuut. Deze documenten samen bevatten niet alle voor de OER voorgescreven informatie die de WHW in artikel 7.13 voorschrijft. De OER biedt onvoldoende houvast aan studenten, docenten, examinatoren, examencommissie en management van de opleiding en onvoldoende rechtszekerheid aan studenten.
Examencommissie	De examencommissie vervult nog niet de volledige taak die haar met de invoering van Wet versterking besturing (WvB) per 1 september 2010 is opgedragen. De omvorming van de examencommissie tot het interne orgaan dat op objectieve en deskundige wijze vaststelt of een student voldoet aan de voorwaarden die de onderwijs- en examenregeling stelt ten aanzien van kennis, inzicht en vaardigheden die nodig zijn voor het verkrijgen van een graad moest op het moment van onderzoek nog plaatsvinden.
Examinatoren	Voor het alternatieve traject geldt dat onvoldoende gewaarborgd is dat examinatoren op gelijke wijze te werk gaan.
Getuigschriften	De gewaarmerkte kopieën van getuigschriften voldoen aan de WHW. Voor de vier onderzochte supplementen die na september 2010 zijn uitgereikt geldt dat het Europese format dat sinds september 2010 is voorgescreven, niet is toegepast.
Interne afspraken	Uit de beoordeelde dossiers blijkt dat interne afspraken onvoldoende worden nageleefd.

Onderwijs- en examenregeling (art. 7.13 WHW)		Oordeel
1	Zijn de toepasselijke periode en opleiding(en), en de vaststelling duidelijk?	N
2	Zijn de inhoud van de opleiding en de examens duidelijk?	D
3	Zijn de te realiseren eindkwalificaties duidelijk?	D
4	Is de studielast als geheel en per onderwijseenheid duidelijk?	D
5	Zijn de volgorde/tijdvakken duidelijk waarin tentamens/examens plaatsvinden?	J
6	Zijn de opleidingsvarianten goed beschreven?	NVT
7	Is de geldigheidsduur van tentamens/examens duidelijk?	J
8	Is de toetsvorm van de tentamens en examens duidelijk?	D
9	Zijn de gronden voor het verlenen van vrijstellingen duidelijk?	J
10	Zijn de studievoortgangsbewaking en individuele studiebegeleiding duidelijk?	J
Examencommissie (art. 7.12, 7.12a, 7.12b)		Oordeel
1	Is de examencommissie door instellingsbestuur ingesteld?	J
2	Wijst de examencommissie examinatoren aan?	GO
Voor invoering van de WvB per 1 september 2010		
3	Verzorgen de leden van de examencommissie onderwijs in de opleiding?	J
4	Zijn er regels voor het afnemen van tentamens en handelen bij fraude?	GO
Na invoering van de WvB per 1 september 2010		
5	Stelt de commissie vast of de afgestudeerde de eindkwalificaties beheerst?	N
6	Waarborgt het instellingsbestuur onafhankelijk/deskundig functioneren?	GO
7	Zijn er richtlijnen en aanwijzingen vastgesteld om tentamens te beoordelen?	D
8	Borgt de examencommissie de kwaliteit van tentamens en examens?	D
Examinatoren (art. 7.12c)		Oordeel
1	Zijn de examinatoren aangewezen door de examencommissie?	GO
2	Verzorgen de examinatoren de betreffende onderwijseenheid?	J
3	[Operationalisering] Zijn alle examinatoren bevoegd en deskundig?	J
4	[Operationalisering] Naleving regels toetsontw./normering/registratie geborgd?	D
Getuigschrift en diplomasupplement (art. 7.11)		Oordeel
1	Wordt het getuigschrift uitgereikt door de examencommissie?	J
2	Zijn opleidingsnaam, onderdelen examen en graad juist vermeld?	J
3	Voldoet het diplomasupplement aan de inhoudelijke voorschriften?	D

TOELICHTING

In de vragenlijst die de inspectie in september 2010 had uitgezet gaf de Hanzehogeschool aan dat voor de opleidingen Communicatie, Communicatiesystemen en Informatiedienstverlening en –management van het Instituut voor Communicatie en Media een alternatief afstudeertraject bestaat. In totaal namen 62 studenten de afgelopen drie jaar deel aan het alternatieve traject: 53 studenten studeerden op deze wijze af, 9 zijn gezakt. Het alternatieve traject – afstudeerassessment staartstudenten - houdt in dat een student de afstudeeropdracht en/of enkele openstaande vakken tot een maximum van 40 EC kan behalen via een portfolio van werkstukken die in de beroepspraktijk tot stand zijn gekomen.

Het betreft studenten die veelal niet langer actief studeren en inmiddels in de beroepspraktijk werkzaam zijn. Producten die tijdens het reguliere werkproces vervaardigd zijn worden in het portfolio ingebracht als afstudeerwerk. Het afstudeerassessment bestaat uit een presentatie en een verdediging, beoordeeld door twee assessoren. Voorwaarden om aan het alternatieve traject te kunnen deelnemen zijn dat studenten minimaal in het 5e jaar van hun studie zijn, reeds 200 EC hebben behaald en minimaal één jaar relevante werkervaring hebben. In maart 2011 is de pilot stopgezet.

Documentatie

Het alternatieve afstudeertraject bestaat sinds het studiejaar 2007/2008. Het is niet opgenomen in de onderwijs- en examenregeling of de studiegids. De door de examencommissie vastgestelde separate beschrijving van het traject - *Criteria en werkwijze afstudeerassessment staartstudenten* - bevat de criteria voor studenten om in aanmerking te komen en geeft aan welke producten ten minste ingebracht moeten worden in het portfolio. De informatie over de werkwijze in de aanloop naar en tijdens het afstudeerassessment is niet toereikend. Het bedoelde document bevat geen informatie over de algemene werkwijze, de taakverdeling tussen assessor en examencommissie of de taakverdeling tussen interne en externe assessor bij de beoordeling. Gemeld wordt dat de student een presentatie moet houden en zijn afstudeeraanvraag moet verdedigen. Informatie over de wijze van beoordelen ontbreekt echter. Ook ontbreken de criteria op basis waarvan de kwaliteit van het portfolio en het niveau van de student wordt beoordeeld. Over de gevolgen van een onvoldoende (herkansing, bezwaar) voor de student is niets vastgelegd. Studenten met een voldoende ontvangen (sinds 2009-2010) een vrijstelling voor de ontbrekende vakken, ook dit wordt niet gemeld.

Verskil met de reguliere afstudeeropdracht

De inspectie constateert een aantal cruciale verschillen tussen het reguliere traject en het afstudeerassessment. Bij het reguliere afstuderen is sprake van een opdracht die de afsluiting vormt van het onderwijstraject. Deze vormt een geïntegreerd deel van de opleiding, zo wordt vermeld in de *regeling afstudeeropdrachten en examen-gesprek, opleiding CO/CS/IDM*. Bij het reguliere afstuderen doorloopt de student het gehele proces van adviseren. Daarmee toont hij aan een complex en concreet probleem op het gebied van Communicatie en Media te kunnen oplossen. Het afstudeerwerk dient mede een schriftelijke methodische en theoretische onderbouwing te bevatten.

De inspectie heeft niet kunnen vaststellen dat deze aspecten in het alternatieve afstudeerassessment terugkomen en het document *Criteria en werkwijze* noemt het niet. Studenten kunnen tot 40 EC realiseren en afstuderen zonder schriftelijke toelichting te geven op deze beroepsproducten in termen van doel, doelgroep, werkwijze, onderzoeks- of adviesverantwoording. Deze verantwoording moet de student volgens de opleiding mondeling tijdens het afstudeer-assessment geven en wordt ter plekke door de assessor beoordeeld. Het beoordelingsformulier bevat geen criteria waaruit blijkt dat op deze aspecten getoetst wordt. Een ander verschil met het reguliere afstuderen is dat de beoordeling van de zelfevaluatie bij reguliere studenten door de studieloopbaanbegeleider plaatsvindt. In het afstudeerassessment vindt deze beoordeling plaats door de assessoren. Er is geen sprake van een beoordeling die uit verschillende onderdelen bestaat. Presentatie, verantwoording en eindproduct worden niet apart beoordeeld, zoals bij het reguliere afstuderen.

Beoordeling

In het *Beoordelingsformulier Assessment* zijn de beoordelingscriteria globaal beschreven. De student wordt beoordeeld op de landelijke HBO-competenties en, afhankelijk van de opleiding, op vijf, zes of elf beroepscompetenties. Deze zijn niet

verder uitgewerkt tot beoordelingscriteria. Dit heeft het instituut ook als omissie geconstateerd in de interne evaluatie van februari 2011. Het beoordelingsformulier geeft niet aan hoe de relatie wordt gelegd tussen de te beoordelen competenties enerzijds en de te realiseren curriculumonderdelen anderzijds. Voor de beoordeling van de zelfreflectie is één criterium opgenomen, namelijk of deze compleet is. Inhoudelijke criteria ontbreken. De inspectie heeft negentien dossiers bekeken van studenten die via het afstudeerassessment afstudeerden. Het oordeel van de assessoren wordt niet of nauwelijks onderbouwd of toegelicht. Er wordt geen relatie gelegd tussen het portfolio enerzijds en de openstaande curriculumonderdelen anderzijds. Ook in de zelfevaluaties van studenten wordt deze relatie niet aangegeven. In zeven dossiers die de inspectie bekeek riep de beoordeling vragen op. Een student waarvan zes van de elf beroepscompetenties als onvoldoende werden beoordeeld slaagde zonder verdere kanttekening. Twee andere studenten behaalden een 10 en een 9,5 voor het afstudeerassessment maar hadden in hun eerdere studieloopbaan veel onvoldoendes gehaald, met een krappe zes als gemiddeld eindresultaat. Het dossier verklaarde dit niveauverschil niet. Eén beoordelingsformulier was niet ondertekend door de assessoren. In drie beoordelingsformulieren was de beoordeling onduidelijk, doordat termen als 'nvt' of 'plus/minus' gebruikt werden. De zelfevaluaties van studenten gaan niet in op de specifieke competenties die bij de ontbrekende onderwijsonderdelen horen, het zijn summier beschrijvingen en ze zijn niet altijd gekoppeld aan de aangeleverde beroepsproducten.

Interne afspraken

De inspectie constateert dat ten aanzien van de negentien beoordeelde dossiers interne regels niet altijd werden nageleefd. De beoordeling behoort in zijn geheel (portfolio en assessment) door een combinatie van een docent en een werkvelddeskundige te worden gedaan. Hierin wijkt het alternatieve traject nadrukkelijk af van het reguliere traject. De werkvelddeskundige krijgt niet vooraf het gehele portfolio toegezonden hetgeen een volwaardige gezamenlijke beoordeling onvoldoende mogelijk maakt. De verplichte aanbevelingsbrief blijkt in twee dossiers alleen van een stagebiedend bedrijf en van jaren geleden (tot zes jaar). Deze brieven dienen om recente, relevante werkervaring aan te tonen. Eenmaal ontbreken beide aanbevelingsbrieven. Regelmatig zijn de brieven niet ondertekend. Eenmaal wordt niet aan de eis van een jaar werkervaring voldaan. De betreffende student had niet toegelaten mogen worden.

Examencommissie

Het management en de examencommissie hebben zich er onvoldoende van vergewist dat de uitvoering van het afstudeerassessment adequaat en volgens afspraak verliep. Dat blijkt onder meer uit het feit dat veel dossiers niet voldoen aan de interne afspraken. Meer algemeen geldt dat de examencommissie tot op heden vooral op reactieve in plaats van proactieve wijze invulling geeft aan haar taken, zo is tijdens het bezoek uit de gesprekken met leden van de examencommissie gebleken. Uit de toelichting op de werkzaamheden is gebleken dat hier sinds 1 september 2010 nog onvoldoende verandering is opgetreden. Wel zijn er voornemens om dit te veranderen, zoals het opvolgen van de handreiking van de HBO-raad van februari 2011. Ook heeft geen leidinggevende meer zitting in de examencommissie. Al met al vervult de examencommissie echter nog niet de volledige taak die haar met de invoering van Wet versterking besturing (WvB) per 1 september 2010 is opgedragen. De omvorming van de examencommissie tot het interne orgaan dat op objectieve en deskundige wijze vaststelt of een student voldoet aan de voorwaarden die de onderwijs- en examenregeling stelt ten aanzien van kennis, inzicht en vaardigheden die nodig zijn voor het verkrijgen van een graad moest op het moment van onderzoek nog plaatsvinden.

Interne evaluatie

Het alternatieve afstudeertraject is begonnen als een pilot. In het huidige studiejaar is deze geëvalueerd. In het *onderwijskundig evaluatierapport afstudeerassessment ICM* wordt geconcludeerd dat het afstudeerassessment conform wet- en regelgeving heeft plaatsgevonden, dat EC op de juiste wijze zijn toegekend en dat geen sprake is van diplomafraude. Wel wordt een aantal verbeterpunten benoemd. Dit betreft naast de vastlegging van het traject in formele documenten als de OER en de afstudeerhandleiding ook detaillering van de beoordelingscriteria. Het instituut heeft inmiddels besloten het afstudeer-assessment te stoppen.

CONCLUSIES

1. De inspectie constateert tekortkomingen die vragen oproepen omtrent de waar-

- borg van het eindniveau van afgestudeerden via het alternatieve traject.
- a. Het alternatieve afstudeertraject is niet adequaat gedocumenteerd. Het traject bestaat al drie jaar maar is niet opgenomen in de onderwijs- en examenregeling of de studiegids. De separate beschrijving van het afstudeertraject vertoont diverse hiaten. Dit knelt te meer daar de afstudeerwijze op cruciale punten afwijkt van het reguliere afstudeertraject.
  - b. De beoordeling is onvoldoende transparant. Beoordelingscriteria zijn onvoldoende uitgewerkt; de onderbouwing van het oordeel over individuele studenten is nagenoeg afwezig; er wordt geen relatie gelegd met de te behalen competenties en leerdoelen uit het curriculum en uit de beoordeling en zelfevaluatie blijkt niet welke competenties, horend bij welke curriculumonderdelen met het portfolio worden gerealiseerd.
  - c. Studenten kunnen afstuderen zonder schriftelijke theoretische en methodische verantwoording van hun werkstukken.
  - d. Uit een steekproef van dossiers blijkt dat de interne regels met betrekking tot de toelating van studenten tot het traject van portfoliobeoordeling en afstudeerassessment niet altijd worden nageleefd.
2. De examencommissie heeft zich er onvoldoende van vergewist dat de uitvoering van het afstudeerassessment adequaat en volgens afspraak verliep. Dat blijkt onder meer uit het feit dat veel dossiers niet voldoen aan de interne afspraken. Meer algemeen geldt dat de examencommissie tot op heden vooral op reactieve in plaats van proactieve wijze invulling geeft aan haar taken. De examencommissie vervult al met al nog niet de volledige taak die haar met de invoering van Wet versterking besturing (WvB) per 1 september 2010 is opgedragen. De omvorming van de examencommissie tot het interne orgaan dat op objectieve en deskundige wijze vaststelt of een student voldoet aan de voorwaarden die de onderwijs- en examenregeling stelt ten aanzien van kennis, inzicht en vaardigheden die nodig zijn voor het verkrijgen van een graad moest op het moment van onderzoek nog grotendeels plaatsvinden. De OER bestaat uit een hogeschoolbrede examenregeling en een opleidingsspecifieke onderwijsregeling. Deze zijn niet opgenomen in één document dat OER heet. De beide regelingen zijn opgenomen in de studiegids en het studentenstatuut. De documenten samen bevatten niet alle voor de OER voorgeschreven informatie die de WHW in artikel 7.13 voorschrijft. De informatie is ontoereikend inzake de volgende onderwerpen: datum en vaststelling van de OER; de inhoud van de opleiding en de examens, de studielast en de te realiseren eindkwalificaties. Wel wordt in de OER op diverse punten verwezen naar de Digitale Onderwijsplanner (DOP) voor specifieke informatie over bijvoorbeeld de inhoud van curriculumonderdelen en daarbij behorende toetsvormen. De informatie die op de DOP beschikbaar is wordt eens per jaar tegelijk met de OER vastgesteld en kan gedurende het studiejaar niet gewijzigd worden. Al met al biedt de OER/Studiegids onvoldoende houvast aan studenten, docenten, examinatoren, examencommissie en management van de opleiding en biedt onvoldoende rechtszekerheid aan studenten. Dit laatste geldt a fortiori daar de Studiegids waarvan de OER deel uitmaakt nadrukkelijk aangeeft dat de student aan dit document geen rechten kan ontnemen.
  3. Voor het alternatieve traject geldt dat onvoldoende gewaarborgd is dat examinatoren op gelijke wijze te werk gaan.
  4. De gewaarmerkte kopieën van getuigschriften voldoen aan de WHW. Voor de vier onderzochte supplementen die na september 2010 zijn uitgereikt geldt dat het Europese format dat sinds september 2010 op grond van artikel 7.11 lid 4 is voorgeschreven, niet is toegepast.

VERVOLG

De inspectie heeft het instellingsbestuur verzocht voor 1 september 2011 de geconstateerde tekortkomingen te herstellen en uiterlijk per die datum informatie te verstrekken op basis waarvan de inspectie zich een oordeel kan vormen over de gerealiseerde verbeteringen. De inspectie heeft de NVAO gevraagd onderzoek te doen naar de standaard *toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties* die deel uitmaakt van het accreditatiekader. Van het alternatieve afstudeertraject van de drie betreffende opleidingen van het Instituut voor Communicatie & Media wordt van alle 53 afgestudeerden het eindniveau onderzocht. Over het tijdstip waarop dit onderzoek plaatsvindt en de wijze waarop het wordt uitgevoerd wordt nader met u overlegd.

BIJLAGE 6b ZIENSWIJZE INSTELLINGSBESTUUR

Zienswijze van het College van Bestuur van de Hanzehogeschool naar aanleiding van de rapportage van de inspectie inzake het onderzoek naar alternatieve afstudeertrajecten

Bij brief van 5 april 2011 heeft u ons in kennis gesteld van uw conceptrapportage naar aanleiding van uw onderzoek naar alternatieve afstudeertrajecten. U vraagt ons feitelijke onjuistheden en een zienswijze kenbaar te maken. Wij verzoeken u om het navolgende onverkort als bijlage aan het eindrapport toe te voegen.

Proces

Aan uw conceptrapportage is het gehanteerde normenkader toegevoegd. Eerst nu kunnen wij daarvan kennisnemen. Daarmee is pas na uw onderzoek duidelijk hoe u de wet interpreteert en hoe u meent dat deze zou moeten worden toegepast. Met u streven we naar een juiste toepassing van wet- en regelgeving. Voor een goede werkwijze komt het ons dan ook nuttig voor indien u bij toekomstige wetswijzigingen terstond bij de inwerkingtreding aangeeft tot welk gewijzigd beoordelingskader dit naar uw opvatting leidt.

Inhoud

Het alternatieve afstudeertraject is bij het Instituut voor Communicatie en Media bij wijze van pilot gestart in het hogeschooljaar 2007/2008. In de twee daarop volgende hogeschooljaren is het traject ook aangeboden. In die drie jaren hebben 62 studenten deelgenomen aan het alternatieve traject; 53 daarvan zijn geslaagd en 9 zijn gezakt. In totaal zijn bij het Instituut in deze drie jaren 815 studenten geslaagd:

Hogeschooljaar	Totaal geslaagd	Alternatief traject: geslaagd	Alternatief traject: gezakt
2007 / 2008	260	11	0
2008 / 2009	260	12	1
2009 / 2010	295	36	8
Totaal	815	53	9

Voor zover studenten zijn geslaagd, is het getuigschrift uitgereikt door de examencommissie. Dit getuigschrift is niet uitgereikt dan nadat is vastgesteld dat de studenten aan de eisen van het examen hebben voldaan. Studenten hebben aan de eisen van het examen voldaan door de tentamens van de onderwijseenheden met goed gevolg te hebben afgelegd zoals deze behoren bij de opleiding waar de student staat ingeschreven. Resultaten van de tentamens zijn op voorgeschreven wijze op grond van een beoordeling door een examinator vastgesteld en ingevoerd in de systemen.

Met u stellen wij vast, zoals u dat ook in uw brief van 10 maart 2011 deed, dat er geen sprake is van diplomafraude. Die belangrijke conclusie ontbreekt ten onrechte in het thans voorliggende concept.

U heeft ons niet ontraden om het alternatieve traject voort te zetten. Toch is het traject reeds bij de start van het hogeschooljaar 2010/2011 bevroren. Na een kritische interne evaluatie en met inachtneming van de maatschappelijke onrust die is ontstaan, zijn we inmiddels definitief gestopt met het traject.

We wijzen erop dat het traject enkel in de hogeschooljaren 2007/2008, 2008/2009 en 2009/2010 is aangeboden en derhalve niet na 1 september 2010. Voor zover studenten na 1 september 2010 een getuigschrift in ontvangst namen, vond het afstuderen voor 1 september plaats. In uw normenkader stelt u: 'Voor studenten die voor 1 september 2010 zijn afgestudeerd is de Wet versterking besturing nog niet van toepassing. Het normenkader bevat daarom uit beide periodes de voorschriften als normen, en in de toepassing is rekening gehouden met het onderscheid.'

Wij stellen vast dat u bij de Hanzehogeschool Groningen ten onrechte geen rekening heeft gehouden met het onderscheid.

Met toepassing van uw normenkader dient dit onderscheid alsnog te worden gemaakt, waardoor uw oordeel over de examencommissie na invoering van de Wet versterking besturing dient te vervallen.

Uw conclusies met betrekking tot de OER delen wij voor zover deze de administratieve kwaliteit betreffen. Voor zover deze conclusies de inhoudelijk noodzakelijke

elementen betreffen, hebben wij uw oordeel daarover op 1 april jongstleden weggenomen. Uw inspecteurs hebben daar met ons vastgesteld dat binnen de opleidingen breed toegankelijke informatie beschikbaar is over de inhoud van de opleiding en de examens, over de te realiseren eindkwalificaties, over de studielast als geheel en per onderwijseenheid en over de toetsvorm van tentamens en examens. Wij verzoeken u uw geformuleerde oordelen op deze punten bij te stellen.

Onverlet het vorenstaande delen wij uw conclusies ten aanzien van de administratieve tekortkomingen. Zoals wij eerder aangaven, zijn wij daarmee inmiddels aan de slag. Voor 22 april zullen wij u berichten over de wijze waarop geconstateerde tekortkomingen zijn weggenomen. Wij vragen u ons spoedig daarna deelgenoot te maken van uw kritische reflectie daarop.

BIJLAGE 7a HS VAN ARNHEM EN NIJMEGEN

OPLEIDING WERKTUIGBOUWKUNDE

Totaalbeeld	Zorgelijk
Aanleiding	Signaal
Algemene conclusie	De inspectie constateert tekortkomingen die vragen oproepen omtrent de waarborg van het eindniveau van afgestudeerden. Ook is de naleving van de Wet op het hoger onderwijs voor verbetering vatbaar. Al met al is de situatie zorgelijk.
OER	De onderwijs- en examenregeling (OER) bevat niet alle informatie die de WHW in artikel 7.13 voorschrijft. De OER biedt onvoldoende houvast aan studenten, docenten, examinatoren, examencommissie en management van de opleiding en onvoldoende rechtszekerheid aan studenten.
Examencommissie	De examencommissie vervult nog niet de volledige taak die haar met de invoering van Wet versterking besturing (WvB) per 1 september 2010 is opgedragen. De omvorming van de examencommissie tot het interne orgaan dat op objectieve en deskundige wijze vaststelt of een student voldoet aan de voorwaarden die de onderwijs- en examenregeling stelt ten aanzien van kennis, inzicht en vaardigheden die nodig zijn voor het verkrijgen van een graad moest op het moment van onderzoek nog plaatsvinden.
Examinatoren	Bij gebrek aan toereikende interne afspraken is het eenduidig en adequaat handelen van examinatoren onvoldoende gegarandeerd. Als gevolg van het gebrek aan een uniforme werkwijze en duidelijke richtlijnen ziet de inspectie ook risico's voor willekeur in de beoordeling van studenten.
Getuigschriften	De gewaarmerkte kopieën van getuigschriften voldoen aan de WHW. Voor de vier onderzochte supplementen die na september 2010 zijn uitgereikt geldt dat het Europese format dat sinds september 2010 is voorgeschreven, nog niet is toegepast.
Interne afspraken	De kwaliteit en kwantiteit van interne procedures en regels zijn ontoereikend.

Onderwijs- en examenregeling (art. 7.13 WHW)		Oordeel
1	Zijn de toepasselijke periode en opleiding(en), en de vaststelling duidelijk?	J
2	Zijn de inhoud van de opleiding en de examens duidelijk?	N
3	Zijn de te realiseren eindkwalificaties duidelijk?	D
4	Is de studielast als geheel en per onderwijseenheid duidelijk?	D
5	Volgorde/tijdvakken duidelijk van tentamens/examens?	J
6	Zijn de opleidingsvarianten goed beschreven?	N
7	Is de geldigheidsduur van tentamens/examens duidelijk?	J
8	Is de toetsvorm van de tentamens en examens duidelijk?	J
9	Zijn de gronden voor het verlenen van vrijstellingen duidelijk?	D
10	Zijn studievoortgangsbewaking en studiebegeleiding duidelijk?	J
Examencommissie (art. 7.12, 7.12a, 7.12b)		Oordeel
1	Is de examencommissie door instellingsbestuur ingesteld?	GO
2	Wijst de examencommissie examinatoren aan?	J
Voor invoering van de WvB per 1 september 2010		
3	Verzorgen de leden van de examencommissie onderwijs in de opleiding?	J
4	Zijn er regels voor het afnemen van tentamens en handelen bij fraude?	GO
Na invoering van de WvB per 1 september 2010		
5	Stelt de commissie vast of afgestudeerde de eindkwalificaties beheerst?	N
6	Waarborgt het instellingsbestuur onafhankelijk/deskundig functioneren?	N
7	Zijn er richtlijnen en aanwijzingen om tentamens te beoordelen?	N
8	Borgt de examencommissie de kwaliteit van tentamens en examens?	N
Examinatoren (art. 7.12c)		Oordeel
1	Zijn de examinatoren aangewezen door de examencommissie?	J
2	Verzorgen de examinatoren de betreffende onderwijseenheid?	D
3	[Operationalisering] Zijn alle examinatoren bevoegd en deskundig?	D
4	[Operationalisering] Naleving regels toetsontw./normering/registratie geborgd?	N
Getuigschrift en diplomasupplement (art. 7.11)		Oordeel
1	Wordt het getuigschrift uitgereikt door de examencommissie?	J
2	Zijn opleidingsnaam, onderdelen examen en graad juist vermeld?	J
3	Voldoet het diplomasupplement aan de inhoudelijke voorschriften?	D

TOELICHTING

Er heeft zich bij de inspectie een signaalgever gemeld die zich zorgen maakt om de wijze van toetsing en beoordeling binnen de opleiding Werktuigbouwkunde. De beoordeling van studenten op basis van portfolio's zou niet volstaan omdat goede richtlijnen voor assessoren ontbreken, assessoren niet altijd voldoende deskundig zouden zijn en studenten veel vrijheid hebben in hun keuze voor opname van bewijsmateriaal in het portfolio, en met negatief resultaat afgelegde eerdere toetsen uit het portfolio kunnen weglaten. In de brief van de HAN aan de inspectie van 29 november 2010 wordt naar aanleiding hiervan gemeld: 'Het betreft twee docenten die hun afwijzend standpunt compromisloos persisteren. Hun positie is niet-valide en de situatie is enerzijds niet ernstig en anderzijds ernstig'.

HAN Onderwijsflexibilisering (HOF)

In 2003 is een kader ontworpen voor de inrichting van het bacheloronderwijs aan de HAN. In 2006 is dit bijgesteld op het gebied van toetsen en beoordelen in de notitie *HAN-chassis voor het onderwijs. Onderwijskundig en organisatorisch kader voor de bacheloropleidingen, juni 2006*. Uitgangspunt is dat de student competenties ontwikkelt en de bewijzen daarvan verzamelt in zijn portfolio. Uit het bewijsmateriaal blijkt of en op welk niveau hij de beoogde competenties beheerst en de bijbehorende gedragsindicatoren heeft getoond (pag. 10). Wanneer de student meent dat hij voldoende bewijsstukken heeft verzameld kan hij deze verzilveren via een leerweg-onafhankelijke summatieve competentiebeoordeling (SCB). Daarbij vindt de beoordeling plaats door onafhankelijke assessoren; dat wil zeggen, door docenten die niet bij de begeleiding van de student betrokken zijn (pag. 11).

Beoordeling bij de opleiding Werktuigbouwkunde

De opleiding Werktuigbouwkunde past het HOF, uitgewerkt in het zogenaamde HAN-chassis, onverkort toe. Vier keer per jaar heeft de student de gelegenheid deel te nemen aan een summatieve competentiebeoordeling (SCB). Per keer kan daarmee (een enkele uitzondering daargelaten) vijftien EC worden behaald. Tijdens de SCB wordt het portfolio beoordeeld in een gesprek met twee assessoren. Dertien van de vijftien docenten van de opleiding fungeren als assessor. Elke assessor mag voor alle curriculumonderdelen het assessment afnemen. Andere vormen van toetsing zijn niet voorwaardelijk voor deelname aan de SCB; zij zijn uitsluitend bedoeld voor de student zelf als meting van de voortgang van de competentiebeheersing. De deelname eraan is facultatief. Studenten die hebben deelgenomen maar een onvoldoende hebben behaald, hoeven hun toets niet in het portfolio op te nemen.

Beschikbaarheid materiaal

In verband met de beperkte beschikbaarheid van onderliggend materiaal heeft de inspectie niet zelf uit de totale studentenpopulatie een steekproef kunnen trekken van portfolio's en bijbehorende beoordelingen. De inspectie vroeg de opleiding op de dag van het bezoek een lijst beschikbaar te hebben van studenten om portfolio's inclusief beoordelingen te kunnen inzien. Deze lijst was beschikbaar; de portfolio's niet, omdat deze niet gearchiveerd worden. Overigens is inmiddels in het eerste studiejaar gestart met digitale aanbidding van portfolio's. Deze worden wel bewaard. In verband met de onderzoeksvraag wilde de inspectie vooral portfolio's en beoordelingen van derde- en vierdejaarsstudenten inzien. Tijdens het bezoek ontving de inspectie een map met beoordelingen van enkele studenten zonder de onderliggende portfolio's. Na het bezoek ontving de inspectie een lijst met namen van twintig studenten waarvan wel portfolio's beschikbaar waren in verband met de komende accreditatie. Hiervan selecteerde de inspectie er negen van wie nadien per student een portfolio is toegezonden. De twee gevraagde afstudeerportfolio's bleken één afstudeerproduct te betreffen dat door twee studenten samen is gemaakt. De andere portfolio's betroffen studenten aan de opleiding Werktuigbouwkunde of studenten Autotechniek die een minor volgden bij deze opleiding. De beoordelingsformulieren ontbraken bij de toegezonden portfolio's. Tijdens een tweede bezoek heeft de inspectie zes studentdossiers ingezien, inclusief de bijbehorende beoordelingen.

Documentatie

De Onderwijs- en examenregeling 2009-2010 van de opleiding bevat geen opleidingsspecifieke informatie over het curriculum of de toetsing. De OER is een bijlage bij het Opleidingsstatuut 2009-2010. Het geheel bevat alleen een summiere beschrijving van de beoordelingssystematiek. De volgende onderwerpen zijn niet of onvoldoende gedocumenteerd in OER, Opleidingsstatuut of onderliggende documenten:

1. Wat is een goed portfolio en wat is een goed bewijs? Ofwel: aan welke vormvereisten moet een portfolio voldoen opdat de student tot de SCB kan worden toegelaten en bewijsstukken op zinvolle wijze kunnen worden beoordeeld?
2. Aan welke inhoudelijke eisen moet een portfolio voldoen? Dat wil zeggen: wat zijn per curriculumperiode de specifieke inhoudelijke eisen die worden gesteld aan het portfolio en welke bewijsstukken moeten minimaal aanwezig zijn?
3. Waar ligt de cesuur tussen een voldoende en een onvoldoende beoordeling? Waar ligt, voor de minoren, de cesuur tussen een beoordeling op niveau 2 en een beoordeling op niveau 3? Is er een relatie tussen beide beoordelingsdimensies?
4. Wat zijn de beoordelingscriteria die de assessoren hanteren, anders dan de veelal vrij algemeen geformuleerde competentie-indicatoren die in de bijlage van het Opleidingsstatuut zijn opgenomen?
5. Hoe is gewaarborgd dat de assessoren voldoende inhoudelijke expertise hebben om de student te beoordelen?

Deze onderwerpen zijn in de gesprekken door de inspectie aan de orde gesteld. Ad 1 tot en met 3 hebben de gesprekspartners aangegeven dat dit inderdaad niet verder is uitgewerkt. Ad 4 geldt dat de OER in art. 5.4 lid 3 vermeldt dat in de als bijlage opgenomen toetschema's expliciet vermeld staat welke bewijslast bij de summatieve toetsing gevraagd wordt. Deze explicitering is er echter niet; er wordt alleen vermeld dat als bewijsmateriaal moet worden opgenomen een 'onderbouwde selectie uit het portfolio'. De competentie-indicatoren die worden vermeld zijn erg algemeen geformuleerd en daarmee niet toereikend om als beoordelingsmaatstaf te dienen. Het geheel resulteert in veel vrijheidsgraden voor beoordelaars met kans op ongelijke beoordeling van studenten. Meer algemeen ontbreken goede richtlijnen om studenten te beoordelen en uitslagen vast te stellen.

Ten aanzien van punt 5 werd toegelicht dat dertien van de vijftien docenten inhoudsdeskundigen zijn en dat minimaal één van de leden van het assessorenduo voldoende deskundig is op het betreffende terrein. De inspectie constateert echter dat de gevraagde waarborgen niet in schriftelijke afspraken of aanwijzingen van de examencommissie zijn gevat. Daarmee berust de beoordeling van studenten te eenzijdig op het vertrouwen in de deskundigheid en oordeelsvorming van de afzonderlijke assessorenduo's.

Beoordeling SCB

De beoordeling van studenten die aan een SCB hebben deelgenomen is niet transparant en in het gebrek aan goed uitgewerkte beoordelingscriteria en duidelijke richtlijnen voor de assessoren ziet de inspectie risico's voor willekeur in de beoordeling van studenten. Het voorgestructureerde deel van de beoordelingsformulieren bevat een opsomming van de competentie-indicatoren. Deze worden veelal clusterwijs, dat wil zeggen niet alle afzonderlijk, met een cijfer beoordeeld. In aanvulling daarop wordt in sommige gevallen in summier bewoordingen commentaar geleverd op de competenties. Soms roept dit vragen op, zoals het geval waarbij zeer kritisch commentaar toch tot een voldoende voor het afstuderen leidde.

Studenten kregen in een aantal gevallen een voldoende ondanks het feit dat voor bepaalde competenties bewijsstukken ontbraken. Uit de documentatie is niet duidelijk of dit is toegestaan, en zo ja voor welke competenties. Als voorbeeld dient het onderdeel W3/4 minor AT-MB waarbij het onderdeel regeltechniek en besturingstechniek bij een student ontbrak. Bij een andere student werd het onderdeel regeltechniek met een onvoldoende beoordeeld. In beide gevallen is deze informatie alleen bekend omdat de betreffende assessor het expliciet handmatig bijschrijft. Het beoordelingsformulier zelf wordt niet zodanig ingevuld dat duidelijk is of en welke onderliggende onderdelen beoordeeld zijn en met welk resultaat. De betreffende vakjes zijn vaak niet ingevuld.

De portfolio's zien er over het algemeen verzorgd uit en zijn goed gevuld. Studenten werken veel in groepen (tot wel zes studenten). Het is onvoldoende duidelijk wat het aandeel van de individuele student is geweest in het beroepsproduct dat in het portfolio wordt ingebracht als bewijsstuk. Studenten kunnen zelf kiezen of zij hun bijdrage in het project wel of niet beschrijven en in het portfolio opnemen. Bij een aantal producten rijst de vraag hoe de assessor vaststelt of het betreffende werkstuk daadwerkelijk door de student is gemaakt en hoe assessoren hier tot adequate oordelen kunnen komen.

Aan het in te brengen bewijsmateriaal worden volgens de opleiding eisen gesteld ten aanzien van kwaliteit, actualiteit, meervoudigheid, relevantie en authenticiteit. Deze eisen zijn niet vastgelegd en assessoren hoeven zich hierover niet te verantwoorden. Doen ze dat wel, dan is te zien dat het bewijsmateriaal niet altijd aan deze eisen voldoet. Dit betreft vooral de eisen meervoudigheid en authenticiteit.

In de beoordelingsformulieren bij de portfolio's die de inspectie inzag wordt geen relatie gelegd tussen de te behalen leerdoelen/competenties en het in het portfolio opgenomen bewijsmateriaal.

Interne verdeeldheid

Gebleken is dat niet alle medewerkers van de opleiding zich kunnen vinden in de beoordelingssystematiek. De meerderheid van de docenten is voorstander van het systeem; een kleine minderheid is er fel tegen gekant en een kleine minderheid neemt een tussenpositie in. Afgelopen jaren is gebleken dat de 'stromingen' zich niet laten verenigen. De instituutsdirectie achtte dit een onwenselijke situatie en heeft daarom in de zomer van 2010 een extern begeleid onderzoek naar de toetsing en examinering geïnitieerd. Dit onderzoek loopt tot de zomer van 2011.

Toetsing bij andere opleidingen

In een aantal gesprekken, onder andere met vertegenwoordigers van de ICA, is gebleken dat andere opleidingen vaak een mix aan toetsinstrumenten inzetten en dat volledige beoordeling van een student op basis van de summatieve competentiebeoordeling uitzonderlijk is. Bij de opleidingen binnen ICA bijvoorbeeld geldt dat nooit één blok van vijftien EC alleen via portfoliobeoordeling wordt getoetst. Binnen de betreffende opleidingen worden ook regelmatig deeltoetsen gehanteerd voor curriculumonderdelen waarvoor de student een voldoende resultaat moet hebben behaald alvorens hij of zij aan de SCB kan deelnemen.

Overige opmerkingen

1. Dat de gecommiteerde akkoord moet gaan met het oordeel van de assessoren en daarvoor moet tekenen werd mondeling toegelicht, maar is niet op schrift gesteld.
2. Studenten mogen minoren op niveau 2 afronden als de modules als verbredend in plaats van verdiepend worden gevolgd. In de cijferregistratie is het onderscheid echter niet zichtbaar, hetgeen de vraag oproept hoe wat dit aspect betreft het niveau wordt bewaakt. Overigens is deze werkwijze in de OER c.q. het opleidingsstatuut in het geheel niet beschreven.
3. In tegenstelling tot wat het Opleidingsstatuut beschrijft heeft de examencommissie in de praktijk geen rol bij het ontvankelijk verklaren van de student voor deelname aan de SCB (OER art 5.3 lid 4).
4. De deeltijdopleiding richt zich op de doelgroep werkende MBO-ers. De precieze rol van de werkplek in de opleiding is onduidelijk. Naast de eerste 60 EC van de opleiding kan de betreffende student 45 EC aanvullend vrijgesteld krijgen. Aan welke eisen de werkplek daarvoor moet voldoen en om welke curriculumonderdelen het gaat is niet vastgelegd.

Informatica en Communicatie Academie (ICA)

Aanleiding voor het gesprek met vertegenwoordigers van de ICA waren uitlatingen van een medewerker van dit instituut in een televisie-uitzending in 2010 over 'genadezjes'. Leidinggevenden en collega's herkenden dit beeld niet. Het probleem dat in de uitzending aan de orde is geweest is een probleem dat inherent is aan elke vorm van beoordeling. Deze uitzending was al eerder opgenomen en is uiteindelijk in een uitzending over diplomafraude als item gemonteerd. Hierdoor kreeg het een geheel andere lading. Binnen de ICA is naar aanleiding van de uitzending uitvoerig gediscussieerd en bekeken of daadwerkelijk van een problematische situatie sprake was. Dat blijkt ook uit de documentatie die de inspectie heeft ingezien. De examencommissie is een onderzoek gestart naar beoordelingen van afstuderen. Conclusie was dat in drie procent van de afstudeerbeoordelingen sprake is van een 'discutabele' situatie in die zin dat er twijfel is of net wel of net niet een voldoende betreft. De inspectie ziet geen aanleiding te veronderstellen dat hier een specifiek probleem onder ligt dat risico's met zich mee zou brengen voor het niveau van de opleiding.

Final year opleiding Fysiotherapie

In de enquête die de inspectie in augustus 2010 onder alle instellingen voor hoger onderwijs uitzette gaf de HAN aan voor de opleiding fysiotherapie een alternatief afstudeertraject aan te bieden. Het betreft een final year voor studenten uit Duits-

land die aan de HAN hun bachelordiploma behalen. De opleiding tot fysiotherapeut in Duitsland beslaat drie jaar en de studenten die aan de HAN verder willen studeren volgen een speciale 'Vorbereitungskurs' om de aansluiting met het programma in Nederland goed te kunnen maken. Docenten van de opleiding in Nederland zijn nauw betrokken bij het Duitse curriculum. Zij gaan zo'n vijf keer per jaar naar Duitsland om goede afstemming te behouden. De instroom is echter beperkt - zo'n tien studenten per jaar - en de variant wordt afgebouwd. In september 2011 zal de laatste groep studenten aan het final year-traject beginnen. De inspectie ziet geen aanleiding te veronderstellen dat hier risico's zijn voor het niveau van de opleiding.

Interne financiering en beloning

Deze onderwerpen zijn kort aan de orde geweest. Voor wat betreft de interne financiering worden in grote lijnen de parameters van de landelijke bekostiging gehanteerd. Voor wat betreft de beloning van docenten geldt dat binnen de HAN doorgroei in de functie mogelijk is in de vorm van een jaarlijkse periodiek. Dit is afhankelijk van de beoordeling door de direct leidinggevende aan de hand van performancecriteria. In de antwoordbrief d.d. 29 november schrijft de HAN: 'Voor de functie van 'docent' betreft een van de performancecriteria de kernactiviteit 'toetsen en assessments', docenten worden hierbij onder meer beoordeeld op het resultaat 'objectieve beoordeling van de mate waarin de student het gewenste niveau heeft bereikt door het afgeven van studiepunten'. In het gesprek werd toegelicht dat niet letterlijk wordt bedoeld dat de docent wordt beoordeeld op hoeveel studiepunten hij toekent, maar dat de nadruk ligt op de waarborg van objectieve beoordeling. Dit criterium wordt bovendien in samenhang beoordeeld met ongeveer tien andere criteria. De P&O-adviseur stelt nadrukkelijk dat individuele prestatieafspraken waar eenzijdig aandacht is voor het vergroten van het rendement niet aan de orde zijn.

CONCLUSIES

Opleiding Werktuigbouwkunde

1. Er heeft zich bij de inspectie een signaalgever gemeld met zorgen over de kwaliteit van de toetsing en beoordeling binnen de opleiding Werktuigbouwkunde. Op basis van het huidige onderzoek onderschrijft de inspectie deze zorgen. Alle onderdelen van de opleiding worden via een zogenaamde summatieve competentiebeoordeling (SCB) getoetst, waarbij twee assessoren de student beoordelen op basis van zijn portfolio met zelfgemaakt werk. De inspectie ziet in de wijze waarop de opleiding Werktuigbouwkunde dit systeem van beoordeling van studenten heeft geïmplementeerd de volgende tekortkomingen.
  - a. In verband met de beperkte beschikbaarheid van onderliggend materiaal heeft de inspectie niet zelf uit de totale studentenpopulatie een steekproef kunnen nemen van portfolio's en bijbehorende beoordelingen. Na een eerste bezoek zijn negen portfolio's onderzocht. In geen van de negen onderzochte portfolio's waren de beoordelingsformulieren aanwezig. In twee gevallen werd een ingevuld formulier aangetroffen dat niet conform het formele beoordelingsformulier was. Er is veel sprake van groepswerk; de individuele bijdrage van studenten is daarbij slecht zichtbaar. Tijdens een tweede bezoek heeft de inspectie zes studentdossiers ingezien, inclusief de bijbehorende beoordelingen.
  - b. De documentatie is ontoereikend. De onderwijs- en examenregeling, het opleidingsstatuut en onderliggende documenten bevatten onvoldoende informatie over de algemene werkwijze bij de toetsing, de eisen die aan het portfolio worden gesteld, de beoordelingscriteria, de cesuur, de relatie tussen het bewijsmateriaal en de te realiseren kwalificaties.
  - c. Goede richtlijnen om studenten te beoordelen en uitslagen vast te stellen ontbreken. Er zijn geen beoordelingscriteria en onderliggende normen geformuleerd in aanvulling op de veelal vrij algemeen geformuleerde competentie-indicatoren.
  - d. De beoordeling van individuele studenten is onvoldoende gedocumenteerd. Competentie-indicatoren worden veelal clustergewijs beoordeeld en de beoordelingen worden hoogstens in summiere bewoordingen toegelicht.
  - e. Dertien van de vijftien docenten zijn als assessoren bevoegd een SCB af te nemen voor elk curriculumonderdeel. Daarmee berust de beoordeling van studenten eenzijdig op het vertrouwen in de deskundigheid en oordeelsvorming van de afzonderlijke assessorenduo's.
  - f. Gebleken is dat niet alle medewerkers van de opleiding zich kunnen vinden in de beoordelingssystematiek. Door de opleiding is dit als knelpunt erkend

- en benoemd. Dit is één van de redenen dat onder begeleiding van externe deskundigen de toetsing momenteel wordt onderzocht.
2. De OER van de opleiding geeft geen volledig beeld van het onderwijs en de examinering zoals de wetgever dat in artikel 7.13 van de WHW beoogt. Ook de OER en het Opleidingsstatuut samen – de OER maakt deel uit van het Opleidingsstatuut van de opleiding - bevatten niet alle informatie die de WHW ten aanzien van de OER voorschrijft. Zo is geen adequate informatie aanwezig over de eindkwalificaties, de inhoud van de curriculumonderdelen en de toetsing daarvan. Daarnaast ontbreekt in de OER adequate informatie over belangrijke curriculumonderdelen als de stage en het afstuderen. Ook is het onderscheid tussen de opleidingsvarianten niet helder beschreven, evenmin als de voorwaarden voor instroom in de deeltijdopleiding en de eisen die daarbij aan de werkplek worden gesteld. De OER biedt daardoor onvoldoende houvast aan studenten, docenten, examinatoren, examencommissie en management van de opleiding en biedt onvoldoende rechtszekerheid aan studenten.
  3. De examencommissie vervult niet de volledige taak die haar op grond van de WHW is opgedragen. Gelet op de situatie zoals hiervoor beschreven kan niet worden gesteld dat de examencommissie op objectieve en deskundige wijze vaststelt of een student voldoet aan de voorwaarden die de OER stelt ten aanzien van kennis, inzicht en vaardigheden die nodig zijn voor het verkrijgen van een graad. Richtlijnen om studenten te beoordelen en uitslagen vast te stellen ontbreken. Ook is het onwenselijk dat een functionaris die coördinerende en deels ook leidinggevende taken vervult deel uitmaakt van de examencommissie. Daarmee wordt niet voldaan aan art. 7.12 van de WHW zoals deze geldt na de invoering van de Wet versterking besturing per september 2010.
  4. Examinatoren worden geautoriseerd via de toegang tot de cijferregistratie. Dit voorziet in ieder geval voor een deel het beoogde effect, namelijk dat zorgvuldig wordt omgegaan met toetsings- en examineringsbevoegdheden. Examinatoren toetsen ook onderdelen van het curriculum waarvan zij niet het onderwijs verzorgen.
  5. De gewaarmerkte kopieën van getuigschriften voldoen aan de WHW. De informatie op het diplomasupplement voldoet aan de WHW. De opleiding hanteert nog niet het Europese format dat sinds september 2010 op grond van artikel 7.11 lid 4 is voorgeschreven.

Informatica en Communicatie Academie (ICA)

6. De uitlatingen van een medewerker van de Informatica en Communicatie Academie in een televisie-uitzending in 2010 over 'genadezesjes' werd door leidinggevenden en collega's binnen het instituut niet als opleidings specifiek probleem herkend. Het probleem dat in de uitzending aan de orde kwam is inherent aan elke vorm van beoordeling. Binnen het instituut is naar aanleiding van de uitzending uitvoerig gediscussieerd en onderzocht of daadwerkelijk van een problematische situatie sprake was. Dit bleek niet het geval. De inspectie heeft geen aanwijzingen dat het niveau van de opleiding hier op enige wijze in het geding is.

Final Year opleiding Fysiotherapie

7. Het alternatieve afstudeertraject dat de HAN meldde in de enquête van augustus 2010 betreft een final year voor studenten uit Duitsland die aan de HAN hun bachelor diploma behalen. De opleiding tot fysiotherapeut in Duitsland beslaat drie jaar en de studenten die aan de HAN verder willen studeren volgen een speciale 'Vorbereitungskurs' om de aansluiting met het programma in Nederland goed te kunnen maken. Docenten van de opleiding in Nederland zijn nauw betrokken bij het Duitse curriculum. In september 2011 zal de laatste groep studenten aan het final year-traject beginnen. De inspectie ziet voor het overige geen aanleiding te veronderstellen dat hier risico's zijn voor het niveau van de opleiding.

VERVOLG

De inspectie heeft het instellingsbestuur verzocht voor 1 september 2011 de geconstateerde tekortkomingen te herstellen en uiterlijk per die datum informatie te verstrekken op basis waarvan de inspectie zich een oordeel kan vormen over de gerealiseerde verbeteringen. De inspectie heeft de NVAO gevraagd onderzoek te doen naar de standaard *toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties* die deel uitmaakt van het accreditatiekader. Voor de opleiding Werktuigbouwkunde wordt van dertig afgestudeerden het eindniveau onderzocht. Over het tijdstip waarop dit onderzoek plaatsvindt en de wijze waarop het wordt uitgevoerd wordt met u overlegd.

BIJLAGE 7b ZIENSWIJZE INSTELLINGSBESTUUR

Zienswijze van het College van Bestuur van de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen naar aanleiding van de rapportage van de inspectie inzake het onderzoek naar alternatieve afstudeertrajecten.

Bij dezen ontvangt u onze reactie op uw bevindingen. Deze reactie is gebaseerd op uw concept van 20 april jl.

Uw onderzoek startte vanuit de zorg dat ook bij de HAN zogenaamde alternatieve afstudeertrajecten zouden bestaan. Om te beginnen is het goed om vast te stellen dat u tot de conclusie bent gekomen dat dit niet het geval is. Ook dat u voor de door u onderzochte opleidingen bij de Informatica en Communicatie Academie (ICA) en bij Fysiotherapie geen aanleiding ziet '... te veronderstellen dat hier risico's zijn voor het niveau van de opleiding'. Vandaar dat onze reactie zich beperkt tot uw conclusies over de toetsing en beoordeling van studenten bij de opleiding Werktuigbouwkunde.

Verbeteringen

Allereerst erkennen en herkennen wij een aantal van uw bevindingen. Het gaat hier om de geconstateerde *procedurele* tekortkomingen bij de schriftelijke vastlegging en verwerking van gegevens rondom de toetsing en beoordeling van studenten Werktuigbouwkunde (WTB). Voordat uw medewerkers hun eerste bezoek begin maart aankondigden, waren er op dit punt al verbeteringen in gang gezet bij de opleiding WTB. Die waren en zijn gewoon nodig.

Deze geconstateerde procedurele tekortkomingen zullen we ruim voor aanvang van het volgende studiejaar hebben weggewerkt. U nodigt ons uit voor 1 september geconstateerde tekortkomingen te herstellen. U bent uitgenodigd om eerder, dat wil zeggen begin juli, bij de opleiding WTB vast te komen stellen dat deze zaken op orde zijn. Bovendien kunnen wij u dan inzicht geven in hoe de examenzittingen zijn verlopen. De verbeteringen die u dan aantreft zijn:

- de volledige en correcte invulling van de beoordelingsformulieren;
- het schriftelijk per besluit vastleggen van de aanwijzing van examinatoren;
- het schriftelijk vastleggen van instructies aan geëxamineerden bij examens.

In het nieuwe opleidingsstatuut met de onderwijs- en examenregeling (OS/OER) dat met ingang van het nieuwe studiejaar geldt, nemen we tevens een scherpere operationalisering van competentie-indicatoren op. De nieuwe OS/OER is een neerslag van het nieuwe toetsbeleid zoals dat de afgelopen periode bij WTB is ontwikkeld.

Juridische basis

Uw rapport helpt om scherp te krijgen waar de opleiding procedureel scherp te werk moet gaan. Echter, op een aantal essentiële punten delen we uw visie niet. Wij staan voor de kwaliteit van onze opleiding Werktuigbouwkunde, en zien niet in dat de genoemde procedurele tekortkomingen aanleiding zijn om tot het oordeel 'zorgelijk' te komen.

Om te beginnen kunnen wij op een aantal punten uw hantering en interpretatie van de betreffende wettelijke voorschriften niet volgen. Voordat uw medewerkers een tweede bezoek brachten aan WTB, hebben wij dat schriftelijk al aangegeven. Ook na dat bezoek en uw recente schriftelijke reactie op onze feitelijke correcties en aanvullingen, blijft de juridische grondslag ons onduidelijk. Nu het op openbaarmaking aankomt, zullen wij onze zienswijze nogmaals geven. (De gedetailleerde repliek en puntsgewijze onderbouwing vindt u in de bijlage, die wij graag inclusief deze brief opgenomen zien in uw rapportage.)

Uw constatering dat de inhoud van de opleiding en de examens onduidelijk zou zijn, kunnen we met het wettelijke voorschrift in de hand weerleggen. Het onderwijs- en examenreglement (OER) bij WTB voldoet aan alle formele vereisten die de wet ons voorschrijft. Evenzeer geldt dit voor de voorgeschreven beschrijving van het verschil tussen de deeltijd- en voltijdopleiding. Het is ons – ondanks eerder commentaar – niet duidelijk hoe u tot de slotsom komt dat dit onderscheid niet helder is beschreven. De OER en in het bijzonder de relevante en essentiële bijlagen van het reglement getuigen namelijk van het tegendeel (*bijlage 3A 'Beschrijving onderwijseenhe-*

den voltijd', bijlage 4A 'Beschrijving summatieve competentiebeoordeling voltijd, bijlage 3B 'Beschrijving onderwijseenheden deeltijd en bijlage 4B 'Beschrijving summatieve competentiebeoordeling deeltijd'). Deze bijlagen omschrijven expliciet en in detail het onderwijs van onze voltijdse variant en onze deeltijdse variant.

Examencommissie

Uw oordeel dat de borging van de kwaliteit van examens en tentamens door de examencommissie niet op orde zou zijn, mist onderbouwing. De inspecteur heeft hier slechts één enkele vraag over één deelaspect gesteld. Die vraag is in onze ogen adequaat en consistent door alle betrokkenen beantwoord. Toch oordeelt u over de hele linie van dit aspect negatief. Los van het feit dat wij vinden dat de kwaliteitsborging er feitelijk wel is, denken wij dat hier het predicaat 'geen oordeel' formeel het correcte zou zijn.

Overigens is het wel zo dat wij het van belang vinden om de examencommissies bij de opleidingen van de HAN verder te professionaliseren. Mede naar aanleiding van de door u genoemde nieuwe wetgeving gaan we dit HAN-breed verder doorvoeren om de onafhankelijkheid en externe betrokkenheid bij examinering nog beter te regelen en zeker te stellen.

Vertrouwen

Uw eindoordeel over de manier van toetsing en beoordeling, dat wij op goede gronden denken te kunnen weerleggen, heeft hoe dan ook zijn weerslag op de gehele WTB-opleiding en op de kwaliteitsperceptie door derden. Dat is ernstig. Als we de kwaliteit van deze tot eind 2012 geaccrediteerde opleiding in ogenschouw nemen, is die zeer waarschijnlijke reputatieschade niet terecht. De huidige studenten waarderen het niveau en de actualiteit van de opleiding positief (respectievelijk 85% en 91%); het beroepenveld is eveneens positief. Wij staan voor de kwaliteit van de opleiding, haar docenten, studenten en afgestudeerden.

Accreditering

U weet dat we aan de vooravond staan van een accreditering. Wij hechten op dit punt zeer aan zorgvuldigheid. Wij begrijpen dat u goed kennis wilt nemen van deze accreditering en dat u de NVAO wilt vragen om een aantal van uw zorgpunten mee te nemen. Dat kan wat ons betreft ook best tot een verzwaring van de procedure leiden. Wij werken daar graag aan mee, gesterkt door het vertrouwen in kwaliteit en niveau van de opleiding. Maar bovenal hebben wij er natuurlijk ook belang bij dat die kwaliteit boven elke twijfel verheven is. Wij stemmen er dan ook mee in om de bestaande procedure bij het bekijken van afstudeerwerk te verzwaren. Dat kan - aansluitend bij de standaardprocedure van NQA en in lijn met uw voorstel - door vergroting van het aantal *ad random* gekozen afstudeerwerken. Eenzelfde aanpak kan voor de afstudeerwerken die wij zelf aan de commissie voorleggen, met bijbehorende verantwoording en uitleg van de conclusies.

Behalve op zorgvuldigheid, willen wij ook aandringen op voldoende tempo. Graag overleggen we met u over de exacte vormgeving. Dat we tempo zouden moeten willen maken, is vooral om ervoor te zorgen dat we elke twijfel die leeft rondom deze opleiding zo snel mogelijk (in elk geval ruim voor het begin van het nieuwe studiejaar) kunnen wegnemen. Onze medewerkers verdienen dat, onze studenten verdienen dat.

Afgestudeerden

Wij staan voor de kwaliteit van deze opleiding. Uiteraard is het nog veel belangrijker dat ook het relevante bedrijfsleven de kwaliteit en competenties van de afgestudeerden goed waardeert. Evaluatieonderzoek wijst ondubbelzinnig in die richting. Zowel een kwalitatief onderzoek onder alumni als onder begeleiders van bedrijven waar de afstudeeropdracht is vervuld, geeft een score van ruim voldoende tot goed.

Bijzonder van belang vinden wij in dit verband de directe betrokkenheid van vertegenwoordigers van bedrijven in de eindbeoordeling van studenten. De examens bij WTB zijn vanuit die insteek ingericht: bij elk eindexamen is behalve de bedrijfsbegeleider van de student bij de afstudeeropdracht, altijd een onafhankelijke geëncommitteerde uit het bedrijfsleven betrokken. Dat is een zware, zorgvuldige én onafhankelijke procedure.

Toetsbeleid

In het eerste deel van deze brief refereerde ik al kort aan de verfijning van het hui-

dige toetsstelsysteem waarmee de opleiding sinds begin dit studiejaar bezig is. U wijst in uw rapportage ook op de verschillen van inzicht die er over de manier van beoordeling bestaan bij WTB. De opleiding is momenteel bezig met een verbeteringsplan bij de toetsing, daarbij geholpen door externe deskundigen. Dit zal leiden tot adviezen voor verbetering van de kwaliteit van toetsing en beoordeling bij WTB. U bent uitgenodigd om ook daar kennis van te nemen begin juli.

Tot slot

Wij hopen dat wij u met deze brief (en bijlage) onze gemengde gevoelens kenbaar hebben kunnen maken. We (h)erkennen de punten die tekortschieten, maar hebben ook een duidelijk verschil van inzicht over de hantering en interpretatie van wettelijke voorschriften bij de toetsing en beoordeling van studenten.

BIJLAGE

Feitelijke onjuistheden in concept openbare rapportage over de opleiding WTB

Algemeen

In het overzicht van beoordelingspunten wekt de inspectie de suggestie dat zij oordeelt op basis van juridische criteria. Wij zijn van oordeel dat die basis ontbreekt, en hebben daarbij de volgende overwegingen:

1. Gedurende de gesprekken en briefwisselingen met de inspectie is de formulering van de criteria telkens gewijzigd en komt deze steeds verder af te staan van de wettelijke formulering, terwijl die criteria wel onder hetzelfde kopje met wetsartikel zijn blijven staan.
Wij roepen de inspectie op om correcte WHW-criteria in haar bevindingen, conclusies, oordelen en schema te hanteren.
2. Terwijl de formuleringen van de wettelijke (beoordelings)criteria in de tekst telkens zijn gewijzigd, geldt dat niet voor de overwegingen zelf. Dit heeft tot gevolg dat de bevindingen en conclusies uiteindelijk niet dragend gemotiveerd zijn.
Ergo, bevindingen, overwegingen, conclusies en oordeel in de tekst moeten helder zijn gerelateerd aan de juiste wettekst, en ook aan een zichtbare en te verantwoorden interpretatie van de wettekst.
3. De inspectie past wetsbepalingen die sinds 1 september 2010 gelden zonder enige motivering toe op het handelen van vóór die datum.
Wij zijn van oordeel dat de inspectie het object van onderzoek - de afgestudeerden 2008/2009 en 2009/2010 - moet beoordelen aan de hand van de toen vigerende regelgeving.

*In het onderstaande **de vragen die de inspectie heeft gehanteerd** bij de beoordeling en daarop een **onjuist antwoord** heeft gegeven*

Onderwijs- en examenregeling (OER), WHW 7.13

Vraag 2 van de inspectie: Zijn de inhoud van de opleiding en van de examens duidelijk?

De inspectie geeft hierop een negatief antwoord. Volgens de HAN is dat geheel ten onrechte; er is sprake van voldoende duidelijkheid, desgewenst zelfs van 'adequaat en helder'. Onze conclusie: de inspectie hanteert een zwaardere inhoudelijke eis dan de wet toen voorschreef. Desalniettemin voldoet de onderzochte regelgeving van de HAN aan deze eis. Onze overwegingen die tot deze conclusie hebben geleid:

1. Toen geldende tekst 7.13 lid 2: 'ten minste geregeld'
2. De eerst geïntroduceerde en nu weer weggelaten term 'omschreven' laat onverlet dat de wet 'geregeld' voorschrijft.
3. Wij zijn het in essentie eens met het normenkader op dit punt: de inhoud van opleiding en examens dienen voor betrokkenen duidelijk te zijn. Volgens alle betrokkenen - studenten, opleidingscommissie, faculteitsraad, medezeggenschapsraad, docenten, examencommissie, voorlichters, College van Beroep etc. - is aantoonbaar aan dit criterium voldaan. Voor de inspectie

kennelijk (en ten onrechte) niet vanwege invulling 'transparantie en volledigheid'.

4. De inhoud van de opleiding en de examens zijn duidelijk geregeld (en omschreven) in de OER in onder meer de artt. 1.2, 1.4, 1.5, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 2.5, 3.1, 5.1, 5.2, 5.3, 5.4, 5.6, 5.8, 5.9, 5.10, 5.11, 6.1, 6.2, 6.3, 6.4, 6.5, 8.1, 8.2 en in het OS in onder meer 2.2, 3, 4, 5.1 t/m 5.5, 6, 7.1 t/m 7.6, 8, 9, Bijlage 1, 3a, 3b en 4 en bovendien nog nader omschreven in de elektronische leeromgeving (als aangetoond tijdens verificatieonderzoek).

Vraag 3: Zijn de te realiseren eindkwalificaties duidelijk?

Dit is een even vage als onjuiste juridische formulering. De juiste luidt: worden in de OER ten minste de kwaliteiten op het gebied van kennis, inzicht en vaardigheden die een student zich bij beëindiging van de opleiding moet hebben verworven duidelijk beschreven?

In tegenstelling tot de inspectie zijn wij van mening dat 'ja' het enige antwoord kan zijn. Evenals bij het punt hierboven is onze conclusie dat de inspectie een zwaardere inhoudelijke eis hanteert dan de wet toen voorschreef. Desalniettemin voldoet de onderzochte regelgeving van de HAN aan deze eis. Onze overwegingen die tot deze conclusie hebben geleid:

1. Toen geldende tekst 7.13 lid 2: 'ten minste geregeld'
2. De eerder geïntroduceerde en nu weggelaten term 'omschreven' laat onverlet dat de wet 'geregeld' voorschrijft.
3. De HAN is het niet eens met het normenkader dat de inspectie hanteert op dit punt. Alle betrokken - studenten, opleidingscommissie, faculteitsraad, medezeggenschapsraad, docenten, examencommissie, voorlichters, College van Beroep etc. - vinden dat aantoonbaar aan dit duidelijkheidscriterium is voldaan. Voor de inspectie kennelijk niet doordat zij verwacht dat de eindkwalificaties gerelateerd worden aan de fasen in de opleiding en aan afzonderlijke programmaonderdelen. Het eerste is onbegrijpelijk; eindkwalificaties betreffen immers het eindpunt van de opleiding. Aan het tweede wordt voldaan dankzij de beroepstakensystematiek.
4. De eindkwalificaties zijn duidelijk geregeld (en omschreven) in de OER in onder meer de artikelen 1.4, 2.2, 2.3, 2.4, 2.5, 5.1, 5.4, 5.9, 5.10, 6.4, 6.5, 8.1 en in het OS in onder meer 2.2, 3, 4.2.1, 4.3.1, 5.1 t/m 5.4, 6, 7.1 en 7.2, Bijlage 1, 3a, 3b en 4.

Vraag 4: Is de studielast als geheel en per onderwijseenheid (OWE) duidelijk?

Ook hier is de juridische formulering van de vraag onjuist en moet luiden: worden in de OER ten minste de studielast van de opleiding en van elk van de daarvan deel uitmakende onderwijseenheden geregeld?

De inspectie oordeelt dat dit 'deels' het geval is. Het antwoord is volgens ons 'ja'. De onderzochte regelgeving van de HAN voldoet aan de juiste eis, ook in het licht van de doelstelling van duidelijkheid voor alle betrokkenen. De inspectie hanteert hier een foutieve inhoudelijke eis. Tot deze conclusie zijn we gekomen, om de volgende redenen:

1. Toen geldende tekst 7.13 lid 2: 'ten minste geregeld'
2. De eerder geïntroduceerde en nu weggelaten term 'omschreven' laat onverlet dat de wet 'geregeld' voorschrijft.
3. De HAN is het niet eens met het normenkader op dit punt. Artikel 7.14 WHW (beoordeling OER door instellingsbestuur) schrijft niet voor dat de criteria hiervoor in de OER zelf worden opgenomen. Alle betrokkenen - studenten, opleidingscommissie, faculteitsraad, medezeggenschapsraad, docenten, examencommissie, voorlichters, College van Beroep etc. - vinden dat aantoonbaar aan dit duidelijkheidscriterium is voldaan. Voor de inspectie kennelijk (en ten onrechte) niet doordat zij verwacht dat de OER informatie biedt over onderbouwing op grond van welke normen programmaonderdelen een zeker aantal EC aan studiebelasting met zich meebrengen. Dat is onjuist; immers 7.14 spreekt over de beoordeling van 'studielast die voortvloeit uit,' niet over de 'studielast als normatief onderbouwd in' de OER.

4. De studielast is duidelijk geregeld (en omschreven) in de OER in onder meer de artikelen 2.1, 2.2., 2.3, 2.4, 3.1, 5.1, 6.2, 8.1 en in het opleidingsstatuut (OS) in onder meer 4, 5, 6, 7, 8, 9, Bijlage 1, 3a, 3b en 4.

Vraag 6: Zijn de opleidingsvarianten goed beschreven?

De juiste juridische formulering moet luiden: wordt in de OER ten minste de voltijdse, deeltijdse of duale inrichting van de opleiding geregeld?

Ons antwoord luidt 'ja', de onderzochte regelgeving van de HAN voldoet aan de wettelijke eis ook in het licht van de doelstelling van duidelijkheid voor alle betrokkenen. Het negatieve oordeel van de inspectie is ook hier onjuist, om de volgende redenen:

1. Toen geldende tekst 7.13 lid 2: 'ten minste geregeld'
2. De term 'beschreven' laat onverlet dat de wet 'geregeld' voorschrijft.
3. De HAN is het eens met het normenkader op dit punt, te weten dat de verschillen tussen de deeltijdvariant en de voltijdvariant voldoende duidelijk moeten worden. Ook hier is volgens alle betrokkenen bij de opleiding aantoonbaar aan dit criterium voldaan. Het is onduidelijk waarom dit voor de inspectie niet geldt.
4. De voltijdse en deeltijdse inrichting van de opleiding is duidelijk geregeld (en beschreven) in de OER in art. 1.5 in relatie tot onder meer de artikelen 3.1, 5.1, 5.3, 5.4, 6.2, 6.3, 6.4, 6.5 en 8.1 en in het OS in onder meer 5, 6, 8, 9, Bijlage 1, 3a, 3b, 4, 8 en 9.

Vraag 9: Zijn de gronden voor het verlenen van vrijstellingen duidelijk?

De juiste juridische formulering om dit punt te beoordelen luidt: worden in de OER ten minste de gronden waarop de examencommissie voor eerder met goed gevolg afgelegde tentamens of examens in het hoger onderwijs, dan wel voor buiten het hoger onderwijs opgedane kennis of vaardigheden, vrijstelling kan verlenen van het afleggen van een of meer tentamens?

Het antwoord moet zijn 'ja' i.p.v. 'deels'. De onderzochte regelgeving van de HAN voldoet aan de wettelijke eis. Wat betreft de gronden voor vrijstelling is er ook duidelijkheid; die zijn er niet. De gronden om vanwege EVC (eerder verkregen competenties) te voldoen aan de kwalificaties voor de tentamens zijn eveneens duidelijk. Deze zijn identiek aan de gronden voor deelname aan het geprogrammeerde onderwijsaanbod.

Ons antwoord en de conclusie ontlenen wij aan de volgende punten:

1. Art. 7.13 lid 2 onder r schrijft voor dat de OER de gronden voor vrijstelling van het afleggen van een of meer tentamens regelt.
2. In dit geval is er van dergelijke vrijstellingen geen sprake. Doordat de OER van de opleiding WTB regelt dat deze gronden er niet zijn, voldoet deze OER aan de wet.
3. De HAN is het eens met het normenkader op dit punt, te weten dat indien er gronden zijn, deze in de OER instellingspecifiek moeten worden geregeld.
4. Ten overvloede: bij deze opleiding wordt de examencommissie niet benaderd met een vrijstellingsverzoek, maar wordt de student op basis van het elders verzameld bewijs opnieuw getoetst en beoordeeld in een summatieve competentiebeoordeling. Dit is volledig congruent met de toetsing en beoordeling van de student op basis van het verzamelde bewijs in de onderwijs-eenheden. De gronden op welke de student slaagt, zijn daarmee duidelijk geregeld in de OER en het OS; zie onder meer de artikelen 5.2 lid 2 en 5.3 lid 3 in relatie tot de artikelen 1.2, 1.4, 1.5, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 2.5, 3.1, 5.1, 5.2, 5.3, 5.4, 5.6, 5.8, 5.9, 5.10, 5.11, 6.1, 6.2, 6.3, 6.4, 6.5, 8.1, 8.2 en tot het OS in onder meer 2.2, 3, 4, 5.1 t/m 5.5, 6, 7.1 t/m 7.6, 8, 9, Bijlage 1, 3a, 3b en 4.

Examencommissie (WHW 7.12, 7.12a en 7.12b)

Na invoering van de Wet versterking besturing (WVB) per 1 september 2010

Vraag 5: Stelt de commissie vast of een afgestudeerde de eindkwalificaties beheerst?

Deze vraagstelling moet veranderen in een juridisch juiste formulering: stelt de examencommissie op objectieve en deskundige wijze vast of een student voldoet aan

de voorwaarden die de OER stelt ten aanzien van kennis, inzicht en vaardigheden die nodig zijn voor het verkrijgen van een graad?

Vraag 6: Waarborgt het instellingsbestuur onafhankelijk/deskundig functioneren?

In onze visie is hier de juridisch juiste formulering: draagt het instellingsbestuur er zorg voor dat het onafhankelijk en deskundig functioneren van de examencommissie voldoende wordt gewaarborgd?

Vraag 7: Zijn er richtlijnen en aanwijzingen om tentamens te beoordelen?

Juridisch juiste formulering: Stelt de examencommissie richtlijnen en aanwijzingen binnen het kader van de OER vast om de uitslag van tentamens en examens te beoordelen en vast te stellen?

Vraag 8: Borgt de examencommissie de kwaliteit van tentamens en examens?

Juridisch is volgens de HAN juiste formulering: borgt de examencommissie de kwaliteit van tentamens en examens onverminderd de taak en bevoegdheden van de examinatoren?

Onze bevinding: het oordeel 'nee' van de inspectie op deze vier punten is ongefundeerd. De inspectie kan geen weet hebben van de huidige staat van implementatie aan de opleiding WTB van de nieuwe regelgeving inzake examencommissies. De HAN vindt dat hier 'geen oordeel' van toepassing moet zijn.

De inspectie is namelijk niet 'nagegaan of en in hoeverre de examencommissie invulling geeft aan haar nieuwe taak'. Volgens onze waarneming was het object van onderzoek de tentaminering en examinering tot en met studiejaar 2009-2010. De inspecteur heeft tijdens zijn bezoek op 3 maart jl. hierover één enkele vraag gesteld, namelijk de vraag aan de examencommissieleden of zij op de hoogte waren van de nieuwe rol en verantwoordelijkheden van de examencommissie. De leden hebben gemotiveerd geantwoord dat dit zo is. Dit kan bezwaarlijk als 'nagegaan of en in hoeverre' worden geduid. Tijdens het tweede, (verificatie)bezoek is op geen enkele wijze dit thema aan bod geweest. (Wel heeft HAN de inspecteur er op gewezen dat de toen aanwezige portfolio's van 2010-2011 waren. Dit is als zodanig geen probleem doordat de portfolio's in essentie niet anders zijn dan het jaar daarvoor en bijgevolg voor het onderzoek ingezet konden worden.)

Examinatoren (WHW 7.12c)

*Dit is feitelijk onjuist. Gezien het object van onderzoek dient dit te luiden **Examinatoren (WHW 7.12)***

Vraag 3: Zijn alle examinatoren bevoegd en deskundig?

Deze vraag is in latere instantie toegevoegd. Het is geen wettelijk criterium, maar een normstelling die niet thuishoort in een vragenschema dat de suggestie van wettelijk beoordelingskader heeft.

Het oordeel van de inspectie ('deels') is in dit kader irrelevant en is daarnaast ook onjuist, want alle examinatoren zijn wel degelijk bevoegd en deskundig.

Voor onze motivering zie 1 en 2 hierboven. Bovendien is tijdens het verificatiebezoek van elke examiner het CV ter inzage gegeven en is nog eens de systematiek van aanwijzing als examiner, de systematiek van beoordeling door twee examinatoren, eventueel met raadpleging van derdedeskundigen en de systematiek van geëncommitteerden en betrokkenen uit het beroepenveld uitgelegd. Dit zijn afdoende 'aanvullende maatregelen om voldoende inhoudsdeskundigheid te garanderen' zoals het normenkader het stelt.

Vraag 4: Naleving regels toetsontwikkeling/normering/registratie geborgd?

Hier geldt hetzelfde als hierboven bij vraag 3. Het is geen wettelijk criterium, maar een normstelling die niet thuishoort in een vragenschema dat de suggestie van wettelijk beoordelingskader heeft.

Onze conclusie op dit punt is dat de naleving van de regels toetsontwikkeling en een deel van de regels registratie worden geborgd; de borging van de regels normering en een deel van de regels registratie zijn voor verbetering vatbaar.

ring vatbaar. In tegenstelling tot de inspectie is de HAN dus van oordeel dat de onderhavige naleving van regels 'deels' is geborgd.

Het gaat hier om een manifeste exponent van onze kwaliteitszorg en uiteraard de accreditatie.

Uit het normenkader kunnen we afleiden dat de inspectie hier doelt op de mate waarin interne regels worden nageleefd. Wij erkennen dat op het punt van normering en voor een deel op het punt van registratie (hantering papieren beoordelingsformulieren) de administratieve documentatie tekortschiet. Op het punt van toetsontwikkeling en deels op het punt van registratie (de invoering in het studenteninformatiesysteem) is dit wel op orde.

BIJLAGE 8 HOGESCHOOL INHOLLAND

OPLEIDING BEDRIJFSECONOMIE HAARLEM

Totaalbeeld	Zeer zwak
Aanleiding	Geen directe aanleiding; het betreft een verificatieopleiding.
Algemene conclusie	De inspectie constateert diverse tekortkomingen die aanzienlijke vragen oproepen over de borging van het eindniveau van afgestudeerden. De naleving van de Wet op het hoger onderwijs is onvoldoende. De NVAO constateert op basis van een steekproef dat acht van de 25 afgestudeerden niet het HBO-bachelorniveau hebben bereikt. Al met al schiet de kwaliteit te kort.
OER	De OER geeft geen volledig beeld van het onderwijs en de examinering zoals de wetgever dat in artikel 7.13 van de WHW beoogt. De OER biedt onvoldoende houvast aan studenten, docenten, examinatoren, examencommissie en management van de opleiding en onvoldoende rechtszekerheid aan studenten.
Examencommissie	De examencommissie vervult nog niet de taak die haar met de invoering van Wet versterking besturing (WvB) per 1 september 2010 is opgedragen. De omvorming van de examencommissie tot het interne orgaan dat op objectieve en deskundige wijze vaststelt of een student voldoet aan de voorwaarden die de onderwijs- en examenregeling stelt ten aanzien van kennis, inzicht en vaardigheden die nodig zijn voor het verkrijgen van een graad moest op het moment van onderzoek nog plaatsvinden.
Examinatoren	De examinatoren functioneren niet volledig conform de WHW. De examinatoren worden niet aangewezen door de examencommissie. Ook zijn er onvoldoende waarborgen in de interne kwaliteitszorg dat alleen deskundige examinatoren studenten beoordelen en is onvoldoende gewaarborgd dat examinatoren de regelgeving op het gebied van toetsing en examinering naleven.
Getuigschriften	De getuigschriften voldoen volledig aan de WHW; de diplomasupplementen niet.
Interne afspraken	Interne procedures en afspraken met betrekking tot de examinering worden vaak niet nageleefd. De praktijk van de examinering is maar zeer ten dele in overeenstemming met de OER/eigen interne regels. Uit het dossieronderzoek van de inspectie blijkt dat het administratief proces binnen de opleiding niet op orde is.

Onderwijs- en examenregeling (art. 7.13 WHW)		Oordeel
1	Zijn de toepasselijke periode en opleiding(en), en de vaststelling duidelijk?	N
2	Zijn de inhoud van de opleiding en de examens duidelijk?	N
3	Zijn de te realiseren eindkwalificaties duidelijk?	N
4	Is de studielast als geheel en per onderwijseenheid duidelijk?	N
5	Volgorde/tijdvakken duidelijk van tentamens/examens?	D
6	Zijn de opleidingsvarianten goed beschreven?	N
7	Is de geldigheidsduur van tentamens/examens duidelijk?	J
8	Is de toetsvorm van de tentamens en examens duidelijk?	D
9	Zijn de gronden voor het verlenen van vrijstellingen duidelijk?	N
10	Zijn studievoortgangsbewaking en studiegeleiding duidelijk?	J
Examencommissie (art. 7.12, 7.12a, 7.12b)		Oordeel
1	Is de examencommissie door instellingsbestuur ingesteld?	N
2	Wijst de examencommissie examinatoren aan?	N
Voor invoering van de WvB per 1 september 2010		
3	Verzorgen de leden van de examencommissie onderwijs in de opleiding?	D
4	Zijn er regels voor het afnemen van tentamens en handelen bij fraude?	J
Na invoering van de WvB per 1 september 2010		
5	Stelt de commissie vast of afgestudeerde de eindkwalificaties beheerst?	N
6	Waarborgt het instellingsbestuur onafhankelijk/deskundig functioneren?	D
7	Zijn er richtlijnen en aanwijzingen om tentamens te beoordelen?	N
8	Borgt de examencommissie de kwaliteit van tentamens en examens?	N
Examinatoren (art. 7.12c)		Oordeel
1	Zijn de examinatoren aangewezen door de examencommissie?	N
2	Verzorgen de examinatoren de betreffende onderwijseenheid?	D
3	[Operationalisering] Zijn alle examinatoren bevoegd en deskundig?	J
4	[Operationalisering] Naleving regels toetsontw./normering/registratie geborgd?	D
Getuigschrift en diplomasupplement (art. 7.11)		Oordeel
1	Wordt het getuigschrift uitgereikt door de examencommissie?	J
2	Zijn opleidingsnaam, onderdelen examen en graad juist vermeld?	J
3	Voldoet het diplomasupplement aan de inhoudelijke voorschriften?	N

TOELICHTING

Bij deze opleiding zal een handhavingstraject plaatsvinden. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar het separaat en gelijktijdig verschenen rapport *Onderzoek naar alternatieve afstudeertrajecten en eindfasetoetsen bij Hogeschool Inholland*.

COMMERCIELE ECONOMIE DIEMEN

Totaalbeeld	Zeer zwak
Aanleiding	Alternatief afstudeertraject
Algemene conclusie	De inspectie constateert diverse tekortkomingen die aanzienlijke vragen oproepen omtrent de borging van het eindniveau van afgestudeerden, zowel in het reguliere traject als in het alternatieve traject. De naleving van de Wet op het hoger onderwijs is onvoldoende. De NVAO constateert o.b.v. een steekproef dat zes van de 24 regulier afgestudeerden het HBO-bachelorniveau niet hebben bereikt en dat geen van de 16 afgestudeerden in het (eenmalige) alternatieve traject het HBO-bachelorniveau bereikte. Al met al schiet de kwaliteit te kort.
OER	De OER geeft geen volledig beeld van het onderwijs en de examinering zoals de wetgever dat in artikel 7.13 van de WHW beoogt. De OER biedt onvoldoende houvast aan studenten, docenten, examinatoren, examencommissie en management van de opleiding en onvoldoende rechtszekerheid aan studenten.
Examencommissie	De examencommissie vervult nog niet de taak die haar met de invoering van Wet versterking besturing (WvB) per 1 september 2010 is opgedragen. De omvorming van de examencommissie tot het interne orgaan dat op objectieve en deskundige wijze vaststelt of een student voldoet aan de voorwaarden die de onderwijs- en examenregeling stelt ten aanzien van kennis, inzicht en vaardigheden die nodig zijn voor het verkrijgen van een graad moest op het moment van onderzoek nog plaatsvinden.
Examinatoren	De examinatoren functioneren ten dele conform de WHW. De examinatoren worden niet aangewezen door de examencommissie. Ook zijn er onvoldoende waarborgen in de interne kwaliteitszorg dat alleen deskundige examinatoren studenten beoordelen en is onvoldoende gewaarborgd dat examinatoren de regelgeving op het gebied van toetsing en examinering naleven.
Getuigschriften	De getuigschriften voldoen volledig aan de WHW; de diplomasupplementen niet.
Interne afspraken	Interne procedures en afspraken met betrekking tot de examinering worden vaak niet nageleefd. Op papier is het nodige geregeld, maar de praktijk van de examinering is maar zeer ten dele in overeenstemming met de OER/eigen interne regels. Uit het dossieronderzoek van de inspectie blijkt dat het administratief proces binnen de opleiding niet op orde is en uit de bestudering van de gegevens uit Peoplesoft en Volgplus zijn onregelmatigheden gebleken.

Onderwijs- en examenregeling (art. 7.13 WHW)		Oordeel
1	Zijn de toepasselijke periode en opleiding(en), en de vaststelling duidelijk?	N
2	Zijn de inhoud van de opleiding en de examens duidelijk?	D
3	Zijn de te realiseren eindkwalificaties duidelijk?	J
4	Is de studielast als geheel en per onderwijseenheid duidelijk?	N
5	Volgorde/tijdvakken duidelijk van tentamens/examens?	D
6	Zijn de opleidingsvarianten goed beschreven?	N
7	Is de geldigheidsduur van tentamens/examens duidelijk?	J
8	Is de toetsvorm van de tentamens en examens duidelijk?	D
9	Zijn de gronden voor het verlenen van vrijstellingen duidelijk?	N
10	Zijn studievoortgangsbewaking en studiebegeleiding duidelijk?	J
Examencommissie (art. 7.12, 7.12a, 7.12b)		Oordeel
1	Is de examencommissie door instellingsbestuur ingesteld?	N
2	Wijst de examencommissie examinatoren aan?	N
Voor invoering van de WvB per 1 september 2010		
3	Verzorgen de leden van de examencommissie onderwijs in de opleiding?	D
4	Zijn er regels voor het afnemen van tentamens en handelen bij fraude?	J
Na invoering van de WvB per 1 september 2010		
5	Stelt de commissie vast of afgestudeerde de eindkwalificaties beheerst?	N
6	Waarborgt het instellingsbestuur onafhankelijk/deskundig functioneren?	N
7	Zijn er richtlijnen en aanwijzingen om tentamens te beoordelen?	N
8	Borgt de examencommissie de kwaliteit van tentamens en examens?	D
Examinatoren (art. 7.12c)		Oordeel
1	Zijn de examinatoren aangewezen door de examencommissie?	N
2	Verzorgen de examinatoren de betreffende onderwijseenheid?	J
3	[Operationalisering] Zijn alle examinatoren bevoegd en deskundig?	N
4	[Operationalisering] Naleving regels toetsontw./normering/registratie geborgd?	D
Getuigschrift en diplomasupplement (art. 7.11)		Oordeel
1	Wordt het getuigschrift uitgereikt door de examencommissie?	J
2	Zijn opleidingsnaam, onderdelen examen en graad juist vermeld?	D
3	Voldoet het diplomasupplement aan de inhoudelijke voorschriften?	N

TOELICHTING

Bij deze opleiding zal een handhavingstraject plaatsvinden. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar het separaat en gelijktijdig verschenen rapport *Onderzoek naar alternatieve afstudeertrajecten en eindfasetoetsen bij Hogeschool Inholland*.

MEDIA & ENTERTAINMENT MANAGEMENT HAARLEM

Totaalbeeld	Zeer zwak
Aanleiding	Alternatief afstudeertraject; signalen
Algemene conclusie	De inspectie constateert diverse tekortkomingen die aanzienlijke vragen oproepen omtrent de borging van het eindniveau van afgestudeerden, zowel in het reguliere traject als in het alternatieve traject. De naleving van de Wet op het hoger onderwijs is onvoldoende. De NVAO constateert op basis van een steekproef dat vijf van de negentien regulier afgestudeerden en 43 van de 91 afgestudeerden in het alternatieve traject niet het HBO-bachelorniveau hebben bereikt. Al met al schiet de kwaliteit te kort.
OER	De OER geeft geen volledig beeld van het onderwijs en de examinering zoals de wetgever dat in artikel 7.13 van de WHW beoogt. De OER biedt onvoldoende houvast aan studenten, docenten, examinatoren, examencommissie en management van de opleiding en onvoldoende rechtszekerheid aan studenten.
Examencommissie	De examencommissie vervult nog niet de taak die haar met de invoering van Wet versterking besturing (WvB) per 1 september 2010 is opgedragen. De omvorming van de examencommissie tot het interne orgaan dat op objectieve en deskundige wijze vaststelt of een student voldoet aan de voorwaarden die de onderwijs- en examenregeling stelt ten aanzien van kennis, inzicht en vaardigheden die nodig zijn voor het verkrijgen van een graad moest op het moment van onderzoek nog plaatsvinden.
Examinatoren	De examinatoren functioneren niet conform de WHW. De examinatoren worden niet aangewezen door de examencommissie. Ook zijn er onvoldoende waarborgen in de interne kwaliteitszorg dat alleen deskundige examinatoren studenten beoordelen en is onvoldoende gewaarborgd dat examinatoren de regelgeving op het gebied van toetsing en examinering naleven.
Getuigschriften	De getuigschriften voldoen volledig aan de WHW; de diplomasupplementen niet.
Interne afspraken	De praktijk van de examinering blijkt op een aanzienlijk aantal punten niet in overeenstemming met de OER en de interne regels. Cruciale bepalingen ten aanzien van registratie, beoordeling en hantering van voorwaarden tot deelname aan stage en afstuderen worden niet of gedeeltelijk nageleefd. Uit het dossieronderzoek van de inspectie blijkt dat het administratief proces binnen de opleiding niet op orde is.

Onderwijs- en examenregeling (art. 7.13 WHW)		Oordeel
1	Zijn de toepasselijke periode en opleiding(en), en de vaststelling duidelijk?	N
2	Zijn de inhoud van de opleiding en de examens duidelijk?	N
3	Zijn de te realiseren eindkwalificaties duidelijk?	N
4	Is de studielast als geheel en per onderwijseenheid duidelijk?	D
5	Volgorde/tijdvakken duidelijk van tentamens/examens?	D
6	Zijn de opleidingsvarianten goed beschreven?	N
7	Is de geldigheidsduur van tentamens/examens duidelijk?	J
8	Is de toetsvorm van de tentamens en examens duidelijk?	D
9	Zijn de gronden voor het verlenen van vrijstellingen duidelijk?	N
10	Zijn studievoortgangsbewaking en studiebegeleiding duidelijk?	J
Examencommissie (art. 7.12, 7.12a, 7.12b)		Oordeel
1	Is de examencommissie door instellingsbestuur ingesteld?	N
2	Wijst de examencommissie examinatoren aan?	N
Voor invoering van de WvB per 1 september 2010		
3	Verzorgen de leden van de examencommissie onderwijs in de opleiding?	D
4	Zijn er regels voor het afnemen van tentamens en handelen bij fraude?	J
Na invoering van de WvB per 1 september 2010		
5	Stelt de commissie vast of afgestudeerde de eindkwalificaties beheerst?	D
6	Waarborgt het instellingsbestuur onafhankelijk/deskundig functioneren?	D
7	Zijn er richtlijnen en aanwijzingen om tentamens te beoordelen?	D
8	Borgt de examencommissie de kwaliteit van tentamens en examens?	D
Examinatoren (art. 7.12c)		Oordeel
1	Zijn de examinatoren aangewezen door de examencommissie?	N
2	Verzorgen de examinatoren de betreffende onderwijseenheid?	D
3	[Operationalisering] Zijn alle examinatoren bevoegd en deskundig?	N
4	[Operationalisering] Naleving regels toetsontw./normering/registratie geborgd?	D
Getuigschrift en diplomasupplement (art. 7.11)		Oordeel
1	Wordt het getuigschrift uitgereikt door de examencommissie?	J
2	Zijn opleidingsnaam, onderdelen examen en graad juist vermeld?	J
3	Voldoet het diplomasupplement aan de inhoudelijke voorschriften?	N

TOELICHTING

Bij deze opleiding zal een handhavingstraject plaatsvinden. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar het separaat en gelijktijdig verschenen rapport *Onderzoek naar alternatieve afstudeertrajecten en eindfasetoetsen bij Hogeschool Inholland*.

MEDIA & ENTERTAINMENT MANAGEMENT ROTTERDAM

Totaalbeeld	Voor verbetering vatbaar
Aanleiding	Geen directe aanleiding; het betreft een verificatieopleiding
Algemene conclusie	De locatie Rotterdam heeft geen alternatief afstudeertraject. De inspectie heeft geen aanwijzingen dat het eindniveau in het geding is. De NVAO concludeert op basis van een steekproef dat alle afgestudeerden aan het HBO-bachelorniveau voldoen. Wel is de naleving van de Wet op het hoger onderwijs voor verbetering vatbaar.
OER	De OER geeft geen volledig beeld van het onderwijs en de examinering zoals de wetgever dat in artikel 7.13 van de WHW beoogt. De OER biedt onvoldoende houvast aan studenten, docenten, examinatoren, examencommissie en management van de opleiding en onvoldoende rechtszekerheid aan studenten.
Examencommissie	De examencommissie vervult nog niet de taak die haar met de invoering van Wet versterking besturing (WvB) per 1 september 2010 is opgedragen. De omvorming van de examencommissie tot het interne orgaan dat op objectieve en deskundige wijze vaststelt of een student voldoet aan de voorwaarden die de onderwijs- en examenregeling stelt ten aanzien van kennis, inzicht en vaardigheden die nodig zijn voor het verkrijgen van een graad moest op het moment van onderzoek nog plaatsvinden.
Examinatoren	De examinatoren worden niet aangewezen door de examencommissie. Voor het overige zijn er voldoende waarborgen voor een deskundige beoordeling en naleving van de regelgeving op het gebied van toetsing.
Getuigschriften	De getuigschriften voldoen volledig aan de WHW; de diplomasupplementen niet.
Interne afspraken	De praktijk van de examinering blijkt grotendeels in overeenstemming met de OER en de interne regels. In het administratief proces binnen de opleiding en in de cijferadministratie zijn geen onregelmatigheden gebleken. De cijferregistratie van de deeltijdopleiding vertoont wel tekortkomingen.

Onderwijs- en examenregeling (art. 7.13 WHW)		Oordeel
1	Zijn de toepasselijke periode en opleiding(en), en de vaststelling duidelijk?	N
2	Zijn de inhoud van de opleiding en de examens duidelijk?	D
3	Zijn de te realiseren eindkwalificaties duidelijk?	N
4	Is de studielast als geheel en per onderwijseenheid duidelijk?	D
5	Volgorde/tijdvakken duidelijk van tentamens/examens?	J
6	Zijn de opleidingsvarianten goed beschreven?	N
7	Is de geldigheidsduur van tentamens/examens duidelijk?	J
8	Is de toetsvorm van de tentamens en examens duidelijk?	D
9	Zijn de gronden voor het verlenen van vrijstellingen duidelijk?	N
10	Zijn studievoortgangsbewaking en studiebegeleiding duidelijk?	J
Examencommissie (art. 7.12, 7.12a, 7.12b)		Oordeel
1	Is de examencommissie door instellingsbestuur ingesteld?	N
2	Wijst de examencommissie examinatoren aan?	N
Voor invoering van de WvB per 1 september 2010		
3	Verzorgen de leden van de examencommissie onderwijs in de opleiding?	D
4	Zijn er regels voor het afnemen van tentamens en handelen bij fraude?	J
Na invoering van de WvB per 1 september 2010		
5	Stelt de commissie vast of afgestudeerde de eindkwalificaties beheerst?	N
6	Waarborgt het instellingsbestuur onafhankelijk/deskundig functioneren?	D
7	Zijn er richtlijnen en aanwijzingen om tentamens te beoordelen?	N
8	Borgt de examencommissie de kwaliteit van tentamens en examens?	N
Examinatoren (art. 7.12c)		Oordeel
1	Zijn de examinatoren aangewezen door de examencommissie?	N
2	Verzorgen de examinatoren de betreffende onderwijseenheid?	J
3	[Operationalisering] Zijn alle examinatoren bevoegd en deskundig?	J
4	[Operationalisering] Naleving regels toetsontw./normering/registratie geborgd?	J
Getuigschrift en diplomasupplement (art. 7.11)		Oordeel
1	Wordt het getuigschrift uitgereikt door de examencommissie?	J
2	Zijn opleidingsnaam, onderdelen examen en graad juist vermeld?	J
3	Voldoet het diplomasupplement aan de inhoudelijke voorschriften?	N

TOELICHTING

Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar het separaat en gelijktijdig verschenen rapport *Onderzoek naar alternatieve afstudeertrajecten en eindfasetoetsen bij Hogeschool Inholland*.

VRIJETIJDSMANAGEMENT DIEMEN

Totaalbeeld	Zeer zwak
Aanleiding	Alternatief afstudeertraject
Algemene conclusie	De inspectie constateert tekortkomingen die vragen oproepen omtrent de borging van het eindniveau van afgestudeerden, zowel in het reguliere traject als in het alternatieve traject. De naleving van de Wet op het hoger onderwijs is voor verbetering vatbaar. De NVAO constateert dat in een steekproef van 25 regulier afgestudeerden er vier niet het HBO-bachelorniveau bereikten en dat van de zeven afgestudeerden in het alternatieve traject er eveneens vier niet het HBO-bachelorniveau bereikten. Op grond van deze laatste bevindingen beoordeelt de inspectie de situatie als <i>zeer zwak</i> .
OER	De OER geeft geen volledig beeld van het onderwijs en de examinering zoals de wetgever dat in artikel 7.13 van de WHW beoogt. De OER biedt onvoldoende houvast aan studenten, docenten, examinatoren, examencommissie en management van de opleiding en onvoldoende rechtszekerheid aan studenten.
Examencommissie	De examencommissie vervult nog niet de taak die haar met de invoering van Wet versterking besturing (WvB) per 1 september 2010 is opgedragen. De omvorming van de examencommissie tot het interne orgaan dat op objectieve en deskundige wijze vaststelt of een student voldoet aan de voorwaarden die de onderwijs- en examenregeling stelt ten aanzien van kennis, inzicht en vaardigheden die nodig zijn voor het verkrijgen van een graad moest op het moment van onderzoek deels nog plaatsvinden.
Examinatoren	De examinatoren worden niet aangewezen door de examencommissie. Voor het overige zijn er voldoende waarborgen voor een deskundige beoordeling en naleving van de regelgeving op het gebied van toetsing.
Getuigschriften	De getuigschriften voldoen aan de WHW; de diplomasupplementen niet.
Interne afspraken	De praktijk van de examinering blijkt grotendeels in overeenstemming met de OER en de interne regels. Uit het dossieronderzoek van de inspectie blijkt dat het administratief proces binnen de opleiding grotendeels op orde is. Uit de cijferadministratie zijn nauwelijks onregelmatigheden gebleken.

Onderwijs- en examenregeling (art. 7.13 WHW)		Oordeel
1	Zijn de toepasselijke periode en opleiding(en), en de vaststelling duidelijk?	N
2	Zijn de inhoud van de opleiding en de examens duidelijk?	D
3	Zijn de te realiseren eindkwalificaties duidelijk?	D
4	Is de studielast als geheel en per onderwijseenheid duidelijk?	D
5	Volgorde/tijdvakken duidelijk van tentamens/examens?	D
6	Zijn de opleidingsvarianten goed beschreven?	NVT
7	Is de geldigheidsduur van tentamens/examens duidelijk?	J
8	Is de toetsvorm van de tentamens en examens duidelijk?	D
9	Zijn de gronden voor het verlenen van vrijstellingen duidelijk?	N
10	Zijn studievoortgangsbewaking en studiebegeleiding duidelijk?	J
Examencommissie (art. 7.12, 7.12a, 7.12b)		Oordeel
1	Is de examencommissie door instellingsbestuur ingesteld?	J
2	Wijst de examencommissie examinatoren aan?	N
Voor invoering van de WvB per 1 september 2010		
3	Verzorgen de leden van de examencommissie onderwijs in de opleiding?	D
4	Zijn er regels voor het afnemen van tentamens en handelen bij fraude?	J
Na invoering van de WvB per 1 september 2010		
5	Stelt de commissie vast of afgestudeerde de eindkwalificaties beheerst?	D
6	Waarborgt het instellingsbestuur onafhankelijk/deskundig functioneren?	J
7	Zijn er richtlijnen en aanwijzingen om tentamens te beoordelen?	J
8	Borgt de examencommissie de kwaliteit van tentamens en examens?	J
Examinatoren (art. 7.12c)		Oordeel
1	Zijn de examinatoren aangewezen door de examencommissie?	N
2	Verzorgen de examinatoren de betreffende onderwijseenheid?	J
3	[Operationalisering] Zijn alle examinatoren bevoegd en deskundig?	J
4	[Operationalisering] Naleving regels toetsontw./normering/registratie geborgd?	J
Getuigschrift en diplomasupplement (art. 7.11)		Oordeel
1	Wordt het getuigschrift uitgereikt door de examencommissie?	J
2	Zijn opleidingsnaam, onderdelen examen en graad juist vermeld?	J
3	Voldoet het diplomasupplement aan de inhoudelijke voorschriften?	N

TOELICHTING

Bij deze opleiding zal een handhavingstraject plaatsvinden. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar het separaat en gelijktijdig verschenen rapport *Onderzoek naar alternatieve afstudeertrajecten en eindfasetoetsen bij Hogeschool Inholland*.

BIJLAGE 8b ZIENSWIJZE INSTELLINGSBESTUUR

Zienswijze van het College van Bestuur van de Hogeschool Inholland naar aanleiding van de rapportage van de inspectie inzake het onderzoek naar alternatieve afstudeertrajecten

Het College van Bestuur van Hogeschool Inholland onderschrijft het rapport in zijn geheel.^{1 9} Wij zijn de Inspectie van het Onderwijs zeer erkentelijk voor het gedegen onderzoek wat voor ons van grote waarde is voor het voortzetten van ons verbeterbeleid en mogelijk ook voor de gehele branche tot waardevolle inzichten leidt.

---

^{1 9} De zienswijze refereert aan het volledige separate rapport dat over Hogeschool Inholland is uitgebracht (*Alternatieve Afstudeertrajecten en de bewaking van het eindniveau bij Hogeschool Inholland*) en niet aan het onderhavige rapport.

BIJLAGE 9a HOGESCHOOL LEIDEN

OPLEIDING COMMUNICATIE

Totaalbeeld	Zorgelijk
Aanleiding	Alternatief toetstraject.
Algemene conclusie	De inspectie constateert tekortkomingen die vragen oproepen over de toetsing in het alternatieve toetstraject en daarmee over de borging van het eindniveau. Ook de naleving van de Wet op het hoger onderwijs is op enkele gerelateerde onderdelen voor verbetering vatbaar. Al met al is de situatie zorgelijk.
OER	De OER 2010/2011 voldoet grotendeels aan de wettelijke aspecten. Twee tekortkomingen verdienen reparatie. In zijn algemeenheid biedt de OER voldoende houvast aan studenten, docenten, examinatoren, examencommissie en management van de opleiding, en voldoende rechtszekerheid aan studenten.
Examencommissie	De examencommissie vervult nog niet de volledige taak die haar met de invoering van Wet versterking besturing (WvB) per 1 september 2010 is opgedragen. De omvorming van de examencommissie tot het interne orgaan dat op objectieve en deskundige wijze vaststelt of een student voldoet aan de voorwaarden die de onderwijs- en examenregeling stelt ten aanzien van kennis, inzicht en vaardigheden die nodig zijn voor het verkrijgen van een graad moest op het moment van onderzoek nog plaatsvinden.
Examinatoren	In de pilot voorzag de kwaliteitszorg onvoldoende in waarborgen dat examinatoren de regels inzake toetsing en beoordeling naleven.
Getuigschriften	De door de inspectie bestudeerde getuigschriften voldoen vrijwel volledig aan de beoordeelde aspecten; uit het getuigschrift blijkt niet dat de graad door het instellingsbestuur is verleend.
Interne afspraken	Geen bijzonderheden anders dan zojuist vermeld onder 'examinatoren'.

Onderwijs- en examenregeling (art. 7.13 WHW)		Oordeel
1	Zijn de toepasselijke periode en opleiding(en), en de vaststelling duidelijk?	J
2	Zijn de inhoud van de opleiding en de examens duidelijk?	J
3	Zijn de te realiseren eindkwalificaties duidelijk?	J
4	Is de studielast als geheel en per onderwijseenheid duidelijk?	D
5	Volgorde/tijdvakken duidelijk van tentamens/examens?	J
6	Zijn de opleidingsvarianten goed beschreven?	GO
7	Is de geldigheidsduur van tentamens/examens duidelijk?	J
8	Is de toetsvorm van de tentamens en examens duidelijk?	J
9	Zijn de gronden voor het verlenen van vrijstellingen duidelijk?	D
10	Zijn studievoortgangsbewaking en studiebegeleiding duidelijk?	J
Examencommissie (art. 7.12, 7.12a, 7.12b)		Oordeel
1	Is de examencommissie door instellingsbestuur ingesteld?	GO
2	Wijst de examencommissie examinatoren aan?	GO
Voor invoering van de WvB per 1 september 2010		
3	Verzorgen de leden van de examencommissie onderwijs in de opleiding?	J
4	Zijn er regels voor het afnemen van tentamens en handelen bij fraude?	J
Na invoering van de WvB per 1 september 2010		
5	Stelt de commissie vast of afgestudeerde de eindkwalificaties beheerst?	GO
6	Waarborgt het instellingsbestuur onafhankelijk/deskundig functioneren?	J
7	Zijn er richtlijnen en aanwijzingen om tentamens te beoordelen?	D
8	Borgt de examencommissie de kwaliteit van tentamens en examens?	D
Examinatoren (art. 7.12c)		Oordeel
1	Zijn de examinatoren aangewezen door de examencommissie?	GO
2	Verzorgen de examinatoren de betreffende onderwijseenheid?	J
3	[Operationalisering] Zijn alle examinatoren bevoegd en deskundig?	J
4	[Operationalisering] Naleving regels toetsontw./normering/registratie geborgd?	N
Getuigschrift en diplomasupplement (art. 7.11)		Oordeel
1	Wordt het getuigschrift uitgereikt door de examencommissie?	J
2	Zijn opleidingsnaam, onderdelen examen en graad juist vermeld?	J
3	Voldoet het diplomasupplement aan de inhoudelijke voorschriften?	J

TOELICHTING

De opleiding Communicatie maakt deel uit van het cluster *Management & Bedrijf* van de Hogeschool Leiden. In april 2010 werd een 'bezemweek' voor langstudeerders georganiseerd waaraan 24 studenten hebben deelgenomen. De pilot betrof geen alternatief afstudeertraject. Er zijn mondelinge en schriftelijke tentamens afgenomen, presentaties van studenten beoordeeld en portfolioproducten beoordeeld. Het idee voor een pilot leefde al langer in het team. De bedoeling was studenten die in de loop van de studie een baan hadden gevonden te stimuleren tot afstuderen. De voorbereiding op de pilot bestond uit mondeling overleg tussen de initiatiefnemer en de opleidingsmanager. Er was geen plan op papier. De opleidingsmanager veronderstelde dat het accent zou liggen op begeleiding en onderwijs, maar in de praktijk ging het vrijwel uitsluitend om toetsing.

Aard en omvang

De opleiding heeft voor deze pilot alle 34 studenten benaderd die langer dan vier jaar aan het studeren waren. Er waren geen aanvullende criteria. Bij de start van de pilot meldden zich 24 studenten. Twee van hen hadden hun afstudeeropdracht afgerond voor ze aan de pilot deelnamen, één student studeerde (regulier) af in de bezemweek; ten tijde van het eigen onderzoek van de opleiding (najaar 2010) waren twaalf van de overige 23 afgestudeerd. Daar zijn er de laatste maanden nog één of twee bij gekomen. Per student betrof het gemiddeld 22,5 EC die veelal binnen het tijdsbestek van één week konden worden gerealiseerd. Het aantal varieerde van drie tot 46; elf studenten realiseerden meer dan twintig studiepunten.

Tekortkomingen pilot

Nadat er in september 2010 vanuit het team vragen waren gesteld over de pilot waarop geen bevredigend antwoord kon worden gegeven, besloot de clustermanager in overleg met het College van Bestuur tot een nader onderzoek naar de gang van zaken tijdens de pilot. Het onderzoek is uitgevoerd door een interne onderzoekscommissie bestaande uit de kwaliteitszorgcoördinator en de directeur van het cluster, de bedrijfsjurist van de hogeschool en de voorzitter van de examencommissie van een ander cluster. In de eindrapportage (30 november 2010) wordt geconstateerd dat de kwaliteit van de toetsing in de pilot onvoldoende gewaarborgd was. De pilot is niet beschreven in de OER en wijkt op een aantal punten daarvan af. In veel gevallen is een alternatieve toetsvorm aangeboden zonder toestemming van de (gehele) examencommissie. Ook is in het beoordelingsproces ten onrechte afgeweken van de OER (artikel 5.1). De beoordeling vond plaats door vijf vakdocenten en was gebaseerd op de competenties die genoemd worden in de modulehandleidingen. De dossiers die de inspectie analyseerde bevestigden dit. Gebleken is dat de beoordeling in veel gevallen niet plaatsvond aan de hand van vastgestelde criteria en dat de onderbouwing van de beoordeling veelal niet schriftelijk werd vastgelegd.

Het reguliere proces van toetsing en beoordeling

De gang van zaken rond de pilot heeft de opleiding gedwongen het proces van toetsing en beoordeling in het algemeen kritisch te bezien. Volgens de directeur van het cluster bleek uit het onderzoek naar aanleiding van de pilot dat ook het reguliere proces van toetsing en beoordeling nog niet volledig op orde is. Toetsresultaten bleken onvoldoende aantoonbaar. De opleiding werkt op dit moment aan het vervaardigen van toetsmatrijzen. Daarvan is nu tachtig procent gereed. Onder meer het beoordelingsproces voor de stage behoeft nog verbetering.

Examencommissie

Het laten functioneren van de examencommissie overeenkomstig de wettelijke taken zoals die sinds 1 september 2010 luiden heeft momenteel volop de aandacht. Daartoe wordt momenteel de taak- en verantwoordelijkheidsverdeling tussen het management, de toetscommissie en de examencommissie herzien. Doel is de examencommissie op zelfstandige en proactieve wijze te laten opereren zodat zij verantwoordelijkheid kan nemen voor de borging van het eindniveau van de afgestudeerden. Op dit moment is die situatie nog niet gerealiseerd.

Verbetermaatregelen

De twijfels aan de kwaliteit(borging) waren volgens het management niet zodanig dat is overwogen om toetsen ongeldig te laten verklaren. De pilot zal echter niet worden voortgezet. Er zijn diverse verbetermaatregelen in gang gezet om de borging van de kwaliteit van de toetsing en het functioneren van de examencommissie te verbeteren:

1. De kwaliteit van toetsing en examinering wordt verbeterd aan de hand van ho-

geschoolbreed toetsbeleid; ook de handreiking van de HBO-raad wordt daarbij gebruikt. Toetsontwikkeling en examinering is een van de speerpunten in het professionaliseringsplan voor docenten; sinds augustus 2010 worden docenten regelmatig getraind in toetsvaardigheden.

2. Het management versterkt momenteel de eigen rol met betrekking tot het bewaken van de kwaliteit van de toetsing en het eindniveau en richt een proactieve examencommissie in. De competenties waaraan leden en voorzitter van de examencommissie dienen te voldoen zijn beschreven.
3. De docent die ten tijde van de pilot voorzitter was van de examencommissie is niet langer in die functie werkzaam; de nieuwe interim-voorzitter is een jurist.
4. Hogeschoolbreed vinden sinds augustus 2010 regelmatig (juridische) scholingen en bijeenkomsten plaats voor leden van de examencommissies.
5. Het nieuwe cijferregistratiesysteem kent betere waarborgen.

CONCLUSIES

1. De pilot betrof niet het afstuderen zelf maar het afsluiten van vakken in de eindfase van de opleiding. Per student betrof het gemiddeld 22,5 EC die veelal binnen het tijdsbestek van één week konden worden gerealiseerd. De pilot is stopgezet. De opleiding heeft zelf onderzoek gedaan en diverse tekortkomingen geconstateerd. Er zijn verbetermaatregelen in gang gezet voor de borging van de kwaliteit van de toetsing en het functioneren van de examencommissie. De tekortkomingen betreffen het volgende.
  - a. De opzet van de pilot is onvoldoende gedocumenteerd en onvoldoende intern gecommuniceerd.
  - b. De examencommissie heeft vooraf geen toestemming verleend terwijl wel werd afgeweken van de OER.
  - c. Beoordelingscriteria zijn onvoldoende uitgewerkt en de beoordeling van de resultaten van de vervangende opdrachten is onvoldoende gedocumenteerd.
  - d. Studenten realiseerden in een korte tijdspanne een disproportioneel aantal studiepunten.
2. De OER 2010/2011 voldoet aan acht van de tien aspecten. Twee tekortkomingen verdienen reparatie. Dit betreft de studielast van het reguliere afstudeertraject (OER en Studiegids spreken elkaar hier tegen) en de informatie over de gronden voor vrijstelling. In zijn algemeenheid biedt de OER echter voldoende houvast aan studenten, docenten, examinatoren, examencommissie en management van de opleiding, en voldoende rechtszekerheid aan studenten.
3. De examencommissie vervult nog niet de volledige taak die haar met de invoering van Wet versterking besturing (WvB) per 1 september 2010 is opgedragen. De omvorming van de examencommissie tot het interne orgaan dat op objectieve en deskundige wijze vaststelt of een student voldoet aan de voorwaarden die de OER stelt ten aanzien van kennis, inzicht en vaardigheden die nodig zijn voor het verkrijgen van een graad (artikel 7.12 WHW) moet nog plaatsvinden.
4. In de pilot voorzag de kwaliteitszorg onvoldoende in waarborgen dat examinatoren de regels inzake toetsing en beoordeling naleven.
5. De door de inspectie bestudeerde getuigschriften en diplomasupplementen voldoen vrijwel volledig aan de beoordeelde voorschriften; uit het getuigschrift blijkt niet dat de graad door of namens het instellingsbestuur is verleend.

VERVOLG

De inspectie heeft het instellingsbestuur verzocht voor 1 september 2011 de geconstateerde tekortkomingen te herstellen en uiterlijk per die datum informatie te verstrekken op basis waarvan de inspectie zich een oordeel kan vormen over de gerealiseerde verbeteringen. De inspectie heeft de NVAO gevraagd onderzoek te doen naar de standaard *toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties* die deel uitmaakt van het accreditatiekader. Aan het alternatieve toetstraject deden 24 studenten mee. De omvang (in gerealiseerde studiepunten) verschilt sterk per student en niet alle studenten zijn nog afgestudeerd. Van de opleiding wordt van alle studenten die aan het traject meededen en die zijn afgestudeerd het niveau beoordeeld. In aanvulling daarop wordt een zodanig aantal afgestudeerden die niet aan het traject deelnamen onderzocht dat het totaal op dertig komt. Over het tijdstip waarop dit onderzoek plaatsvindt en de wijze waarop het wordt uitgevoerd wordt nader met u overlegd.

BIJLAGE 9b ZIENSWIJZE INSTELLINGSBESTUUR

Zienswijze van het College van Bestuur van de Hogeschool Leiden naar aanleiding van de rapportage van de inspectie inzake het onderzoek naar alternatieve afstudeertrajecten

In het kader van het onderzoek heeft uw Inspectie instellingen gevraagd kenbaar te maken of zij alternatieve afstudeertrajecten voor studenten hanteren. Aanleiding was de situatie bij Hogeschool Inholland en allerlei (anonieme) meldingen van onregeligheden bij andere instellingen.

Hogeschool Leiden heeft het traject zelf gemeld bij de Inspectie. Het betreft een alternatief *toetstraject* bij haar opleiding Communicatie; het betrof dus geen afstudeertraject. Toch heb ik openheid van zaken willen geven. Transparantie is namelijk een integraal onderdeel van ons kwaliteitszorgsysteem.

Op basis van onze eigen bevindingen ben ik eerder al tot de conclusie gekomen dat het alternatieve toetstraject kwalitatief onvoldoende geborgd was.

De rapportages op basis van het onderzoek door de Inspectie bevestigen onze eigen conclusie.

De opleiding heeft inmiddels verbeteracties in gang gezet en gerealiseerd en de betreffende docent/voorzitter examencommissie heeft de organisatie verlaten. De directeur van het onderwijscluster waaronder de opleiding Communicatie valt, heeft besloten de pilot niet voort te zetten.

De Inspectie bevestigt de ingezette verbeteracties, zoals toegelicht onder het kopje 'verbetermaatregelen'. Ik onderschrijf derhalve uw inhoudelijke conclusies betreffende het alternatieve toetstraject.

De conclusies, die in het rapport van bevindingen getrokken worden op basis van het normenkader, kan ik echter niet onderschrijven. In uw onderzoek constateert u bij het onderwerp examinatoren: *'In de pilot voorzag de kwaliteitszorg in onvoldoende waarborgen dat examinatoren de regels inzake toetsing en beoordeling naleven'*. Dit resulteerde alleen op dit punt in een zorgelijk (rood) oordeel.

Op basis van deze constatering schrijft u: *'de inspectie constateert tekortkomingen die vragen oproepen over de toetsing in het alternatieve toetstraject en daarmee over de bewaking van het eindniveau. Ook de naleving van de Wet op het hoger onderwijs is op enkele gerelateerde onderdelen voor verbetering vatbaar. Al met al is de situatie zorgelijk'*. Dit resulteert in een totaaloordeel 'zorgelijk'.

Let op: het betreft hier een onderzoek bij één opleiding naar een niet meer bestaande pilot voor een alternatief toetstraject voor 24 studenten van wie er 14 dat jaar zijn afgestudeerd.

De conclusie dat er 'al met al' sprake is van een zorgelijke situatie bij de opleiding Communicatie vind ik dan ook niet gerechtvaardigd, ook niet volgens uw eigen normenkader. Hogeschool Leiden loopt, als dit onterechte oordeel gehandhaafd zou blijven, reputatieschade op.

Naar mijn mening zou de formulering als volgt moeten zijn: op één aspect is de beoordeling 'zorgelijk', al met al is het eindoordeel bij correcte toepassing van het normenkader: 'voor verbetering vatbaar'.

U zult begrip hebben voor mijn zorg over de reputatieschade die de rapportage op kan leveren. Wat ik, daarnaast, uiteraard ook wil voorkomen is dat studenten van Hogeschool Leiden zich zorgen gaan maken over de waarde van hun diploma. Die is absoluut niet in het geding.

Wat bij één van onze opleidingen is gebeurd, klopt niet en mag en zal ook nooit meer gebeuren. In ons kwaliteitszorgsysteem tellen dan ook de verbeteringen en de borging van die verbeteringen. We hebben het volste vertrouwen dat de NVAO bij een volgende accreditatie zal bevestigen dat dit geen loze woorden zijn.

BIJLAGE 10a HOGESCHOOL ROTTERDAM

OPLEIDING VASTGOED & MAKELAARDIJ

Totaalbeeld	Voor verbetering vatbaar
Aanleiding	Alternatief toetstraject.
Algemene conclusie	Waarborgen voor de kwaliteit van de pilot voor langstudeerders die in 2010 heeft plaatsgevonden zijn voldoende aanwezig. De inspectie heeft geen indicatie dat het eindniveau op enige wijze in het geding is. De naleving van de Wet op het hoger onderwijs is op onderdelen voor verbetering vatbaar.
OER	In samenhang met de Hogeschoolgids waar de OER deel van uitmaakt, biedt de OER voor de voltijd en duale varianten voldoende houvast aan studenten, docenten, examinatoren, examencommissie en management van de opleiding; voor deeltijdstudenten is dit in mindere mate het geval.
Examencommissie	De examencommissie vervult voor een belangrijk deel de taak die haar met de invoering van Wet versterking besturing (WvB) per 1 september 2010 is opgedragen, namelijk die van het interne orgaan dat op objectieve en deskundige wijze vaststelt of een student voldoet aan de voorwaarden die de OER stelt ten aanzien van kennis, inzicht en vaardigheden die nodig zijn voor het verkrijgen van een graad (artikel 7.12 WHW).
Examinatoren	Geen bijzonderheden.
Getuigschriften	De getuigschriften en de diplomasupplementen die de inspectie heeft beoordeeld voldoen aan de WHW.
Interne afspraken	Er zijn geen aanwijzingen dat interne procedures en afspraken niet worden nageleefd.

Onderwijs- en examenregeling (art. 7.13 WHW)		Oordeel
1	Zijn de toepasselijke periode en opleiding(en), en de vaststelling duidelijk?	D
2	Zijn de inhoud van de opleiding en de examens duidelijk?	J
3	Zijn de te realiseren eindkwalificaties duidelijk?	J
4	Is de studielast als geheel en per onderwijseenheid duidelijk?	D
5	Volgorde/tijdvakken duidelijk van tentamens/examens?	J
6	Zijn de opleidingsvarianten goed beschreven?	D
7	Is de geldigheidsduur van tentamens/examens duidelijk?	J
8	Is de toetsvorm van de tentamens en examens duidelijk?	J
9	Zijn de gronden voor het verlenen van vrijstellingen duidelijk?	D
10	Zijn studievoortgangsbewaking en studiebegeleiding duidelijk?	J
Examencommissie (art. 7.12, 7.12a, 7.12b)		Oordeel
1	Is de examencommissie door instellingsbestuur ingesteld?	J
2	Wijst de examencommissie examinatoren aan?	J
Voor invoering van de WvB per 1 september 2010		
3	Verzorgen de leden van de examencommissie onderwijs in de opleiding?	J
4	Zijn er regels voor het afnemen van tentamens en handelen bij fraude?	J
Na invoering van de WvB per 1 september 2010		
5	Stelt de commissie vast of afgestudeerde de eindkwalificaties beheerst?	GO
6	Waarborgt het instellingsbestuur onafhankelijk/deskundig functioneren?	J
7	Zijn er richtlijnen en aanwijzingen om tentamens te beoordelen?	GO
8	Borgt de examencommissie de kwaliteit van tentamens en examens?	D
Examinatoren (art. 7.12c)		Oordeel
1	Zijn de examinatoren aangewezen door de examencommissie?	J
2	Verzorgen de examinatoren de betreffende onderwijseenheid?	J
3	[Operationalisering] Zijn alle examinatoren bevoegd en deskundig?	J
4	[Operationalisering] Naleving regels toetsontw./normering/registratie geborgd?	GO
Getuigschrift en diplomasupplement (art. 7.11)		Oordeel
1	Wordt het getuigschrift uitgereikt door de examencommissie?	J
2	Zijn opleidingsnaam, onderdelen examen en graad juist vermeld?	J
3	Voldoet het diplomasupplement aan de inhoudelijke voorschriften?	J

TOELICHTING

Het Instituut voor Managementopleidingen (IMO) van Hogeschool Rotterdam verzorgt drie opleidingen, waaronder de opleiding Vastgoed en Makelaardij (V&M). In de loop van het studiejaar 2009/2010 trad bij het IMO een nieuw managementteam aan, dat het vergroten van het studiesucces als speerpunt aanwees. In het verlengde daarvan heeft bij V&M in de zomer van 2010 een pilot plaatsgevonden voor langstudeerders, waaraan twaalf studenten hebben deelgenomen. De pilot betrof geen alternatief afstudeertraject maar was bedoeld om studenten de gelegenheid te geven openstaande modules af te sluiten. Het ging om gemiddeld vier EC per student, met in één geval een uitschieter naar achttien. Het instituutmanagement heeft de pilot besproken met het College van Bestuur en met de examencommissie waarin V&M vertegenwoordigd is. Het management heeft nog niet besloten over eventuele voortzetting van de pilot. Een eventuele voortzetting van de regeling voor langstudeerders zal in overeenstemming met de OER en onder verantwoordelijkheid van de examencommissie plaatsvinden, zo is het voornemen.

Criteria

De opleiding heeft voor deze pilot alle studenten benaderd die langer dan vier jaar studeerden, maximaal drie modules hadden openstaan, de afstudeerstage en scriptie (26 EC) met goed gevolg hadden afgesloten en in de zomer door wilden werken. Twintig studenten voldeden aan deze criteria. Welke modules open stonden verschilde per student.

Beoordeling

De studenten kregen de gelegenheid om gedurende de zomerperiode vervangende opdrachten te maken, ontworpen door de betreffende vakdocenten. De beoordeling vond plaats door twee docenten. Zij werden vooraf ingelicht door de vakdocenten over aandachtspunten in de beoordeling en hadden beschikking over toetsmatrijzen en modulebeschrijvingen. Het formulier 'Eindbeoordeling vervangende opdracht & verdediging' is geënt op het bestaande formulier 'afstudeerscriptie en verdediging'.

Communicatie met management en examencommissie

Het besluit over de pilot is op een laat tijdstip in het studiejaar genomen, namelijk vlak voor de zomer. Door de vakantieperiode kon de pilot niet worden uitgevoerd onder directe verantwoordelijkheid van de examencommissie. De uitvoering van de pilot is door de commissie gedelegeerd aan het opleidings- en instituutmanagement. Anders dan de OER voorschrijft, heeft de commissie geen individuele besluiten over de toekenning van een vervangende opdracht aan studenten genomen. Wel heeft de examencommissie in een intern memo (8 juli 2010) haar goedkeuring aan de pilot gehecht, na geïnformeerd te zijn over de opzet en organisatie van de pilot. De commissie heeft de betrokken docenten verzocht schriftelijk verslag uit te brengen over deze toetsronde. De verslaglegging heeft de commissie betrokken bij de evaluatie van de pilot die in november 2010 heeft plaatsgevonden.

OER

De pilot is niet beschreven in de OER en wijkt op een aantal punten daarvan af. Er is afgeweken van de regel dat ten minste 178 EC van het postpropedeutisch programma moeten zijn behaald om door een vervangende opdracht de resterende studiepunten alsnog te behalen (artikel 11.9.1). In plaats daarvan is een maximum van drie openstaande vakken gehanteerd. Ook werd afgeweken van de regel dat het initiatief om in aanmerking te komen voor een vervangende opdracht van de student uit dient te gaan (artikel 11.9.3). De opleiding heeft het initiatief genomen en contact gezocht met de studenten.

Examencommissie

In samenspraak met andere commissies (toetscommissie, curriculumcommissie) en instituutmanagement is de commissie nog bezig met het bepalen van de nieuwe rol- en taakverdeling tussen de diverse commissies.

CONCLUSIES

1. De inspectie heeft geen aanwijzingen dat er sprake is van risico's voor het eindniveau. Waarborgen voor de kwaliteit van de pilot voor langstudeerders die in 2010 heeft plaatsgevonden, zijn voldoende aanwezig. De pilot betrof niet het afstudeerproces zelf, maar per student ten hoogste drie modules die studenten nog open hadden staan. Er zijn wel enige tekortkomingen.
  - a. De pilot is uitgevoerd onder leiding van het opleidings- en instellingsmanagement; de examencommissie heeft vooraf geen individuele besluiten ge-

- nomen over de vervangende opdrachten. Wel heeft de examencommissie op 8 juli 2010 in een memo haar goedkeuring gegeven voor de pilot als geheel.
- b. De regelingen rond de pilot wijken op een aantal punten af van de OER. De hogeschool is zich bewust van deze tekortkomingen en heeft aangegeven deze zaken bij een eventuele voortzetting van de regeling recht te zullen zetten.
  2. In samenhang met de Hogeschoolgids waar de OER deel van uitmaakt, biedt de OER voor de voltijd en duale varianten voldoende houvast aan studenten, docenten, examinatoren, examencommissie en management van de opleiding; voor deeltijdstudenten is dit in mindere mate het geval.
  3. De examencommissie vervult voor een belangrijk deel de taak die haar met de invoering van Wet versterking besturing (WvB) per 1 september 2010 is opgedragen, namelijk die van het interne orgaan dat op objectieve en deskundige wijze vaststelt of een student voldoet aan de voorwaarden die de OER stelt ten aanzien van kennis, inzicht en vaardigheden die nodig zijn voor het verkrijgen van een graad (artikel 7.12 WHW).
  4. De getuigschriften en de diplomasupplementen die de inspectie heeft beoordeeld voldoen aan de WHW.

VERVOLG

De inspectie heeft het instellingsbestuur verzocht voor 1 september 2011 de onderwijs- en examenregeling en het functioneren van de examencommissie te verbeteren en per die datum informatie toe te zenden op basis waarvan de inspectie zich een oordeel kan vormen over de gerealiseerde verbeteringen. Bij een eventueel vervolg van de pilot ontvangt de inspectie graag informatie over de wijze waarop deze is gedocumenteerd.

BIJLAGE 10b ZIENSWIJZE INSTELLINGSBESTUUR

Zienswijze van het College van Bestuur van de Hogeschool Rotterdam naar aanleiding van de rapportage van de inspectie inzake het onderzoek naar alternatieve afstudeertrajecten

Bij brief d.d. 18 maart 2011 ontving de Hogeschool Rotterdam het overzicht van bevindingen betreffende het vervolgonderzoek dat door de Inspectie bij de Hogeschool is uitgevoerd. De hoofdconclusie luidde : 'De Inspectie heeft geen aanwijzingen gevonden dat er sprake is van onaanvaardbare risico's voor het eindniveau.' en 'Een nader onderzoek door de Inspectie naar naleving van wet- en regelgeving en/of niveau van afgestudeerden zal niet plaatsvinden.'

Bij brief d.d. 30 maart 2011 ontving de Hogeschool de verkorte versie die deel gaat uitmaken van het openbare eindrapport. De algemene conclusie luidde nu anders: 'Waarborgen voor de kwaliteit van de pilot voor langstudeerders die in 2010 heeft plaatsgevonden zijn voldoende aanwezig. De inspectie heeft geen indicatie dat het eindniveau op enige wijze in het geding is. De naleving van de Wet op het hoger onderwijs is op onderdelen voor verbetering vatbaar.'

Gelukkig ook een positief oordeel, maar de gevoelswaarde van met name de laatste zin is een andere dan die van de eerste versie van de berichtgeving en suggereert veel meer dan er feitelijk aan de hand is. Wat er feitelijk aan de hand is, bleek in de eerste versie door de terugkoppeling omtrent de aangetroffen situatie. Het ging om enkele zaken waarbij deels aan de norm werd voldaan (bij de overige werd volledig aan de norm voldaan): overzichtelijke en gemakkelijk te verhelpen zaken. In de openbare rapportage komen deze feitelijke omstandigheden niet meer voor en dit leidt er toe dat de lezer zelf moet raden naar de ernst van de feiten. Reden waarom we met enkele voorbeelden aangeven wat de aard van de verbeterpunten is.

Uit de terugkoppeling van de Inspectie naar de Hogeschool blijkt dat het ontbreken van de datum van vaststelling van de Onderwijs- en Examenregeling een verbeterpunt is. Er wordt daarbij verwezen naar artikel 7.13, lid 1 van de WHW. Deze bepaling kent de verplichting om de vaststellingsdatum te publiceren echter niet. Hier is de Inspectie 'plus loyaliste que le loi'.

Bij de rubriek 'Is de studielast van de opleiding als geheel, van de verschillende varianten, duidelijk?' wordt opgemerkt: 'De overzichten zijn duidelijk. Hiermee wordt voldaan aan de letter maar niet naar de geest van het bepaalde in artikel 7.13 lid 2^e.' Toch leidt ook dit tot een verbeterpunt volgens de Inspectie.

Het verbeterpunt omtrent de beschrijving van de opleidingsvarianten blijkt te berusten op het ontbreken van de afbouwregeling van de deeltijdopleiding. Hierbij is evenwel de OER voor het verkeerde cohort geraadpleegd.

Het verzoek om de rapportage op o.a. deze punten aan te passen is door de Inspectie niet gehonoreerd. Jammer, niet zo zeer vanwege de aard van de punten, maar vanwege het feit dat er met deze werkwijze een risico ontstaat van uitvergroting van de geconstateerde aandachtspunten.

De Hogeschool stelt met tevredenheid vast dat er in het kader van dit onderzoek geen onregelmatigheden inzake de toekenning van diploma's zijn komen vast te staan.

Uiteraard zullen wij deze aanbevolen veranderingen meenemen in de aanpassingen van de Onderwijs- en Examenregeling.

BIJLAGE 11a HOGESCHOOL UTRECHT

OPLEIDING TECHNISCHE BEDRIJFSKUNDE

Totaalbeeld	Voor verbetering vatbaar
Aanleiding	Alternatief afstudeertraject
Algemene conclusie	Het alternatieve traject is zorgvuldig opgezet en uitgevoerd. De inspectie heeft geen indicatie dat het eindniveau op enige wijze in het geding is. De naleving van de Wet op het hoger onderwijs is voor verbetering vatbaar.
OER	De OER geeft geen volledig beeld van het onderwijs en de examinering zoals de wetgever dat in artikel 7.13 van de WHW beoogt. De OER biedt onvoldoende houvast aan studenten, docenten, examinatoren, examencommissie en management van de opleiding en onvoldoende rechtszekerheid aan studenten.
Examencommissie	De examencommissie vervult nog niet de taak die haar met de invoering van Wet versterking besturing (WvB) per 1 september 2010 is opgedragen. De omvorming van de examencommissie tot het interne orgaan dat op objectieve en deskundige wijze vaststelt of een student voldoet aan de voorwaarden die de OER stelt ten aanzien van kennis, inzicht en vaardigheden die nodig zijn voor het verkrijgen van een graad (artikel 7.12 WHW) moet deels nog plaatsvinden.
Examinatoren	Examinatoren zijn niet aangewezen door de examencommissie.
Getuigschriften	De getuigschriften en de diplomasupplementen die de inspectie heeft beoordeeld voldoen niet volledig aan de WHW.
Interne afspraken	Geen bijzonderheden.

Onderwijs- en examenregeling (art. 7.13 WHW)		Oordeel
1	Zijn de toepasselijke periode en opleiding(en), en de vaststelling duidelijk?	D
2	Zijn de inhoud van de opleiding en de examens duidelijk?	N
3	Zijn de te realiseren eindkwalificaties duidelijk?	D
4	Is de studielast als geheel en per onderwijseenheid duidelijk?	D
5	Volgorde/tijdvakken duidelijk van tentamens/examens?	J
6	Zijn de opleidingsvarianten goed beschreven?	N
7	Is de geldigheidsduur van tentamens/examens duidelijk?	J
8	Is de toetsvorm van de tentamens en examens duidelijk?	N
9	Zijn de gronden voor het verlenen van vrijstellingen duidelijk?	N
10	Zijn studievoortgangsbewaking en studiebegeleiding duidelijk?	J
Examencommissie (art. 7.12, 7.12a, 7.12b)		Oordeel
1	Is de examencommissie door instellingsbestuur ingesteld?	J
2	Wijst de examencommissie examinatoren aan?	N
Voor invoering van de WvB per 1 september 2010		
3	Verzorgen de leden van de examencommissie onderwijs in de opleiding?	J
4	Zijn er regels voor het afnemen van tentamens en handelen bij fraude?	J
Na invoering van de WvB per 1 september 2010		
5	Stelt de commissie vast of afgestudeerde de eindkwalificaties beheerst?	D
6	Waarborgt het instellingsbestuur onafhankelijk/deskundig functioneren?	GO
7	Zijn er richtlijnen en aanwijzingen om tentamens te beoordelen?	GO
8	Borgt de examencommissie de kwaliteit van tentamens en examens?	GO
Examinatoren (art. 7.12c)		Oordeel
1	Zijn de examinatoren aangewezen door de examencommissie?	N
2	Verzorgen de examinatoren de betreffende onderwijseenheid?	J
3	[Operationalisering] Zijn alle examinatoren bevoegd en deskundig?	J
4	[Operationalisering] Naleving regels toetsontw./normering/registratie geborgd?	J
Getuigschrift en diplomasupplement (art. 7.11)		Oordeel
1	Wordt het getuigschrift uitgereikt door de examencommissie?	J
2	Zijn opleidingsnaam, onderdelen examen en graad juist vermeld?	D
3	Voldoet het diplomasupplement aan de inhoudelijke voorschriften?	D

TOELICHTING

Opleiding Technische Bedrijfskunde

Vanaf 2003 is de inhoud en de didactiek van het onderwijs binnen de opleiding Technische Bedrijfskunde geleidelijk veranderd, onder andere door de invoering van competentiegericht onderwijs. Als volgende stap wilde de opleiding het 'toetsen op beroepsproducten' uitbreiden naar de afstudeerfase. De initiatiefnemers hebben in maart 2009 de examencommissie benaderd met het idee voor een afstudeertraject op basis van een portfolio van beroepsproducten. Zij kregen van de examencommissie groen licht om een pilot te starten. Twee studenten werden benaderd om mee te doen. Dit waren studenten die alle studiepunten behalve het afstuderen al behaald hadden. Beiden waren al (enige) jaren werkzaam in een relevant werkveld maar hadden geen gelegenheid om binnen werktijd een afstudeeronderzoek uit te voeren.

Het afstudeertraject

De studenten die aan de pilot mee wilden doen moesten in deeltijd studeren, minimaal vier jaar werkervaring hebben, waarvan minimaal twee jaar in een relevante functie binnen het TBK-domein, en bovendien een belemmering voor het normaal afstuderen ervaren (meestal door de combinatie van een fulltime baan en het afstudeeronderzoek). De selectie gebeurde door de teamleider deeltijd en de studieadviseur. Het afstuderen, waar dertig studiepunten mee gemoeid zijn, gebeurde aan de hand van het toetsen van competenties. De student bood in een portfolio al gemaakt werk aan en voerde niet onder begeleiding van de opleiding een opdracht uit. Bestaande producten werden gekoppeld aan de competentiematrix van de opleiding. Tijdens een portfoliogesprek werden de stappen van de competentiematrix besproken voor de aangeleverde producten. Het afstudeertraject betrof expliciet alleen het afstuderen. Er werden geen andere (nog openstaande) vakken op de beschreven manier afgerond.

Documentatie

De procedure is in grote lijnen gelijk aan die voor het reguliere afstuderen. Ook bij het pilotafstuderen zijn er twee beoordelaars en een lid van het college van toezicht aanwezig. Voor de student geldt dus naast de handleiding *Afstuderen op basis van een portfolio van beroepsproducten* ook de afstudeerhandleiding voor de procedure. Het feit dat dit traject een pilot is en expliciet alleen voor deeltijdstudenten is bedoeld, staat in eerstgenoemde afstudeerhandleiding niet vermeld. Criteria voor de beoordeling van een portfolio ontbreken, zodat de student op niet voorhand weet op basis van welke criteria zijn werk beoordeeld wordt en het voor docenten moeilijk is uniformiteit in de beoordeling te realiseren. Voor studenten en beoordelaars is vooraf onvoldoende duidelijk welke eisen aan het portfolio worden gesteld en wanneer deze van voldoende kwaliteit is. Meer duidelijkheid over deze aspecten is in geval van voortzetting van de pilot vereist.

Eerste ervaringen en vervolg

Na het afstuderen van de eerste twee studenten van de pilot heeft de teamleider deeltijd een tussenrapportage over de ervaringen aan de examencommissie gestuurd. Deze bevatte het advies het traject te formaliseren. De examencommissie wilde echter nog niet; zij wilde dat eerst met meer studenten ervaring werd opgedaan. Daarop zijn opnieuw twee studenten benaderd. Deze hebben het traject succesvol afgerond. Recent is een vijfde student middels een portfolio afgestudeerd. Alle studenten die tot nu toe via dit traject afstudeerden hadden behoorlijk veel werkervaring en een relevante functie op het werkveld van de opleiding. Een van de vijf studenten was een grensgeval gezien de ingangseisen van het portfolioafstuderen. Omdat het instituut waar de opleiding Technische Bedrijfskunde onder valt gaat fuseren met een ander instituut vinden de examencommissie en de docenten het nu geen geschikt moment om het traject te formaliseren.

Intern onderzoek Hogeschoolbreed

Per 1 september 2010 is door wijzigingen in de WHW een meer belangrijke rol aan examencommissies toebedeeld. Uit intern onderzoek van de HU blijkt dat examencommissies hun taken en verantwoordelijkheden zeer divers opvatten. Vooral het ontbreken van bewustzijn van verantwoordelijkheden die niet in mandaat kunnen worden uitgevoerd, is een kritische uitkomst van het onderzoek. Nog niet alle examencommissies zijn klaar voor de WvB. De 'sense of urgency' is wel aanwezig, zo blijkt uit het gesprek dat de inspectie voerde met leden van de task force (het team dat de regie voerde over het interne onderzoek). Er zijn driedaagse trainingen voor examencommissies en eendaagse trainingen voor managers om ook hen voor te lichten over de wijzigingen in de taken en verantwoordelijkheden (en daarmee ook in de positie) van de examencommissie.

Fysiotherapie: samenwerking Hochschule Fresenius

De opleiding Fysiotherapie heeft sinds 1998 een samenwerkingsverband met de Duitse Hochschule Fresenius. Studenten van Fresenius kunnen na drie jaar succesvol aan de Fachhochschule gestudeerd te hebben in een vierde jaar aan de Hogeschool Utrecht hun bachelortitel behalen. Deze studenten schrijven zich in bij de HU voor de gehele opleiding Fysiotherapie en krijgen vervolgens een vrijstelling voor de eerste drie jaar van de opleiding. Het gaat om ongeveer 40-60 studenten per jaar. Inmiddels biedt de opleiding Fysiotherapie in Duitsland ook een vierjarige opleiding aan op basis waarvan studenten het beroep van fysiotherapeut mogen uitoefenen. De vraag naar het extra jaar aan de HU zal afnemen en mede daarom zal het traject worden opgeheven. Het curriculum van Fresenius is in 1998 overgenomen van het curriculum van de Hogeschool Utrecht. Docenten van de HU hebben dit begeleid. Sinds de start van de samenwerking is er regelmatig (tot enkele jaren geleden wettelijk, momenteel iets minder frequent) uitwisseling geweest tussen de docenten van de HU en die van Fresenius. Zo houdt men vanuit Utrecht zicht op de uitvoering van het curriculum in Duitsland. Studenten krijgen bij hun aanmelding in Nederland de eerste drie jaar van de opleiding vrijgesteld. Dat gebeurt collectief, dat wil zeggen zonder dat elke student individueel wordt beoordeeld. Deze studenten werden conform geldende regelgeving na 2006 niet meer voor bekostiging in aanmerking gebracht, tenzij studenten woonachtig zijn in de grensgebieden.

Parttime managementopleidingen Faculteit Economie en Management

De Faculteit Economie en Management (FEM) heeft een studiegids parttime managementopleidingen. De parttime managementopleidingen van de FEM zijn eigenlijk vier verschillende (deeltijd)opleidingen (Bedrijfseconomie, Bedrijfskundige Informatica, Commerciële Economie en Management, Economie en Recht), waarvan de eerste twee studiejaar gezamenlijk verzorgd worden. De OER/studiegids is niet duidelijk over de naam en de status van de parttime managementopleidingen. Bij studenten kan de indruk ontstaan dat het om een eigenstandige CROHO-opleiding gaat, hetgeen niet het geval is.

CONCLUSIES

1. Ten aanzien van het portfolio-afstuderen bij de opleiding Technische Bedrijfskunde heeft de inspectie geen reden om aan de bewaking van het niveau van de afgestudeerden te twijfelen. De inspectie constateert dat de opleiding op een doordachte en zorgvuldige wijze te werk is gegaan. Wel zijn er enkele aandachtspunten:
  - a. Het portfolio-afstuderen is niet adequaat gedocumenteerd. Het betreft een pilot, maar uit het document 'Afstuderen op basis van een portfolio van beroepsproducten' blijkt het pilot-karakter niet. Het feit dat dit traject alleen voor deeltijdstudenten is bedoeld, staat in de afstudeerhandleiding niet vermeld.
  - b. Criteria voor de beoordeling van een portfolio ontbreken, zodat de student op voorhand niet weet op basis van welke criteria zijn werk beoordeeld wordt en het voor docenten moeilijk is uniformiteit in de beoordeling te realiseren. Voor studenten en beoordelaars is vooraf onvoldoende duidelijk welke eisen aan het portfolio worden gesteld en wanneer dit voldoende of onvoldoende van kwaliteit is.
2. De OER 2010/2011 van de opleiding Technische Bedrijfskunde geeft geen beeld van het onderwijs en de examinering zoals de wetgever dat in artikel 7.13 van de WHW beoogt. Ook de HU-brede OER, de faculteits-OER en de studiegids van de opleiding Technische Bedrijfskunde samen - de opleidings-OER maakt deel uit van de studiegids van de opleiding - bevatten niet alle informatie die de WHW ten aanzien van de OER voorschrijft. Er is geen adequate informatie aanwezig

over de mogelijkheden tot vrijstelling, de inhoud van de afzonderlijke onderwijs-eenheden, waaronder de stage en het afstuderen, en de toetsing. Ook is de deeltijdopleiding onvoldoende beschreven. De OER biedt daardoor onvoldoende houvast aan studenten, docenten, examinatoren, examencommissie en management van de opleiding en onvoldoende rechtszekerheid aan studenten.

3. De examencommissie van de opleiding Technische Bedrijfskunde vervult nog niet de volledige taak die haar met de invoering van Wet versterking besturing (WvB) per 1 september 2010 is opgedragen. De omvorming van de examencommissie tot het interne orgaan dat op objectieve en deskundige wijze vaststelt of een student voldoet aan de voorwaarden die de onderwijs- en examenregeling stelt ten aanzien van kennis, inzicht en vaardigheden die nodig zijn voor het verkrijgen van een graad moest op het moment van onderzoek deels nog plaatsvinden. De hogeschool heeft daartoe instellingsbreed stappen genomen, zoals (extra) scholing van de examencommissies en het management.
4. De beoordeelde getuigschriften en supplementen die zijn uitgereikt na 1 september 2010 voldoen aan de WHW, met dien verstande dat niet wordt vermeld dat de examencommissie de graad conform artikel 7.10 van de WHW namens het instellingsbestuur verleent. De beoordeelde getuigschriften en supplementen die zijn uitgereikt voor 1 september 2010 voldoen gedeeltelijk aan de WHW. Op de getuigschriften wordt niet vermeld dat de examencommissie de graad conform artikel 7.10 van de WHW namens het instellingsbestuur verleent en de supplementen bevatten geen beschrijving van de inhoud van de opleiding.
5. De presentatie van de *parttime managementopleidingen* is verwarrend. Er is voor gekozen een combinatie van vier verschillende deeltijdvarianten van vier verschillende opleidingen in één OER/studiegids te beschrijven. Hierdoor kan bij studenten de indruk ontstaan dat het gaat om een eigenstandige, erkende opleiding, wat echter niet het geval is.

VERVOLG

De inspectie heeft het instellingsbestuur verzocht voor 1 september 2011 de geconstateerde tekortkomingen weg te nemen. Gevraagd is uiterlijk per die datum informatie toe te zenden op basis waarvan de inspectie zich een oordeel kan vormen over de gerealiseerde verbeteringen.

BIJLAGE 11b ZIENSWIJZE INSTELLINGSBESTUUR

Zienswijze van het College van Bestuur van de Hogeschool Utrecht naar aanleiding van de rapportage van de inspectie inzake het onderzoek naar alternatieve afstudeertrajecten

Het College van Bestuur onderschrijft op hoofdlijnen de in uw rapportage geconstateerde verbeterpunten. U abstraheert van de context van de hogeschool en over de interpretatie van de geldende normen is discussie mogelijk. Wij accepteren dit als feit.

De verbeterpunten hebben betrekking op of liggen in het verlengde van de bevindingen uit ons eigen onderzoek, waarvan wij u de rapportage ter beschikking hebben gesteld. De aanbevelingen uit de interne rapportage worden nu uitgewerkt en zullen voor 1 september geïmplementeerd worden.

Nog voor de aanvang van het komende collegejaar zal dan ook gerapporteerd worden over de uitwerking die dan zijn beslag heeft gekregen, dan wel de wijze waarop implementatie in het komend collegejaar is voorzien.

Colofon

Inspectie van het Onderwijs
Postbus 2730 | 3500 GS Utrecht
www.onderwijsinspectie.nl

2010-17 | gratis
ISBN: 978-90-8503-250-2
Postbus 51-nummer: 22PD2011G019

Een exemplaar van deze publicatie is te downloaden vanaf de website van de Inspectie van het Onderwijs: www.onderwijsinspectie.nl.

© Inspectie van het Onderwijs | april 2011